

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Малая серия

IX

ИЗДАТЕЛЬСТВО «НАУКА»
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ НАРОДОВ АЗИИ

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ
И ВСТУПИТЕЛЬНАЯ СТАТЬЯ
Е. И. МАШТАКОВОЙ

МОСКВА · 1967

Ответственный редактор

В. И. АСЛАНОВ

Турецкий текст переписан

каллиграфом Г. А. ДАРАБАДИ

СО Д Е Р Ж А Н И Е

<i>Е. И. Маштакова. О Михри-хатун и ее стихах</i>	5
Библиография Михри-хатун	101
Текст	105

Публикация впервые составленного по четырем рукописям критического текста Дивана (собрания лирических стихотворений) турецкой поэтессы XV в. Михри-хатун. Обширная вводная статья подробно характеризует творческую биографию Михри-хатун и принципы и источники составления текста.

7-4-4

222-66

МИХРИ-ХАТУН

ДИВАН

*Утверждено к печати Ученым советом Института народов Азии
Академии наук СССР*

Редактор *С. С. Цельникер*
Технический редактор *С. В. Цветкова*

Корректор *Е. Г. Григорьева*

Слано в набор 16/XII 1966 г. Подписано к печати 23/IX 1967 г. А-11939
Формат 60×90^{1/16}. Печ. л. 25,75. Бум. офс. № 2. Уч.-изд. л. 26,34. Тираж 1400 экз.
Изд. № 1086. Зак. № 1721. Цена 1 р. 20 к.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука»
Москва, Центр, Армянский пер., 2
3-я типография издательства «Наука». Москва К-45, В. Кисельный пер., 4

О МИХРИ-ХАТУН И ЕЕ СТИХАХ

Имя турецкой поэтессы Михри-хатун (مهری خاتون Mihri Hâtûn) известно давно: первые письменные источники — *тезкере*, содержащие биографические сведения и отрывки из ее стихов, были созданы через несколько десятилетий после ее смерти. Многие авторы писали о ней и позже, на протяжении четырех столетий, но до сих пор ее творчество не получило достаточно полного освещения. Между тем литературное наследие поэтессы представляет большой интерес для истории турецкой литературы прежде всего потому, что оно обладает своеобразием, выделяющим ее поэзию из того общего, что характеризует литературу, создававшуюся при дворах султанов и аристократической знати в средневековой Турции. Изучение творчества Михри-хатун ставит перед исследователем ряд интересных литературоведческих задач, которые можно решать, лишь опираясь на критический текст ее стихов. Однако диван поэтессы до сего времени оставался в рукописях, что и побудило нас издать его критический текст.

О Михри пишут давно. Но за четыре с лишним столетия не было найдено никаких новых биографических сведений о ней. И сегодня о жизни поэтессы было известно лишь то, что сообщили авторы первых *тезкере*, если бы не предпринимались попытки понять ее поэзию. Рассказ о жизненном пути Михри нельзя отделить от рассказа о ее стихах.

При отсутствии точных сведений о времени рождения поэтессы некоторые авторы, писавшие о ней¹, на основании кос-

¹ А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, М., 1910, стр. 60; *Istanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74; A. Karahan, *Mihri Hatun*, — «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

венных данных пришли к выводу, что Михри родилась примерно в 1460 г. (точнее, после 1456 г.) в Амасье.

В XV в. этот важный политический и торговый центр Османского государства² сыграл заметную роль в развитии науки и культуры того времени. В городе было сосредоточено множество разного рода школ для обучения детей и юношества. Известны имена многих амасийских медиков, математиков и других ученых, а также людей, занимавшихся разными видами искусства (миниатюра, каллиграфия и др.) и художественными ремеслами³. В то же время Амасья была одним из крупных литературных центров страны.

Отец Михри, кади, сам был довольно известным поэтом и писал под псевдонимом Белаи (بلای). По тем временам он был образованным человеком, завсегдатаем литературного кружка шахзаде Ахмеда, более тридцати лет правившего Амасьей с тех самых пор, как его отец Баезид II в 1481 г. стал султаном. К амасийскому придворному кругу поэтов принадлежала и Михри. Отец обучил ее всему тому, что знал в поэзии сам, и она уже в юности стала известна своей образованностью, прекрасным знанием персидского и арабского языков и особенно персоязычной литературы. Последнее необходимо отметить, так как в те времена это много значило для любого образованного турка, а для поэта — тем более. Письменные источники сохранили рассказы о том, что однажды поэтесса вышла победительницей в состязании поэтов, устроенном при дворе Ахмеда, что ее стихи пользовались большой известностью.

У историков турецкой литературы нет единого мнения относительно даты смерти поэтессы. Большинство называют

² Географическое, архитектурное и этнографическое описание города, бывшего некогда значительным крепостным сооружением в Северо-Восточной Анатолии, можно найти в записках известного турецкого путешественника Эвлия Челеби, посетившего Амасью в 40-х годах XVII в.: اوليا چلی، سیاحت نامه، استانبول، ۱۳۱۴، ج ۱ (1896/7)، ص ۱۹۲—۱۹۴؛ ج ۲، ص ۷۶—۸۰

³ Ценные сведения об этом содержатся в четырехтомной истории Амасьи, написанной ее уроженцем Хасаном Хюсамеддином: حسن حسام الدين، تاريخ اماسيه، استانبول، ۱۳۲۸—۱۳۳۰ [1910—1912]

912 год хиджры, т. е. 1506-07 г. Первый русский исследователь творчества Михри В. Д. Смирнов полагал, что она умерла в 1514 г.⁴ Эту дату повторил в своей работе и А. Е. Крымский⁵. Ряд других авторов (а также и сам В. Д. Смирнов в «Очерке истории турецкой литературы»⁶) осторожно говорят, что Михри скончалась в начале XVI в.

В. А. Гордлевский еще полвека назад высказал предположение, что могила Михри находится возле Лядика, маленького городка неподалеку от Амасьи⁷. А. Карахан сообщает, что поэтесса была похоронена рядом с ее дедом Пир Ильясом Шуджаедином Хальвети в уединенном *текке* Зевадие⁸.

* * *

«Золотой порой» в истории турецкой литературы принято называть XV и особенно XVI в. При всей условности этого наименования нельзя не признать, что оно в основном верно обозначает подъем литературы Турции в эту эпоху. В XV столетии писал Шейхи, создавший «Хар-наме», первую сатирическую поэму на турецком литературном языке. Современниками Михри были поэты Месихи, автор первого в турецкой литературе интереснейшего *шехренгиза*, Хамди Ревани, писавший стихи во славу вина и радостей любви, и Иса Неджати, признанный тогда в Турции лучшим лириком эпохи, мастером изящных и звучных газелей. Их стихи были вехами в истории турецкой литературы, каждый из этих поэтов внес в поэзию что-то свое, новое.

Турецкая придворная литература (представленная преимущественно стихами) развивалась в тесной зависимости от

⁴ В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1891, стр. XI; то же, изд. 2, 1903, стр. XXIV.

⁵ А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, стр. 60.

⁶ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, — «Всеобщая история литературы», под ред. В. Ф. Корша и А. И. Кирпичникова, т. IV, СПб., 1892, стр. 478.

⁷ В. А. Гордлевский, *Избранные сочинения*, т. I, М., 1960, стр. 385; т. III, М., 1962, стр. 151.

⁸ А. Karahan, *Mihri Hatun*, s. 305.

запросов и требований султанского двора и высших кругов феодальной знати.

В ту эпоху Османское военно-феодальное государство превращалось в могущественную империю, быстро расширявшую свои границы за счет завоеваний на Балканах, в Южной и Центральной Европе и в Крыму. Этот процесс протекал в сложных условиях острых социальных противоречий и классовой борьбы⁹. На территории собственно турецкой это проявлялось в крестьянских восстаниях, антифеодальных по своей сути, проходивших под религиозными лозунгами, как это характерно для эпохи средневековья. Таким было, например, восстание, поднявшееся в начале XVI в. непосредственно в районе Амасьи, родины Михри, и Токата. Но оно было жестоко подавлено, как подавлялись в Турции другие народные движения. Завершался процесс централизации власти, государство укреплялось, происходил стремительный рост Османской империи.

Султан и высшие феодальные правители, заботясь об идеологическом упрочении своей власти и положения, обычно собирали при своих дворах ученых и поэтов, вели с их участием диспуты по вопросам правления, беседы на научные и религиозно-философские темы, слушали стихи, часто им же, правителям, посвященные.

Султан Баезид II, сам автор стихов мистико-эротического содержания, следуя этому неписаному правилу, вел ученые диспуты и беседы с поэтами сначала в Амасье, правителем которой он был в молодости, а потом — в Стамбуле. Этой же традиции следовал после него в Амасье сын его шахзаде Ахмед.

Придворную турецкую поэзию того времени составляли панегирические стихи, воспевающие раз навсегда определенные и неизменные доблести полководца и мудреца, приписывае-

---

⁹ А. С. Тверитинова, *К вопросу об изучении первого антифеодального крестьянского восстания в средневековой Турции*, — «Византийский временник», кн. XI, 1956, стр. 200—224; Г. И. Ибрагимов, *Крестьянские восстания в Турции в XV—XVI вв.*, — «Византийский временник», кн. VII, 1953, стр. 122—145.

мые любому правителю, и стихи религиозно-философского характера, выражающие идеологию либо ортодоксального ислама, либо суфизма. В то же время в турецкой поэзии звучали стихи, прославляющие счастье любви, радость жизни, восторг перед красотой и совершенством природы. Авторы этих стихов порой доходили до пренебрежения религиозными догмами ислама и его моральными предписаниями. Такие стихи были уже проявлением вольнодумства, дерзким вызовом господствовавшей тогда мусульманской идеологии и ее ревностным защитникам — духовенству и власти имущим. В суфийской поэзии все это часто тесно сплеталось друг с другом.

Гуманистическая поэзия легко уживалась с суфизмом, получившим в Турции широкое распространение. Как известно, суфизм во всех его толках был неоднороден по своему содержанию. Существовало «официальное» направление, которое было вполне приемлемой в султанской Турции «вариацией» правоверного мусульманства, своеобразной обрядностью, сильно воздействовавшей на народные массы. Наряду с этим в суфизме жила и еретическая струя, оппозиционная по отношению к господствовавшему феодальному строю, которая в условиях средневекового религиозного фанатизма давала возможность философствования и способ выражения протеста против несправедливых порядков, царящих в мире¹⁰. Таким образом, суфизм был удобным прикрытием для выражения вольнодумства, для утверждения гуманистических идеалов. «Возникает своеобразный литературный стиль, который можно назвать „суфийствующим“, т. е. суфийским только по форме и многообразным по содержанию»¹¹.

Творчество большинства турецких поэтов XV в. окрашено суфизмом, что объясняется рядом исторических причин, обусловивших тогда широкое распространение суфизма в Турции. Опустошительное вторжение монгольских войск на территорию

¹⁰ И. С. Брагинский, *Таджикская литература*, — «История литератур народов Средней Азии и Казахстана», М., 1960, стр. 63.

¹¹ А. Н. Болдырев, И. С. Брагинский, *Соображения о периодизации классической персидско-таджикской литературы*, — «Народы Азии и Африки», 1965, № 2, стр. 109.

Малой Азии привело к разгрому турецких войск полчищами Тимура в 1402 г. в битве при Ангоре, где был пленен сам турецкий султан Баезид I, возглавлявший армию. За этим последовала пора междоусобиц среди султанских сыновей за право наследования в условиях, когда анатолийские правители, эмиры, в силу присущего им тогда сепаратизма вновь обрели некоторую политическую самостоятельность, когда вспыхнуло мощное крестьянское восстание. Все это сотрясало устои Османского государства. Подобная ситуация не могла не сказаться на настроении различных кругов общества. Суфизм тогда нашел себе в Турции благодатную почву.

В литературе суфизм проявил себя в двух направлениях, что, естественно, соединялось с двумя тенденциями, существовавшими в средневековой турецкой литературе: демократической народной и реакционной¹².

Как уже говорилось, турецкая литература развивалась крайне противоречиво. Для нее были характерны панегирики и стихи, отравленные мрачным пессимизмом, признанием безысходности человеческой судьбы, тщетности надежд на счастье в этом брэнном мире и упованием на блаженство в мире потустороннем, вечном. Проповедь беспредельной покорности воле Аллаха, создателя всего сущего, предопределившего судьбу мира и всех его, Аллаха, творений, порождала пассивно-созерцательное отношение к действительности, непротivление злу, стремление к отрешенности от всех радостей жизни.

Наряду с этим поэты создавали произведения, которые звучали вызовом устоям тогдашнего общества, его обычаям, его морали. Мотивы личного, индивидуального протеста против стеснительных рамок феодального общества, закрепощавшего человека материально и духовно, перерастали в прямое вольнодумство. И здесь уже сама связь стихов с жизнью вносила в мертвые схемы, утвердившиеся в литературе, живые ноты, правдиво отображавшие время и человеческие судьбы.

¹² Первая работа, рассматривающая в этом аспекте старую турецкую литературу, — кандидатская диссертация болгарского ученого Р. Моллова «Очерки старотурецкой литературы» (1962 г.).

Это и привело впоследствии к созданию немногих, но от этого не менее значительных стихов демократического народного характера, к появлению, в частности, сатирических произведений, цепочкой протягивающихся из века в век, пока мы не почувствовали эту «связь времен» в словах, сказанных уже современными нам турецкими прогрессивными писателями.

Придворные поэты создавали свои стихи, и в то же самое время звучали песни и сказы народных певцов и рассказчиков. Духовную жизнь турков той эпохи невозможно отделить от народной литературы, тем более значительной для общества, чем дальше отстоит от нас период, о котором идет речь. Без народного певца или рассказчика нельзя представить себе ни турецкую деревню, ни старое турецкое воинство. Да и богатые дома, конаки, не обходились без своих певцов.

Известно, какое давнее и глубокое воздействие на турецкую литературу оказывала литература на персидском языке, и в XV в. это было особенно ощутимо. Исторические источники сохранили свидетельства того, как велик был авторитет персидской литературы при дворе Баезида II. Этот султан, например, продолжал выплачивать поэту Джәмӣ ежегодную пенсию, определенную еще Мехмедом II. Это было данью восхищения поэтом-классиком, за что тот в свою очередь посвятил Баезиду II одну из своих дидактических поэм. Огромный след в турецкой литературе оставило творчество таких поэтов, как 'Омар Ҳаййām, Са'дӣ, Ҳāфиз, Низāmӣ и, конечно, Джалāладдӣн Рӯмӣ, чьи имена уже говорят о плодотворности этого воздействия. Вместе с тем турецкая литература испытывала также влияние поэтов иного направления, творчество которых, все более удаляясь от жизни, в XV в. вырождалось в формалистическое искусство и теряло социальную значимость. Эта поэзия не могла не наложить свой отпечаток на турецкую литературу, хотя бы в силу присущего ей «авторитета». Здесь уместно привести одно высказывание Е. Э. Бертельса. Отметив, что весь «золотой век» османской литературы находился в «тесной зависимости от литературы на персидском языке», и поставив вопрос о влиянии Низāmӣ на турецкую литературу, которое ощущалось в XV в., ученый

писал: «В дальнейшем турецкие поэты по большей части ориентируются на персидских авторов, в истории персидской литературы занимавших очень скромное место...»¹³.

Конечно, не следует забывать, что в это самое время в творчестве передовых поэтов, писавших на персидском языке, были сильны ноты социального протеста. В Хорасане именно в XV в. громко звучала гуманистическая поэзия Алишера Навои, на долгие времена ставшая высоким образцом для многих литератур.

Признавая всю важность влияния персоязычной литературы на турецкую, мы не можем повторить вслед за А. Е. Крымским, что «вся турецкая поэзия есть только ветвь персидской»¹⁴. Такая же по существу оценка турецкой литературы встречалась и до него, например у И. Шерра, который считал, что эта литература не обладает ни самостоятельностью, ни оригинальностью¹⁵. Но еще В. Д. Смирнов заметил: «Что справедливо в известной степени и для одного только периода и отдела литературы, то неприложимо к ней во всей ее целостности и за все время ее существования»¹⁶. Как видим, В. Д. Смирнов считал необходимым ограничить применение такого рода оценки к литературе Турции. Эта литература не утрачивала своей самобытности, хотя бы в том ее направлении, поэтика, образы и язык которого опирались на фольклор (в его демократических традициях) и которое, выражая думы и чаяния передовых людей своего времени, содержало критику мрачных сторон турецкой действительности.

* * *

Литературное наследство Михри-хатун, дошедшее до нас, составляет один диван стихов. Между тем Эвлия Челеби в своей «Книге путешествий» сообщает, что поэтесса писала

¹³ Е. Э. Бертельс, *Низами и Фузули*, М., 1962, стр. 214.

¹⁴ А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. I, М., 1916, стр. 251; та же мысль, но в отношении всей турецкой литературы высказана и во второй части этой работы (М., 1910, стр. 41, 42).

¹⁵ И. Шерр, *Всеобщая история литературы*, т. I, СПб., 1879, стр. 8.

¹⁶ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 458.

рисале на разные темы мусульманского законовещения (فته), религиозных обязанностей (فرائض), а также оставила несколько трактатов в стихах¹⁷. Известные нам списки собрания стихов Михри содержат лишь эпилог одного *рисале* (خاتمه رساله). Поэтесса называет темой этого своего сочинения один из разделов мусульманской теософии (الهیات).

Поэзия Михри так своеобразна, стихи ее так противоречивы, что при составлении поэтического дивана они не случайно были расположены в основном по тематическому принципу. Можно предположить проявление в этом авторской воли: слишком значительны здесь отступления от канонической схемы расположения стихов в диване.

Открывает диван большая группа касыд, месневи и газелей. Это стихи во славу Аллаха и его пророков, стихи философского характера, стихи, трактующие вопросы мусульманского вероучения, стихотворные восхваления султана Баезида и шахзаде Ахмеда, «покаянные» стихи Михри, поучения и эпилог *рисале*.

Приведем для примера начало одной касыды:

حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال
ایلدی خلق جهانده آئی اعلم ذو الجلال
ظاهر اولدن جهانده کون جمالی انوری
نوره غرق اولدی بو عالم ایتدی ظلمت ارتحال
خلق و لطف ایله مرتب بی نظیر بی بدل
علم و حلم ایله مکمل احسن و صاحب جمال
بر شهبی دوران عادلدر بکون عالمده کیم
دولتی دورنده هر کز کمسسه چکمز انفعال
یعنی اول سلطان احمد کیم کرم کانی بو کون
سلطنت تختنده بر شاه جهاندر مُستعال¹⁸

¹⁷ A. Карахан A. اولیا چلبی، سیاحت نامه، استانبول، ۱۳۱۴، ج، ص ۳۴۲. Считает эти сведения Эвлия Челеби неосновательными (см. *Mihr t Hatun*, s. 305).

¹⁸ Л и СУ, 24а,4—9; СН, 296,6—11; СА, 316,12—32а,5. Здесь и далее при цитировании стихов Михри указывается сигл рукописи, принятый нами в данном издании (Л — список из хранилища рукописей ЛО ИНА

Его величество хакан великий, падишах беспримерный.
Создал его в мире самый знающий и почитаемый (Аллах).
С тех пор как явилось миру сияние его красоты,
Утопает в свете этот мир, а мрак ушел в небытие.
Совершенен нравом он и добротой, несравненен и бесподобен
Прекрасен он своими знаниями и кротостью; он — владыка красоты.
Ныне он в мире такой шах во всем справедливый, что
В его царстве никто никогда огорчений не терпит.
Он — султан Ахмед, который сегодня — источник благих дел,
На султанском троне он — шах вселенной, великий.

Это вполне традиционный панегирик, как и ряд других стихов, сочинённых по случаю восшествия на престол султана Баезида и назначения его сына Ахмеда наместником Амасьи. С придворным литературным кругом последнего Михри была связана всю жизнь, здесь она читала свои стихи, здесь получила признание как поэтесса. Это обстоятельство, казалось бы, должно было внести в ее стихи об Ахмеде какие-то живые черты. Но в стихах, ему посвященных, встречаются лишь трафаретные выражения, давно уже утратившие прямой смысл: «солнце красоты», «повелитель мира», «вождь избранных божьих» и т. п.

Вот, например, Михри пишет о военных доблестях Ахмеда:

بر جهانکیر زمان سنکه ایره ویرمز امان
هتک تیغی ایدر دیوی نریمان دونیم
یوزکه قرشو جدال ایلیمز سام و سوار
ستم و زال اولیمز ارلک ایله ساکه قریم¹⁰

Ты, покоритель мира [своего] времени, — тот, кто пощады
не дает человеку.

Меч твоего рвення пополам рассекает дэва Наримана.

АН СССР, СУ — список из библиотеки Стамбульского университета, СН — список из Стамбульской национальной библиотеки, СА — список из стамбульской библиотеки при Айя-Софии), номер листа рукописи в нашей пагинации с обозначением лицевой (а) и оборотной (б) стороны листа и номер строки, считая сверху. Отсутствие цитируемого бейта или бейтов в каком-нибудь из списков особо не оговаривается, так как это очевидно по отсутствию соответствующего сигла и цифровых указателей.

¹⁰ Л и СУ, 25а,9—10; СН, 29а,12—13; СА, 316,6—7.

Против тебя не могут сражаться Сам и Севар,
Рустам и Заль не могут равняться с тобой в мужестве.

Между тем известно, что Ахмед не только не обладал доблестями полководца, но даже и не стремился к военной славе, чем навлекал на себя гнев отца-султана и всего янычарского войска.

С другой стороны, по справедливому высказыванию И. С. Брагинского, с помощью подобных привычных выражений поэтесса, возможно, высказывала то, к чему стремилась в мечтах, чего не находила в окружавшей ее действительности. Таким образом, ее панегирики иногда становятся своего рода сводом моральных и гражданских требований, предъявляемых Михри правителям тогдашней Турции. В этом смысле важно отметить и такие частые в ее стихах выражения, как «шах справедливости», «источник благих дел» и т. п.

В придворной средневековой поэзии Турции нелегко найти приметы времени и живые черты людей той эпохи, а тем более в стихах, написанных женщинами. Приведем высказывание турецкого литературоведа Нихада Сами Банарлы о том, что в эпоху «„литературы диванов“» (*divan edebiyatı*), т. е. старой придворной литературы, поэтессы были отдалены от народной литературы (*saz edebiyatı*), выражавшей в сказках и песнях простые человеческие чувства, переживаемые женщиной, и различные жизненные события. Поэтессы познавали жизнь опосредованно, через рассказы о ней мужчин. Подчиняясь литературным традициям, они писали о том, что не имело связи с их собственной жизнью. Так появлялись стихи о вине, кабачках, прислужниках в них, о возлюбленных»²⁰. Н. С. Банарлы заключает эти строки рассуждением о том, что поэтессы подчинялись правилам классической поэзии и не могли проявлять свою индивидуальность. Поэзия Михри подтверждает, но в такой же мере и опровергает это мнение.

Михри, как уже говорилось, воспела воцарение нового султана Баезида II. Но в ее стихах в дальнейшем не отразились

---

²⁰ N. S. Banarlı, *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

бурные события, связанные с престолонаследием, отмеченные доносами, заговорами, убийствами и борьбой различных общественных групп при участии грозного янычарства. Конечно, перипетии этой борьбы были в центре внимания амасийских придворных кругов и должны были найти свое отражение в стихах Михри, даже если предположить, что поэтесса не дожила до непосредственной развязки этих событий, наступившей в 1512 г. с восшествием на престол не Ахмеда, первоначально объявленного престолонаследником, а его младшего брата Селима I, известного в истории под именем «Грозного». Видимо, здесь сказалось то обстоятельство, что тематика стихов турецких поэтесс была традиционна и ограничивала сферу их внимания лишь областью личных переживаний (как, например, у Зейнеб-ханум, другой амасийской поэтессы, жившей в XV в.). Многие стороны жизни общества, человеческой жизни не становились темой поэзии затворниц гарема, даже такой, как Михри, которая относительно свободно располагала собой.

Тем интереснее отметить появление в стихах Михри вполне конкретных реалий. Например, описывая городок Лядик²¹, она говорит о том, как выглядели его архитектурные сооружения (мечети, фонтаны), о сверкающих стеклянных крышах новых бань, о богатых садах, даже о тыкке, наливающейся соком в огороде. Появление темы города в стихах поэтессы было чем-то новым, хотя городская тема уже есть у поэта Месихи, жившего в то же время.

В стихах Михри встречаются упоминания о конкретных событиях. Говорится, например, о людях, которых отправляют в «страну неверных», где они терпят бедствия²². Это, по-видимому, отзвуки реальных фактов, связанных с завоевательными походами Османского государства.

В поэзии Михри очень редко отражены события биографического характера. Встречается, например, глухой намек

²¹ Л и СУ, 45а,17—46б,16; СН, 50б,2—52а,13; СА, 52б,5—54б,7. Еще одно топонимическое название содержит газель Михри, где говорится, видимо, о городке Кёниджек (کونیجهک), см. Л и СУ, 47а—47б.

²² Л и СУ, 66а,13.

на ее отъезд на чужбину²³. Возможно, Михри с большой долей поэтического преувеличения назвала чужбиной приятный ее сердцу тот же городок Лядик. А может быть, здесь отразились какие-то иные обстоятельства ее жизни, не очень ясно раскрывающиеся в другом интересном для нас бейте:

کچمشکه حیف مهری اماسیه ده عمرک
قسطنطنده عاقسک کیتمه قل ایمدی²⁴

Увы, Михри, жизнь твоя в Амасье прошла.
Теперь, если умна ты, не уезжай, оставайся в Стамбуле²⁵.

Контекст позволяет дать еще один вариант перевода (не меняющий смысла фразы), если предположить употребление здесь местного падежа в функции исходного (подобные факты встречаются в диване Михри, и не однажды)²⁶. В таком случае перевод второй половины бейта будет:

Если умна ты, теперь оставайся, не уезжай из Стамбула.

²³ Л и СУ, 646,3—5.

²⁴ Л и СУ, 676,4, 5.

²⁵ Либо: «Если ты умна, не уезжай, оставайся теперь в Стамбуле» (прим. ред.).

²⁶ См., например: Л и СУ, 106,5; СН, 136,1; СА, 14а, 10:

دونمدی قاپکده محروم بر احد
بنی داخی ایلمه یا ربّ ردّ

О том же см., например, в статье В. А. Гордлевского «Из комментариев к староосманскому переводу хроники малоазийских сельджукидов, так называемой хроники Ибн Биби» (Избранные сочинения, т. II, М., 1961, стр. 164).

В старейших списках дивана можно встретить и обратное явление: употребление исходного падежа в функции местного, например, в Л и СУ, 16а, 14 (в СН, 21а,4 и СА, 226,4 здесь использован местный падеж).

О нерасчлененности функций падежей (дательного и местного, местного и исходного), встречающейся и в настоящее время в некоторых диалектах турецкого языка, см. А. Caferoğlu, *Die anatolischen und rumelischen Dialekte*, — *Philologiae turcaicae fundamenta*, t. I, Wiesbaden, 1959, S. 257.

Таким образом, как будто можно сделать заключение, что Михри бывала в столице Турции,— факт до сих пор неизвестный. Впрочем, еще Э. Дж. Гибб в другой связи высказал осторожное предположение, что поэтесса могла посетить Стамбул²⁷.

Вместе с тем нельзя не обратить внимания на перевод этого же бейта, сделанный В. Д. Смирновым:

Жизнь твоя с летней порою в Амасье вся протекла, о Мигри;
Коль ты умна, оставайся там впредь и в Стамбул не ходи!²⁸

Этот перевод, видимо, основан на встречающемся в письменных памятниках старого турецкого языка и, в частности, неоднократно и в диване Михри употреблении местного падежа в функции направительного²⁹. В стихах Михри встречается и обратное явление, как, например, в бейте:

بتمدی دخی بتمه یسر باغ جهانہ
بر سنجلین رخزری کل لبلری حمرا³⁰

(в СН и СА здесь *جهانده*)

Не вырос и не вырастет в саду мира
Подобный тебе, с розовыми ланитами, с алыми устами.

Приведенные выше языковые факты позволяют предположить, что оба варианта перевода верны. В таком случае толь-

²⁷ E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, London, 1902, p. 126.

²⁸ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 54. Этот перевод с оригиналом, идентичным приведенному здесь, поместил в своем труде «История Турции и ее литературы» (т. II, М., 1910, стр. 61) А. Е. Крымский. А. Карахан в цитированной выше статье высказал мнение, что Михри никогда не выезжала далеко за пределы Амасьи и, значит, не была в Стамбуле.

²⁹ Л и СУ, 42а,17; СН, 47а,11; СА, 49б,5.

³⁰ Л и СУ, 19а,3; СН, 26а,3; СА, 28а,3. Подобное см., например, в Л и СУ, 40б,14; СН, 43а,5; СА, 48а,12.

ко какие-то новые материалы помогут выяснить, бывала Михри в Стамбуле или нет.

Многие стихи Михри содержат рассуждения о божестве как единственном создателе всего сущего — всех семи небесных сфер, всех прочих миров и этого мира, земного:

يا آلهی انس و جن وحش و طیور
هر نه کیم عالمده قندوک سن ظهور
قاموسی بندک دورر ایو یاوز
صیغنونب فضلوکه طوتر ساکه یوز³¹

О Аллах! Люди и духи, звери и птицы,
Все, что ты создал в мире [этом],
Все они — рабы твои, хорошие и дурные.
Находят они прибежище в твоей благодати.

رنج فقرک دردنه سن سن علاج
هیچ قومزن برینی بر لحظه آج³²

Ты — средство исцеленья от страданий печали бедняка,
Ты и на миг никогда не оставишь кого-то голодным.

Казалось бы, с догматической неправдой этих строк спорят другие стихи самой же Михри. Но, может быть, и здесь поэтесса снова высказывает свои мысли о том, чего на свете нет, но о чем она мечтает?

Придерживаясь принципа единобожия, этого основополагающего принципа мусульманской философии, поэтесса пытается аргументировать его по-своему, в соответствии с простым житейским опытом:

کر شریکی اولسه تا یوم القیام
بولیمزدی اشبو عالم هیچ نظام³³

³¹ Л и СУ, 8а,17—86,1; СН, 106,8,9; СА, 11а,9,10.

³² Л и СУ, 66,16; СН, 86,8; СА, 9а,5.

³³ Л и СУ, 3а,10; СН, 36,11; СА, 36,12.

Если б сотоварищ³⁴ был у него, до самого судного дня
Не могло бы быть в этом мире никакого порядка.

В диване Михри отразились многие верования эпохи, например вера в четыре первоэлемента (земля, вода, огонь и ветер):

چونکه خلق ایتدی خدا چار عناصردن سنی
هیچ وجودک شهرن اوکمه سن آنک معمارک اوک³⁵.

Сотворил тебя бог из четырех элементов, потому
Не славь никогда строение твоего тела, славь строителя его.

Михри много пишет о бренности этого мира и превосходстве над ним мира загробного, вечного, о тщетности человеческих стремлений, деяний, так как над всем властвуют бог и судьба, а смерть, посланная ими, равняет всех:

بو جهانہ چون کن لابد کیدر
کر امیر و کر کدایی خاک ایدر³⁶

Ибо пришедший в этот мир неизбежно уходит.
И эмира, и слугу сделает прахом [Аллах].

Взгляды Михри на устройство мира, на порядки в нем наиболее полно выражены в таких стихах:

دوات ایله کمسه طوتهز عالمی
دفع موته چاره بولمیز آدمی
طوتهز کمسه جهانی مهر ایله
نیچه عنقالر اوچوردی قهر ایله
سلطنت تاختنده ایکن ناکهان
دوشورر بشلاری آیاغه جهان

³⁴ Так переводит это слово И. Ю. Крачковский (см. Коран, М., 1932).

³⁵ Л и СУ, 76,9; СН, 96,9; СА, 10а,8.

³⁶ Л и СУ, 136,10; СН, 176,5; СА, 186,9.

چونکه هیچ ایمنش بو دنیا بی بقا
کامل ایسک اوومه سن بوندن وفا³⁷

Никто богатством мир не удержит:
Средство от смерти не найдет дитя человеческое.
Никто не удержит мир и любовью,
[Но] сколько птиц счастья спугнул он насильем.
Когда пребывают [султаны] на царском престоле, вдруг
Мир сбрасывает их головы к ногам.
Так как мир этот вовсе не вечен, [то],
Если умен³⁸ ты, не надейся, что он постоянен.

ایلدک هر بیرینی بر ایشه طوش
آنک ایله ایلدوک کواکینی خوش
کیمنی قلدک رسول کبریا
کیمنی قلدک ولی اولیا
کیمنه ویردک ولایت بی شمار
کیمنه قلدک هدایت بی قرار
کیمنی قلدک معظم پادشاه
کیمنی بنده آتدک آکا یا آله
کیمنی عالم یرتدوک ای خدا
کیمنی زاهد یرتدوک بی ریا
کیمنه ارزانی قلدوک دولتی
کیمنه قلدوک مقدر محنتی
کیمینک ایلدوک حکمین روان
کیمنی محکوم قلدوک هر زبان
کیمنک یردین مناجات ایلدوک
کیمنک یردین خرابات ایلدوک
کیمه ویردک خوب جمال و خد خال
کیمنی ایلدوک آشفته حال
کیمنی عاشق زار ایلدوک
کیمنی معشوق جفاکار ایلدوک

³⁷ Л и СУ, 14а,1—4; СН, 176,13—18а,3; С.А. 19а, 5—8.

³⁸ Здесь дословно: «совершенен».

کیمنی فرقتده نالان ایلدوک
 کیمنی وصلتده شادان ایلدوک
 کیمنه عاج ایلدوک هر دم سریر
 کیمی بولمز کنج محنتده حصیو
 کیمسی تحصیل ایدر بی جهد کنج
 کیمسی کنج استیورک بولدی زنج
 کیمسی شاکردرر هر بارده
 کیمسی مؤمن کمی انکارده³⁹

Каждому какое-то дело ты предназначил;
 Этим ты сделал радостной душу его.
 Одного посланцем великим ты создал,
 Другого покровителем святых сделал.
 Одному ты без меры дал власти,
 Другого на истинный путь ты направил.
 Одного падишахом великим ты создал,
 Другого рабом для него ты, Аллах, сотворил.
 Одного ты ученым создал, о боже,
 Другого истым аскетом ты сотворил.
 Одного для богатства ты создал,
 Другому труд ты предназначил.
 Одного повелевать ты создал,
 Другого — всегда покоряться.
 Одного ты сделал всегда творящим молитвы.
 Другому кабак его обиталищем сделал.
 Одному красоту лица ты даровал,
 Другого безумным от любви ты сотворил.
 Одного ты сделал стенающим влюбленным.
 Другого — жестоким возлюбленным.
 Одного ты в разлуке заставил стенать,
 Другому ты радость свидания дал.
 Одному уготовил навечно ложе из кости слоновой,
 Другой за свой труд не находит циновки.
 Один без труда получает богатство,
 Другой богатство искал, а нашел лишь заботы.
 Один [богу] всегда благодарен,
 Один верует, другой отвергает [бога].

³⁹ Л и СУ, 8а,3—16; СН, 10а,7—106,7; СА, 106,7—11а,8.

В высказываниях Михри о мире, о жизни людей обращает на себя внимание осознание поэтессой разделения общества на имущих и бедняков, соединяемое у нее с признанием изначальности этого социального неравенства. Строя описание положения людей в обществе на контрастном сопоставлении, — кстати сказать, этот прием известен уже со времен Рӯдакӣ, Са'дӣ, у которых он выражен гораздо резче, — Михри замечает, что человек не может удержаться в этом мире ни с помощью власти, ни с помощью богатства: все смертно. Наделенная пытливым умом, поэтесса видит, что самое высокое положение в обществе непрочно и можно внезапно лишиться его, а заодно и самой жизни. Михри писала, что в мире существует насилие, становящееся причиной многих несчастий. Но она не могла дать всему этому иных объяснений, кроме воли божьей и предопределенности судьбы человека. Поэтому в ее стихах так часто звучит призыв во всем уповать на милость божью и вполне ей покоряться. Отсюда и появляются в ее стихах такие строки:

(ق) قتل ایت نفسکی خوش فارغ اول
کیم نه دیرسه دیسون من صادق اول⁴⁰

Убивая свою душу, отрекайся от удовольствий,
Пусть что хотят говорят — ты верен будь [богу].

Михри, как и другие поэты ее круга, выражала идеологию своей среды и своего времени. Озабоченная тем, чтобы сохранить незабываемым порядок вещей в мире в те бурные времена войн, дворцовых заговоров, религиозных ересей и крестьянских антифеодальных восстаний, поэтесса старается уберечь своим советом тех, кто может свернуть с истинного, по ее мнению, пути и стать «попутчиком дьявола».

(ر) راهن کوزله کمراه اولمه غل
قل حذر ابلیسه همراه اولمه غل

.....

⁴⁰ Л и СУ, 18а,4; СН, 226,10; СА, 246,2.

(ش) شفيع اولمق دلرسك كسر رسول
علم و توحيد ايله دائم يولداش اول⁴¹

Смотри на дорогу, не теряй пути истинного,
Будь осторожен, не становись попутчиком дьявола.

.....
Если хочешь, чтобы Посланник [божий] заступником стал,
Будь всегда приверженцем единобожия⁴².

Поэтесса высказывала типичные для ее среды, для ее времени взгляды. Их историческая ограниченность мешала ей дать верную картину времени и жизни людей.

В собрании стихов Михри цитированные строки соседствуют с пылкими любовными газелями, собственно, и составляющими основу дивана, *газелият*, который идет вслед за «вступительной» частью, куда входят, как уже говорилось, стихи, в значительной мере традиционные и по своему духу отвечающие канонам мусульманства.

Обращаясь к *газелияту* Михри, попытаемся выяснить, был ли он выражением идей суфизма (в его прямом религиозно философском понимании) или любовной лирикой. В данном случае однозначный ответ безусловно невозможен. Недаром так расходится мнение всех, кто когда-либо писал об этой поэтессе. Авторы первых тезкере (XVI в.), а за ними Й. фон Хаммер (1836 г.), Фаик Решад (1909 г.) и др. пытались уверить читателей, что стихи Михри навеяны глубоко благочестивыми мыслями, а всю ее лирику нужно понимать иносказательно, так как ее увлечения носили только платонический характер. В это нимало не верили другие авторы, писавшие о Михри (об этом подробнее сказано ниже). Они называли ее турецкой Сафо, а ее стихи воспринимали как излияния пылкой природы, бурно переживающей муки и радости любви.

В. А. Гордлевский в «Силуэтах Турции» писал: «То восторг счастья, то скорбь отчаяния охватывает Михри-хатун. Ислам связал ее, общество осудило в кафесе на затворни-

⁴¹ Л и СУ, 176,10 и 13; СН, 22а,12 и 22б,2; СА, 24а,3 и б.

⁴² По-видимому, это суфийский *тевхид*, так называемый *وجود توحيد*.

чество, а Михри-хатун рвала эти путы, она страстно пела о любви...»⁴³.

Поэзия Михри дает основания для самых разноречивых суждений: ее стихи столь разны, порой так противоречат друг другу, что, кажется, их не мог написать один человек. В этом ее своеобразии, в этом и трудность ее понимания.

В диване Михри есть стихи о неземной возвышенной любви, единственно достойной человека, постигшего «высшую Истину»:

عاقلیسک سن بو دنیا دوستلرندن چک الوک
دنیه کیبی بی وفادر باری بر یارارین اوک
بو فنا عالمده خدّ و خاله قلمه اعتبار
اول بقا ملکنده باقی خوبلرک دیدارین اوک⁴⁴

Если умен ты, удались от друзей в этом мире:

Подобно миру, непостоянны они. Славь [лучше] одного достойного.
В этом мире бrenном не придавай значенья ланитам и родинкам,
Славь свидание с вечно прекрасными в той стране вечности.

Эти строки полностью соответствуют суфийским взглядам, и подобных примеров можно привести немало. Вместе с тем хорошо известно, что суфизм притягивал к себе людей мыслящих, пытающихся объяснить порядки в мире и все окружающее. «...под прикрытием суфийской терминологии можно было... оставаться в рамках ислама, а фактически выходить далеко за его пределы»⁴⁵, — писал Е. Э. Бертельс. Такова же суть суфийской символики в интимных лирических стихах.

Лирика Михри повторяет многие образы, ставшие к тому времени традиционными в турецкой литературе, а до того уже хорошо известные в поэзии на персидском языке. Но сила подлинных чувств, страстность натуры Михри разрыва-

⁴³ В. А. Гордлевский, *Избранные сочинения*, т. III, 1962, стр. 151.

⁴⁴ Л и СУ, 76,7,8; СН, 96,7,8; СА, 10а.6,7.

⁴⁵ Е. Э. Бертельс, *Назови и Амтар*, — «Мир-Али-Шир». Сборник к пятисотлетию со дня рождения, Л., 1928, стр. 81. (=Е. Э. Бертельс, *Суфизм и суфийская литература*, М., 1965, стр. 419).

ют схему этих образов и суфийскую символику и проявляют себя в стихах о радостях и горестях человека. Это истинное волнение человеческого сердца невозможно не заметить.

Сами стихи и свидетельства дошедших до нас письменных источников прямо называют имена тех, с кем связана любовная лирика поэтессы.

Мюэйд-заде Абдурахман Челеби (1456—1516) был другом детства Михри. Он писал стихи на трех языках под псевдонимом Хатими. Заметим, кстати, что у него была одна из самых больших в городе библиотек, насчитывавшая до семи тысяч книг, в том числе и редкостных. Мюэйд-заде был чуть старше Михри, как она сама писала⁴⁶ (отсюда установлена приблизительная дата ее рождения). В молодости он был наперсником и близким другом Баезида, когда тот правил Амасьей. Когда же Баезид стал султаном, Мюэйд-заде был назначен кади в Адрианополь, потом — анатолийским кади и, наконец, румелийским кадиаскером, после чего он долгие годы был *мюдеррисом* в одном из медресе Стамбула. При этом он всегда был видным меценатом, покровителем поэтов и ученых, душой и центром литературных кругов при дворе Баезида.

Вторым назовем имя Искендера Челеби, сына Синан-паши (одного из видных амасийских ученых, а впоследствии — везира Баезида II). Молодой Искендер был великолепно образованным, талантливым человеком. Имя его часто встречается в диване Михри, правда, она пользуется случаем, сколько возможно, скрыть его за именем легендарного Александра Македонского.

Михри была талантлива и красива. Ей оказывали внимание многие. Довольно известный в то время поэт Зати посвятил ей пламенные любовные стихи, но она не ответила взаимностью.

Стихи Михри полны страстного выражения любви, понимаемой как единственный смысл жизни, как стихийная сила, поглощающая все чувства, все мысли человека и предназначенная ему свыше, что увязывалось с верой в то,

⁴⁶ Л и СУ, 56а,4; СН, 606,2; СА, 626,4.

«что человеку все предопределено судьбой»⁴⁷. Но в этом мире «в конце радости неизбежно есть горе»⁴⁸; горе и страдания есть у каждого⁴⁹. Жертвенность любви воспринимается Михри как великое благо, дарованное богом. Она пишет о том, что любовь требует от человека всей его жизни, что ради нее можно отдать и душу, и жизнь. Для влюбленной кажется счастьем быть прахом под ногами любимого, быть собакой у его порога. Последний мотив, кстати сказать, часто повторяется в стихах Михри то для выражения силы ее любви, то для того, чтобы показать меру отчаяния от разлуки с возлюбленным, то для того, чтобы рассказать, какие она терпит мучения из-за своей запретной любви⁵⁰.

С большой искренностью, в откровенном опьянении радостью пишет Михри о своей любви, иногда называя имя любимого ею человека. Однажды она даже указала время (месяц и число, правда, без года) своего счастливого свидания с возлюбленным. Чаще, однако, она пишет о страдании, которое приносила ей любовь:

سن وارکن ای دوست بکا یار کر کمز
جورک چکیم غیری وفادار کر کمز⁵¹

О друг, когда есть ты, [другой] возлюбленный не нужен мне.
Терплю твою жестокость, [но] другой, постоянный, не нужен мне.

نیلدم نیتدوم کناهم بلزم بو بن غریب
کوردوکنجه یوز چورر یوزمه باقمز حبیب
کاه که بر کوز اوچيله مرحبا ایلردی یار
یینه بکز که ارایه فیتنه برقدی رقیب⁵²

Что я сделала, что совершила? Не знаю я, несчастная, своей вины.
Едва завидит, отворачивается, не смотрит в лицо мне любимый.

⁴⁷ Л и СУ, 56а,15.

⁴⁸ Л и СУ, 376,10; СН, 43а,7; СА, 456,2.

⁴⁹ Л и СУ, 446,8,9; СН, 526,9; СА, 55а,3.

⁵⁰ Л и СУ, 536,16; 38а,9; 33а,17; СН, 416,11; СА, 44а,6.

⁵¹ Л и СУ, 41а,8.

⁵² Л и СУ, 286,14,15; СН, 336,8,9; СА, 36а,1,2.

Если прежде возлюбленный иногда приветствовал меня
 небрежно,
 Похоже, что [теперь] снова соперница посеяла [между нами]
 раздор.

عاشقك حقدنه چوق سوز سويلر ايننمه رقيب
 عادت اولمشدر جهانده دوستم بهتان آكا⁵³

Не верь: болтает соперница о влюбленной в тебя.
 Клевета стала для нее в мире обычаем, мой друг!

Представим себе положение мусульманской женщины, которая проводила свою жизнь сначала за стенами родительского дома, а потом — в доме мужа. Она была лишена права решать по-своему свою судьбу. Сколько же смелости характера и душевной силы нужно было проявить Михри, чтобы отвергнуть предложение почтенного *мюдерриса* из Стамбула Паши Челеби⁵⁴ и прожить свой век незамужней!

Михри пишет страстные любовные стихи и при этом понимает, какие страшные беды может она навлечь на себя. Так появляются в ее диване строки о друге, «чье имя нельзя назвать»⁵⁵. Боясь огласки, она делает вывод о том, что должна хранить свои тайны: за свою любовь она заплатит

⁵³ Л и СУ, 276,17; СН, 33а,9; СА, 356,2. При отсутствии в турецком языке грамматических выраженных показателей рода часто бывает затруднительно точно представить себе, кого («его» или «ее») имела в виду поэтесса, когда мы встречаем в стихах местоимение 3-го л. ед. ч. او или же слова دلربا, دلبر, نكار, يار, دلبر, رقيب (см. о том же в отношении средневековой персоязычной поэзии в книге М. И. Занда «Шесть веков славы», М., 1964, стр. 184, 185). В ряде стихов, написанных от имени поэта-мужчины, названные слова, как правило, используются в их общепринятом значении: «похитительница сердца», «красавица», «взлюбленная, любимая» и «соперник». Но в этом диване многие стихи написаны от имени самой Михри, в них явственно выражены ее глубоко личные чувства. Контекст здесь обуславливает единственно возможный перевод этих слов: «красавец», «возлюбленный», «любимый» (см., например: Л и СУ, 336,14; Л и СУ, 38а,7; СН, 38а,7; СА, 40а,11; Л и СУ, 606,4; СН, 63а,4; СА, 65а,7; Л и СУ, 716,7) и «соперница» (см., например: Л и СУ, 286,15; СН, 336,9; СА, 36а,2; Л и СУ, 34а,13; Л и СУ, 38а,8; СН, 38а,8; СА, 40а,12; Л и СУ, 386,16; СН, 42а,13; СА, 446,7; Л и СУ, 446,7; СН, 526,10; СА, 55а,5).

⁵⁴ См. глухой намек на это в Л и СУ, 39а,17; СН, 426,12; СА, 45а,6.

⁵⁵ Л и СУ, 43а,1,2; СН, 53а,11,12; СА, 556,5,6.

полной мерой страданий, если о ней узнают. И все же ей не раз приходится повторять, что она погибает из-за своего языка⁵⁶. Поэтесса знает, что ей неоткуда ждать помощи или хотя бы простого сочувствия.

Враги (видимо, те, кто осуждал ее незаконную любовь) бесконечно мучили ее своими пересудами и сплетнями. Чем больше она страдала, тем большее удовлетворение они испытывали⁵⁷. Михри горько сетует, что ее любовь омрачена клеветой, что ее преследуют скандалами⁵⁸. Когда поэтесса лишает об этом, в стихи прорываются живые человеческие чувства:

(م) مهری دوشمنلیندن هوس عشقتکه یار
اولدی رسوای جهان کتدی قمو غیرت و عار⁵⁹

Друг, с тех пор как Михри поразили страсть и любовь к тебе,
На весь мир она опозорена, пропали все достоинства ее и честь.

که هجر یار و گاه بنی غمغر اولدورر
که وصل دلبر ایله کچن دمغر اولدورر
دشمن کولر بو حالمه بن آغلارم مدام
هی بوکه جانمی قتلنور آدمغر اولدورر⁶⁰

То с другом разлука, то горести меня убивают.

То мгновения свидания с возлюбленным меня убивают.

Враги смеются над моим положением, а я все плачу.

И вот, объединившись для этого, люди душу мою убивают.

Михри мучила эта отрицательная реакция окружающих на ее любовь. Она пишет, что годами ей мешали видиться с любимым⁶¹. Кто-то из ее возлюбленных, испугавшись кле-

⁵⁶ Л и СУ, 106,1 и 146,8; СН, 13а,10 и 186,12; СА, 14а,6 и 20а,6.

⁵⁷ Л и СУ, 346,12,13; СН, 376,5,6; СА, 396,10,11.

⁵⁸ Л и СУ, 63а,17 и др.

⁵⁹ Л и СУ, 33а,13; СН, 416,7; СА, 44а,2; см. также Л и СУ, 606,2; СН, 65а,5.

⁶⁰ Л и СУ, 386,12,13; СН, 42а,9,10; СА, 446,3,4.

⁶¹ Л и СУ, 526,14.

веты и огласки, покинул ее⁶². Михри в отчаянии и тут же совсем по-женски жалуется на то, что эти страдания ее состарили⁶³. Несчастье и чувство отчаяния доводят ее до мысли о смерти. Михри просит написать на ее могильном камне, что она стала жертвой своей любви⁶⁴. А мы сказали бы, что она стала жертвой жестоких условий своего времени, грозную тяжесть которых она вполне сознавала.

Таково было душевное состояние Михри, когда она искала какой-то выход из создавшегося положения. В век подавляющего воздействия на умы людей идеологии ислама поэтесса осознавала свои чувства и поступки как тяжкий грех. Мысли Михри обращаются к Аллаху, на чью милость она надеется, она готова проявить полную покорность. Михри кается в грехах⁶⁵, и ее страстная натура подсказывает ей такие слова, когда она обращается к богу:

بر سیه رویم ایشم جرم و کناه
بنجلالین یوقدرر بحتسی سیاه
قوللروکک کرچه واردر جریمی چوق
بنجلالین جریمی چوق عالمده یوق
اتمدم درکاهکه لائق عمل
دائما اتمدم فساد و هم خلل
بر ایو اعمالی عادت اتمدم
فرضکه بر دم اطاعت ایتمدوم
هر نفسده اشلدوم جرم و خطا
هر فسادی کندومه کوردم روا⁶⁶

Я виновна, греховны деянья мои.
Нет столь злосчастной, как я.
Хоть и много грехов у рабов твоих,
В мире нет столь многогрешной, как я.
Не свершала я дел, достойных тебя,

⁶² Л и СУ, 36а,5; СН, 40а,11; СА, 42б,5.

⁶³ Л и СУ, 68б,13.

⁶⁴ Л и СУ, 62б,7; СН, 64а,7; СА, 66а,8.

⁶⁵ Л и СУ, 5а,9—11 и 6а,1; СН, 65,1—3 и 76,1; СА, 65,7—9 и 76,9 и др..

⁶⁶ Л и СУ, 9а,4—8; СН, 116,1—5; СА, 12а,6—10.

Всегда я грешила, мятежной была.
Добрые дела не в обычае были моем.
Никогда в повиновении у тебя я не была.
Каждый миг я совершала греховные поступки,
Любое непокорство считала возможным для себя.

Михри не стремится уменьшить меру своей вины. Вместе с тем она считает, что если Аллах так милостив и всепрощающ, то, сколько бы ни грешили люди, они могут быть уверены, что он их простит, стоит им только покаяться:

قوللروكك كرحه كيم تقصانی چوق
رحمتوكك حدی و پایانی یوق⁶⁷

Хоть и много пороков у рабов твоих, [боже,]
Но и милосердию твоему нет конца и края.

(ك) كسر دغلرجه ایلسرск كناه
تویه قلسك عفو ایدر آنی آله⁶⁸

Если совершил ты множество грехов
И покайся, Аллах это простит.

В своих рассуждениях Михри высказывает мысль о том, что если уж бог сам создал людей, то он сам и должен их выручать на страшном суде. Поэтесса, видимо, полагает, что в ответе будут не только грешные люди, но и сам их создатель. А отвечать все равно придется: «В этом мире не грешить невозможно!»⁶⁹. Эти мысли так далеки от воззрений богобоязненного человека и так близки к стихам Хаййа-ма!

Михри ощущала себя в жизни обездоленной. Счастье не принесло ей ни довольно высокое положение в обществе, ни поэтическая слава, ни признание всеми ее больших познаний⁷⁰. Не было счастья и в любви: брак с любимым был не-

⁶⁷ Л и СУ, 86,6; СН, 106,14; СА, 116,3.

⁶⁸ Л и СУ, 18а,5; СН, 226,11; СА, 246,3.

⁶⁹ Л и СУ, 52а,17; СН, 586,7,8; СА, 606,9,10.

⁷⁰ Л и СУ, 57а,17; 69а,8 и др.

возможен, а на замужество без любви она не могла согласиться.

Так появляются «бунтарские» стихи Михри, которая не могла до конца смириться с тем, что условия жизни сковывают ее, мешают свободному проявлению ее человеческой личности. Сама поэтесса часто называет себя мятежной (عاصی) и говорит об этом чаще всего горделиво. Это не просто риторическое выражение, не просто литературный штамп, но и отражение умонастроения, определяющего ее поступки. Здесь она вступает в противоречие со своими же стихами, полными раскаяния в совершенных грехах, с благочестивыми намерениями заслужить прощение бога молитвами и праведной жизнью. В обоих случаях Михри была искренна. Вся ее жизнь проходила в «смятении чувств», в стремлении найти какой-то исход разладу своих желаний и стремлений с канонами ислама и основанными на них догмами общественной морали.

Бунтарские настроения, стремление к личному протесту против нравов и обычаев общества, в котором она жила, заставляют ее писать стихи, которые звучат вызывающе по отношению к обществу и религии. Она страстно защищает свое право на любовь. При этом она имеет смелость говорить об этом:

ای جهان خلقی بلوک کیم یاردن بن دونمزم
 سرو قد لاله خد دلداردن بن دونمزم⁷¹

Люди [всего] мира, знайте: от друга не отвращусь я.
 От возлюбленного со станом-кипарисом, ликом-тюльпаном
 не отвращусь я!

خوبلرک مهرینی مهری اولورز ترک اتمرز
 کیم نه دیرسه دیسون بز اولامазз یارسز⁷²

Михри, если [потом мы даже и] умрем, не перестанем любить
 красавцев.

Пусть что хотят говорят, без друга обойтись мы не сможем.

⁷¹ Л и СУ, 516,5.

⁷² Л и СУ, 42а,5,6.

Михри не скрывает, что смело ведет себя «в опасной для жизни» игре⁷³. Она энергично отстаивает свое право на счастье и остро переживает любую помеху на своем пути. Слова гнева, презрения и насмешки она постоянно обращает к соперницам. При этом ей мало словесного поношения, она считает, что соперницам нужно объявить *газават*⁷⁴ или просто убить их. Это, конечно, крайности выражений, но она права, когда говорит, что мужества ей не занимать⁷⁵.

Михри ждет от любимого человека верности и мужества, способности всем пожертвовать ради любви. Он должен меньше всего думать о собственном благе, а прежде всего оберегать от горя возлюбленную⁷⁶. Но такой человек Михри не встретился в жизни. Она обращается к вероломному возлюбленному, обидевшему ее:

دوستم چون یوزه کلمک ایلمش سن خو سکا
یوزی ای هر جای وار شمدن کیرو یا هو سکا⁷⁷

Друг мой, раз ты сделал себе обычаем смеяться в лицо,
Отныне прочь ступай, проваливай! Позор тебе!

Михри решительно обращается к самой себе:

ترک ایله سنی ترک ایدهنی سندخی مهری⁷⁸

И ты, Михри, покинь того, кто покинул тебя.

Неистовую силу гнева, яростное возмущение изменой друга выразила она в стихах, где шлет проклятия всем красавцам и лживому другу, обманывающему влюбленных в него⁷⁹.

⁷³ Л и СУ, 416,3,4; СН, 466,9,10; СА, 49а,3,4 и др.

⁷⁴ Л и СУ, 296,7; СН, 35а,4; СА, 37а,10.

⁷⁵ Л и СУ, 48а,10.

⁷⁶ Л и СУ, 37а,15—37б,5.

⁷⁷ Л и СУ, 28а,11; СН, 326,7; СА, 35а,1.

⁷⁸ Л и СУ, 66б,16.

⁷⁹ Л и СУ, 44а,7,9,10; СН, 50а,9,11,12; СА, 52а,11, 52б,1,2.

В своей борьбе за счастье, за свободу выбора своей судьбы Михри чаще всего сталкивалась с духовными наставниками — шейхами, суфиями-проповедниками и мухтасибами, этими надзирателями за нравственностью. Ответы им дерзки, поэтесса доходит до еретических мыслей:

آستاندن بنی منع ایتمه ناصح دلبرک
کعبیه یوز سورجک قلمز کناهی کمسنک
زاهدا عیب ایلمه دل ویردوکم دلبرلره
اولمق بونلاره اولور می نکاهی کمسنک⁸⁰

Не запрещай мне быть у порога красавца, о праведный наставник:
Кто припадет лицом к Каабе, — тотчас и нет у него грехов.
О праведник, не осуждай, что сердце я отдала красавцам:
Разве кто может не смотреть на них?!

Михри не делает в этом отношении исключения даже для духовных лиц, для всех «праведников» без различия:

هی غافل اولمه غمزه لرندن کوزلرک
بیк شیخی یолدن ایلدeler بر نگاهله⁸¹

Не будь беспечен перед взорами красавиц:
Одним взглядом они совращают с пути истинного тысячи шейхов.

Поэтесса словно поддразнивает своих суровых лицемерных судей:

قاضی و مفتی مدرّس زاهد و پیر و جوان
قتغسی جان ویرمدی محبوب اوغلان اوستنه⁸²

Кади, муфтии, ученые праведники, старцы и юноши,
Кто из них страстно не желал возлюбленного мальчика?

Михри лишет о своих чувствах и взаимоотношениях с возлюбленными и без смущения пользуется терминологией

⁸⁰ Л и СУ, 47а,2,3; СН, 536,3,4; СА, 556,9.10.

⁸¹ Л и СУ, 64а,12; СН, 66а,5; СА, 68а,3. Судя по следующему примеру, здесь слово *кوزл* можно переводить и как «красавец».

⁸² Л и СУ, 64а,4.

религиозной. Так, если она хочет сказать о доме любимого человека, она называет его *текке*⁸³. О нем же она пишет и так:

(ط) طواف حرمک ایلمشم بو نچه زمان⁸⁴

Уж сколько времени я совершаю *таваф* вокруг твоего святилища!

Михри пишет о «зекяте с красоты возлюбленного»⁸⁵, погибающих от любовной тоски она называет *шехидами*⁸⁶. Михри признает, что ее «кыбла», т. е. ее возлюбленный, вызывает у верующих только горестные чувства⁸⁷. А если говорить о подлинной кыбле, то воздух ее годится лишь праведникам, ей же, Михри, милее аромат локонов возлюбленного⁸⁸. Поэтесса часто строит стихи на подобном противопоставлении:

زاهدا ساکه بهشت مهربیه دیدار کرک
آکا محبوبی یتر ساکه جنانک حورسون⁸⁹

О праведник, тебе нужен рай, а Михри — свидание [с возлюбленным].
Ей довольно любимого, а тебе — гурии рая.

Поэтесса просит советчиков не докучать ей бесполезными увещаниями:

بو کون قورقتمه سن ناصح ججیمک ارته نارندن
کرم قل باشم آغرتمه قو قیل و قالی بر لحظه⁹⁰

О праведный наставник, не пугай сегодня завтрашним адским огнем.
Сделай милость, не докучай мне, оставь пересуды хоть на миг.

⁸³ Л и СУ, 416,1; СН, 466,7; СА, 49а,1.

⁸⁴ Л и СУ, 33а,5; СН, 41а,12; СА, 436,6.

⁸⁵ Л и СУ, 42а,11; СН, 456,11; СА, 48а,5.

⁸⁶ Л и СУ, 556,3.

⁸⁷ Л и СУ, 506,15; СН, 56а,2; СА, 58а,5.

⁸⁸ Л и СУ, 35а,2; СН, 436,4; СА, 456,11.

⁸⁹ Л и СУ, 566,13,14. То же: Л и СУ, 59а,7; СН, 62а,4; СА, 64а,6.

⁹⁰ Л и СУ, 626,1. То же: Л и СУ, 52а,13; СН, 586,3; СА, 606,5; Л и СУ, 72а,10.

صوفی قتکده خوبلری سومک کنهه ایسه
سن فارغ اول قو بن یناین اول کنههله⁹¹

Суфий, если, по-твоему, грех любить красавцев,
Ты уйди, оставь меня, я сгорю от того греха.

Подобные строки, разумеется, приводили в ярость ханжей, и они платили поэтессе тем, что при ее жизни и в последующие века поддерживали легенду о неприличии ее стихов и о том, что этим исчерпывается все содержание ее поэзии. С такими суждениями, которые встречаются в тезисе, соглашались некоторые авторы, писавшие впоследствии о Михри. На самом же деле, если беспристрастно прочесть ее диван, можно найти лишь несколько бейтов, которые и сейчас можно было бы охарактеризовать подобным образом. Не следует, однако, забывать, что со времени написания этих стихов прошло без малого пять веков и с тех пор сильно изменилось само представление о том, что пристойно в стихах, а что нет. Но даже если предположить, что мы не ошиблись в выборе этих бейтов, то и тогда главная причина такой их оценки в свое время кроется в том, что они написаны женщиной. Если бы их написал любой другой средневековый поэт, это не вызвало бы такой отрицательной реакции. Да и могло ли быть иным отношение ученых схоластов или суфиев, чей ум был воспитан на мусульманской догматике и теософских сочинениях, к такой женщине, как Михри? Это именно она написала такие строки:

چونکه ناقص عقل اولور دیرلر نسا
هر سوزین مغرور طوتعمقدر روا
لیکی مهری داعینک ظنی بودر
بو سوزی در اولکه کاسل اوصلودر
بر مؤنث یکدرر کیم اهل اوله
بیک مذکردن که اول نا اهل اوله

⁹¹ Л и СУ, 64а,11; СН, 66а,4; СА, 68а,2. То же: Л и СУ, 43а,6; СН, 53б,11; СА, 56а,4.

بر مؤنث ڀڪڪه زهنى ڀاڪ اوله
يڪ مڙڪرڻ كه ٻي ادراڪ اوله⁹²

Раз говорят, что у женщин недостаток ума,
Каждое слово у них должно быть гордым.
Но Михри полагает, и мнение ее таково
(Эти слова говорит та, чей ум совершенен):
Одна достойная женщина лучше
Тысяч мужчин недостойных.
Одна женщина со светлым разумом лучше
Тысяч мужчин неразумных.

Здесь отразилась одна из примечательных для XV в. особенностей мировоззрения Михри — признание ею полного равенства женщин и мужчин, протест против обычного в те времена в мусульманском обществе взгляда на женщину как на существо низшего порядка, лишенное самостоятельности в мыслях и чувствах.

* * *

Попытаемся понять, как относилась Михри к литературному творчеству вообще и прежде всего — к своему собственному. В диване ее стихов об этом можно прочесть всего лишь несколько строк. В *Хатме رساله* («Эпилоге *рисале*»), только что цитированном нами, говорится, что это сочинение написано

تا اوڦوينا لاره نفع اولمغيچون
ڊڪاينلر جر مى رفع اولمغ ايچون⁹³

Для того, чтобы читающим польза была,
Для того, чтобы слушающие избавились от грехов своих.

Хатиме-йи рисале отличает искренность тона, простота языка. Здесь поэтесса высказывает важные для нее мысли.

⁹² Л и СУ, 166,10—13; СН, 216,3—6; СА, 23а,5—8.

⁹³ Л и СУ, 166,5; СН, 21а,11; СА, 226,12.

По-видимому, ее беспокоило, как будут воспринимать ее стихи:

رحمت اول صاحب کمالک جاننه
 که آوقیوب طعن اتمیه نتصاننه
 ستر ایده اکسکوکین هر نه که وار
 اتمیه جهاله عیبیین آشکار
 ایشدوب طعن اتمیه هر بی خیر
 مهرینک قلبینه کمیه کدر⁹⁴

Благодаренье душе того совершенного человека,
 Который, прочтя [стихи], не станет хулить их недостатки,
 Скроет все изъяны, какие [в них] есть;
 Не откроет неучам недостатки [стихов]:
 Чтобы не бранил, услышав их, любой невежда,
 Чтобы не вошла печаль в сердце Михри.

Не будем слишком строги к поэтессе, которая однажды так высоко отозвалась о себе (известно, что в поэзии того времени это было принято):

بحر شعر ایچره مهری بر دردور
 که آنی کورممش اولاً غواص
 معنی دکانی آیچنده صراف اول
 سنده بولسون قموسی کوهر خاص
 ویرمه نادان الینه کیم نه بلور
 اَلْتَنک قِیمتینی اهل رصاص⁹⁵

Михри — жемчужина в океане поэзии,
 Такой не видели еще ловцы жемчуга.
 Стань менялой в лавке разума,
 Чтобы все находили у тебя особые драгоценности.
 Не отдавай [их] в руки невежды, ибо что знает
 Лудильщик о ценности золота?

⁹⁴ Л и СУ, 166,7—9; СН, 21а,13—216,2; СА, 23а,2—4.

⁹⁵ Л и СУ, 426,15—17; СН, 48а,2—5; СА, 50а,8—11.

Полон значения для нас другой ее бейт:

طالع اول شاعرلرک که اشعارنک معناسی وار
سن اراقده ای مهبری قو قوری سوزی صوی⁹⁶

Счастливы те поэты, чьи стихи имеют смысл.

А ты, Михри, оставь свои пустые слова.

В век преобладания в турецкой письменной поэзии только одной традиционной схемы, пронизывающей и ее форму, и содержание, высказанная поэтессой мысль позволяет думать, что Михри предъявляла к стихам высокие требования. Это должно было как-то сказаться и на ее собственных литературных вкусах и симпатиях. Для того чтобы судить об этом, мы располагаем лишь ее собственными стихами. Нет никаких достоверных исторических свидетельств, которые помогли бы нам узнать, например, весь круг ее литературного чтения. Сейчас еще трудно с достоверностью судить о том, что в ее стихах является прямым подражанием тем или иным поэтам, а что было порождением времени и присущего ему мировоззрения. В диване Михри можно найти почти дословное повторение строк или бейтов Джалаладдина Руми, Са'ди, Хāфиза, Хаййāма, Навāйи и других поэтов.

В диване поэтесса дважды называет имя поэта Салмāна. Так, обращаясь к своему возлюбленному, она говорит:

شبهه‌سز نادان و ابترجلف و بی ادراکدر
اهل شعر ایچره سنی یک کورمین سلماندن⁹⁷

Сомненья нет, глупец, тупица и невежда тот,

Кто среди поэтов не ставит тебя выше Салмāна.

Михри еще один раз упоминает имя этого поэта⁹⁸ как мерило поэтического мастерства. Можно высказать предположение, что здесь имеется в виду персоязычный поэт XIV в.

⁹⁶ Л и СУ, 736,1,2; СН, 696,4; СА, 71а,12.

⁹⁷ Л и СУ, 576,9.

⁹⁸ Л и СУ, 266,13; СН, 276,12; СА, 30а,3.

Салмāн Саваджī, блестящий мастер «искусственной» ка-сыды.

Получившая великолепное классическое образование, Михри несомненно была знакома со стихами своих предше-ственников в литературе, а значит, и с поэзией Рāби'а (X в.) и Махсїти⁹⁹ (XII в.) — если признать последнюю автором приписываемых ей произведений. Их стихи не могли не за-интересовать турецкую поэтессу. Вероятно, она нашла мно-го созвучного себе в их газелях, полных тоски и жалоб на страдания несчастной любви или бурного протеста против всего, что мешало их любви. На эту мысль наводят, на-пример, строки стихов Михри, где она просит у бога одной лишь кары для неверного возлюбленного: пусть сам он влю-бится в жестокую мучительницу, подобную ему самому¹⁰⁰. Это как бы повторяет бейты Рāби'а:

دعوت من بر تو آن شد کیزدت عاشق کند
بر یکی سنگین دلی نا مهربان چون خویشتن
تا بدانی درد عشق و داغ مهر و غمخوری
تا به هجر اندر بیچی و بدانی قدر من

Пожеланье мое тебе: пусть бог заставит тебя влюбиться

В такую же каменносердую, неласковую, как ты сам.

Узнай тоску любви, жар страсти, погорюй,

И, когда начнешь корчиться в [тоске] разлуки, узнаешь цену мне¹⁰¹.

Известно, что Михри была знакома или поддерживала переписку со многими турецкими поэтами, своими современ-никами. Ее диван содержит их имена. Это Гювахи, которо-му Михри посвятила газель, автор *Пенд-наме* («Книги на-зиданий»), где были собраны также турецкие пословицы и поговорки, Маками, Лютфи, Афитаби, Мюнири и др. Но

⁹⁹ Или Махиста (в чтении ряда иранистов, писавших о ней).

¹⁰⁰ Л и СУ, 556,12—14; СН, 616,3—5; СА,636,5—7.

¹⁰¹ Цит. по: Е. Э. Бертельс, *История персидско-таджикской лите-ратуры*, М., 1960, стр. 156—157. Вообще было бы полезно проследить, как развивалось творчество средневековых поэтесс. Это позволило бы вы-явить много общих черт и несомненную преемственность в литературах ира-ноязычных и тюркских, но это тема особого исследования.

особую свою литературную симпатию она выказала по отношению к Неджати. Он был современником Михри, родился примерно в 1460 г. в той же Амасье или Кастамону (точно неизвестно) и умер в 1509 г. в Стамбуле. До нас дошел его диван¹⁰². Неджати был тонким лириком, мастером газели. Не слишком оригинальный в тематике своих стихов, он мастерски владел поэтическим словом. Поэт много писал о любви, о природе, о горечи разлуки с возлюбленной и т. п. В этом он не выходил за пределы круга тем тогдашней придворной поэзии. Так писали по-турецки, по-персидски, по-арабски и на других языках современные ему поэты и в Турции и далеко за ее пределами. Неджати в отличие от других современных ему поэтов умел писать и о жизни, вносил в стихи «местные элементы», как пишет об этом Б. Неджатигюль¹⁰³, использовал турецкие пословицы. Михри высоко ценила поэзию Неджати и, чтобы знать его мнение о своих стихах, посылала ему едва ли не каждое свое сочинение, и, как пишет Лятифи, «какие бы доходы она ни получала, она отсылала их ему»¹⁰⁴ (это свидетельство автора *тезкере* интересно, но пока не совсем ясно). Другие авторы, например Ашык Челеби, писали, что Неджати не очень одобрительно относился к ее восторженному поклонению, вернее, к форме, в которой она его выражала. Он высказал однажды свое отношение в довольно резких стихах, правда, не назвав имени поэтессы.

Ey benim şî'rimē nazîre diyen
Çıkma râh-î edebden eyle hazer
Deme ki işte vezn ü kâfiyede
Şî'rim oldü Necâti'yē hemser
Harfi üç olmak ile ikisinin
Bir midir filhakika ayb ü hüner¹⁰⁵

¹⁰² *Necati Beğ divanı*. Hazırlıyan Ali Nihad Tarlan, İstanbul, 1963.

¹⁰³ B. Necatigül, *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, İstanbul, 1960, s. 122—123.

¹⁰⁴ تذكره الشعراء و المشخيان من لطيفي. Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, л. 140а.

¹⁰⁵ Цит. по: *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74.

О ты, слагающая *назире* в подражание моим стихам,
Смотри, не преступай пределы приличия.
Не говори: «Вот, по размеру и рифме
Мои стихи близки Неджати».
Хотя и по три буквы (согласных) в обоих словах.
Но разве «стыд» и «знание» могут значить одно?!

Михри прекрасно знала поэзию Неджати, и на многие его стихи она откликнулась своими *назире* (стихотворными «ответами», а вернее, вариациями, парафразами). Пока еще не установлено, как много *назире*, связанных с его творчеством, содержит диван Михри. Но признано, например, что ее газель с редифом *دونه دونه*¹⁰⁶ является *назире* на стихи Неджати. Об этом писал еще Лятифи, замечая при этом, что многие поэты пытались писать *назире*, но лучшие принадлежат Михри. В. Д. Смирнов выделял в этой связи еще две ее газели¹⁰⁷, о чем свидетельствуют заметки, сделанные им на полях ленинградского списка дивана. Поэтесса не раз в стихах прямо обращалась к Неджати¹⁰⁸. Широко известен ее бейт:

مهري نجاتی شعرنه دیرسن نظیره لیک
سن بر کدا و مقلس او بر پادشاهله¹⁰⁹

О Михри, на стихи Неджати пишешь ты *назире*,
Но в сравнении с ним, падишахом, ты лишь нищий и бедняк.

* * *

Придворная турецкая литература, как правило, замыкалась в кругу определенных тем и сюжетов. Традиционное содержание требовало и столь же традиционной формы. В панегириках султанам и правителям, в словословиях Ал-

¹⁰⁶ Л и СУ, 596,5—11; СН, 636,9—64а,2; СА, 656,10—66а,4.

¹⁰⁷ Л и СУ, 55а,1—6 и 60а,17—60б,5; СН, 59а,4—9 и 63а,1—5; СА, 61а,5—10 и 65а,3—8.

¹⁰⁸ Например: Л и СУ, 38а,10; СН, 38а,10; СА,40б,2. Э. Дж. Гибб относил эту газель к *назире* на стихи Неджати.

¹⁰⁹ Л и СУ, 64а,13,14; СН, 66б,6,7; СА, 68а,4,5.

лаху, в любовных лирических стихах поэты повторяли в бесконечных вариациях своего рода набор устоявшихся образов, эпитетов, метафор. Искусство поэта в том и состояло, чтобы найти возможность по-новому использовать эти художественные средства, повернуть привычный образ или эпитет под новым, неожиданным углом зрения и тем оживить его. Правда, в XV в. в турецкой литературе эта «игра словами» еще не стала самоцелью. Многие употреблявшиеся тогда элементы средств поэтической выразительности еще не стали в такой мере штампами, как в персоязычных литературах в то время или в самой турецкой — позднее. Но и в турецкой литературе на рубеже XV—XVI вв. уже определился довольно устойчивый круг образов, сравнений, метафор.

Попытаемся понять, каков же был герой лирических стихов Михри, какими образами он представлен в этом диване? Сама поэтесса предстает перед читателем во всей сложности своих мыслей и чувств, во всем многообразии своих переменчивых настроений: то истово верующая, скованная религиозными канонами и моральными установлениями ислама, кающаяся в грехах затворница гарема, то бурно протестующая против всего этого живая земная женщина, страдающая или радостная, сознающая свое право на счастье и любовь и отважно отстаивающая свою независимость.

Привычные образы заполняют стихи Михри. Иногда они лишь в малой степени могут передать живые чувства, владевшие поэтессой. Иногда же всем известная условность, определенность привычных образов передает подлинные мысли и чувства автора.

Михри в стихах часто называет себя бродягой (سرسری) ¹¹⁰ или *риндом* (رند) ¹¹¹ — беспутным гулякой и бражником. При всей очевидной условности этих образов у поэтессы XV в. в них раскрывается ее мироощущение. В этом нет ничего

¹¹⁰ Л и СУ, 756,5 и др.

¹¹¹ Л и СУ, 416,3; СН, 466,9; СА, 49а,3 и др.

удивительного, если не искать здесь «плоскую» правду, одно правдоподобие. Здесь нужно видеть поэтическую правду, выраженную в традиционных образах. Кто из образованных людей того времени не знал великолепных газелей Х̣а̣фи̣за, жившего всего лишь веком ранее Михри и тогда, в конце XV в., еще совсем «живого», современного? Могла ли не прислушаться Михри к его стихам, в которых громко звучал голос *ринда*, дразнил и осмеивал лицемеров и ханжей всех духовных званий?

Михри в большей части стихов не выходит за пределы традиционных приемов и средств художественной выразительности. Так, в ее диване много преувеличенно грандиозных образов, придуманных, чтобы поразить воображение читателя. В двух приводимых далее примерах поэтесса имела в виду прежде всего самого шахзаде Ахмеда, которому и посвящены эти стихи.

عدلی میزانیینه کلدی کفه اولدی مهر و ماه
 لطفی دریاسنده اولدی بحر عمان بر حباب
 دولت اسپنده کوروب چکدی عنانینی زمین
 کلدی میدان سعادتده فلک اوپدی رکاب¹¹²

Солнце и луна появились и чашами стали для весов его справедливости.
 В океане его милостей каплей стал Индийский океан.
 Увидев его на коне благополучия, Земля натянула свои поводья.
 Явилось небо и на арене счастья поцеловало [его] стремена.

قشوکه بکز مکچیچون سنک ای زهره جبین
 کندوزن طوتدی هلال اتدی قمر دونه دونه¹¹³

Для того чтобы походить на твои брови, о ты, у кого чело Венеры,
 Луна не раз превращала себя в полумесяц.

То и дело в стихах Михри встречаются такие «классические», в нашем современном понимании, штампы, как «со-

¹¹² Л и СУ, 20а, 10, 11.

¹¹³ Л и СУ, 596,8; СН, 636,12; СА, 66а,1. Подобные гиперболические образы см., например, Л и СУ, 21а,16 и 24а,11; СН, 236,7 и 296,13; СА, 256,1 и 32а,7.

ловей души», «взоры-стрелы из-под луков-бровей»; здесь и «бабочки, сжигающие себя в пламени любви», и «глаза-кровопийцы» у возлюбленного, и мечта о нем — «хане на престоле души», и неизбежные соловей и роза, шипы и роза; тут же метафора «зерцало души», покрывающееся ржавчиной или пылью, когда душа отягощена грехом или заботой. Здесь же можно найти и такой бейт:

باشمی طوب ایلمشدم بن اکرچه چالغه
دلربالر ایلمشدی زلفنی چوکانلر¹¹⁴

Я превратил свою голову в мяч для игры,
А красавицы сделали из своих локонов чевганы.

Вслед за этим и само солнце становится мячом для локон хана Ахмеда¹¹⁵. Поэтессу не смущают никакие преувеличения: она пишет, что от ее вздохов небосвод покрылся тучами, а от искр, которые высекают эти вздохи, загораются сами звезды¹¹⁶, «...если бы солнце увидело его лицо, оно спряталось бы за тучи»¹¹⁷. Поэтесса изыскивает еще одну гиперболу: само солнце на небе есть не более чем ободок вокруг лица возлюбленного¹¹⁸ и т. д.

Если в стихах поэтесса говорит о реально существующих людях, образы их безлики: традиционные метафоры, изощренные сравнения не могут служить средствами портретной живописи:

عجیمی لعل نایکدن سنک یاقوت رنگ السه
دهانک نقطه سنندن دُر بولدر چون مدورلک¹¹⁹

Разве удивительно, что от твоего чистого рубина яхонт цвет свой берет,
Ведь от точки твоего рта свою округлость получила жемчужина.

¹¹⁴ Л и СУ, 336,13.

¹¹⁵ Л и СУ, 266,8,9; СН, 276,7,8; СА, 296, 10,11.

¹¹⁶ Л и СУ, 19а,12 и 416,14; СН, 26а,12 и 456,3; СА, 28а,12 и 476,10 и др.

¹¹⁷ Л и СУ, 67а,7; СН, 676,4; СА, 696,1.

¹¹⁸ Л и СУ, 23а,3.

¹¹⁹ Л и СУ, 48а,7.

سِطافَتِ کَلَسْتانَنده بِکَمِ خَدِّ کَدَرَرِ تَرِ کَلِ
اولبدر برک کل اوستنده خالک دائه فلفل¹²⁰

В цветнике красоты твой лик — это свежая роза,
А родинка твоя — горошинка перца на лепестке розы.

Михри не кажется чрезмерным любое преувеличение в описаниях:

دَقَتِ ایلَه نَظَرِ ایتِمکَدَنِ آکَا اِیْنَجِلْدَمِ
بله دم داخی میانمی و یاخود مودر بو¹²¹

Я внимательно смотрела на него и потому со временем стала [такой] тонкой,
[Что] даже не знала: талия это моя или волос.

Стихам Михри часто свойственна подчеркнутая метафоричность:

تاجری عشقی اوللدن شهر دنده هر زمان
غیرلر سیم ایلَه زر بن جان ویرورم باج لقی¹²²

С тех пор как я в душе¹²³ вступила в торг из-за любви к нему,
Другие всегда платят пошлину серебром и золотом, а я отдаю душу.

Довольно часто Михри прибегает в стихах к обыгрыванию омонимов, полисемантическойности слов:

رخلرک دل شاهنی مات ایلدی بر لعبله
کوزلرک جان فرزنه حاجت دکل سورمک سمند¹²⁴

Твои ладьи одним ходом сделали мат королю сердца, [и потому];
Твоим глазам нет нужды вести коня к ферзю души.

¹²⁰ Л и СУ, 616,9.

¹²¹ Л и СУ, 596,2; СН, 626,10; СА, 646,11.

¹²² Л и СУ, 45а,3.

¹²³ Здесь дословно: «в городе».

¹²⁴ Л и СУ, 306,15.

Здесь игра слов построена на двух значениях слова رخ (в системе шахматной терминологии — это «ладья, турá» и в то же время это слово означает «лицо, щека, ланиты»).

کورديلر لیلی صیچک بندانده مجنون کوکلی
 125 اهل دللر لیلی و مجنون دیوانن بغلدی

Увидели в узлах твоих черных, как ночь, волос мою безумную от любви
 لیلی.

И сочинили влюбленные диван Лейли и Меджнуна.

В этом бейте слова لیلی и مجنون в первой половине употреблены в смысловом их значении (т. е. соответственно «ночной» и «безумный»), а во второй половине — как имена собственные, ставшие нарицательными:

دوستم دل مرغنه قورمش قرا زلفینک 126 آغ
 127 کوز قزردوب دوشدم الا آه کیم مشکل دوزآغ

Друг мой, черный локон твой расставил для птицы сердца силок.
 С заплаканными глазами я попала [в него]. Ах, как тяжек капкан!

Бейт построен на двойном значении слова آغ: к قرا زلفینک — естественно ждать употребления آغ в значении «белый», но здесь автор использовал его в значении «силок».

В стремлении наиболее выразительно охарактеризовать какие-то качества героев своих стихов или их поступки Михри называет имена героев известных легенд «Юсуф и Зелиха», «Лейли и Меджнун», имена мифологические или легендарные, такие, как Заль и Рустам, Нариман и Сам, Сулейман и Лукман, Нух и Искендер. Живые чувства выражаются с помощью образных штампов, условных подстановок, омертвевших формул, наделенных раз навсегда закрепленными за ними качествами и признаками. Так появляется

¹²⁵ Л и СУ, 726,16.

¹²⁶ Здесь по смыслу фразы должно быть زلفینک.

¹²⁷ Л и СУ, 44а,1; СН, 496,8; СА, 516,11.

строка (этот образ не раз повторяется в диване в том же смысле):

كوزلرم ياشى دوكنمز سنكه نيل ارباغيدر¹²⁸

Слезы из глаз моих неиссякаемы, подобно Нилу.

Вероятно, это заимствованное сравнение проделало долгий путь через персоязычные литературы, прежде чем попало в турецкую поэзию и сохранилось в ней как литературная условность. Таково же сравнение с рекой Джейхун (Аму-Дарья).

Примечательно, что, строя свои стихи по канонам поэтики, принятой тогда в письменной литературе, Михри порой пытается выйти за их пределы. Так возникают в стихах (иногда даже в торжественных «одах») бытовые сравнения, образы, пришедшие из жизни; появляются поля, засеянные просом или пшеницей¹²⁹, огород, где наливаются тыквы¹³⁰, печи при банях¹³¹, хирман¹³² и т. п.

В нравоучительном *месневи*, говоря о бренности земного существования, поэтесса сравнивает этот мир с постоянным двóром, куда путники заглядывают лишь ненадолго¹³³. Путнику в дороге нужны припасы: «едешь на день — готовь припасы на тысячу лет»¹³⁴ (здесь как будто использована народная поговорка).

В любовной газели можно встретить такую строку:

بلبلک تازه کستاننده زاغ اولمق نه کوچ¹³⁵

Как трудно быть вороной в соловьином свежем цветнике!

¹²⁸ Л и СУ, 35а,9; СН, 396,12; СА, 42а,4.

¹²⁹ Л и СУ, 49а,14.

¹³⁰ Л и СУ, 46а,1; СН, 51а,7; СА, 53а,11.

¹³¹ Л и СУ, 32а,6; СН, 44а,12; СА, 466,6.

¹³² Л и СУ, 21а,10; СН, 23а,13; СА, 25а,6.

¹³³ Л и СУ, 13а,17; СН, 17а,8; СА, 18а,11.

¹³⁴ Л и СУ, 13а,10; СН, 17а,1; СА, 18а,4.

¹³⁵ Л и СУ, 30а,11; СН, 356,7; СА, 376,13.

В лирических газелях Михри не избегает прозаизмов:

کستاننده چون ازهار اولدم بن دوستک
 بوستاننده پیاز و ثوم اولیدم کاشکی¹³⁶

Не стала я цветком в саду друга.

Потому стать бы мне [хоть] чесноком или луком в его огороде!

شمدکی خلیک قتنده ترکاکدر اعتبار
 کشلو ترخانه لرنده ثوم اولیدم کاشکی¹³⁷

У народов нынешних все турецкое в почете.

А мне стать бы хоть чесноком в человеческом варе!е!

То же наблюдается и в лексике. Когда Михри пишет о том, что ее волнует, что вызывает ее гнев, она отходит от «высокого» стиля. Так поминает она недобрым словом свою соперницу, называет ее вороной, свиньей или собакой и шлет ей всяческие зложелания. Эти слова и выражения резко контрастируют с изящной лексикой, присущей в нашем представлении «поэзии диванов».

Стилистическое разнообразие некоторым стихам Михри придает их ироничность, окрашенная то мягкой грустью, то язвительной насмешкой. В диване можно найти газели, ироничные по общей интонации, или отдельные бейты, в которых звучит эта ирония. Приведем примеры:

نه حسنه آفتاب و نه خود ماه کنجیدر
 نه قشلم کمان و نه زلفم نشانجیدر
 بہتانلر ایلمش بزه رعنا دیو خطیب
 شاعرارک بر نهجہ سی غایت یلنجیدر¹³⁸

Лицо мое не солнце, не сокровище самой луны.

Брови у меня не луки, кудри — не стрелки из них.

Лгал проповедник¹³⁹, называя меня красавицей.

Сколько страшных лжецов среди поэтов!

¹³⁶ Л и СУ, 72а,5.

¹³⁷ Л и СУ, 69а,9.

¹³⁸ Л и СУ, 39а,15,16; СН, 426,10,11; СА, 45а,4,5.

¹³⁹ Здесь возможен перевод: «жених» (не содержится ли тут намек на сватовство *мюдерриса*?).

کل زخلرکک چوقدر عشاقی ولی امّسا
چشمینه رقیبوکک مهبری دکن اولمشدر¹⁴⁰

Много есть влюбленных в твои розовые щеки, но
Колючкой для глаз соперницы стала, оказывается, Михри!

بر کرّه مبتلارمه رحم ایدم دیسک
دنیاده سودکیم نولا یалан دوکنمدی¹⁴¹

Если хоть раз ты скажешь: «Я буду милостив к влюбленным в меня»,—
То что случится в мире, мой любимый: ведь ложь не перевелась!

Диван Михри не отличается большим разнообразием жанровых и поэтических форм. Собрание ее стихов представлено главным образом газелями, а также касыдами. *Месневи* занимают сравнительно небольшое место, еще меньше — *тахмисы*, *мухаммасы*, *мувашиахи* и *мюфреды*.

В ряде газелей, а также в известном *месневи*, посвященном Лядику, можно заметить прямую связь поэзии Михри с турецким фольклором.

В лирических стихах часто встречается диалогическая форма (прямая речь поэтессы, иногда называющей себя в третьем лице, и отвечающего ей возлюбленного)¹⁴².

Важной особенностью этого собрания стихов является то, что в основе его построения, как уже указывалось выше, лежит тематический принцип, а не жанровый. Открывают диван сочинения философского, религиозного характера, панегирики в честь султана и его сына-наместника, покаянные молитвы самой Михри и т. д. В эту часть дивана входят касыды, газели, *месневи*, строфические стихи. Следующую основную часть дивана занимают лирические стихи самого разного содержания. Это собрание главным образом

¹⁴⁰ Л и СУ, 34а,12,13.

¹⁴¹ Л и СУ, 74а,4.

¹⁴² См., например, газели: Л и СУ, 36а,11—16; Л и СУ, 53б,6—12; СН, 57б,9—13; СА, 59б,9—60а,3; отдельные бейты: Л и СУ, 24б,1,2; СН, 30а,7,8; СА, 32б,2,3; Л и СУ, 58б,10,12,13; СН, 61б,9,11,12; СА, 63б,10,12,64а,1; Л и СУ, 60б,4,5; СН, 63а,4,5; СА, 65а,7,8 и др.

газелей, расположенных в алфавитном порядке рифм. Сюда же входят *мурабба*, двустушия и другие стихи. Отступления от общепринятого порядка построения дивана так велики, что в этом, пожалуй, можно видеть прямое проявление авторской воли.

Из всех стихотворных размеров Михри предпочитала *ремель*, *хезедж* и *музари*. В диване встречаются и нарушения размеров, наблюдаемые во всех четырех разновременных списках, отражающих две редакции этого собрания стихов¹⁴³. Воздержимся пока высказывать мнение, кому принадлежат эти погрешности: переписчикам, в указанных случаях, как правило, четырежды повторившим ошибки, или самой поэтессе, которая хорошо знала поэзию на языке фарси. Но известно, что в XV в. в турецкой поэзии еще нередко встречались погрешности против правил *аруза*. Многие кажущиеся отступления от строгих правил *аруза* в действительности не являются таковыми, так как могут быть устранены чтением, соответствующим требованиям метра.

В стихах Михри можно отметить также неточности в рифмах (в данном случае не имеются в виду те формальные допущения, которые признаются турецкой поэтикой). Встречается «зрительная» рифма, т. е. графически верная, но требующая, например, с точки зрения норм современного турецкого языка, произношения искаженного, подчипенного рифме¹⁴⁴. Однако это, может быть, и соответствовало произносительным нормам турецкого языка того времени.

* * *

Остановимся вкратце на истории публикации стихов Михри, их изучения и на том, как воспринималась ее поэзия современниками и позднейшими поколениями.

¹⁴³ См., например: Л и СУ, 33а,7; СН, 416,1; СА, 436,8; Л и СУ, 336,1,2; СН, 416,12,13; СА, 44а,7,8; Л и СУ, 32а,3,4; СН, 44а,9,10; СА, 466,3,4.

¹⁴⁴ Л и СУ, 52а,12—17; СН, 586,2—8; СА, 606,4—10.

По турецким письменным источникам имя Михри известно с XVI в. Одним из первых его назвал в своем *тезкере* (953/1546 г.) Лятифи Кастамунийский. В его сочинении мы находим краткие биографические сведения, несколько бейтов ее стихов, а также такие, например, выпренные слова о ее творчестве:

روشن ضميرله برج بلاغتک مهري، و آفتابيله همشهری ایدی، فن شعرده
بی قدر و پایه، و مایه معرفتده کم مایه دکل ایدی، طبع سخن آرامی
کلکونؤ نظم رنگین ايله مشاطه عروس مقال، و زینت کر فکر بکر خیال
ایدی، اگرچه عشوه اشعاری و شیوه گفتاری زانهدر، اما جهت سوز و
کدازده عاشقانه، و بیان شوق و نیازده مردانه¹⁴⁵

«Она была солнцем блистательных помыслов и созвездием красноречия, она была сродни солнечному лучу. В поэтической науке она была вне сравнения, а в сути познания — без недостатков. Благодаря дарованию [в области] слова, украшенного румянами красочной поэзии, она была женщиной, наряжающей невесту речи и украшающей мечту целомудренной мыслью. Хотя в поэтической манере и способе изъяснения она была женственна, однако в своих словах и пылкости [чувств] она была влюбленной, а в выражении страсти и желаний — мужественной».

Несколько позже Хасан Кыналы-заде (1546—1604), известный также под именем Хасана Челеби, в своем *тезкере*¹⁴⁶ помещает полтора десятка бейтов Михри и сообщает о поэтессе не больше того, что мы знаем по записям Лятифи. Писали о ней в своих *тезкере* и другие авторы XVI—XVIII вв., например, Сехи-бей (ум. в 1548 г.), Ашык Челеби (ум. ок. 1568—1571 г.), Ахди Багдадский (ум. в 1563 г.), Риязи (ум. в 1644 г.) и др.¹⁴⁷ Стихи Михри можно найти в рукописях ряда средневековых турецких поэтических сбор-

¹⁴⁵ لطیفی من المشخیان و الشعراء تذکره رук. لО ИНА АН СССР В 272, л. 1476.

¹⁴⁶ تذکره حسن چلبی Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, лл. 2526—253а (далее — Хасан Челеби).

¹⁴⁷ А. Карахан в своей статье о Михри-хатун в этой связи называет Беяни и других авторов *тезкере* (см. А. Karahan, *Mihri Hatun*, s. 305—306).

ников. Например, известный каталог рукописей Берлинской библиотеки, составленный В. Перчем, трижды называет ее имя (№ 27(3), 333, 334)¹⁴⁸. Бейты, записанные в названных *тезкере*, почти вплоть до нашего века служили единственным источником, по которому составляли себе представление о творчестве Михри авторы поэтических сборников и антологий, а также разного рода книг по истории турецкой литературы. Не располагали иными источниками и первые европейские авторы, когда обращались к творчеству Михри. Й. фон Хаммер в 1836 г. в своей «Истории османской поэзии»¹⁴⁹ цитировал только те бейты, которые нашел в упомянутых *тезкере*, и пересказал немногие биографические сведения о поэтессе, известные из тех же источников. Не приводит новых стихов и Э. Серван де-Сюньи в книге «Османская муза или шедевры турецкой поэзии»¹⁵⁰. Едва ли можно назвать переводами стихи, опубликованные под именем Михри, так как сам составитель книги предупреждает читателей, что он заменил ряд «трудных для европейского понимания» образов на другие, привычные, а кроме того, соединил в одно целое два небольших стихотворения, связанных единством темы. Серван де-Сюньи видит в Михри певца любви и воздает должное искренности ее чувств и смелости их выражения. Автор прежде всего старается доказать, что поэтесса была образцом добродетели, хотя и заслужила славу мусульманской Сафо. По существу то же самое сказала о Михри и Дора Д'Истриа в своей книге «Женщины на Востоке»¹⁵¹.

Так писали о Михри до конца XIX в., когда благодаря работам русского тюрколога В. Д. Смирнова стало возможно более основательное знакомство с творчеством этой по-

¹⁴⁸ W. Pertsch, *Die Handschriften-verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Berlin, 1889, S. 54—55, 333—334, 334—340.

¹⁴⁹ J. v. Hammer-Purgstall, *Geschichte der osmanischen Dichtkunst*, Pesth, 1836, S. 306—309; ср. также его: *Geschichte des Osmanischen Reiches*, Bd II, Wien, 1828, S. 371.

¹⁵⁰ É. Servan de Sugny, *La muse ottomane ou chefs-d'oeuvre de la poésie turque*, Paris, 1853, pp. XV—XVI, XXVII, 43—45, 47—49, 360.

¹⁵¹ D. D'Istria, *Les femmes en Orient*, vol. I, Zürich, 1859, pp. 453—456.

этессы. В. Д. Смирнов приобрел в Стамбуле совершенно неизвестную до того времени рукопись дивана Михри. Она долгое время считалась уникалом и хранилась в его личной библиотеке, а потом — в рукописном собрании Азиатского музея (ныне — Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР). В 1891 г. в своей хрестоматии по турецкой литературе он опубликовал 227 бейтов из собрания ее стихов (второе издание книги содержало 111 бейтов)¹⁵². Через год после публикации этих стихов в своем «Очерке истории турецкой литературы»¹⁵³ В. Д. Смирнов сравнительно большое место уделил творчеству турецкой поэтессы и впервые опубликовал на русском языке переводы ее газелей. При этом В. Д. Смирнов высоко оценил поэзию Михри, ее «свежесть и страстность чувства и непосредственность впечатлений». Сравнивая ее стихи с поэзией прославленного лирика XV в. Неджати, он замечает, что «ее стихотворения мало уступают по красоте выражений и плавности звуков стихотворениям Неджати, а по однопредметности и цельности образов, пожалуй, даже и превосходят их»¹⁵⁴. Обращаясь к творчеству Михри, все авторы в Турции и за ее пределами в последующие полвека пользовались публикациями В. Д. Смирнова.

Э. Дж. Гибб, автор многотомной «Истории османской поэзии»¹⁵⁵, хорошо знавший восточные и европейские книгохранилища, не смог разыскать других рукописей Михри и вынужден был ограничиться уже опубликованными ее стихами. Этот автор также полагает, что в сравнении с Неджати ее поэзию выгодно отличает непосредственность и безыскусственность, «в ней гораздо меньше погони за эффектом, гораздо меньше риторических украшений и вообще она в большей мере искренна, чем артистична». При этом

¹⁵² В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы*, СПб., 1891, стр. 432—442; то же, изд. 2, С 16., 1903, стр. 410—413.

¹⁵³ В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*, стр. 478—481.

¹⁵⁴ Там же, стр. 56.

¹⁵⁵ E. J. W. Gibb, *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, pp. 123—135.

Э. Дж. Гибб замечает, что ей недостает оригинальности, ее метафоры и сравнения редко оказываются выше тех, что встречаются в поэзии ее современников. Но у Михри-хатун нет желания блеснуть стихотворной техникой; ее стихи вызваны желанием выразить свои чувства и мысли. Напомнив, чего стоило ей, женщине, жившей в условиях средневековой Турции, получить необходимые знания, он завершает свою мысль словами: «...мы не можем не восхищаться духом и энергией, которые прорвались через столь многие препятствия, и сверкающим талантом, который помог поэтессе в условиях столь трудных создать поэзию, могущую выдержать сравнение с произведениями всех ее современников, за исключением, быть может, самого величайшего из них»¹⁵⁶. После этой книги две газели Михри в переводе Э. Дж. Гибба были изданы Э. Уилсоном¹⁵⁷. Попутно отметим, что позднейшее упоминание имени Михри встречается в очерке истории старотурецкой литературы, принадлежащем Вальтеру Бьёркману, посвятившему поэтессе несколько строк¹⁵⁸.

А. Е. Крымский, в 1910 г. писавший о творчестве Михри¹⁵⁹, не имел иных оригиналов, чем рукописи, использованные его предшественниками. Он опубликовал несколько новых переводов ее стихов и дал характеристику ее творчества, повторявшую оценку, данную в упомянутых работах В. Д. Смирнова и Э. Дж. Гибба.

Все авторы, писавшие после этого о Михри в течение четырех десятилетий, не ввели в научный обиход новых материалов и в основном не выходили за пределы сказанного ранее (см., например, статью Т. Менцеля в «Энциклопедии ислама»¹⁶⁰, страницы, посвященные Михри, в книгах Таха

¹⁵⁶ Ibid., pp. 131—132.

¹⁵⁷ E. Wilson, *Turkish Literature*, New York, 1901, p. 87.

¹⁵⁸ W. Björkman, *Die klassisch-osmanische Literatur*, — «*Philologiae turcicae fundamenta*», t. II, Wiesbaden, 1964, S. 435—436.

¹⁵⁹ А. Е. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, стр. 49, 53, 59—69.

¹⁶⁰ «*Encyclopédie de l'Islam*», vol. III, London—Leyden, 1932, pp. 557—558.

Ай «Турецкие поэтессы»¹⁶¹, Фаик Решада «История османской литературы»¹⁶², Н. С. Банарлы «Иллюстрированная история турецкой литературы»¹⁶³, И. А. Гёвса «Энциклопедия турецких знаменитостей»¹⁶⁴ и др.).

В 1947 г. вышел из печати первый том «Каталога турецких рукописных диванов в стамбульских библиотеках»¹⁶⁵, где дано описание трех списков дивана Михри. Правда, много раньше, в 1929 г., В. А. Гордлевский в статье «Национальная библиотека в Стамбуле, основанная Али Эмири» сообщал о том, что годом ранее он посетил это книгохранилище и держал в руках диван Михри, а другую его рукопись до этого видел в библиотеке Айя-Софии¹⁶⁶.

Турецкие историки литературы, пишущие о Михри, казалось бы, могли опираться на оригинал и этим придать большую основательность своим выводам. Однако, например, Самиха Айверди в своей книге, изданной в 1953 г., говоря о поэзии Михри¹⁶⁷, основывается на старых публикациях, хотя и упоминает о существовании одной из рукописей ее дивана. Она повторяет выводы своих предшественников, писавших о творчестве Михри.

В 1958 г. в турецком издании «Энциклопедии ислама» была опубликована статья Абдюлькадыра Карахана о Михри-хатун¹⁶⁸. От всего ранее написанного на эту тему в турецком литературоведении эту статью выгодно отличает использование трех рукописей дивана Михри, хранящихся в библиотеках Стамбула. Уделив основное внимание биографическим вопросам (а основанием для этого послужили все те же *тезкере*), автор кратко говорит о художественных

¹⁶¹ Т. Аю, *Türk kadın şairleri*, İstanbul, 1934, s. 52—54.

¹⁶² ۲۲۷—۲۲۵ ص، تاريخ ادبيات عثمانيه، اجلد، استانبول،

¹⁶³ N. S. Banarlı, *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

¹⁶⁴ İ. A. Gövsa, *Türk meşhurları ansiklopedisi*, İstanbul, 1946, s. 255.

¹⁶⁵ *İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divan kataloğu*, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74—75.

¹⁶⁶ В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, М., 1962, стр. 460.

¹⁶⁷ S. Ayverdi, *Edebî ve mânevî dünyası içinde Fatih*, İstanbul, 1953, s. 167—169.

¹⁶⁸ «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

особенностях ее стихов. А. Карахан полагает, что хотя она писала более простым языком и более естественно, чем современные ей поэты, но в ее стихах во множестве встречаются искусственные долготы (*имале*) и *зихафы*. Повторяя многие общепринятые оценки творчества Михри, он проявляет более вдумчивое отношение к ее поэзии и отмечает, что ее стихам свойственна искренность, что они отображают повседневные события (*günlük vak'alar*).

Последнее из известных нам упоминаний в турецкой печати имени Михри-хатун мы нашли в словаре литературных имен Б. Неджатигюля¹⁶⁹.

В. С. Гарбузова в своих «беседах» о классиках турецкой литературы¹⁷⁰, а позднее более подробно — в книге о поэтах средневековой Турции¹⁷¹ рассказала о жизни Михри, о ее творчестве, отметив его своеобразие, бесспорную талантливость поэтессы. Автор обращает внимание на свободлюбивые мысли поэтессы о необходимости равенства женщины с мужчиной, о ее праве на самостоятельное волеизъявление; здесь дан также перевод одной газели Михри, впервые публикуемой на русском языке.

Для полноты библиографических сведений отметим, что автор настоящей работы в 1963 г. опубликовал статью «К изданию дивана Михри Хатун»¹⁷².

Упомянутыми здесь работами не исчерпывается список изданий, в той или иной мере затрагивающих вопросы творчества Михри, но большая часть их названа¹⁷³.

История изучения творчества Михри показывает, что возможность дальнейшего исследования ее литературного наследия будет зависеть от издания полного текста ее дивана. Недаром известный историк турецкой литературы и тексто-

¹⁶⁹ В. Necatigül, *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, s. 115.

¹⁷⁰ В. С. Гарбузова, *Турк адабиёти классиклари*, Тошкент, 1960, (Шарҳ адабиёти классиклари ҳақида суҳбатлар), стр. 70—73.

¹⁷¹ В. С. Гарбузова, *Поэты средневековой Турции*, Л., 1963, стр. 129—135.

¹⁷² Е. И. Маштакова, *К изданию дивана Михри Хатун*, — «Краткие сообщения Института народов Азии», № 63, М., 1963, стр. 124—135.

¹⁷³ См. «Библиографию Михри-хатун», стр. 101—104 наст. изд.

лог Али Нихад Тарлан писал сравнительно недавно, что в настоящее время первой задачей науки является подготовка критических текстов важнейших произведений классической литературы, которые ныне рассеяны по рукописям и полны погрешностей¹⁷⁴.

Поэзия Михри вся принадлежит своему времени и входит в круг произведений, обозначаемых понятием «турецкая придворная литература». Условность такого определения очевидна, но его оправдывает то общее, что присуще, при всем их своеобразии, многим поэтам средневековой Турции. Их поэзия была адресована господствовавшим кругам современного им общества, и уже одно это обуславливало ее идейное содержание, ее тематику и форму.

Своеобразие творчества Михри — при всей его противоречивости — заключается в том, что ее стихи не замыкались в рамках традиционной придворной поэзии, а выходили за их пределы. Суфийские воззрения безусловно сказались на ее поэзии. Однако не следует думать, что только это и определяло ее творчество. Земное, реальное содержание проступает за строками этих стихов. Бурное проявление сильных чувств и протест против всего, что мешает человеческому счастью, порой так яростно звучит в поэзии Михри, что появление этих стихов невозможно приписать религиозным устремлениям автора, выраженным в аллегорической форме. В лучших своих стихах поэтесса защищала гуманистическое в своей основе признание права человека на свободу чувств и самостоятельность мысли. Жесткие каноны классической поэзии не смогли помешать проявлению творческой и человеческой индивидуальности Михри (как бы это ни было относительно!). Поэтому ее поэзия занимает свое особое место в истории турецкой литературы.

* * *

Текст дивана Михри подготовлен к изданию на основе одного ленинградского списка ее стихов и трех стамбульских, известных нам в микрофильмах и фотокопиях.

¹⁷⁴ А. N. Tarlan, *Necatî Beğ divant*, İstanbul, 1963, s. IV.

I. دیوان مهري خاتون (Диван Михри-хатун), принадлежавший некогда В. Д. Смирнову, ныне хранится в Отделе рукописей Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР за № В-2519 (в данном издании обозначается сиглом «Л»).

Список хорошо сохранился. Исключение составляют л. 10б, где три бейта залиты чернилами полностью или наполовину, и л. 75а, где концы строк правой колонки смазаны, но текст читается полностью. Рукопись заключена в турецкий бумажный переплет. Размеры листа — 18,5×11,5 см. Текст дивана помещается на 77 листах. Пагинация рукописи (16 — 776) выполнена простым черным карандашом в верхнем левом углу лицевой стороны каждого листа арабскими цифрами, по-видимому, рукой В. Д. Смирнова. Переписана рукопись довольно старым *насталиком* на бумаге европейского производства с ясно различимыми водяными знаками (изображения небольшого трилистника, фигуры слона, крупных печатных букв «А» и «С» и др.). Сличение этих знаков с образцами, приведенными в книге В. Николаева об османских филигранях¹⁷⁵, позволяет сделать вывод о том, что изготовление этой бумаги может быть датировано не позднее первой трети XVII в. В этом отношении так же важна запись, сделанная на правом поле л. 5б, очевидно, одним из владельцев рукописи, о смерти брата в 1097/1686 г. Эти данные чрезвычайно важны для определения возраста этой рукописи, которая, как и три остальные, не датирована. Страницы рукописи содержат по 17 строк (кроме заглавной и конечной). Текст заключен в двойную рамку, нанесенную киноварью. Стихи дивана написаны в две колонки. Конечные бейты каждого произведения, за немногими исключениями, написаны посреди листа столбцом, т. е. вторые половины бейтов помещены под первыми и заключены в двойную или одинарную рамку, отчеркнутую красной киноварью. Таким же образом в нескольких произведениях выделены бейты, содержащие имена султана Баезида и шахзаде Ахмеда.

¹⁷⁵ В. Николаев, *Водяные знаки Османской империи*, т. I, София, 1954, стр. 89.

Кроме того, так же оформлен один бейт на л. 136, где содержится следующая сентенция:

اولنور هر درد چون كچه طلب
ليک يوق عمرى بقايه بر سبب

Любое горе придет, если ты его ищешь.
Нет только повода для жизни вечной.

Заглавия, а также различного рода изречения, стихи из Корана и т. п., предваряющие некоторые произведения, записаны посреди страницы и отчеркнуты сверху и снизу двумя красными чертами. На л. 16 отсутствует *унван*, но для него оставлено место. Графически (густой штриховкой и волнистыми линиями) выделены заголовки двух касыд, а вся рукопись осталась художественно не оформленной. Поля листов чистые, лишь в трех местах (326, 566 и 656) на них вписаны тем же почерком, что и во всей рукописи, бейты, видимо пропущенные при переписке. В рукописи имеются кустоды. На л. 776 ниже конца завершающей диван касыды (ошибочно названной здесь *مشوى لطيف*) поперек рамки наискось вписаны два бейта, а на правом поле — еще два других бейта, не входящих в диван Михри ни в одном списке ее стихов.

Заглавный лист (01a) содержит оттиски именных печаток. На них встречается имя Мехмеда Сеида, которому некогда принадлежала эта рукопись. Другие оттиски сохранили имена, видимо, остальных владельцев этого списка дивана Михри. На л. 02a находятся две записи на турецком языке (нравоучение, своего рода медицинские рецепты и др.). Здесь же между строк поместился оттиск печати со словами (по строкам):

(1) ما شا [ع] الله (2) لا قوة الا بالله

«Как угодно Аллаху, [ибо] нет силы, кроме как с Аллахом».

Далее идет оттиск большой круглой печати. Здесь читаем имя еще одного владельца рукописи — Хаджи Мустафы Сыдки Абду.

Рукопись дивана открывается тем же бейтом, что и в трех других списках:

یزدی جان لوحه‌سنده بسم الله
قدرت لا آله الا الله

Начертало в душе: Би-сми-л-лāх
Могущество — лā илāх иллā-л-лāх.

Завершается рукопись дивана следующим бейтом:

شویله برک¹⁷⁶ اتدی سنک مهرکی کوکنده کم اول
قویسر¹⁷⁷ عشقک ایله مهرک ایله در عرصات

Так укрепил он в своей душе любовь к тебе, что
Вместе с [этой] любовью и страстью к тебе он [и] погибнет на
страшном суде.

Всего в этой редакции дивана содержится 14 касыд, 206 газелей, 1 месневи, 12 *мурабба*, *мустезид*, *техмис* и др., а также 8 двустийши.

В рукописи встречаются различные лакуны: от одного слова до одного бейта¹⁷⁸.

Попутно отметим одну особенность записи текста, не встречающуюся в других списках: на л. 56а и 56б слово *رقیب* трижды написано необычным образом — *رقتیو*, т. е. переписчик повернул лист бумаги на 180°, когда вписывал это слово.

Вопросы языковых и орфографических особенностей этого списка, как и других, будут кратко освещены дальше.

II. *دیوان مهری* (Диван Михри). В нашем издании обозначается сиглом «СУ». Хранится в библиотеке Стамбульского университета за № Т-1994/2. Напомним, что этот список, как и два других стамбульских, использованы нами в мик-

¹⁷⁶ В Л здесь, в отличие от других списков, *ترک*.

¹⁷⁷ Здесь *قویسر* мы читаем как *kuysar* (от глагола *kuymak*/|*kuylamak*).

¹⁷⁸ См., например, Л 9а,9; 38а,6; 63а,4 и др.

рофильмах и в фотокопиях. Поэтому описание рукописей мы частично заимствовали из «Каталога рукописных диванов»¹⁷⁹.

Диван Михри написан на неполных 77 листах (в пагинации рукописи лл. 87б—163б, в нашей нумерации: 1б—77б). Диван Михри включен в рукопись, содержащую помимо него ряд стихотворных произведений других авторов, писавших на турецком и персидском языках, а также пословицы и загадки. Открывает этот сборник «*Gencine-i Râzi*» поэта Яхья. В этом рукописном сборнике есть художественно исполненные надписи и цветные миниатюры. По описанию упомянутого каталога, рукопись выполнена на бумаге *abadî* довольно старым *насталиком*. Книга имеет кожаный коричневый переплет с металлическими уголками; края листов размыты (подмочены). Размеры рукописи — 20,0 × 12,0 см. По объему, содержанию, порядку расположения записей стихотворных произведений этот список дивана Михри полностью совпадает с ленинградским собранием ее стихов. Отличия в оформлении двух списков состоят в том, что начальной касыде в СУ предшествует большой художественно выполненный *увван*. На первых девяти листах (1б—10а) пространство между колонками стихов заполнено цветочным орнаментом. Так же оформлены заглавия на лл. 16б, 17а и 45а. Поля листов рукописи, где помещается диван Михри, заполнены записями, сделанными, по-видимому, не одной рукой. Заглавия и отдельные стихи из Корана, а также изречения, помещаемые перед началом каждого нового произведения, записанного на полях рукописи, выполнены в манере художественных надписей, иногда украшены цветочным орнаментом, более богатым, чем находящийся в тексте дивана. На полях рукописи находим позднейшие выписки в стихах и прозе из сочинений разных авторов: поэтов, филологов, историков, от Шейхи, Ахмеди и Неджати до Баки, Ниязи и Сюрури (т. е. XV—XVII вв.). Там же, на полях рукописи, находим притчи из Корана, несколько

¹⁷⁹ *Istanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu*, I. cilt. s. 74—75.

мани (четверостиший), записи исторических событий, одно из которых датировано 998/1585 г., а другое — 824/1421 г., и хронограмму, относящуюся к 1096/1684-85 г. Тут же приводятся образцы писем (в стиле письмовников). В рукописи имеются кустоды.

В конце рукописи на л. 776 названо имя переписчика — Қанбер Наби-заде Мехмед бен Ахмед. На последней, свободной от текста, странице (л. 164а по нумерации рукописи или 78а в нашей пагинации) сделана запись на арабском языке о правилах наследования, за этим следует *кыт'а* с могильного камня некоего Шемси-паши, потом — восемь *кыт'а* и *мюфредов* на турецком языке и по одному *кыт'а* и *мюфреду* на персидском языке. В самом низу листа новейшая запись на турецком языке (арабской графикой): 11 августа 1930 г.

Расхождения в рукописях Л и СУ единичны. Они сводятся к тому, что в нескольких случаях заглавия или посвящения, предваряющие некоторые касыды и газели, в одной рукописи есть, а в другой нет или они содержат разночтения. В одном случае можно отметить для ленинградского списка обратный порядок вторых мисра двух соседних бейтов, а в другом случае — в двух соседних бейтах опущено первое мисра в одном и второе — в другом, а из оставшихся двух мисра составлен новый бейт.

В ленинградской рукописи (л. 35а, 10) есть лакуна на месте второго мисра, а в стамбульской рукописи бейт записан полностью.

Что касается возраста рукописи СУ, то по характеру оформления, почерку и языковым данным (о чем речь еще впереди) это наиболее старый из всех четырех списков, а по сравнению с ленинградским переписан, пожалуй, на полвека раньше, во второй половине XVI в. или, точнее, — в конце XVI в.

III. *ديوان مهري دختر مولانای بلای* (Диван Михри, дочери Мевляна Белаи). В издаваемом тексте обозначается sigлом «СН». Хранится в Национальной библиотеке в Стамбуле за № 414. Рукопись представляет собой том в бумажном

переплете с рельефами, голубоватая бумага под *abadi*. Текст дивана занимает 74 листа (лл. 16—746 в нумерации рукописи и нашей). На листе размещается по 13 строк (упомянутый каталог стамбульских диванов ошибочно указывает 19 строк), но лл. 10б, 11а, 59а, 59б, 60а, 60б, 61а вмещают по 14 строк. Размеры листов, по этому каталогу, — 18,0 × 12,6 см, по паспорту, приложенному к микрофильму, — 19,7 × 12,3 см. Рукопись художественно не оформлена. Текст дивана расположен на листе двумя колонками, конечные бейты записаны посередине столбцом. Заголовки или предваряющие произведения Михри стихи из Корана, изречения вписаны тем же почерком на середине листа. Поля рукописи не содержат никаких записей. Имеются кустоды. Почерк — *насталик*.

Начинается диван в этом списке с того же бейта, что и в других названных ранее списках, а заканчивается бейтом:

حمد لله بزم حسنكده حبيم مهرينك
ساغر چشمی لبک عکسپله قاندر¹⁸⁰ لاجرم

Слава Аллаху, любимый мой, на пиршестве твоей красоты
Чаши глаз Михри от отраженья губ твоих [обагрены] кровью —
сомнения нет!

За последним бейтом дивана идет оттиск круглой печати Национальной библиотеки.

Всего в этой редакции дивана содержится 13 касыд, 136 газелей, 1 месневи, 3 *мурабба*, 2 двустушия.

IV. دیوان مهری دختر مولانای بلای (Диван Михри, дочери Мевляна Белаи). В настоящем издании обозначается сиглом «СА». Хранится в библиотеке при мечети Айя-София в Стамбуле за № 3974. Рукопись переплетена в коричневую кожу и, насколько можно судить по фотокопии, находится в хорошей сохранности. Текст дивана записан на 76 листах (16—766 в нашей пагинации или на страницах 2—152 в нумерации рукописи, обозначенной карандашом арабскими

¹⁸⁰ قان (кровь) — традиционная метафора, обозначающая вино.

цифрами на верхнем поле каждой страницы). Почерк — «прекрасный *талик*», как утверждает каталог стамбульских диванов. Такое определение можно принять только условно, так как почерк этой рукописи явно тяготеет к *насталику* (подчеркнуто вытянутые буквы ت، پ، س، ش، удлинённый ك внутри слова и в конечной позиции и др.). Каждый лист вмещает по 12 строк. Каталог определяет бумагу как *abadî*. Размеры листа — $23,1 \times 14,7$ см — по каталогу рукописей и $23,0 \times 14,0$ см — по паспорту, приложенному к микрофильму. Текст написан в две колонки с выделением конечных бейтов, как и в описанных ранее рукописях. Список не содержит художественно оформленных заголовков. Поля чистые, кустодов нет.

Начинают и заканчивают этот список те же бейты, что и в рукописи из Национальной библиотеки (СН).

Л. 01а помимо заглавия содержит карандашную пометку *ايا صوفييه* (Айя-София) и библиотечный номер 3974.

На л. 02а различим отпечаток небольшой по размеру овальной *тугры*, такой же оттиск есть и на последнем (766) листе рукописи. Упомянутый каталог считает эту *тугру* принадлежавшей Баезиду II. Мы позволим себе не согласиться с этим, во-первых, потому, что на фотокопии ясно читается «Махмуд-хан, сын Мустафы-хана», а во-вторых, все данные оформления рукописи и языковые особенности свидетельствуют, что это не прижизненный список стихов Михри. На том же л. 02а есть отпечаток большой круглой *тугры* султана Махмуда I (1730—1754), а далее сказано, что рукопись была пожертвована в вакф самим султаном Махмудом. Султанская воля здесь же удостоверена «инспектором обоих священных городов» (Мекки и Медины) шейхзаде Ахмедом. Ему же, видимо, принадлежала печатка, нечеткий след которой заметен внизу под этой записью. На оттиске печатки верхний ряд читается не полностью, в среднем ясно видно *يا رب*, а в нижнем — лишь имя *احمد* (предшествующее слово отпечаталось частично).

Тщательное сличение списков из Национальной библиотеки и библиотеки Айя-София позволяет обнаружить в них

почти полное совпадение объема материала и последовательности расположения стихов внутри дивана. Разночтения в этих двух списках крайне незначительны по отношению ко всему объему рукописей. Они сводятся к тому, что в списке из Национальной библиотеки в двух местах опущены три бейта, а в списке из библиотеки Айя-София эти бейты есть; в СН вписан один бейт, не содержащийся в трех остальных рукописях.

Примечательно одно разночтение: в СА, 46а,12 читаем вторую половину бейта —

درتلو یوره که غمزه سنک خنجری کچر

Кинжал его взора пронзает горестное сердце

В слове *یوره* первое *ه* в СА написано так неясно, что его можно принять за точку над *ر* (в Л и СУ ясно читается *یوره* *yüre'e*). В СН, 44а,5 уже четко написано *یوزینه*¹⁸¹. Можно предположить, что переписчик этой последней рукописи прочел слово как *yüzine*. Этот пример наводит на мысль, что СН могла быть списана с СА. Подобное предположение высказал еще В. А. Гордлевский, который держал обе эти рукописи в руках. Даже при беглом сличении их с публикациями В. Д. Смирнова (сделанными по списку Л) В. А. Гордлевский нашел различия между этими списками¹⁸².

Следует привести еще один пример, относящийся к другой паре рукописей. В СУ читаем:

دتردن خورشیدی تیغی خوفدر هر صبحدم

Стрелы его [взора] это страх, что заставляет по утрам
трепетать [даже] солнце.

¹⁸¹ Здесь не должно смущать, что аффикс принадлежности 2-го л. ед. ч. выражен в СН через *ن*, а не через *ک*, как обычно: такова особенность орфографии списка СН, где эта подмена встречается довольно часто; впрочем, подобное написание иногда встречается и в других списках.

¹⁸² В. А. Гордлевский, Избранные сочинения, т. III, стр. 460.

В СН и СА¹⁸³ здесь *تتره دن*. Переписчик Л — если предположить, что для него оригиналом послужила рукопись СУ — принял нечетко написанный (слившийся в одну точку) *сукун* над буквой *ت* за третью точку. Отсюда в Л, 21а, 6 первое слово записано как *دترُدن*. Можно полагать, что Л могла быть списана с СУ.

Таким образом, есть основание предположить, что в каждой паре рукописей один из списков мог быть сделан с другого. Впрочем, в этих же списках как будто встречаются факты, противоречащие этому (см., например, стр. 63 настоящей работы, где речь идет о Л, 35а, 10).

Сопоставление четырех списков дивана Михри приводит к выводу об их парной идентичности. Оно показывает, что Л и СУ тождественны, вплоть до совпадения места каждого стиха на каждом листе, не говоря уж об общем объеме. Полное сходство между СН и СА также очевидно (расхождение в количестве листов есть в основном результат разницы в количестве строк на странице в каждой из рукописей). Эта парная идентичность подтверждается прежде всего разным количеством и различным порядком расположения произведений в большей части дивана (его *газелияте*). Кроме того, если в каких-нибудь произведениях встречается различная последовательность бейтов, то различия в рукописях наблюдаются попарно¹⁸⁴.

Различаются списки и по наличию или отсутствию лакуны. Например, в Л и СУ имеются лакуны в размере одного или нескольких слов, половины бейта и даже целого бейта, а в СН и СА этих лакуны нет¹⁸⁵.

Таким образом, подтверждается вывод о том, что обе пары рукописей отражают две разные редакции дивана Мих-

¹⁸³ СН, 23а, 9; СА, 25а, 2; Л и СУ, 21а, 6.

¹⁸⁴ См. например: Л и СУ, 21а, 14 и 21б, 1; СН, 23б, 4, 5; СА, 25а, 10, 11; Л и СУ, 37а, 3—5; СН, 44б, 9—11; СА, 47а, 3—5; Л и СУ, 42б, 15—17; СН, 48а, 2—5; СА, 50а, 8—11.

¹⁸⁵ Л и СУ, 63а, 4; 9а, 9; 4а, 4; 9б, 17; 24б, 10; 38а, 6; 43а, 3 и соответственно СН, 66а, 12; 11б, 6; 4б, 13; 12б, 5; 28б, 9; 38а, 6; 48а, 9; СА, 68а, 9; 12а, 11; 5а, 4; 13а, 12; 31а, 2; 40а, 10; 50б, 2.

ри. Кроме того, можно предположить, что СН и СА не имели своим образцом ни Л, ни СУ, ни какую-то третью рукопись, послужившую, быть может, для Л и СУ протографом.

Несомненно, существовало много списков дивана Михри, чьи стихи пользовались известностью и в ее время и века спустя. Свидетельство этому мы находим, например, в бейтах, цитируемых авторами *тезкере* XVI в. Хасаном Челеби и Ашыком Челеби. Те немногие строки стихов, которые записаны в них, содержат разночтения с теми рукописями, которыми располагаем мы. В публикуемом нами тексте дивана они не отражены, и потому часть из них приведем здесь (еще один пример см. на стр. 86). В известных нам рукописях читаем начало одной газели:

بن او مردم که سنی یار وفادار اوله سن
نه بلیدم که بکوم بویله جفاکار اوله سن¹⁸⁶

Я надеялась на тебя, что ты верным другом будешь.

Как мне было знать, мой бей, что таким ты мучителем станешь!

В *тезкере* Хасана Челеби в первой половине бейта вместо *سنی* находим *بکا*, а вторая половина бейта читается так:

کیم بلوردی که سنی بویله جفاکار اوله سن¹⁸⁷

Кто знал, что ты таким мучителем станешь?!

Иногда встречаются разночтения, сводящиеся к употреблению синонимических выражений или других оборотов речи, не вносящих в контекст существенных изменений. Укажем эти разночтения, не приводя текст полностью. Так, в одной газели вторая половина бейта читается:

قرشوده کوردم طورر بر ماه روی دلبری¹⁸⁸

Я увидела: напротив стоит луноликий красавец.

¹⁸⁶ Л и СУ, 556,7; СН, 61а,12; СА, 63а,12.

¹⁸⁷ Рук. С 132 (ЛО ИНА АН СССР), л. 2526,4.

¹⁸⁸ Л и СУ, 716,7.

У Хасана Челеби первое слово — قرشمه, а вместо ماه روی находим синонимичное ماه چهره¹⁸⁹. В другой газели вместо جان کشننگ¹⁹⁰ читаем в этом же тезкере گلزار جنانک¹⁹¹ и далее вместо نه روا اوله видим نه روادر بو¹⁹²; еще в одном бейте вместо بر حالده بوز¹⁹³ в тезкере записано بر حالده بوم¹⁹⁴. Несколько подобных синонимических разночтений существует между известными нам списками и рукописью, которой пользовался Ашык Челеби.

Изучение списков дивана Михри позволило выявить примеры поновления текста. Некоторые текстовые изменения в известных нам рукописях дивана косвенным образом свидетельствуют о том, что пристрастное отношение к поэзии Михри сказалось и на жизни самих ее стихов, вызвало ряд поправок в них. В старых рукописях (Л и СУ) читаем:

وصال دلبری مهری جهانده فتح ایده می¹⁹⁴

Разве может Михри на этом свете достичь свидания с красавцем?

В двух других списках, более поздних по времени, бейт кончается словами (ادی) فتح ابتدی¹⁹⁵, что меняет первоначальный смысл стиха на противоположный: «Михри достигла свиданья с красавцем». Разумеется, это звучало уже непристойно.

Существенному изменению подвергся со временем и следующий бейт:

بن بکا لایبقنه ویردوم رضا
نفس شومم آئی ایلر اقتضا¹⁹⁶

Я соглашалась на то, что угодно мне было.
Моя злосчастная натура требует этого.

¹⁸⁹ Хасан Челеби, л. 2526,22.

¹⁹⁰ Л и СУ, 556,11; СН, 616,2; СА, 636,4.

¹⁹¹ Хасан Челеби, л. 2526,5.

¹⁹² Л и СУ, 556,15.

¹⁹³ Хасан Челеби, л. 2526,7. Так же и в СН, 616,6; СА, 636,8.

¹⁹⁴ Л и СУ, 756,17.

¹⁹⁵ СН, 74а,3; СА, 756,10.

¹⁹⁶ Л и СУ, 9а,11.

Позднейшие списки дают вторую половину бейта так:

سن سکا لایقن ایشله ای خدا¹⁹⁷

А ты, о боже, делай то, что угодно тебе.

Наряду с этим в более поздние времена в списки вносятся поправки и другого характера: стихам Михри придается более «пристойный» смысл. Например:

سنسز صنما جسمومه بو جانای کر کمز
جانم سن ایمش سن بکا جان آئی کر کمز¹⁹⁸

Без тебя, о кумир, моему телу эта душа его не нужна.
Ведь ты — моя душа, а моя мне и на миг не нужна.

В рукописи СН слово جسم «тело» заменено на چشم¹⁹⁹ «глаз» (что, может быть, снимает «непристойность», но вместе с этим и смысл фразы).

Еще один пример «исправления» стихов:

هر کیشی ایتدوکن بو جهانده بولور ولی
بن بولدم صقن بونی دشمن اشتمه سون²⁰⁰

Каждый человек получает на этом свете по заслугам за то,
что он совершил.
А я не получила. Только пусть не услышит об этом враг!

Первая половина бейта соответствует по смыслу пословице «что посеешь, то и пожнешь». Вторая половина бейта говорит о том, что Михри не несла расплату за содеянное. В поздних рукописях²⁰¹ отрицательная форма глагола بولدم заменена на положительную بولدм с добавлением место-

¹⁹⁷ СН, 116,8; СА, 126,1.

¹⁹⁸ Л и СУ, 406,17.

¹⁹⁹ СН, 46а,9.

²⁰⁰ Л и СУ, 556,4.

²⁰¹ СН, 61а,1; СА, 63а,3.

имения *اوش*, и вторая половина бейта стала уже говорить о том, что Михри получила воздаяние за содеянное. Но в таком случае стало непонятно, почему нужно стремиться, чтобы об этом не услышал враг. Кроме того, это «исправление» нарушает и стихотворный размер.

Примеры эти говорят о том, что и после смерти поэтессы ее стихи продолжали читать. Рукописи ее дивана донесли до нас не только ее поэзию, но в известной мере и отношение к ней последующих поколений.

* * *

Уже было отмечено, что диван Михри составлен по тематическому принципу. Первую часть составляют панегирики, сочинения религиозного содержания, стихи философского характера, молитвы, покаяния Михри и др. (по форме это касыды, газели, месневи, строфические стихи)²⁰². Далее следует вторая часть — собрание лирических стихов, расположенных в алфавитном порядке (*هجاء*)²⁰³ рифм²⁰³. В СУ эта часть озаглавлена *غزليات مهري حقيه*, а в Л заглавие *اغزليات مهري حقيه* ошибочно вписано на л. 26б. По форме это газели, а также *мурабба*, двустушия и др. Завершает Л и СУ²⁰⁴ лирическая касыда, озаглавленная, однако, в Л *مثنوی لطیف*. Этой касыды в СН и СА нет. Закljučают диван в этих списках две газели²⁰⁵. Как видим, все четыре списка имеют одну общую схему расположения материала. Один и тот же порядок размещения стихов сохраняется для всех четырех списков только в самом начале дивана²⁰⁶. Далее, до конца этого собрания стихов в каждой из двух редакций наблюдается свой особый порядок размещения

²⁰² Л и СУ, 16—276; СН, 16—316; СА, 16—34а.

²⁰³ Л и СУ, 276—766; СН, 316—74а; СА, 34а—756.

²⁰⁴ Л и СУ, 77а—776.

²⁰⁵ СН, 74а—746; СА, 76а—766. В Л и СУ это 316, 14—32а, 1 и 526, 1—10.

²⁰⁶ Л и СУ, 16—166; СН, 16—22а; СА, 16—236.

материала. Списки, идентичные попарно (Л и СУ; СН и СА), не равновелики по объёму — вторая пара на одну треть меньше первой: в Л и СУ по 2306 бейтов, в СН — 1627, в СА — 1609 бейтов.

* * *

Переходя к вопросам орфографии рукописей дивана Михри, следует прежде всего отметить ее крайнюю неустойчивость и непоследовательность как для всех рукописей вместе взятых, так и для каждой из них в отдельности (речь идет, разумеется, не о тех случаях, когда изменения в правописании тех или иных слов зависят от требований размера стиха). Особенности бывают свойственны орфографии одной какой-либо рукописи или одной из двух пар. Например, только в Л встречается написание слова رخ («лицо», «щека» и т. д.) как روح²⁰⁷ (однако в том же значении, что и رخ). В списках Л и СУ встречается написание слова خون (кровь) с элифом, т. е. خوان. Производные от этого слова имеют такую же особенность, например خوانخوار²⁰⁸. В СН и СА постоянно встречается написание аффикса принадлежности 2-го л. ед. ч. через ن²⁰⁹, а не ك, как принято.

В известных нам четырех списках дивана Михри можно отметить орфографические особенности, свойственные только одной какой-либо паре рукописей. В качестве примера можно привести частое употребление в Л и СУ двойного ی в тех случаях, когда в СН и СА здесь одиночное написание этой буквы. Например:

ییری کوکی یاره دن بر کردکار²¹⁰

Творец, создавший землю и небо.

²⁰⁷ Л, 186,6; 23а,9; 236,12.

²⁰⁸ Л и СУ, 34а,1.

²⁰⁹ Например, СН, 746,8.

²¹⁰ Л и СУ, 156,2. В СН, 20а,2 и СА, 21а,11 — ییری.

آنرولکه که ییدک نان و نمک²¹¹

Мы вместе с ними ели хлеб-соль.

В таком написании глагол *ییَمک* встречается и в других временах и формах: в Л и СУ — *ییسون*, в СН и СА — *یسون*²¹².

Часто слово *ینه* (*yine*) пишется через два *ی*. Например:

یینه سندن اوسرز عفو و عطا²¹³

Снова мы надеемся на твое прощение и дары.

В СН и СА здесь *ینه*. Подобных примеров можно было бы привести множество. То же можно сказать и в отношении слова *یتر* (*yeter*), которое в Л и СУ часто пишется *ییتر*. В СН и СА те же слова пишутся через один *ی*²¹⁴.

Отличает Л и СУ сравнительно с СН и СА более частое обозначение огласовки в тексте, которое должно подсказать правильное чтение, а значит, и понимание текста²¹⁵.

В орфографии Л и СУ сравнительно часто проявляется тенденция к отдельному от основы слова написанию некоторых аффиксов (преимущественно словоизменяемых: склонения, спряжения и др.)²¹⁶. С подобным явлением можно кое-где встретиться и в СН и в СА. В издаваемом нами тексте эта особенность орфографии отражена по спискам Л и СУ. Приведем только один пример:

درکهک درد اهلنک درمانی در
باقی سنسن جمله عالم فانی در²¹⁷

²¹¹ Л и СУ, 156,14. В СН, 206,1 и СА, 216,11 — *یدک*.

²¹² Л и СУ, 316,10; СН, 426,5; СА, 446,12.

²¹³ Л и СУ, 126,17; СН, 166,4; СА, 176,6.

²¹⁴ Л и СУ, 53а,17 и 746,5; СН, 576,2 и 71а,11; СА, 596,3 и 73а,4.

²¹⁵ Сл., например, Л и СУ, 4а,9; 156,6; 756,7; 76а,15 и др.

²¹⁶ По определению А. Н. Самойловича, это «обычный для среднеазиатско-турецкой письменности орфографический прием» (см. *Абду с Самтар Казы. Книга рассказов о битвах текичцев*. Туркменская историческая поэма XIX века, издал, перевел и снабдил примечаниями А. Самойлович, СПб., 1914, стр. 02С).

²¹⁷ Л и СУ, 3а,3. В СН, 36,3 и СА, 36,5 слитное написание аффикса сказуемости.

Для страждущих твой престол — средство исцеления.
Вечен ты, а весь мир бретен.

Отметим также, что в приводимых далее бейтах сохранилось архаическое написание *کی* (в отличие от *که*).

²¹⁸ غافل اولمه کی حذر قل غیرنک اولور نکار

Беспечен не будь, берегись: красавица будет принадлежать другому.

زلفکه طولشدی دل مرغی دیدم دلبر دیدی
²¹⁹ کی حذر قل کسه قورتلمز بو بندمدن بنم

Я сказала: «Птица сердца запуталась в твоих кудрях»,
Красавец сказал:
«Берегись, никто не спасся из этих моих оков!»

²²⁰ خامش اولمه کی صقن ای مرغ زار کل

Смотри не безмолвствуй, о роза лугов!

Отметим еще одну особенность: во всех четырех списках, как правило, энклитика *da'de* пишется слитно с тем словом, к которому она относится. Приведем примеры:

چکمشم بن جفاکی بیک کره
²²¹ سنده ایت بر وفا بهی کافر

Тысячу раз я сносила жестокость твою.
Ты же [хоть] раз прояви постоянство, неверный!

²²² کوره بن سنده بنم کیبی کرتار اوله سن

Посмотрела бы я, как ты, подобно мне, окажешься захваченным
в плен [любовью].

Нужно отметить сравнительно часто встречающееся, главным образом в Л и СУ, графическое изображение так

²¹⁸ Л и СУ, 37а, 16.

²¹⁹ Л и СУ, 51а, 16; СН, 566, 4; СА, 586, 6.

²²⁰ Л и СУ, 506, 3; СА, 58а, 8. В СН, 56а, 6 здесь обычное *که*.

²²¹ Л и СУ, 34а, 17.

²²² Л и СУ, 556, 12; СН, 616, 3; СА, 636, 5.

называемого персидского изафета, который передается здесь с помощью букв و (вав) или ى (йе).

²²³ علم و توحيد ايله دائم يولداش اول

Всегда будь приверженцем единобожия.

²²⁴ اولدى بو جهان باغى قمو جنتى ماوا

Стал сад этого мира для всех обиталищем райским.

Орфографии Л и СУ присуще употребление знака *teşdid* при написании двух рядом стоящих одинаковых букв, выражающих согласный звук, например ²²⁵ دلرّه.

Отображение в письме фонетических особенностей турецкого языка того времени, когда Михри писала свои стихи или когда они переписывались, тесно связано с вопросами орфографии. При этом следует учитывать, в какой мере это возможно при пользовании арабской графикой, к тому же в сочетании с правилами традиционной орфографии и требованиями метрики. Думается, небесполезно привести некоторые факты, сохраненные рукописями Михри, хотя подобные явления уже были отмечены по памятникам турецкой письменности XIV — начала XVI в. ²²⁶.

²²³ Л и СУ, 176,13; СН, 226,2; СА, 24а,6.

²²⁴ Л и СУ, 18а,17 (в СН, 25а,10 и СА,25а,10 изафет графически не показан).

²²⁵ Л и СУ, 16а,11 и др.

²²⁶ Соштемся лишь на некоторые труды советских тюркологов, польского ученого А. Зайончковского и турецких ученых (А. Н. Кононов, *Грамматика современного турецкого литературного языка*, М.—Л., 1956; Э. В. Севортян, *Фонетика турецкого литературного языка*, М., 1955; Н. А. Баскаков, *Введение в изучение тюркских языков*, М., 1962; Н. К. Дмитриев, *Турецкий язык*, М., 1960; A. Zajaczkowski, *Studja nad językiem staroosmańskim*, I, Kraków, 1934; II, Kraków, 1937; A. Caferoğlu, *Anadolu a'ızlarında toplana'ar*, İstanbul, 1943, s. 153—176; A. Caferoğlu, *Die anatolischen und rumänischen Dialekte*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t.I, Wiesbaden, 1939, S. 239—260; A. C. Emre, *Türk lehçelerinin mükeysseli gramiri (Fonetik)*, İstanbul, 1949, s. 131—137; M. Mansuroğlu, *Das Altosmanisch*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. I, Wiesbaden, 1939, S. 161—182; A. Dilaçar, *Türk diline genel bir bakış*, Ankara, 1964, s. 120—130).

В языке дивана Михри выявляется, например, употребление в ряде случаев глухого спиранта خ вместо глухого смычного ق в положении между гласным и согласным, в позициях конечной и интервокальной²²⁷. Работы ряда ученых фиксируют это явление в языке памятников турецкой письменности XIV — начала XV в. Записи арга и фольклора, проведенные четверть века тому назад А. Джафероглу в северо-восточных провинциях Турции, документально подтверждают, что трансформация смычного ق в спирант خ живет в турецком языке и поныне, например, в его амасийском и кастамунийском диалектах. Приведем примеры из стихов Михри.

Противительный союз يوقسه встречается в форме يوخسه .

کمسیه فاش انلمه اسرارسی
²²⁸ يوخسه سنک ايله يقرلر دارسی

Никому не открывай мсей тайны,
 Иначе камнями сокрушат мой дом.

علم ايله هر دم بدم عامل ميسن
²²⁹ يوخسه نادان ايتز و جاهل ميسن

Поступаешь ли ты всегда согласно ученью
 Или ты жалкий невежда и несведущий?

Во всех четырех рукописях можно также найти примеры спирантизации глухого согласного ق в корне слова и перед согласным и перед гласным. Например:

سن غنيسن بز قمو يخسوللروز²³⁰

Ты — богач, а мы все — бедняки.

²²⁷ В данном случае имеются в виду исконно тюркские слова, а не арабо-персидские заимствования в турецком языке (прим. ред.).

²²⁸ Л и СУ, 10а,4. В СН, 126,9 и СА, 136,4 здесь يوقسه.

²²⁹ Л и СУ, 56,15. В СН, 7а,12 и СА, 76,6 здесь يوقسه.

²³⁰ Л и СУ, 126,13; СН, 16а,13; СА, 176,2.

غفلت اويخوسيله غافل يتمه غل²³¹

Не будь беззаботен во сне беспечности.

Приведем примеры на присутствие спиранта *خ* в абсолютном конце слова, в корне этого слова: *اوخ*²³², *چوخ*²³³.

Глухой согласный *ق* при соединении с аффиксами, начинающимися с гласных, в ряде случаев переходит в спирант. Например:

نفس اتماره يه اويدوك كلمدى قورخو سكا²³⁴

Повиновался ты страсти к подстрекательству, страх
не пришел к тебе.

Согласный *خ* (вместо *ق*) встречается и в Л и СУ, и в СН и СА. Например, в Л и СУ — *قورقرم*, в СН и СА — *قورخرم*²³⁵; в Л и СУ — *قورقتمه*, в СН — *قورخمه*, а в СА — *قورхтме*²³⁶.

Таким образом, было бы неверно представить спирантизацию *ق* явлением, имеющим отношение к более ранним спискам дивана Михри; оно встречается и в более поздних списках (СН и СА).

Укажем также случаи замены глухого *ق* звонким *غ*. Так, две газели построены на рифме *اغ*²³⁷, рифмуются слова: *آياغ* (в значении «чаша»), *بچاغ* («нож, кинжал»), *آغ* («белый»), *اراغ* («удаленный»), *دوزاغ* («капкан»).

Можно предположить, что это написание отражает произношение (вероятно, диалектное) того времени, когда стихи создавались (отчасти и нынешнего).

²³¹ Л и СУ, 18а,6; СН, 226,12; СА, 246,4.

²³² СН, 26а,7; 37а,4; СА, 28а,7; 39а,9; СУ, 376,16, но *اوق* в Л, 376,16 и Л и СУ, 19а,7.

²³³ Л и СУ, 296,10; СН, 35а,6; СА, 37а,12.

²³⁴ Л и СУ, 6а,3. Но в СН, 76,3 и СА, 76,11 — *قورقو*.

²³⁵ Л и СУ, 736,13; СН, 69а,7; СА, 71а,2.

²³⁶ Л и СУ, 52а,13; СН, 586,3; СА, 606,5.

²³⁷ Л и СУ, 436,13 — 44а,6; СН, 496,1—13; СА, 516,5—52а,4.

Известны особенности передачи гласных звуков средствами арабской графики. По дошедшим до нас письменным памятникам старотурецкого языка большей частью трудно судить о составе его гласных. Однако рукописи поэтических произведений представляют в этом отношении известное исключение, так как здесь по необходимости графическими средствами обозначены долгие и краткие слоги, из которых строится тот или иной размер аруза. Слово обнаруживало качество гласного звука в тех случаях, когда по условиям стихотворного размера требовалось показать долгий слог, образуемый этим гласным. Другим средством распознавания качества гласных является кое-где проставленная огласовка (преимущественно в Л и СУ).

Остановимся на вопросе широкого употребления в языке этого памятника губных гласных. А. Зайончковский справедливо утверждает, что староосманский язык «отличался обилием и даже преимущественным употреблением губных гласных»²³⁸. Целый ряд словообразовательных и словоизменительных аффиксов имел варианты только с губными гласными. Это мнение высказано ученым по отношению к более раннему периоду в истории турецкого языка. Но и в тот период, к которому относится публикуемый нами литературный памятник, эта языковая особенность еще сохранялась. Правда, традиционная орфография могла зафиксировать приметы фонетической системы более раннего периода в развитии турецкого языка и уже не полностью соответствовать нормам языка конца XV — начала XVI в.

Возьмем для примера производные отыменные прилагательные, образованные с помощью преимущественно *لو* — губного варианта аффикса *-li*. Многие устойчивые поэтические выражения, литературные штампы, включающие постоянные эпитеты, образованные с помощью этого аффикса, используют губной вариант. Например, в традиционном выражении *قتلو يش*, как правило, во всех четырех рукописях сохраняется губной вариант *لو*. Он же используется и в ряде других немотивиро-

²³⁸ А. Zajączkowski, *Studja nad językiem staroosmańskim*, I, s. 156.

ванных случаев. Так, в этих стихах находим: *دردلو يورك* (или *دردلو*)²³⁹, *وفاو كوزل*²⁴⁰, *ايكى قابولو بر اودر*²⁴¹. Поэтесса называет себя *بلالو مهري*²⁴². В качестве определения употребляется, например, отыменное прилагательное с губным вариантом этого же аффикса: *المه لو بغچه*²⁴³.

Прилагательные, образованные с помощью *-siz*, также используют иногда губной вариант этого аффикса, например, *قوتسوز بشمز*²⁴⁴.

Слово *yalniz* широко употребляется во всех четырех рукописях (реже, правда, в СН) с губным гласным в последнем слове слова, что выражается графически буквой *و*, т. е. *يالكوو*²⁴⁵, или с помощью огласовки (главным образом в Л и СУ), т. е. *يالكو*²⁴⁶.

Более последовательно тенденция к лабиализации проявляется в старых рукописях дивана Михри, т. е. в Л и СУ. Возьмем, к примеру, категорию принадлежности. Здесь, в старых рукописях, преимущественно употребляются губные варианты аффиксов принадлежности. Так, например, со словом *ال* («рука») часто используются губные варианты аффиксов: в Л и СУ — *الومده*, в СН и СА — *المده*²⁴⁷, в Л и СУ — *الوكه ويرمشومدر*²⁴⁸. Случается, что СН и СА сохраняют губные варианты аффиксов в этом слове²⁴⁹. Огласовка, встречающаяся в рукописях Л и СУ, подтверждает преимущественное употребление в этих

²³⁹ Л и СУ, 746,4; СН, 71а,10; СА, 73а,3.

²⁴⁰ Л и СУ, 386,7.

²⁴¹ Л и СУ, 136,1; СН, 17а,9 (здесь даже *قابيلو*); СА, 18а,12.

²⁴² Л и СУ, 536,4; СН, 576,6; СА, 596,7.

²⁴³ Л и СУ, 43а,15; СН, 516,8; СА, 54а,1.

²⁴⁴ Л и СУ, 406,3.

²⁴⁵ Л и СУ, 356,16; 376,9; 39а,1,12; 746,13; СН, 40а,2; 43а,6; 73а,3; СА, 25а,4; 42а,9; 44а,12; 406,1; 746,9 и др.

²⁴⁶ Л и СУ, 21а,8 и др.

²⁴⁷ Л и СУ, 10а,10; СН, 13а,2; СА, 136,10.

²⁴⁸ Л и СУ, 52а,9 и др.

²⁴⁹ СН, 47а,11; 566,13; 66а,10; 67а,3; СА, 496,5; 59а,2; 68а,7; 69а,1 и др.

рукописях губных аффиксов. Например, в Л и СУ читаем: أَلْوَمُ и أَلْوَمَهُ ²⁵⁰; أَلْوَم в СУ, но в Л огласовано أَلْم ²⁵¹. Приведем еще несколько примеров из числа многих: دَلْم и دَلْم в Л и СУ (دلوم и دلم в СН и СА)²⁵²; دِيلْوَمِي в Л и СУ и دِيلْمِي в СН и СА²⁵³; كَلْدُوك в Л и СУ и كَلْدَك в СН и СА²⁵⁴ и т. п. Преимущественное уподобление слова طاب с губными вариантами аффиксов, вероятно, является результатом использования этого изгнанного слезного шагма при обращении к богу; это выражение в силу специфики своего назначения не менялось веками. То же можно сказать о слове دِرْك (при обращении к богу), например, دِرْكِهْوَك — во всех четырех рукописях²⁵⁵. Лишь изредка СН и СА в этих выражениях отказываются от губных вариантов аффиксов.

Губные варианты аффиксов принадлежности присоединяются к различным именам существительным: بِرْلِكُوَك в Л и СУ и بِرْلِكْنَه в СН, СА²⁵⁶; ذِكْرُوَكِي в Л, СУ и ذِكْرَكِي в СН, СА²⁵⁷; چِشْمُوَمَه в Л, СУ и چِشْمَه в СН, СА²⁵⁸; يُورَهْ كُوَمِي в Л, СУ и يُورَكْمِي в СН, СА²⁵⁹; قَلْبُوَمَه в Л, СУ и قَلْبَه в СН, СА²⁶⁰; دِرْدُوَمَه в Л, СУ и دِرْدِيَمَه в СН, СА²⁶¹; بَاشُوَمَه в Л, СУ и в СН, СА²⁶². В Л и СУ есть газель с редифом بِشُوم , который повторяется 9 раз, эта же газель в СН и СА имеет редиф بِشْم ²⁶³. В СУ²⁶⁴

²⁵⁰ Л и СУ, 47а,12 и 546,11.

²⁵¹ Л и СУ, 42а,17.

²⁵² Л и СУ, 166,2; 74а,15; СН, 21а,9 и 72а,9; СА, 226,10 и 74а,1.

²⁵³ Л и СУ, 96,16; СН, 126,4; СА, 13а,11.

²⁵⁴ Л и СУ, 13а,2; СН, 166,6; СА, 176,8 и др.

²⁵⁵ Л и СУ, 26,13; 95,9; 18а,7; СН, 3а,9; 12а,10; 226,13; СА, 3а,10; 13а,4; 245,5.

²⁵⁶ Л и СУ, 2а,15; 66,17; СН, 26,7; 86,9; СА, 26,7; 9а,6.

²⁵⁷ Л и СУ, 96,14; СН, 126,2; СА, 13а,9.

²⁵⁸ Л и СУ, 346,5; СН, 37а,11; СА, 396,3.

²⁵⁹ Л и СУ, 366,1; СН, 376,9; СА, 40а,1.

²⁶⁰ Л и СУ, 96,3 и 12; СН, 12а,4 и 13; СА, 126,10 и 13а,7.

²⁶¹ Л и СУ, 5а,4; СН, 6а,9; СА, 66,2.

²⁶² Л и СУ, 736,11; СН, 69а,5; СА, 706,12.

²⁶³ Л и СУ, 546,9—17; СН, 566,11 — 57а,6; СА, 586,12 — 59а,8.

²⁶⁴ СУ, 405,3 — 10 (в Л огласовки нет).

есть газель, где в рифмующихся словах огласовкой обозначены губные варианты аффиксов: [”]ایشمز, [”]بشمز, [”]لشمز, [”]دشمز.

Отметим употребление губных вариантов аффиксов сказуемости.

سن سن او سلطان قمو بز قوللروز
²⁶⁵ سن غنیسن بز قمو یخسوللروز

Ты — тот султан, мы все — рабы.
 Ты — богач, мы все — бедняки.

Склонение местоимений имеет ту же особенность. В родительном падеже лично-указательное местоимение, известное в современном турецком языке в форме *o*, в Л и СУ, как правило, имеет форму *آنوک*, тогда как в СН и СА здесь преимущественно *آنک*.

Родительный падеж личного местоимения 1-го л. мн. ч. в Л и СУ образуется, за немногими исключениями, вариантом аффикса с губным гласным. Например:

²⁶⁶ شمدی هر عاشقی بزومله ایتمکه قورقار بحث

Теперь каждый влюбленный боится вступить с нами в спор.

Таким же способом образуется и родительный падеж личного местоимения 2-го л. ед. ч. Например:

²⁶⁷ سنوک ایله دلیرا عالم قمو کلزاردر

С тобой, о красавица, весь мир — цветник.

Возвратное местоимение имеет преимущественно форму ²⁶⁸ کندو. В одной газели ²⁶⁹ это местоимение в родительном падеже *кэндомк* повторяется в качестве рефрена восемь раз.

²⁶⁵ Л и СУ, 126,13; СН, 16а,13; СА, 176,2 (в СН и СА варианты негубные).

²⁶⁶ Л и СУ, 30а,5. В СН, 35а,13 и СА, 376,7 — *бзюмле*.

²⁶⁷ Л и СУ, 576,14. В СН, 61а,7 и СА, 63а,8 — *сенюкйиле*.

²⁶⁸ Л и СУ, 9а,8; 386,6; 55а,15; 716,17; СН, 116,5; 596,14; 73а,12; СА, 12а,10; 62а,2; 75а,6 и др.

²⁶⁹ Л и СУ, 49а,17 — 496,7; СН, 546,5 — 12; СА, 566,9 — 57а,4.

В образовании глагольных форм отметим широкое употребление губных гласных (преимущественно в Л и СУ), что подтверждается орфографией. Многочисленны случаи, когда в Л и СУ пишется *ايدوڪ*, а в СН и СА — *ايدڪ*. То же: в СУ и Л *بلدوڪ*, в СН и СА *بيلدڪ* ²⁷⁰. И далее: *قلدوڪ* — Л и СУ, *قيلدڪ* — СН и СА ²⁷¹; *وارورم* — Л и СУ, *واريرم* — СН; *وررم* — СА ²⁷²; *جان ورورم* — Л и СУ, *جان وريرم (وررم)* — СН и СА ²⁷³; *ايلمشوز* — Л и СУ, *ايلمشنز* — СН и СА ²⁷⁴.

Употребление губных аффиксов при формообразовании глагола в Л и СУ подтверждается и огласовкой. Например: *طاغيدُر* — Л и СУ, *داغيدر* — СН и СА ²⁷⁵; *ويردميسه* — Л и СУ, *ويردم ايسه* — СН и СА ²⁷⁶.

Казалось бы, установлена определенная закономерность только для Л и СУ. Но она имеет так много исключений, что ее нельзя считать за правило. Так, губные варианты глагольных формообразующих аффиксов встречаются в одном и том же месте текста во всех рукописях:

صندڪمي — Л, СУ и *صندوڪمي* — СН, СА ²⁷⁷; *ڪيرور* — Л, СУ СН, СА ²⁷⁸; *ايلمشوز* — Л, СУ, СН, СА ²⁷⁹; *ڪورينور* — Л, СУ, СН, СА ²⁸⁰; *يانهلم* — Л, СУ и *يانه لوم*, *يانه لوم* — СН, СА ²⁸¹; *يندوغم* — Л, СУ, СН, СА ²⁸².

Такая непоследовательность в употреблении губных вариантов различных категорий словообразующих и словоиз-

²⁷⁰ СУ, 14а,6 (в Л огласовано: *بلدوڪ*); СН, 18а,5; СА, 19а,10.

²⁷¹ Л и СУ, 8а,17; СН, 10б,8; СА, 11а,9.

²⁷² Л и СУ, 26б,5; СН, 27б,4; СА, 29б,7.

²⁷³ Л и СУ, 41б,10; СН, 45а,12; СА, 47б,6.

²⁷⁴ Л и СУ, 61б,16 и 67б,16; СН, 64б,7 и 72б,2; СА, 65б,7 и 74а,8.

²⁷⁵ Л и СУ, 13б,13; СН, 17б,8; СА, 18б,12.

²⁷⁶ Л и СУ, 48б,1; СН, 54а,2; СА, 56а,7.

²⁷⁷ Л и СУ, 17б,14; СН, 22б,3; СА, 24а,7.

²⁷⁸ Л и СУ, 13б,2; СН, 17а,10; СА, 18б,1.

²⁷⁹ Л и СУ, 43а,15; СН, 43б,10; СА, 51а,3.

²⁸⁰ Л и СУ, 32а,6; СН, 44а,12; СА, 46б,6.

²⁸¹ Л и СУ, 41б,16; СН, 45б,5; СА, 47б,12.

²⁸² Л и СУ, 51б,14; СН, 57а,11; СА, 59а,12.

меняющих аффиксов (вне зависимости от требований размера стиха) характерна в той или иной степени для каждой из четырех рукописей в отдельности и для всех вместе взятых. В то же время она является одной из характерных особенностей языка описываемых рукописей. Объясняется это тем, что одни рукописи сохраняют особенности произношения, бывшие некогда традиционными, а другие в ряде случаев отбрасывают их, подчиняя орфографию действовавшим в турецком языке того периода фонетическим нормам. Кстати сказать, судя по записям А. Джафероглу, некоторым диалектам современного турецкого языка, в частности интересующему нас диалекту Амасьи, свойственна склонность к широкому употреблению губных гласных в словообразовательных и словоизменительных аффиксах.

* * *

Остановимся на некоторых морфологических особенностях языка Михри, не ставя себе задачей их полное описание. Эти вопросы здесь затрагиваются лишь в той степени, в какой это может выявить особенности языка того времени, когда писала Михри, а также показать изменения, внесенные в ее рукописи в последующие столетия.

Так, указательное местоимение *بو* во множественном числе встречается в форме *بولر*:

²⁸³ *بولرک بری ملکردر بری فرشته عیان*

Ясно: один из них — ангел, и другой — ангел.

²⁸⁴ *مهري مهزن بولرک کوره مز الا که رقيب*

Не может видеть их любовь Михри — только соперница [видит].

Примечателен факт употребления архаичной для современного турецкого литературного языка формы времени на

²⁸³ Л и СУ, 56а, 14.

²⁸⁴ Л и СУ, 56а, 15.

-(i) *ser*, которое соответствовало существующему ныне в языке будущему и настоящему-будущему временам. Аналогичные языковые факты отмечены в тюркологической литературе по письменным памятникам XIV—XV вв.: по переводам «Калила и Димна», «Сухейль и Невбахар», Корана, в *Фелек-наме* Гюльшехри и др. Встречается это время и в диване поэта начала XV в. Шейхи. В словаре, составленном к его дивану²⁸⁵, оно отождествляется то с будущим категорическим временем, то с положительной формой настоящего-будущего времени или с его отрицательной формой, выражающей желание или настойчивую просьбу. В диване Михри находим:

286 *يا پسر عدلك ايله هر دل ويران كرم*

Справедливостью твоей каждое разбитое сердце возродится.

287 *كورمه يسرز حشره دكين غصه و غملمر*

До судного дня мы не будем терпеть горя-забот.

288 *كچيسر جان و جهاندن كچميسر آندن*

Расстанется с жизнью и миром она — не расстанется с ним.

Примечательно, что бóльшая часть газелей, где употреблена эта архаическая форма, не включена в списки СН и СА.

В стихах Михри довольно широкое применение нашла «стяженная» форма настоящего-будущего времени желательного наклонения.

(ن) *نه دل ايله قلم مدحك بيان*

289 *سن شهك مدحنده عاجز هر لسان*

²⁸⁵ *Şeyhî divanı. Tarama sözlüğü*, İstanbul, 1942.

²⁸⁶ Л и СУ, 53а,14.

²⁸⁷ Л и СУ, 326,4.

²⁸⁸ Л и СУ, 576,5.

²⁸⁹ Л и СУ, 18а,8; СН, 23а,1; СА, 246,6.

Какими словами я могу воздать тебе хвалу?
Любой язык бессилен в похвале [такому] шаху, как ты!

دلیرا عهد ایلمشدم یولکه جانم ورم
290 دوستم والله اول اقراردن بن دونمزم

О красавица, я поклялся: жизнь отдам за тебя.
Друг мой, Аллахом клянусь, от этого решения не отступлюсь я!

Особенностью этих рукописей является часто встречающееся оформление 1-го л. ед. ч. настоящего-будущего времени желательного наклонения наряду с обычным аффиксом $(i)m/-(i)m$ также аффиксом $-(i)n/-(i)n$.

زاهدا دوندوکيسه کر یاردن سن نار ایچون
یاندهین اول ناره بن اول یاردن بن دونمزم
جاننه قصد ایلمش خونریز چشمک مهرینک
291 ویرهین بیк جانسه اول خونخواردن بن دونمزم

О праведник! Если из-за огня [любви] ты отказался от друга,
Пусть сгорю на том огне, но от друга не отвращусь я!
Твой кровожадный взор покусился на жизнь Михри.
Если [и] тысячу жизней отдам, от того кровопийцы не откажусь я!

نیچه بر عزت ایدهدین یار ایچون اغیاره بن
292 نیچه بر یلوارین بر کول ایچون بیк خاره بن

Сколько внимания мне оказывать недругу ради друга!
К скольким шипам мне обращаться с мольбой ради розы одной!

Нет необходимости приводить другие примеры, так как эта форма уже нашла освещение в тюркологической литературе²⁹³. Важно отметить, что, насколько можно судить по языку стихов Михри, эта форма употреблялась в турецком

²⁹⁰ Л и СУ, 516,7.

²⁹¹ Л и СУ, 516,8—10.

²⁹² Л и СУ, 58а,13.

²⁹³ См., например, названные выше работы А. Зайончковского, а также F. K. Demirtaş, *Hârname*, — «Istanbul Üniversitesi Türk dil ve edebiyat fakültesi dergisi», № 3, 1949, s. 375.

языке конца XV в. Подобный способ оформления 1-го л. ед. ч. в ряде случаев присущ и настоящему-будущему времени изъявительного наклонения (аористу, как его называет А. Зайончковский, уже отметивший подобный языковой факт в переводе на турецкий язык «Калилы и Димны» по рукописи, завершённой в 1490 г., т. е. тогда, когда писала стихи Михри). Приведем примеры из дивана Михри.

طَوِيَّه مِيل اْتْمَزْن بِن سَدْرَه حَقِّي دَوْسْتِم
²⁹⁴ مَنْتَهَا قَدَاك كَبِي سِرْو بَلَنْدَم وَارِيكَنْ

Лотосом клянусь, мой друг, никогда не проявлю я склонности
 к дереву рая,
 Когда есть у меня высокий кипарис — твой стан.

Следующий пример взят из *тезкере* Хасана Челеби, автора XVI в., который цитирует по неизвестной нам рукописи бейт Михри (в издаваемом тексте он есть, но имеет другие языковые формы):

بَدَّ دَعَا اِيْتْمَزِيْن اَمَّا كَه خُدَادَنْ دِيْلَرِيْن
²⁹⁵ بَر سَنَك كِيْمِي جِفَاكَارَه هُوَادَارِ اَوْلَه سَنْ

Я не клян [тебя], но у бога прошу,
 Чтобы влюбился ты в такую же мучительницу, как ты сам.

В оформлении 1-го л. мн. ч. настоящего-будущего времени сослагательно-желательного наклонения помимо обычного аффикса *-lim/lim* используется также и аффикс *-vuz/-vũz* (что уже отмечено и по другим памятникам старотурецкого языка).

باصْلُوْب اَيْقَلْرَه يَسِيْر اَوْلَاوْز
²⁹⁶ اَوْنُوْدُوْاْمَشْلَر اَيْلَه بَر اَوْلَاوْز

²⁹⁴ Л и СУ, 57а,б.

²⁹⁵ Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, л. 2526 چَلْبِي حَسَن كَرَه.

²⁹⁶ Л и СУ, 14а, 17. В СН, 186,4; СА, 196,10 дважды *юз*.

Пусть превратимся мы в прах, который попирают ногами!
Пусть сравняемся с теми, кто забыт!

روزگارک بز اوماردق که وفاسن کورهوز²⁹⁷

Надеялись мы, что увидим судьбы постоянство.

Следует обратить внимание на несколько бейтов, где встречается деепричастие на *-iban/-üben*, ныне утраченное турецким языком, но известное по дошедшим до нас памятникам старого литературного языка Турции начиная с Юнуса Эмре (XIII в.).

آغرم ياش یرنه قان دوکور چشممدن
يار رحم ایلوین سلمدی بر کون یگله²⁹⁸

Я плачу, из глаз моих кровь течет вместо слез.
Друг никогда не утер их, сжалившись.

ویروین عقل و دل آلدм غصه یاری صتون
غم متاعدن طولبدر شمدی جانم خازنی²⁹⁹

Отдав ум и сердце, я купила по другу тоску.
Казна души моей ныне полна товаром горя.

Обращает на себя внимание употребление деепричастия на *-(y)u/- (y)ü*, свойственного старотурецкому языку и известного также по более ранним письменным памятникам. В дополнение к называвшимся уже трудам в данном случае следует указать также работы В. Д. Смирнова³⁰⁰ и П. М. Мелиоранского³⁰¹. У Михри читаем:

²⁹⁷ Л и СУ, 66а, 7.

²⁹⁸ СУ, 636,5; в Л здесь *رحم ایلوب بن*.

²⁹⁹ Л и СУ, 76а,2; СН, 706,9; СА, 726,2.

³⁰⁰ В. Д. Смирнов, *Кучибей Гёмурджинский и другие османские писатели о причинах упадка Турции XVII в.*, М., 1873.

³⁰¹ П. Мелиоранский, *Отрывки из дизана Ахмэда Бурхач-эд-Дина Сивасского*, — «Восточные заметки». Сборник статей и исследований профессоров и преподавателей факультета восточных языков Императорского С.-Петербургского университета, СПб., 1895.

غم خانهلرنده ينه بن آغليو قلدلم³⁰²

И снова я рыдаю в обители горя.

Эта архаическая деепричастная форма встречается еще раз (يوز سوريو)³⁰³.

Во всех четырех рукописях дивана Михри наряду с существующей и в наши дни в турецком языке формой повелительного наклонения глагола используется повелительное наклонение интенсива (или категорический императив, по терминологии А. Н. Кононова³⁰⁴), образуемое присоединением к основе глагола аффикса *غل-/كل-*. Эта форма отмечена во многих памятниках старотурецкой литературы. У Михри читаем:

(ر) راهن كوزله گمراه اولمه غل
قل حذر ابليسِه همراه اولمه غل³⁰⁵

Смотри на дорогу, никогда не теряй пути истинного.
Будь осторожен, никогда не становись попутчиком дьявола.

مهري ترک ايلمش مهري ديمش سن دوستم
اتمِه كل بالله ناحق ييره بهستان كمسيه³⁰⁶

Друг мой, ты сказал: «Михри отвергла мою любовь».
Ради Аллаха, не наговаривай ни на кого понапрасну.

Примечательным фактом морфологических особенностей языка Михри является использование наряду с послелогом *gibi* аффикса *-leyin* (в сочетании с аффиксом *-ca/-ce*), выражающего сравнение, качественное тождество. В диване он встречается преимущественно в сочетании с местоимением 1-го л. ед. ч., т. е. в форме *بنچليين* и дважды — с личным

³⁰² Л и СУ, 68а,б.

³⁰³ Л и СУ, 28а, 17.

³⁰⁴ А. Н. Кононов, *Родословная туркмен. Сочинение Абу-л-гази хана Хивинского*, М.-Л., 1958, стр. 143.

³⁰⁵ Л и СУ, 176,10; СН, 22а,12; СА, 24а,3.

³⁰⁶ Л и СУ, 666,10,11; СН, 666,6,7; СА, 686,4,5.

местоимением 2-го л. ед. ч., т. е. ³⁰⁷سنجلین. Существование этого аффикса сравнения или уподобления отмечено и в переводе «Калилы и Димны», и в известном по публикации А. Зайончковского переводе Корана, и в *Фелек-наме* Гюльшехри, а также в диванах Юнуса Эмре и Шейхи (XIII—XV вв.). В названных произведениях этот аффикс в форме *-layin/-leyin* присоединяется не только к местоимениям личным, как в диване Михри, но и к указательным местоимениям, именам существительным, именам собственным и числительным. Приведем примеры из дивана Михри:

³⁰⁸اولمهسون بنجیلین حالی آلمهی کمسنک

О Аллах, пусть никто не окажется в таком положении, как я.

کمسلر بنجیلین عشقه کرفتار اولمهسون
³⁰⁹کمسنک بنجیلین سودکی اغیار اولمهسون

Пусть никто не будет охвачен страстью, как я.

Пусть ни у кого любимый не станет недругом, как у меня.

Обращает на себя внимание использование в инструментальном падеже местоимения, имеющего аффикс отрицания: *سز*:

بیبدوکم درد ایچدکم غمدر انیسیم غصّه یار
³¹⁰سنسوزن نیسجه کچر کور بو زمانی کندومک

О любимый, я грущу и страдаю, моим другом стала тоска.

Видишь, как я живу без тебя!

Встречается одновременное использование аффиксов множественного числа персидского *ان* (при заимствованных из персидского словах) и турецкого *лер*. Например:

³⁰⁷ Л и СУ, 276,1 и 26а,17; СН, 27а,12; СА, 296,2.

³⁰⁸ Л и СУ, 47а,1; СН, 536,2; СА, 556,8.

³⁰⁹ Л и СУ, 58а,1.

³¹⁰ Л и СУ, 496,1. В СН, 546,6 и СА, 566,10 здесь — *سنسوزین*.

صلدی کفار ایننه الله یارانلرمز
نیلدی بو فلکی کور که مسلمانمز³¹¹

Аллах послал к неверным наших любимых.
Смотри, что принесла судьба нашим мусульманам!

* * *

Трудно вкратце обрисовать лексические особенности языка дивана Михри. Здесь пришлось бы говорить о том, что вообще присуще лексике придворной средневековой поэзии Турции. Общеизвестно, что турецкий поэтический язык той эпохи был насыщен арабской и в первую очередь персидской лексикой. Заимствования шли за счет отдельных лексических единиц и целых выражений, большей частью тех, что обратились позже в устойчивые литературные штампы. Таковы, например, широкоупотребительные в языке стихов Михри персидские словосочетания: *روح روان*, *آب و حیات* и т. п.

Не имея возможности дать общее представление о лексике дивана этой поэтессы, приведем здесь лишь несколько отдельных примеров.

В публикуемом поэтическом памятнике XV в., естественно, встречаются слова и выражения, неизвестные современному турецкому литературному языку. В качестве примера приведем архаическое прилагательное, употребляемое также в обстоятельственной функции *اراغ irag* («далекый» — в разных значениях).

موت یقندر سیزه صنماکوز اراغ
قبروکوزه وارمدن ایلك یراغ³¹²

Смерть близка к вам, не думайте, что далека.
Пока не подошли вы к могиле своей, приготовьте припасы
в дорогу.

³¹¹ Л и СУ, 66а, 13.

³¹² Л и СУ, 13а, 8; СН, 166, 12; СА, 18а, 2.

اول وجود نازنينکدن اراغ اولسون آلم
دشمنوکه خانه غم ايچره محنت يارهش³¹³

Пусть будет горе вдали от твоего грациозного стана,
А врагу твоему подобают заботы в обителище горя.

Еще одно архаичное по форме слово — *ايروق* употребляется в диване в смысле «другой, чужой»:

دوندرسيم يوز يوزگدن قبله دن دونسون يوزم
سندن ايروغه نظر قلسه درم چقسون كوزم³¹⁴

Если я отвращу лицо от тебя, пусть оно отвернется и от Кыблы.
Если от тебя мой взор обратится к другому, пусть лопнут
мои глаза!

آغلگ کلوک اول عاشقی ای حال بلنلر
جانانای حبیبی آنک ایرق ایله کتدی³¹⁵

О сведущие [в сердечных делах], плачьте, и смейтесь над той
влюбленной:

Ее возлюбленный с другой ушел!

В диване Михри встретилось и архаичное теперь по значению и по форме слово *ارتوق*, употребленное при сравнении в значении «чем»:

بر سن امسا یرده کوکده طو لسن
سندن ارتوق اولو یوق سن اولسن³¹⁶

Ты — единственный, однако ты [все] заполняешь на земле
и на небе.

Нет более великого, чем ты, ты велик!

Примером архаичной ныне лексики в диване Михри является слово-послелог *اوکдин* в значении «прежде, чем...»

³¹³ Л и СУ, 32а,12.

³¹⁴ Л и СУ, 52б,17.

³¹⁵ Л и СУ, 68а,8.

³¹⁶ Л и СУ, 66,2. В СН, 8а,7 и СА, 86,3 здесь *آرتق*.

раньше, чем...» (бейты, в которых встретились эти слова, приведены далее, на стр. 95).

Упомянем кратко еще об одной особенности языка Михри — об употреблении в ее стихах разговорных выражений и вульгаризмов. Ранее уже шла речь о том, что чувства волнения, гнева и презрения заставляли поэтессу обращаться к лексике так называемого сниженного стиля. Так появляются в ее стихах зложелания:

³¹⁷ بو حسد دن دلی اغزنده رقیبک قروسن

Пусть от зависти отсохнет язык во рту у соперницы!

Михри не отказывается и от таких просторечных и разговорных выражений, как: باش آغرتدق «морочить голову, докучать чем-либо», کوزم چقسون «пусть лопнут мои глаза!», سوز صو «пустые слова, болтовня», سکا نه غم «а тебе-то что?», «а тебе что за печаль?». Наряду с народно-разговорной лексикой Михри использовала народные пословицы и поговорки, лишь слегка перефразируя их.

Заканчивая эти краткие разрозненные замечания о языке рукописей дивана Михри, следует оговориться, что речь шла прежде всего о языке тех списков стихов, которые дошли до нас. Поскольку нет автографа, трудно судить, что принадлежит в этих рукописях самой поэтессе, а что напластовалось со временем.

* * *

Остановимся на языковых данных, которые косвенным образом могут помочь определить историю четырех имеющих в нашем распоряжении рукописей дивана Михри. Уже были приведены соображения палеографического характера, которые должны были дать ответ, хотя бы в самой общей форме, на вопрос о возможном возрасте этих недатированных списков. Теперь обратимся к языковым свидетельствам.

³¹⁷ Л и СУ, 566,12.

Трудно предположить, что какие-то морфологические показатели полностью относятся только к одной какой-то паре рукописей или одной из них отдельно взятой. Этого и не следовало бы ожидать, поскольку четыре списка дивана создавались за сравнительно короткий исторический срок — примерно за два с небольшим столетия. Но вместе с тем можно сказать, что те или иные особенности характеризуют преимущественно какие-то одни определенные рукописи, а не другие. Показательно в данном отношении сохранение архаических форм в морфологии и архаизмов в лексике в одних рукописях или отказ от них — в других. Так, например, упоминавшееся будущее время на *-iser* отсутствует в современном литературном языке Турции. Оно присуще главным образом рукописям Л и СУ (если здесь оно встретилось 14 раз, то в СА — всего 4, а в СН — только 3 раза). При этом стоит отметить, что бо́льшая часть газелей, где в Л и СУ употреблена эта архаическая глагольная форма, не входит в списки СН и СА. Тут же отметим и такой любопытный факт — в Л, СУ и СА читаем:

بتمه دی دخی بتمه یسر باغ جهانہ

Не выросли еще в саду мира и не вырастут...

А в рукописи СН (по всем признакам самой молодой) архаичное *بتمه یسر* заменено обычной и для современного турецкого языка отрицательной формой настоящего-будущего времени *بتمز*³¹⁸.

Уже отмечалось широкое употребление в языке этих рукописей наряду с послелогом *gibi* аффикса *-leyin*. Ряд газелей, содержащих этот архаизм, не включен во вторую редакцию дивана, представленную списками СН и СА. В связи с этим любопытен такой пример — в Л, СУ и СА читаем:

دیدى مهزی اول کله بنجیلین بلبلمی اولر

Сказала Михри розе той: «Разве есть соловей, мне подобный?»

³¹⁸ Л и СУ, 19а,3; СН, 26а,3; СА, 28а,3.

В СН произошла замена старого аффикса *-leyin* существующим и ныне в турецком языке послелогом *gibi*³¹⁹. Правда, здесь личное местоимение стоит в именительном падеже (بن کبی), а не в родительном, как этого требуют грамматические нормы современного турецкого языка, но в данном случае это не меняет сути дела.

Как уже говорилось, в диване Михри можно встретить оформление 1-го л. ед. ч. настоящего-будущего времени желательного наклонения с помощью аффикса *-in/-in*. Обращает на себя внимание, что именно в СН и СА эта форма заменяется более новой, существующей и в современном языке. Например, в Л и СУ:

بلمزم بخت میا عمله نچه آغلیه‌ین³²⁰

Не знаю, сколько мне еще плакать из-за своей злосчастной судьбы!

В СН здесь — آغلیه‌یم, а в СА — اغلیاییم.

چشم خونریزک الندن کیمه فریاد ایده‌ین³²¹

К кому мне звать о защите от твоего кровожадного взора?

В СН здесь — فریاد ایده‌یم, в СА — فریاد ایدییم.

Подобные же примеры можно привести из области лексики. Ограничимся двумя, характеризующими невольное, может быть, стремление переписчиков самых поздних рукописей заменить слово, ставшее архаичным, более понятным. В Л и СУ есть бейт:

قدرتسیله کیرو زنده اولیجی
مُرده تنلر جمله‌سی جان بولجی³²²

Лишь только силою его вновь оживут
Все мертвые тела, они обретут свои души.

³¹⁹ Л и СУ, 396,17; СН, 386,8; СА, 406,12.

³²⁰ Л и СУ, 546,15; СН, 57а,4; СА, 59а,6.

³²¹ Л и СУ, 58а,8; СН, 606,6; СА, 626,7.

³²² Л и СУ, 156,10; СН, 20а,10; СА, 216,7.

В СН и СА слово *کیرو* в его архаичном значении «снова, опять» заменено на более понятное тогда *ینه* в том же значении. Еще один аналогичный пример:

قبرکه کلمزدن اوکدین خشمه منکر نکیر
سن جوابه حاضر اول کندوکه اول حال اولمدن³²³

Прежде чем Мункир и Некир с гневом к могиле твоей подойдут,
Готов будь к ответу, пока с тобой не случилось такое.

В СН и СА снова встречаемся с заменой устаревшего к тому времени послелога *اوکدین* бытующим в турецком языке и по сей день послелогом *اول*.

Последний пример — замена старой глагольной формы более понятной новой:

کلمشم یوز سوربو طوغری قلوب راه سکا
دلرم عرض قلم حالمی ای شاه سکا³²⁴

Я пришла прямо к тебе, пала ниц перед тобой.

Я молю, я тебе расскажу о своем положении, о шах,

В СН и СА произошла замена архаизма *سوریو* на современную форму *سورب* и *سوریب*.

Изучение имеющихся в нашем распоряжении рукописей дивана Михри и сопоставление их привело нас к убеждению, что эти списки следующим образом соотносятся между собой:

1. Рукопись дивана Михри-хатун, хранящаяся в библиотеке Стамбульского университета («СУ»), является наиболее старым из известных нам списков ее стихов.

2. Рукопись дивана Михри-хатун, хранящаяся в Ленинградском отделении Института народов Азии АН СССР («Л»), переписана через сравнительно небольшой промежуток времени после первой.

³²³ Л и СУ, 146,6; СН, 186,10; СА, 20а,4.

³²⁴ Л и СУ, 28а,17; СН, 316,10; СА, 34а,5.

3. Рукопись дивана Михри-хатун из библиотеки при мечети-музее Айя-София в Стамбуле («СА») создана значительно позже первой из названных нами.

4. Рукопись дивана Михри-хатун из Национальной библиотеки в Стамбуле («СН») является самой молодой из всех.

Невозможно точно определить время создания этих рукописей. В самой общей форме выскажем предположение, что первая из них была написана, когда не прошло и столетия после смерти поэтессы, т. е. в конце XVI в., вторая — не позднее первой четверти XVII в., а последняя могла быть создана полтора-два века спустя после первой.

* * *

При подготовке текста дивана Михри-хатун к изданию, как сказано ранее, были использованы четыре списка собрания ее стихов: 1) рукопись Ленинградского отделения Института народов Азии АН СССР («Л»); 2) рукопись библиотеки Стамбульского университета («СУ»); 3) рукопись Национальной библиотеки в Стамбуле («СН»); 4) рукопись библиотеки при музее Айя-София в Стамбуле («СА») ³²⁵.

В основу издаваемого текста положены два первых списка, представляющие собой наиболее старое и наиболее полное собрание стихов Михри-хатун.

Основная задача издания — воссоздание редакции XVI в., т. е. того времени, от которого до нас дошел самый полный и доброкачественный список дивана (СУ), дублируемый вторым списком, идентичным ему по содержанию и наиболее близким к нему по времени создания (Л).

Издаваемый текст должен дать наиболее полное собрание стихов Михри. Поставленная нами задача издания дивана в редакции XVI в. обязывает сохранить это собрание во всем его объеме и с присущей ему схемой расположения материала. Поэтому мы отказались от принятого в издани-

---

³²⁵ Подробные данные каждой из упомянутых рукописей приведены выше, на стр. 59—66.

ях диванов старых поэтов принципа расположения стихов по жанрам: касыды, месневи, газели и т. д. По этой же причине мы отказались и от правки публикуемых стихов в тех случаях, когда в них оказывались нарушенными размеры (здесь не имеются в виду очевидные описки). К этому нас побудила мысль о том, что неизвестно, как выглядели эти стихи, написанные рукой самой поэтессы, насколько строго они соответствовали правилам аруза. Оговаривая это положение, мы понимаем всю серьезность возражений, которые оно может вызвать. Но желание сохранить своеобразие литературного памятника определенной эпохи удерживает от исправлений. Если же в редких случаях в текст была внесена необходимая правка, то это оговаривается в подстрочных примечаниях. Этому же принципа мы придерживались и в отношении языка памятника. В издании сохранено все своеобразие лексики и грамматических форм наиболее старого списка (с привлечением дублирующего списка), а в подстрочных примечаниях даны наиболее существенные разночтения по всем спискам, позволяющие судить о тех изменениях, которые претерпели эти стихи на протяжении по крайней мере двух столетий.

В издаваемом тексте сохраняются приметы фонетических особенностей языка дивана, зафиксированные орфографией двух основных списков. Так, например, в тексте в ряде случаев показана спирантизация согласного *ق*, огубленность многих словообразовательных и словоизменительных аффиксов, сохранена встречающаяся огласовка и др. В издаваемом тексте оставлено без изменений изредка встречающееся в диване Михри архаичное написание *کی* (наряду с *که*).

В публикуемом тексте дивана сохранено принятое во всех списках правило писать энклитику *da/de* слитно с тем словом, к которому она относится в тексте.

Оставлено без изменения встречающееся главным образом в Л и СУ графическое изображение так называемого персидского изафета, передаваемого в тексте рукописей с помощью букв *و* (*вав*) и *ی* (*йе*).

В тексте сохранена непоследовательно появляющаяся

(главным образом в Л и СУ) тенденция к написанию аффиксов отдельно от слова.

Критический текст дивана Михри-хатун издается в следующем виде:

1. Все произведения, входящие в состав дивана, сохраняют в публикации схему расположения стихов в старых списках (Л и СУ). В издании введена нумерация: арабскими цифрами пронумерованы все произведения в первой части дивана (№№ 1—28, Л и СУ, 16—276) и отдельно *газелият* (№№ 1—218, Л и СУ, 276—776), цифры стоят посредине страницы перед началом каждого нового произведения.

2. Если в списках, лежащих в основе критического текста, какому-нибудь произведению предшествует заглавие, изречение, стих из Корана и т. п., эти слова помещаются в квадратных скобках посреди страницы. Если в других списках есть существенные разночтения, они указываются в подстрочных примечаниях. Оговоримся, что в них не воспроизводится формула *وله ايضا*, стоящая перед каждым произведением в СН и СА, если отсутствует заглавие или упомянутые выше изречения и т. п.

3. На правом поле страницы (независимо от начала какого-нибудь произведения) арабскими цифрами, подчеркнутыми чертой, обозначается начало страницы каждого листа основных списков Л и СУ (о полном совпадении в этих списках страниц и строк уже говорилось); у цифры ставится помета «а» — правая (лицевая) сторона листа или «б» — левая (оборотная) сторона листа.

4. На правом поле страницы текста против первого бейга каждого нового произведения могут стоять сиглы рукописей СН и СА и цифры, указывающие номер листа, правую или левую («а» или «б») его сторону, где помещается в этих списках данное произведение. Если у начала какого-нибудь произведения таких дополнительных сиглов и цифр нет, это значит, что в СН и СА оно не содержится.

5. В подстрочных примечаниях помимо различий в заглавиях и других записях, предваряющих какое-нибудь произведение, даются текстологические разночтения. В тексте

знак примечания — арабская цифра над строкой — ставится после того слова, на котором разночтение заканчивается. Если разночтение в тексте охватывает несколько слов или начальная граница разночтения может показаться неясной, перед словом, с которого начинается это разночтение, ставится звездочка.

Лакуны в тексте основных рукописей обозначаются надстрочной звездочкой в начале пропуска текста и обычным знаком примечания в конце, и это оговаривается в примечании. При этом не указывается, по каким рукописям восстановлен текст, так как это очевидно. В примечаниях же отмечаются все случаи порчи текста в оригинале.

Случаи различного расположения бейтов какого-нибудь произведения в разных списках отмечаются в подстрочных примечаниях.

В примечания не вносятся разного рода очевидные описки (отсутствие необходимых точек у букв, недописанные слова и т. п.). В случаях сомнительных такие слова отмечаются в примечаниях.

6. В примечаниях в сносках указывается сигл рукописи, принятый в данном издании, порядковый номер листа рукописи с обозначением его правой или левой стороны («а» и «б» — соответственно) и порядковый номер строки, считая сверху.

За первый лист (1б) во всех рукописях нами принят лист, где помещена первая касыда, начинающаяся бейтом:

يزدی جان لوحه سنده بسم الله
قدرت لا آله لا الله

7. Строфические стихи («Газелият», №№ 8, 49, 82, 86, 191, за исключением №№ 151, 193, 210) переписаны в издаваемом тексте без выделения строф, так как это имеет место во всех четырех списках дивана.

8. Принятые в издании сокращения:

оп. — опущено (слово или слова в каком-нибудь списке или списках).

доб. — добавлено (слово или слова в каком-нибудь списке или списках).

так! — эта помета ставится для подтверждения правильности воспроизведения слова, хотя оно вызывает сомнение издателя.

С удовольствием выражаю признательность всем товарищам, участвовавшим в обсуждении и рецензировании настоящей работы, оказавшим этим большую помощь изданию, и особенно А. С. Тверитиновой.

Е. И. Маштакова

БИБЛИОГРАФИЯ МИХРИ-ХАТУН¹

Большая Советская Энциклопедия, изд. 1: *Турецкая литература*, т. 55, стр. 216.

Большая Советская Энциклопедия, изд. 2: *Михри Хатун*,— т. 27, стр. 615; [А. Бабаев, Л. Алькаева], *Турецкая литература*, т. 43, стр. 509. Всемирная история, т. III, М., 1957, стр. 741.

• В. С. Гарбузова, *Поэты средневековой Турции*, Л., 1963, стр. 129—135. В. А. Гордлевский, *Избранные сочинения*, т. I, М., 1960, стр. 385; т. III, М., 1962, стр. 151, 460.

А. Крымский, *Турецкие наречия и литературы*,— «Энциклопедический словарь», изд. Ф. А. Брокгауз и И. А. Эфрон, т. XXXIV, СПб., 1902, стр. 165.

А. Крымский, *Тюркские литературы*,— «Энциклопедический словарь», 8-е переработанное издание Русского библиографического института «Гранат», т. 41, часть X, 1937, стр. 346².

А. Крымский, *История Турции и ее литературы*, т. II, М., 1910, стр. 49, 53, 59—69.

Е. И. Маштакова, *К изданию дивана Михри Хатун*,— «Краткие сообщения Института народов Азии», № 63, 1963, стр. 124—135.

М. С. Михайлов, *Об изучении турецкой литературы в отечественной тюркологии*,— «Ученые записки кафедр иностранных языков Восточного факультета Института международных отношений», вып. 1. Вопросы языка и литературы стран Востока, М., 1958, стр. 292—293.

Р. Моллов, *Очерки по истории старотурецкой литературы* (канд. дисс.), М., 1962.

А. Д. Новичев, *История Турции, I. Эпоха феодализма (XI—XVIII)*, Л., 1963, стр. 161—162.

А. Самойлович, *Литература турецких народов*,— в кн. «Литература Востока», вып. 1, Пб., 1919, стр. 41.

• В. Д. Смирнов, *Очерк истории турецкой литературы*,— в кн. «Всеобщая история литературы», под ред. В. Ф. Корша и А. И. Кирпичникова, т. IV, СПб., 1892, стр. 478—481.

---

¹ Знаком * отмечены книги и рукописи на турецком языке, известные нам по библиографии, приведенной А. Караханом в его статье о Михри-хатун в «Энциклопедии ислама» в его транскрипции.

² Статья написана, по-видимому, в 1910 г.

В. Д. Смирнов *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1891, стр. 432—442.

В. Д. Смирнов, *Образцовые произведения османской литературы в извлечениях и отрывках*, СПб., 1903, стр. 449—453.

В. С. Гарбузова, *Турк адабиёти классиклари*, Тошкент, 1960 (Шарҳ адабиёти классиклари ҳақида суҳбатлар), стр. 70—73.

*Āli, *Ḳunh al-ahbār* (basılmamış kısım), Üniversite kütüphanesi, N T 5959, s. 171b.

*Aşik Çelebi, *Meşair-üş-şuara*, Ms., Üniversite kütüphanesi, N T 2406, s. 159a.

Ay T., *Türk kadın şairleri*, İstanbul, 1934, s. 52—54.

Ayverdi S., *Edebî ve manevî dünyası içinde Fatih*, İstanbul, 1953, s. 167—169.

Banarlı N. S., *Resimli türk edebiyatı tarihi*, İstanbul, 1949, s. 134.

*Beyânî, *Tezkire*, Ms., Üniversite kütüphanesi, N T 2563, s. 86b—87a.

Caferoğlu A., *Mihri Hatun [bir numaralı eserden bir parça]*, — «Yeni Mecma», 84 (1923) [приводится по статье: János Eckman, *Ahmet Caferoğlu eserleri*, — «İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili ve edebiyatı dergisi», cilt IX, 1 kasım 1959, s. 2].

Dil Ş., *Türk kadın şairleri antolojisi*, Ankara, 1958, s. 222.

* Emiri Ali, *Tarih ve edebiyat mecmuası*, İstanbul, 1335 (1916/7), II, s. 508—510.

Evliya Çelebi, *Seyahatname*, İstanbul, 1. cilt, 1314 (1895/7), s. 342; 2. cilt, 1314 (1895/7), s. 192.

*Fâizî, *Zubiat al-aş'ar*, Üniversite kütüphanesi, N T 3289, s. 105a.

*Ferman B., *Mihri Hatun, hayatı ve divanı* (basılmamış), 1951, Üniversite kütüphanesi, tez N 1976.

Gölpınarlı A., *Divan şiiri, XV—XVI yüzyıllar*, İstanbul, 1954 (Türk klâsikleri serisi), s. 17—18, 74—76.

Gövsâ İ. A., *Resimli yeni lügat ve ansiklopedisi* (ansiklopedik sözlük), 4. cilt, 1949, s. 1853.

Gövsâ İ. A., *Türk mşhurları ansiklopedisi*, İstanbul, 1946, s. 255.

*Güley F., *Necâti Bey, hayatı, edebî şahsiyeti...bakımlarından divânı* (basılmamış), 1951, Türkiyat enstitüsü, tez N 361.

زاده كنهالی الشهبين چلبی تذکره حسن چلبی الشهبين كنهالی زاده Рук. ЛО ИНА АН СССР С 132, лл. 252a—252b.

تاریخی امامیه، امامیه‌لی عبدی زاده حسین حسام الدین 1. cilt, 1328—1330 (1911/12), s. 217, 218; 3. cilt, 1927, s. 249.

İslâm ansiklopedisi, 5.cüz, İstanbul, 1941, s. 396.

İstanbul kitaplıkları türkçe yazma divanlar kataloğu, I. cilt, İstanbul, 1947, s. 74—75.

Карахан А., *Mihri Hatun*, — «İslâm ansiklopedisi», 82. cüz, İstanbul, 1958, s. 305—306.

Kocatürk V. M., *Divan şiiri antolojisi*, 2-ci basım, İstanbul, 1949, s. 20—22.

تذکره الشعرا والمشخیان من لطیفی Рук. ЛО ИНА АН СССР В 272, лл. 147b—148b.

دیوان مهری حاتون Рук. ЛО ИНА АН СССР В 2519, лл. 1b—77b.

دیوان مهری Ms. İstanbul Üniversitesi kütüphanesi, T 1934/2, s. 87b—163b.

دیوان مهرن دختر مولاناى بلاى Ms. Millet kütüphanesi, N 414, s. 1b—74b.

دیوان مهری دختر مولانا بلاى Ms. Ayasofya kütüphanesi, N 3974, s. 2—132.

*Muhtar, Ahmet Hacı Bey-zâde, *Şair hanımlarımız*, İstanbul, 1311 (1893/4), s. 559 v. b.

Muzaffer R., *Divan şiiri antolojisi*, İstanbul, 1958, s. 17.

*Nâcî M., *Esâmî*, İstanbul, 1308 (1890/1), s. 310.

Necatigül B., *Edebiyatımızda isimler sözlüğü*, İstanbul, 1950, s. 144

*Necmi İ., *Tarih-i edebiyat dersleri*, İstanbul, 1338 (1913/20), I, s. 79.

تاریخ ادبیات عثمانیه، فایق رشاد 1. cilt, İstanbul, 1327 (1909), s. 195, 225—227.

قاموس الاعلام تاریخ و جغرافیا لغاتنی و تعبیر اصحله کافؤاسماء خاصه بى قاموسى İstanbul, 6. cilt, 1316(1898/9), s. 4500—4501.

هشت بهشت تا سهی بک Рук. ЛО ИНА АН СССР В 271, лл. 72b—73b.

Sevengil R. A., *Eski şiirimizin ustaları*, İstanbul, 1964, s. 36—37.

*Şehab ad-Din Süleyman, *Tarih-i edebiyat*, İstanbul, 1332 (1910), s. 248.

*Şehabeddin S., Köprülü-zade M. F., *Osmanlı tarih-i edebiyat*, İstanbul, 1332 (1913/14), s. 248—253.

*Tahir M. Bursalı, *Osmanlı müellifleri*, İstanbul, 1333 (1914/15), II, s. 408—409.

*Thureiya, *Sidjill*, İstanbul, 1311 (1893/4), IV, s. 527.

Uraz M., *Türk edip ve şairleri*, 2. cilt, İstanbul, 1939 s. 8—9.

*Uraz M., *Kadın şairlerimiz*, İstanbul, 1941, s. 16 v.b.

Uzunçarşılı İ. H., *Osmanlı tarihi*, 2. cilt, Ankara, 1943, s. 587.

*Zihni, *Meşahir ün-nisa*, İstanbul, 1295 (1878), II, s. 240—241.

Björkman W., *Die klassisch-osmanische Literatur*, — «Philologiae turcicae fundamenta», t. II, Wiesbaden, 1951, S. 435, 436.

* Bombaci A., *Storia della letteratura turca*, Milano, 1956, p. 328.

* Gibb F. J. W., *A History of Ottoman Poetry*, vol. II, London, 1902, pp. 123—135.

Hammer-Purgstall J. v., *Geschichte der osmanischen Dichtkunst*, Pesth, 1836, Bd I, S. 306—309; Bd III, S. 73.

Hammer-Purgstall J. v., *Geschichte des osmanischen Reiches*, Bd I, Wien, 1827, S. 191.

Horn P., *Die türkische Literatur*, — «Die orientalischen Literaturen», Berlin, 1906, S. 274.

D'Istria D., *Les femmes en Orient*, vol. I, livr. VI, Zürich, 1859, pp. 452—456.

Lane-Poole S., *Turkey*, London, 1908, p. 310.

Menzel Th., *Mihri-Khatun*, — «Enzyklopaedie des Islām», Bd III, 1932, S. 565—566.

Pertsch W., *Die Handschriften-Verzeichnisse der Königlichen Bibliothek zu Berlin*, Bd VI. *Verzeichnissen der türkischen Handschriften*, Berlin, 1889, S. 54—55; 333—334, 334—340.

Servan de Sugny E., *La muse ottomane ou chefs-d'oeuvre de la poésie urque*, Paris, 1853, pp. XV—XVI, XXVII, 43—49.

Wilson E., *Turkish Literature*, New York, 1901, p. 87.

ТЕКСТ

[مفرد]

کوردوکجه خدّ و قدّ و لب یاری صنورم 244

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

[مفرد]

خدّک یوزینی ختک طوتدک نته کیم ای جان 244

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

[مفرد]

یقّه سوز سنی قودی صنمه کوزللم مهربی 244

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

[مفرد]

عادتی منالارک محبوب سومکدر خطیب 244

Л,СУ, 77a
CH нет
CA нет

الحوت انصاف بوکم مهربی شیوین کلمات 244-248

Л,СУ, 77a-776
CH нет
CA нет

Л,СУ, 76a-76б
 СН, 70a
 СА, 72a

242 یارب اول سروروان قنده درر قنده ایکی

Л,СУ, 76б
 СН, 71a
 СА, 72б-73a

243 یقده هجر آشنه جانی جانان اهلی

Л,СУ, 76б
 СН, 74a
 СА, 75б

[مفرد¹]
 243 جوریلده بنی شول قدر اغلنده فلک کیم

Л,СУ, 76б
 СН нет
 СА нет

[مفرد]
 243 خطک خذک یوزینی طوقده نته کیم ای جان

Л,СУ,76б
 СН нет
 СА нет

[مفرد]
 244 مور اوشدے سنکه شکرّی پالوده اوستنه

Л,СУ, 75а-75б
 CH нет
 CA нет

238-240 کوردم سندن کوم ای بی وفادلدره

211¹

Л,СУ, 75б
 CH нет
 CA нет

240 کوزم چوکوردی سن یوزی کل بُویِ عوری

212

Л,СУ, 75б
 CH, 73б-74а
 CA, 75б

240-241 نه جانی وار یزه مانی تشک اشوتنی

21۳

Л,СУ, 76а
 CH, 70б
 CA, 72б

241 نیجه بر بودل چکه هر بی وفانک نازنی

214

Л,СУ, 76а
 CH, 70б
 CA, 72а

241-242 نیجه بر اگله ده سن درد ایله ای یار بینی

¹ В СУ озаглавлено

این غزلست که الف ندارد

235-236 *غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد نوطاشه¹

Л,СУ, 74a
CH, 676-68a
CA, 696-70a

236 کتدء عقلم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی

Л,СУ, 74a-74b
CH, 72a
CA, 74a

236-237 کل که سندن بودرای دوست بوجانک دلکی

Л,СУ, 74b
CH, 71a-71b
CA, 73a

237 کیم قوجرموی میانوکی کمردن غیری

Л,СУ, 74b
CH, 73a
CA, 74b

238 کوروندن کوزمه جاناجمالک کلشنی

Л,СУ, 75a
CH, 69b
CA, 71b

¹* CH и CA

یوز اوروب آستانه حبیبک قورم باشی

232 شوبله تشخيص ايلدم جاناني بيرام ارتسي

Л,СУ, 73a
 СН нет
 СА нет

232-233 طوتدے آفاقی سراسر کون جااک پرتوی

Л,СУ, 73a-73b
 СН, 69a-69b
 СА, 71a

233-234 عشقک یولنده هرکه صاقدیسه عاری

Л,СУ, 73b
 СН, 68a-68b
 СА, 70a

234 عشقک صنها چون ید قدرت دله یزده

Л,СУ, 73b
 СН, 69a
 СА, 70b-71a

234-235 نمکین دلمده زار ایله افغان دوکنمده

Л,СУ, 73b-74a
 СН нет
 СА нет

Л,СУ, 74a
 СН, 676-68a
 СА, 686-70a

*غمکدن خسته اولوب دل قپوکده یصد فرطاشه¹ 235-236

Л,СУ, 74a-74b
 СН, 72a
 СА, 74a

کتده عقلم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی 236

Л,СУ, 74b
 СН, 71a-71b
 СА, 73a

کل که سندن بودرای دوست بوجانک دلکی 236-237

Л,СУ, 74b
 СН, 73a
 СА, 74b

کیم قوجرموی میانوکی کمردن غیری 237

Л,СУ, 75a
 СН, 686
 СА, 71b

کورونلден کوزمه جاناجمالک کلشنی 238

¹* СН и СА

یوز اوروب آستانه حییمک قورم باشی

شویله تشخیص ایلام جانانی بیرام ارتسی 232

Л,СУ, 73а
 СН нет
 СА нет

طوتدء آفاتی سراسر کون جا لک پرتوی 232-233

Л,СУ, 73а-73б
 СН, 69а-69б
 СА, 71а

عشک یولنده هرکه صاقتد یسه عاری 233-234

Л,СУ, 73б
 СН, 68а-68б
 СА, 70а

عشک صنہا چون ید قدرت دلہ یزدے 234

Л,СУ, 73б
 СН, 69а
 СА, 70б-71а

غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنمده 234-235

Л,СУ, 73б-74а
 СН нет
 СА нет

227-228 خوابدن آچدم کوزم ناکاه قلدردم سری

Л,СУ, 716
CH нет
CA нет

228 خوش روچه غداییدے صنم حسنی فواسی

Л,СУ, 716-72a
CH, 73a
CA, 75a

228-229 درکهنده اول شهک معلوم اولیدم کاشکی

Л,СУ, 72a
CH нет
CA нет

229-230 دوستلر صنمک که بر لاله عذار اکلربی

Л,СУ, 72a-72b
CH нет
CA нет

230-231 دوست نازک یار ایشر سن بویله بیلمزدمنے

Л,СУ, 72b
CH, 72a
CA, 73b

231 ریسمان زلفوکه دل تاکه جانن بغلدے

Л,СУ, 72b-73a
CH нет
CA нет

189
جهان ايچنده بر خوبه کواهی 222-223

Л,СУ, 696-70a
CH, нет
CA, нет

190
چوقدر جهانده کرچه کوزلرنگ کبی 223

Л,СУ, 70a
CH, 726
CA, 746

191
چونکه کوندردی خدا دولت ایله راهه سنی 223-225

Л,СУ, 70a-706
CH, нет
CA, нет

192
خددک کوریلدن¹ کل خندان اونودلر 225

Л,СУ, 706-71a
CH, 686
CA, 70a-706

193²
خرج ایت دریسک عشقم ایچون عمرله جانی 225-227

Л,СУ 71a-716
CH, нет
CA, нет

---

¹ CH کوره لودن CA کورلیدن ² В Л озглавлено مستزادهری

Л,СУ, 68a-68б
СН нет
СА нет

183
برایو کوزللو کوزنی کوکلمی الدے 218

184

Л,СУ, 88б-69a
СН нет
СА нет

218-219 بزدن اولدکسه رقیبک سوزله بیزار هی

185

Л,СУ, 69a
СН нет
СА нет

219-220 بن نه¹ رسم کون ایله مرسوم اولیدیم کاشکی

186

Л,СУ, 69a
СН, 69б-70a
СА, 71б

220-221 بو خسته کوکل² دردنه درمان یتشدے

187

Л,СУ, 69б
СН, 71б
СА, 73a-73б

221 بویله جهانده خوب یرتدے خدا سنی

188

Л,СУ, 69б
СН, 68б-69a
СА, 70б

222 بیمار عشقه دوشنک اولورمی طاقتی

---

¹ Л نه оп.

² СН и СА دلк

حرف الیاء

178

214-215 اشجارینہ دورلو شکوفیلہ طونندے

Л,СУ, 67a-676
CH нет
CA нет

179

215-216 اگرچہ یازہ مه دم¹ حسنک² کتابتینی

Л,СУ, 876
CH, 736
CA, 75a-756

180

216-217 اتمدے وصلی³ متاعینہ او جان یارلغی

Л,СУ, 876-88a
CH, 726
CA, 74a

181

217 اغیارلہ یار اولدے و جانان یولہ کتدے

Л,СУ, 68a
CH нет
CA нет

182

217-218 اولدے دل بلبلی بو کل رخ زیبا دلوسی

Л,СУ, 68a
CH нет
CA нет

¹ CH ۽ CA-

یازمدم

² CH

خطنک

CA

خطک

³ CH

جان

211-212 وارد مدر عالمده بر دلبر جفاکار اولميه

Л,СУ, 88a-886
CH нет
CA нет

212 همدم اولماسون آهه و افغان كمسيه

Л,СУ, 886
CH, 886
CA, 88a-886

212-213 ياربت نوله حاله بنم اول يار كيدر سه

Л,СУ, 886
CH нет
CA нет

213 يينه دل دوشده بوكون بر يوزي مه پاره سنه

Л,СУ, 87a
CH, 836
CA, 856

214 يينه دل دوشده بوكون بر كوزي آهه الكه

Л,СУ, 87a
CH, 876
CA, 896

---

¹ Л доб.

Л,СУ, 65a
 СН, 656
 СА, 676

کوکل ویره لی سن نامهربانه 208

169

Л,СУ, 656
 СН, 65a
 СА, 67a

کورنه یوزکوستردی بو زلف سهنسالوبزه 208-209

170

[غزلست که نقطه ندارد¹]

Л,СУ, 656
 СН нет
 СА нет

کوکل وردم سکا اولمادک اکاه 209-210

171

Л,СУ, 656-66a
 СН нет
 СА нет

کعبه یوزفنده فوری کورب دیدے احمدہ 210

172

Л,СУ, 66a
 СН нет
 СА нет

نه جفا ایلدی کور چرخ بزم جانمنزه 210-211

¹ Л

غزل بی نقطه شیرین

Л,СУ, 64a
 СН, 65b-66a
 СА, 67b-68a

205 غم کجہ سندہ کچدے کونم آہ و واسلہ

Л,СУ, 64a-64b
 СН нет
 СА нет

205-206 غمی دریایہ صالحوب خرم اولالم کمیدہ

Л,СУ, 64b
 СН, 65a-65b
 СА, 67a-67b

206-207 قدک کبی یوق سروخرامانلرایچندہ

Л,СУ, 64b-65a
 СН, 64a-64b
 СА, 66a-66b

207 قل نصیحت دوستم چشموکہ¹ الله عشقنه

Л,СУ, 65a
 СН нет
 СА нет

207-208 کوکل کچمز هوادن الله الله

---

¹ CH چشمہ

157

201-202 دوستم کچھ برکون سوزمزیانکده

Л,СУ, 63a
СН, 66a
СА, 68a

158

202 دوستم خسته دلی هجرک اودی نیجه یقه

Л,СУ, 63a
СН, 63a
СА, 65a-65b

159

202-203 دیدم یوزکی کوردم اولکی کورشته

Л,СУ, 63a-63b
СН нет
СА нет

160

203 سودکی کوکلم ینه بر خوب لقایی یگله

Л,СУ, 63b
СН нет
СА нет

161

203-204 سن قلمدوغک دردمه درمانی اونتمه

Л,СУ, 63b
СН нет
СА нет

162

204-205 شویله دتررجان و دل هرلظه جانان اوستنه

Л,СУ, 64a
СН нет
СА нет

[تخمیس مرغوب]

Л,СУ, 61a-616
 CH нет
 CA нет

بوگون بوحسن شامینک یوز اوردم آستانینه 196-198

Л,СУ, 616-62a
 CH, 646
 CA, 666

بوحسن و بو ملاحت و بو خلق و خویله 198

Л,СУ, 62a
 CH нет
 CA нет

بوکیجه بر قصر عالی ایچره بر شهباز ایله 199

Л,СУ, 62a-626
 CH нет
 CA нет

تماشا ایله لی چشم او خدّ و خانی بر لحظه 199-200

Л,СУ, 626
 CH, 64a
 CA, 66a

جان ویر غممله کر دیر سک باشم اوستنه 200

Л,СУ, 626
 CH нет
 CA нет

چونکه زمین اوله جهان بانغی گلستاندرله 200-201

146

193 جوطیب اولدے بزومله ینه همدم بویجه

Л,СУ, 60a
CH, 66b
CA, 68b

147

193-194 بلسمکه پریمیس¹ ای جان یوخسه فرشته

Л,СУ, 60a-60b
CH, 63a
CA, 65a

148

194 بن او مردم کله بر زلفی پریشان بویجه

Л,СУ, 60b
CH, 67a-67b
CA, 69a

149

195 برخوش غزل دیدم ینه بن خط احمد

Л,СУ, 60b-61a
CH нет
CA нет

150

195-196 بو یار جفاکارم محبوب ایدے وقتند

Л,СУ, 61a
CH нет
CA нет

---

¹ CH և CA ملک میسن

Л,СУ, 59a-59б
 CH, 62б
 CA, 64б-65a

190 نجه زلف و نجه مو عنبر کيسو دربو¹

حرف الهاء

143

Л,СУ, 59б
 CH, 63б-64a
 CA, 65б-66a

191 آتش غمده کباب اولدے حکر دونه دونه

144

Л,СУ, 59б
 CH, 67a
 CA, 68б-69a

191-192 ال ویرمش ایدے خوش² بزه دوران کچن کجه

145

Л,СУ, 60a
 CH нет
 CA нет

192-193 ایلدک یاریله صحالر ی سیران بوکیجه

¹ CH

سارادر

² Л خوش оп

136
نوله دلبر لطف ایدوب یاد آتسه بن بیچاره سن 186

Л,СУ, 58а
СН, 606
СА, 626

137

186-187
نیچه بر عزت ایده یین یاری چون اخیاره بن

Л,СУ, 58а-586
СН нет
СА нет

138

187-188
یوغمش چونکم نصیبم وصل جانان اولمه دن

Л,СУ, 586
СН нет
СА нет

حرف الواو

139

189
بوکون بوغنیچه فم کورددم دیدیم کیم هی نه جانده بو

Л,СУ, 586
СН, 616-62а
СА, 636-64а

140

189
چون پرده سنی کشف ایده کل بلبله قوشو

Л,СУ, 58а
СН, 62а-626
СА, 646

141

189-180
کوی جانان چون یتر مسکن بکاشمدن کرو

Л,СУ, 58а
СН, 62а
СА, 64а

1 Л

ایچون оп.

Л,СУ, 566-57a
 СН, 596
 СА, 616

عشق مینی اله الاینی نه دیرسن 182-183

Л,СУ, 57a
 СН нет
 СА нет

قنده وارم صچلرک کیبی کمندم واریکن 183

Л,СУ, 57a-576
 СН нет
 СА нет

کلشنه میل ایتزم کل کیبی یارم واریکن 183-184

Л,СУ, 576
 СН нет
 СА нет

کلرء چون غرّا غرللر بیزه اول جاناندن 184-185

Л,СУ, 576
 СН, 61a
 СА, 63a

کم کوردسه دیر سر زلفینک ای غنچه دهن 185

Л,СУ, 58a
 СН нет
 СА нет

کهلر بنجلیر. عشقه گرفتار اولمه سون 185-186

Л,СУ, 556-56a
 CH, 60a-60b
 CA, 62a-62b

خدا یرتدمی¹ آولا بد² ستاره بن جلین 179-180

Л,СУ, 56a
 CH, 60a
 CA, 62a

دوست هجر کدر دمام بغرمی قان ایلین 180

Л,СУ, 56a
 CH нет
 CA нет

دولت آئینه سوار اولمش ایکی سمین بدن 180-181

Л,СУ, 56b
 CH нет
 CA нет

دوشدم آیقلمره الدن قومدم یار اتکن 181

Л,СУ, 56b
 CH нет
 CA нет

ساقیا صحبتی کرم ایت قدحی صون یورسون 181-182

¹ CH یاراتدی

² CH ۽ CA بی

Л,СУ, 55a
 СН, 59a
 СА, 61a

176 نكار رخلرنی لاله زاره بکرتدم

Л,СУ, 55a
 СН, 59a-59b
 СА, 61a-61b

177 نیچه بر هجرکله ایدم¹ امی چوقلر سودکم

حرف النون

Л,СУ, 55a
 СН, 59b-60a
 СА, 61b-62a

177-178 ایروز دوشدوکم حبیبمدن خداکوسترمه سون¹²²

Л,СУ, 55b
 СН, 60b-61a
 СА, 62b-63a

178 بزبنده سنه دشمن² ایش باری¹²³ ائتسون

Л,СУ, 55b
 СН, 61a-61b
 СА, 63a-63b

178-179 بن او مردم که سنی یار وفادار اوله سن¹²⁴

¹ СН и СА

بر

² Там же

یاری

Л,СУ, 536
 CH нет
 CA нет

172-173 دوششم دردوکه جانا درده درمان استرم

Л,СУ, 54a
 CH, 58a
 CA, 60a-606

173 عمر وفا ایدر یکن جهانی خوش کوره لم

Л,СУ, 54a
 CH, 58a
 CA, 60a

173-174 کتور کتوری ساقی بهاری خوش کوره لم

Л,СУ, 54a
 CH нет
 CA нет

174 کورددم یوزوکی آهله افغاندن ال یودم

Л,СУ, 546
 CH нет
 CA нет

174-175 کون یوزک اولدی کوزمدن که نهان ایکی کوزم

Л,СУ, 546
 CH, 586-57a
 CA, 586-59a

175-176 کورنجه درده اسپر اولدک ای بیچاره بشوم

حسرتکدن صورتتم زردی عیاند، لاجرم 189-170

Л,СУ, 526
CH, 746
CA, 76a-76b

حسنک اوستنده کی اول ماه حقیچون بکم 170-171

Л,СУ, 526-53a
CH нет
CA нет

دستگیر اول بوین افتادیه ای کان کوم 171

Л,СУ, 53a
CH нет
CA, нет

دلی ییتریه افندیجکم 172

Л,СУ, 53a-53b
CH, 576
CA, 596

دیدى جانان ترک قل یولمده جان دیدیم بچشم 172

Л,СУ, 53b
CH, 576
CA, 596-60a

Л,СУ, 51a-516
 СН, 586
 СА, 586

165-166 ایشدب شیرین سوزین اول لعل قندمدن بنم

Л,СУ, 516
 СН вет
 СА вет

166 ای جهان خلقتی بلوک کیم یاردن بن دونمزم

Л,СУ, 516
 СН, 57a
 СА, 58a-586

167 بولمدم برکون وفا سوکولو یارمدن بنم

106
 167-168 بوکون شادان و حند انم که مرده جسمه جان بولدم
 Л,СУ, 516-52a
 СН, 586-59a
 СА, 606-61a

Л,СУ, 52a
 СН вет
 СА вет

168 بنفشم خطک و حسنگ بهارم

Л,СУ, 52a
 СН, 586
 СА, 606

168-169 چون بر نفس اولدم سکا بن بند ه که همدم

حرف اللام

98

Л,СУ, 50a-50б
CH, 55б
CA, 57б

162-163 تحصیل اودر که عاشق معشوقه اوله واصل

99

Л,СУ, 50б
CH, 56a
CA, 58a-58б

163 عرض ایتدی کلشنه ینه رخسار یار کل

100

Л,СУ, 50б
CH, 55б-58a
CA, 58a

164 کتمکه عزم ایلمش سن آه شام کتبه کل

101

Л,СУ, 51a
CH нет
CA нет

164-165 کوردی چشم ینه بر شاه جهانی نه کوزل

حرف المیم

102

Л,СУ, 51a
CH нет
CA нет

165 ای دوست سنی یار وفادار اوله صندم

Л,СУ, 49a
 CH, 536
 CA, 56a

صلان بوینه حلقه کند زلف مشکینک 158-159

Л,СУ, 49a
 CH нет
 CA нет

غمزک خدنکر یا قشک تا چکده پیکاینه دک 159

Л,СУ, 49a-496
 CH, 546
 CA, 566-57a

کل کل ای دلبرکه سن سن تنده جانی کند و مک 159-160

Л,СУ, 496
 CH, 54a-546
 CA, 566

مطلع حسنک کبی بر بوج اعلی کورمدک 160-161

Л,СУ, 496-50a
 CH нет
 CA нет

نولا بکم کورمدکن بزومله یار اولسک 161

Л,СУ, 50a
 CH, 526-53a
 CA, 55a

ینه دل مرضنه دانه دوکونه حالدر زلفک 161-162

Л,СУ, 476-48a
 СН нет
 СА нет

چکشم حدّ دن اشا جور و جفا سن فلک 154-155

87

Л,СУ, 48a
 СН нет
 СА нет

حبیب نقش رویکن کوکل بولدی مصور لک 155-156

88

Л,СУ, 48a
 СН, 55a
 СА, 57a

دیکّه ای رقیب کل بنی تک¹ 156

89

Л,СУ, 486
 СН, 54a
 СА, 56a

دل ویرد میسه ساکه ای جان بویلی کوک 156-157

90

Л,СУ, 486
 СН, 55a
 СА, 57a-576

دیدے دلبر یاپدین کوکلینی سن ویراند نک 157

91

Л,СУ, 486-49a
 СН, 53a
 СА, 55a-556

رخلرک ناریله² دل یندی کباب اولدی یوردک 157-158

¹ СН

دک СА دوک

² СН دردیله

[باسم سليمان¹]

س سن روح روان ای جان دل مردمه جان انجی 147

Л,СУ, 45а
СН нет
СА нетقولقدن² اولمش ایدق کرچه عاشق 147-152Л,СУ, 45а-46б
СН, 50б-52а
СА, 52б-54б

حرف الکاف

اوله سون اغیار ایله یاری الهی کمسنک 152-153

Л,СУ, 46б-47а
СН, 53б
СА, 55б

اولدے هنگام بهار ایردی دی کلزارک 153

Л,СУ, 47а
СН нет
СА нет

بو مقامک اسمنی کرچه دمشلر کونیجک 153-154

Л,СУ, 47а-47б
СН нет
СА нет¹ СУ موشع باسم سلطان سليمان² СН и СА قولقدن

حرف الفاء

76

شمه یدن اکیرو جهان خوبلرنک وارینه یوف 143

Л, СУ, 44a
СН, 50a
СА, 52a-52b

77

عمرک عرضی جان ایسه جانانه تکلف 143-144

Л, СУ, 44a
СН, 50a
СА, 52a

حرف القاف

78

جرم نه درکه دلبره بزدن صفاسی یوق 144-145

Л, СУ, 44b
СН, 52b
СА, 54b-55a

79

خرقه عرفانن ایت زاهد بشوکه تاج لت 145-146

Л, СУ, 44b
СН нет
СА нет

80

دامن دلبردن ایده لی² بشومه تاج لت 146

Л, СУ, 45a
СН нет
СА нет

---

¹ л شمден ² су اولالی

حرف الظا

72

جان بلبلی ایتدکچه سن غنچه د هاندن حظ 141

Л,СУ, 43a-43б
СН, 48б-49a
СА, 51a

حرف العين

73

دله جورن حبیب ایتمشده قاطع 141-142

Л,СУ, 43б
СН, 49a
СА, 51a-51б

حرف الغین

74

بربت کل چهره ایله عارف اول عزم ایله باغ 142

Л,СУ, 43б
СН, 49б
СА, 51б

75

دوستم دل مرغنه قورمش قزازلفنک آغ 142-143

Л,СУ, 44a
СН, 49б
СА, 51б-52a

حرف السين

67

Л,СУ, 42a-42б
CH, 47a-47б
CA, 49б

137-138 نیتہ کم یارک یولندہ جان ویروب ایتدم هوس

حرف الشين

68

Л,СУ, 42б
CH, 47б
CA, 49б-50a

138-139 رخک انواری شوقندن طولبدر بوجهان آتش

حرف الصاد

69

Л,СУ, 42б
CH, 47б-48a
CA, 50a

139 دوست بجوت سوده اخلاص

حرف الضاد

70

Л,СУ, 43a
CH, 48a
CA, 50a-50б

139-140 تشنه در دل لبلرکدن چشمه جان ايله عرض

حرف الطاء

71

Л,СУ, 43a
CH, 48б
CA, 50б-51a

140-141 عرض ایتدی کلشنه کودک اول کلعدارخط

Л,СУ, 41а
СН нет
СА нет

سن وارکن ای دوست بکا یار کرمز⁶² 134

Л,СУ, 41а-41б
СН, 46б
СА, 48б-49а

عشوت آتشینہ¹ یانچی پروانه لرز بز⁶³ 134-135

Л,СУ, 41б
СН, 45а-45б
СА, 47б

کوردی بر ماه لقای یینه سودی کوزمز⁶⁴ 135-136

Л,СУ, 41б-42а
СН нет
СА нет

نیلیم بیچاره کوکلم بر دم اولمز یارسز⁶⁵ 136-137

Л,СУ, 42а
СН 45б
СА 48а

یولنه جان ویرمه جانانه کلمش لردنوز⁶⁶ 137

---

¹ СН доб. یانمغه

Л,СУ, 40а
CH нет.
CA нет

57
بندن چورر یوزنی جانان نه قولیسوز 130-131

Л,СУ, 40а-40б
CH, 47а
CA, 49а-49б

58
چون دردله آه ایلمکه باشلرهبز 131

Л,СУ, 40б
CH нет
CA нет

59
حجی نابی بزم الله قلبدر اِسْمَز 131-132

60

Л,СУ, 40б
CH, 46а
CA, 48а-48б

حسرت جکرم¹ دردله قان اشمک اولمز 132-133

61

Л,СУ, 40б-41а
CH, 46а-46б
CA, 48б

سنسز صنبا جسمومه² بو جانی کرکمز 133

---

¹ CH и CA چکرم

² CH چشمه CA چشمه

Л,СУ, 39а
 CH, 42а
 CA, 44а-44б

مصحفندہ حسنک جانا خطک اعرابدر 127-128

Л,СУ, 39а-39б
 CH, 42б-43а
 CA, 45а

نه حسنم¹ آفتاب ونه خود² ماه کنجیدر 128

Л,СУ, 39б
 CH, 39а
 CA, 41а

هر سحر وقتنده دلبر چون صبايه رو طوتر 128-129

Л,СУ, 39б
 CH, 38б
 CA, 40б

پينه ایام بهار ایردی بزنده هر دیار 129-130

حرف الزء

Л,СУ, 40а
 CH нет
 CA нет

بزدن قیرو رحسننی دلبر نه قولیسوز 130

¹ CH چشم

² CH ۾ CA خوز

Л,СУ, 38a
 CH, 38a
 CA, 40a-40b

کم وار کوزللو ایچره جهانده سکه یتو 124

Л,СУ, 38a
 CH, 38b-39a
 CA, 41a

کورددم دخینی زلفی شبنده نهان یتور 124-125

Л,СУ, 38b
 CH нет
 CA нет

کوزللییه کوکل کوچه آشنالودر 125-126

Л,СУ, 38b
 CH, 42a
 CA, 44b

که هجر یار و گاه بنی غملر اولدودر 126

Л,СУ, 39a
 CH, 40a
 CA, 42a-42b

لبلروکی کوردکمجه دوستم جان اِصْرَنُور¹ 126-127

---

¹ ل اوصرنور

Л,СУ, 366-37a
СН, 446
СА, 466-47a

120-121 شویله کم دل خانه سنده⁴² مهرجانان کرلودر

43

Л,СУ, 37a
СН нет
СА нет

121 صرافیده بدن بتراواره اولبدر

44

Л,СУ, 37a-376
СН нет
СА нет

121-122 عاشقیسک عشوت یولنده صقلمه ناموس وعار

45

Л,СУ, 376
СН, 43a
СА, 45a-456

122-123 کرچه دل مجردر هجرکله کوزده ننه وار

46

Л,СУ, 376-38a
СН, 37a
СА, 39a-396

123 کوزیلده¹ غمزه سی صنمک ال برایتدلو

---

¹ СН и СА قاشیلده

Л,СУ, 356
СН, 406
СА, 426-43a

36
دل سری زلفوکه بردار اولمنغه جانن سوردر 116

Л,СУ, 356-36a
СН, 396
СА, 416

37
دلی وپردم یلکوز صنمه سکا جان بله در 117

Л,СУ, 36a
СН, 40a-406
СА, 426

38
دشمنلو اوستنه صنمک ال او شوردرلو 117-118

Л,СУ, 36a
СН нет
СА нет

39
دیدء دلبر حسنمک حیرانی اول دیدم بسر 118

Л,СУ, 36a-366
СН, 376-38a
СА, 396-40a

40
زلفک وقاشک قدک کورددم که جان آندن چقر 118-119

Л,СУ, 366
СН, 44a
СА, 46a-466

41
شول دلربا که حسن الینک کشوری کچر 119-120

جان ویرورم سکا بهی کافر 112

Л,СУ, 34a-34b
CH нет
CA нет

چشمومه دل اویب رخ دلداره کتدیله 112-113

Л,СУ, 34b
CH 37a-37b
CA, 39b

چکمین بلمز ندر یارک جفاسی اوزکه در 113-114

Л,СУ, 34b-35a
CH, 43a-43b
CA, 45b-46a

خرّم ایدن عالی جانا جاماک باغیدر 114-115

Л,СУ, 35a
CH, 39b
CA, 42a

حطک بنفشه خدک خوش یاسینه بکزر 115

Л,СУ, 35a-35b
CH, 43b
CA, 46a

دلبرک باغ جامالی که قش و یاز آچلور 115-116

Л,СУ, 35b
CH нет
CA нет

الف 107-110 ای قامتی موزون¹ و ایا خوب نکار

Л,СУ, 326-336
СН, 406-416
СА, 43a-44a

110 بزه میل ایلدء که که اوچشی قولر

Л,СУ, 336
СН нет
СА нет

110-111 برصنم اکینه المش سیم وزد ققتانلر

Л,СУ, 336
СН нет
СА нет

111 بیچاره کوکل بلمزم آواره ندندر

Л,СУ, 336-34a
СН, 45a
СА, 47a-47b

111-112 جان بوینه زلفک عنبروسن اولمشدء

Л,СУ 34a
СН нет
СА нет

---

¹ СН ۽ СА

رعنا

20
آشنالی صاغلغله ایلسون سیرانلر 103-104

Л,СУ, 316
СН, 426
СА, 446-45a

21
ای دل بهار فصلی* و چون¹ دور لاله در 104

Л,СУ, 316-32a
СН, 74a
СА, 76a

22
[غزل غرا²]
اشک چشمیدن اولور جوش ایتدوکی ارواغلر 105

Л,СУ, 32a
СН, 44a-44b
СА, 46b

23
اول مبارک ذاتکه هر دمده صحت یاره شر 105-106

Л,СУ, 32a
СН нет
СА нет

24
اول کان و فی خوش بزه کوستودی کوملر 106-107

Л,СУ, 326
СН нет
СА нет

---

¹* СН и СА چو هم ² В СУ, СН и СА заглавия нет.

حرف الدال

15

100 ایلده یار بینی درد ایله آواره مدد

Л,СУ, 306
CH, 38a
CA, 386

16

101 زلف مشکینک نولا بوینومه صلдіسه کمند

Л,СУ, 306-31a
CH, нет
CA, нет

17

101-102 کنج غم ویرانه سنده شمده یارمدر نمد

Л,СУ, 31a
CH, 366
CA, 386

حرف الذال

18

102-103 یوق صنورددم عالم اچره جانيله سردن لذین

Л,СУ 31a
CH, 366
CA, 39a

حرف الراء

19

103 آتشی عشقه او عاشقور که جانن یقدیله

Л,СУ, 316
CH, 39a-396
CA, 416

حرف الثاء

11

Л,СУ, 296-30a
CH, 35a
CA, 376

97-98 عشوت بابندن بنمله ایلدی اول یاربعت

حرف الجیم

12

Л,СУ, 30a
CH, 356
CA, 376

98-99 بزدم اول دلبرجالندن اراغ اولمق نه کوچ

حرف الحاء

13

Л,СУ, 30a
CH, 356
CA, 38a

99 دوستم عرض ایت جماکک جانمزبولسون فرج

حرف الخاء

14

Л,СУ, 306
CH, 36a
CA, 38a

99-100 برکوکلم ذورقن آدی بوکون برغنچه لب کل رخ

---

¹ CH и CA

Л,СУ, 286
 CH, 32a
 CA, 34a-346

نجه فزياده واره¹ نالدرم آه سكا 93-94

حرف الباء

7

Л,СУ,286-29a
 CH, 336
 CA, 36a

نيلدم نتدوم كناهم بلمزم بو بن غريب 94

حرف التاء

8

Л,СУ, 29a-296
 CH, 34a-346
 CA, 36b-37e

اول جهان كلزارنگ رعنا غزل خوانی دوست 95-96

9

Л,СУ, 296
 CH, 35a
 CA, 37a

جانا يتر بو جانمه جوړو جفالر ايت 96-97

10

Л,СУ, 296
 CH, 34a
 CA, 36a

دشمن قموکشي يه رقيب اولاي عاقبت 97

¹ CH

ويره

وره CA

[غزلیات مہری حقیرہ]

حرف الالف

1

90 بوی زلفک کیبی عنبربار و مسکین اولمیا

Л,СУ, 276
СН, 33a
СА, 35a

2

[*غزل رعنا¹]

90-91 تبارک الله اکر دلبریسہ انجن اولا

Л,СУ, 276
СН, 32a-326
СА, 346

3

91-92 خوش کوزر بدن رقیبی رحم ایدوب جانان آکا

Л,СУ, 276-28a
СН, 33a-336
СА, 356

4

92 دوستم چون یوزہ کلمک ایلمش سن خوشکا

Л,СУ, 28a
СН, 326
СА, 35a

5

93 کلمشم یوز سوریه طوغری قلوب راه سکا

Л,СУ, 28a-286
СН, 316-32a
СА, 34a

1* cy غزل

[وله فی مدحه طاب ثراه]

شاهها دلرسه هرکشی کیم بغتی مار اولا 87-89

Л,СУ, 266-276

СН нет

СА нет

ابتدا کردن دیوان با سلوب حروف الهجا¹ ل

[وله فی مدحه طاب تراه¹]

Л,СУ, 24а-24б
СН, 29б-30б
СА, 31б-32б

78-80 حضرت خاقان اعظم پادشاہ بی مثال

[وله فی مدحه طاب تراه²]

Л,СУ, 24б-25а
СН, 28б-29б
СА, 31а-31б

80-82 صبح دم کلشنہ ایردے پینہ اوستاد نسیم

82-84 وقت بہار ایروب قومدے دلک ذرہ غم

Л,СУ, 25а-25б
СН, 28а-28б
СА, 30а-30б

[وله فی مدحه طاب تراه⁴]

Л,СУ, 25б-26б
СН, 26б-28а
СА, 28б-30а

84-87 عارضک عرض ایدلیدن خط ریجان شکل

¹ СН и СА سلطان احمد قصیدہ

² СН и СА سلطان احمد قصیدہ

³ СН и СА سلطان احمد قصیدہ

⁴ СН и СА سلطان احمد قصیدہ

[وله فی مدحه طاب ثراه¹]

Л,СУ, 21а-22а
 СН, 23а-24а
 СА, 24б-26а

68-71 مطلعندن عالمه عرض ایده لی خرشید تاب

[وله فی مدحه طاب ثراه]

Л,СУ, 22а-22б
 СН нет
 СА нет

71-73 خوش دم دکلمی موسم فصلی بهار عید

[قصیده پچه فی حق سلطان احمد طاب ثراه²]

Л,СУ, 22б-23а
 СН нет
 СА нет

73-75 چون روز عید موسم فصل بهار در

[وله فی مدحه طاب ثراه³]

Л,СУ, 23а-24а
 СН, 30б-31б
 СА, 32б-34а

75-78 چونکه کوستردی جهانہ رخلوندن یارکل

¹ Л قصیده سلطان بایزید ادام الله عمره СН и СА قصیده پچه مرغوب و نامعیرب

² СУ وله فی مدحه انارالله برهانہ

³ СН и СА قصیده سلطان احمد

[در توحید باری]

58-59 | اول اول احد در بی زوال

Л,СУ, 176-18a
CH, 22a-23a
CA, 236-246[قصیده در مدح سلطان احمد طاب‌شاه¹]59-63 | ایردی ینه صجک² نفسندن دم عیساЛ,СУ, 18a-196
CH, 25a-266
CA, 27a-286[قصیده مرغوب و نامعیوب فی حق³]63-65 | تشنه در دل چون⁴ لبکدن چشمه حیوان آکاЛ,СУ, 196-20a
CH, 246-25a
CA, 26a-27a

[وله فی مدحه انارالله برهانه]

65-67 | عید وصلن عرض ایدوب چونکم کوتوردی شه نقاب

Л,СУ, 20a-21a
CH нет
CA нет¹ CH և CA

قصیده سلطان احمد

² CH

صاجک

CA صجک

³ СУ

وله فی مدحه طاب‌شاه

CH և CA قصیده سلطان احمد

⁴ CH

صوک

CA صون

[دعاء الحقیقہ]
 47-52 امدے ای دوستلر کلوک آیو یاوز

Л,СУ, 146-16a
 СН, 19a-206
 СА, 20a-22a

^{13a}
 [شعر در این محل]
 52-53 غمکین دلیری بل شادان ایدن دعادر

Л,СУ, 16a
 СН, 21a
 СА, 226

¹⁴
 [خاتمه رساله]
 53-55 حمد لله عون ایدوب رب الانام

Л,СУ,166-17a
 СН, 21a-22a
 СА, 226-236

¹⁵
 چار عناصر
 خاک
 55-56 چونکه موجود اولدے آدم خاکدن

Л,СУ, 17a
 СН нет
 СА нет

[موعظه در احوال فنای روزگار]

Л,СУ, 13a-14a
 CH, 186-18a
 CA, 18a-19a

42-45 امیدء ای غافلر آچک کوزوکوز

[شعر این محل]

Л,СУ, 14a
 CH, 18a
 CA, 19a-196

45-46 چونکه بلدوک ای کوکل دنیای فانی هیچ ایش

[*در احوال فنای روزگار¹]

Л,СУ, 14a-146
 CH, 18a-186
 CA, 196

46-47 *بریلنجیدر انمه سوزنه²

[شعر این محل]

Л,СУ, 146
 CH, 186
 CA, 20a

47 ای دلم کل حقی ذکرایت هر نفس لال اولدن

1* CH ۽ CA نصیحت

2* CH ۽ CA چونکه هیچ ایش بو دنیا بی بقا

10c

حضرت علی کرم الله وجهه ورضی الله عنه¹

39 حقیچون آنوکه آکا اول پاک دین

Л,СУ, 12a
СН, 156
СА, 166

10r

حضرت حسن رضی الله عنه

40 حقیچون آنوکه خصم و بی امان

Л,СУ, 12a
СН, 156
СА, 166

10y

حضرت حسین رضی الله عنه

40-41 حقیچون آنوکه چکده چوق جفا

Л,СУ, 12a-126
СН, 156-166
СА, 17a-176

10φ

[شعراين محل]

41-42 درکهوکه طوتمشوز یوز ای خدا

Л,СУ, 126-13a
СН, 166
СА, 176

¹ СН ■ СА

حضرت شیریزدان رضی الله عنه وکرم الله وجهه

حضرت عیسیٰ علیہ السلام
 حقچون آنوکله آکا ویردک رضا 38

Л,СУ, 11б
 СН, 15а
 СА, 16а

حضرت سید الانبیاء محمد مصطفیٰ
 صلی الله تعالیٰ علیہ وسلم
 حقچون آنوکله اودر تاج ورسُل¹ 38

Л,СУ, 11б
 СН, 15а
 СА, 16а

حضرت صدیق رضی الله عنه
 حقچون آنوکله اول صادقدر 38

Л,СУ, 12а
 СН, 15а
 СА, 16а

حضرت عمرو رضی الله عنه
 حقچون آنوکله عدل ایدر ایشی 38

Л,СУ, 12а
 СН, 15б
 СА, 16б

حضرت عثمان رضی الله عنه
 حقچون آنوکله آکا ابتدا 38

Л,СУ, 12а
 СН, 15б
 СА, 16б

¹ СН и СА رسول

حضرت ایوب علیہ السلام
 حقچون آنوکه آکا هر صبح و شام 36-37

Л,СУ, 11a
 СН, 146
 СА, 156

حضرت داود علیہ السلام
 حقچون آنک حقچن که الحان ایدر 37

Л,СУ, 11a-116
 СН, 146
 СА, 156

حضرت سلیمان علیہ السلام
 حقچون آنوکه آکا عین الیقین 37

Л,СУ, 116
 СН, 146
 СА, 156

حضرت موسیٰ علیہ السلام
 حقچون آنوکه آکا فلدک عطا 37

Л,СУ, 116
 СН, 146
 СА, 156

---

¹ СН и СА که он.

Л,СУ, 11а
СН, 136-14а
СА, 15а

10г
حضرت ابراهيم عليه السلام
حقچون آنوکله اتدییلر روان 36

Л,СУ, 11а
СН, 14а
СА, 15а

10д
حضرت اسماعيل عليه السلام
حقچون آنوکله امروکى روان 36

Л,СУ, 11а
СН, 14а
СА, 15а

10е
حضرت يعقوب عليه السلام
حقچون آنوکله نیچه نیچه ییل 36

Л,СУ, 11а
СН, 14а
СА, 15а

10ж
حضرت يوسف عليه السلام
حقچون آنوکله مرغوب آیلدک 36

---

¹ СН и СА

آتدییلر

[شعر ابن محل]

33-34 اتمزیسک بن کناه کار و که سلطانم مدد

Л,СУ, 10a-106
CH, 13a
CA, 14a

[مناجات در طلب مغفرت]

34-35 ای خدایا طوتمشم طاپوکه یوز

Л,СУ, 106
CH, 13a-136
CA, 14a-146

حضرت آدم علیه السلام

35 حقچون آنوکه اول ایکن عدم

Л,СУ, 106
CH, 136
CA, 146

حضرت نوح علیه السلام

35 حقچون آنوکه آکا ویردک نجات

Л,СУ, 106
CH, 136
CA, 146

حضرت ادریس علیه السلام

35 حقچون آنوکه ترک ایتد کده جان

Л,СУ, 106
CH, 14a
CA, 146

7
[مناجات بحضرت خدا¹ عزّ وجلّ²]

ای خداوند اکرم و بی زوال 20-24

Л,СУ, 8a-76
CH, 8a-96
CA, 8a-10a

7a

[شعراين محل]

کر اوگوسک بلبک کلشنده آه زارین اوگ 24-25

Л,СУ, 76
CH, 96-10a
CA, 10a-106

8
[مناجات درمناسب احوال آدمیان]

ای خدای خالق و پروردگار 25-28

Л,СУ, 76-86
CH, 10a-11a
CA, 106-116

8a

[شعراين محل³]

زنده دلالر جرم ایله بولور ممات 28-29

Л,СУ, 86
CH, 11a
CA, 116-12a

9
[مناجات در اظهار عجز نفس]

امدی ای دانای بینای اله 29-33

Л,СУ, 9a-10a
CH, 11a-13a
CA, 12a-136

1 CH и CA باری 2* СУ اول قاضی الحاجة ومجيب الدعوة ومبستر البرادة

3 CH и CA توحيد باری عزاسمه مهري حقیقه تک مناجاتده

[قصیده در نعت رسول علیه السلام]¹
 ای کرین انبیا و منبع لطف وفا 16-18

Л, СУ, 5a-5б
 CH, 6б-7a
 CA, 6б-7б

[فی الموعدة]²

امدی ای بیچاره عاصی کل برو 18

Л, СУ, 5б-6a
 CH, 7a-7б
 CA, 7б

[شعراين محل]

جرم و عصیان اولدی ای دل چونکه هر دم خوشکا 19

Л, СУ, 6a
 CH, 7б
 CA, 7б-8a

بولموت ایسترسک جانده دسترس 19

Л, СУ, 6a
 CH, 7б
 CA, 8a

[کما قال عز وجل لا تقنطوا من رحمة الله

ان الله يغفر الذنوب جميعا]

عیبکی سترایده ستار العیوب 20

Л, СУ, 6a
 CH, 7б
 CA, 8a

¹ CH نعت رسول عم CA در نعت رسول عم ² CH و CA مطلع

[ففی کل شیئی آیه تدلّ علی انّه واحدٌ]

11 قامو عالم طولیدر الله ایله

Л,СУ 36
CH 4a
CA 4a

3

[فی توحید الباری عزّ اسمه¹]

11-12 جمله اشیا ناک قسو توحیدی الاّ الله دی²

Л,СУ 36
CH 4a-46
CA 4a-46

[نعت رسول علیه السلام³]

12-13 ای کریم و مظهر و نور خدا

Л,СУ, 36-4a
CH, 46-5a
CA, 46-56

[هو الذی ارسل رسوله بالهدی و
دین الحق لیظهره علی الدین کلّه]

13-16 دید لر حقلده چون خیر الرسول

Л,СУ, 4a-5a
CH, 5a-86
CA, 56-86

---

¹ CH در توحید الباری CA ففی توحید الباری ² CH و CA در
³ CY ففی نعت رسول الله صلی الله علیه وسلم

УКАЗАТЕЛЬ СООТВЕТСТВИЯ 4-х СПИСКОВ
ДИВАНА МИХРИ-ХАТУН

1

Л,СУ 16-2а
СН 16-2а
СА 16-2а

یزدی جان لوحه سنده بسم الله * 6-7

2

Л,СУ 2а-3а
СН 26-36
СА 26-36

[تضرع نامه مهري حقيره]

ای کریم وقادر رحمت وابد 7-9

[كما قال الله تعالى كل من عليها فان
ويبقى وجه ربك ذو الجلال والاكرام]

Л,СУ, 3а
СН 36
СА 36

پادشه سن بی شریک و بی وزیر 8-10

[لو كان فيهما الة الا الله لفسدتا]

Л,СУ 3а
СН 36-4а
СА 4а

امده نيچه پادشه در کور آنى 10-11

* Цифры справа от первого мисра указывают, на какой странице данного издания помещается то или иное стихотворение.

فہرست

دیرکه مهری کبی حسنوکه ایرشسون آفات
 خون حسنکله سنک مغتنم ایلرله اولوب
 قوری یز لرده مقالی چلر ایدء نغمات
 یا کبی سنی کنارینه کتوردکده رقیب
 هدف ایتمشدء مسکینکی یتر نکبات
 زهر قهری ایچوروردی فلک اول مسکینه
 لبک اغیاره اچردکده شها عذب فرات
 یوزک آینه نظر ایلر ایدی اغیارک
 کنج غم ایچره آنی اولدر ایدء خسرات
 قندغینی لبک قندنه اغیاری کوروب
 دویمیوب آزار بیچاره یه ایرشدء ممات
 کر مزارینه کذر ایلیه سن ایشده سن
 مهری مهری دیو چاغردوغنی آندء نبات
 شویله برک اتدی سنک مهرکی کوکلندء کم اول
 قویسر عشقک ایله مهرک ایله در عصات

اول و اوسط و هم آخرنی سیرایتدم
 وسطنده دلم که آنک ایدم تدقیقات
 صانکه عمّانده کردابه دوشوردم اوزمی
 بی کران بحرہ نہایت بولنورمی مہیات
 بیدق خالی ایله نطع محبت ایچہ
 نچہ سی کیش دیبہ یین کہ بنی قلد شہیات
 آفرین طبع شکر بار کہ هر لحظه ده کیم
 اقدر قندہ ایسه سوزیرنه آب و حیات
 سوزلرک لطفنه غایت بولنورمی یوق یوق
 لطف طبعو کہ نہایت بولنورمی مہیات
 عجب اولمایہ کہ کویکده سنک جان و پردہ
 کر مقامی قولکک ییوی اولورسه جنات
 کرچه کم آب حیات ایدہ لبک اولده
 ویرمه دک آنی او بیمار کہ ایرشدہ مہیات
 کرچه سرد فتر خوبان دک اوللرده 776
 کچدہ وقتک صنما شدہ یورہ وارصوبہ آت
 ہجر ایله کچدہ مقامی اکہ برکز دمدک
 کل برو ائلرم ایله اشیکم بکلہ اوکات
 باغ حسنکده کی شفتالولرک اولدہ ارک
 دمه دمسی آنی وقتندہ ایکن صقلمہ سات
 بر زمان ایدہ کہ سن جانی دراغوش ایدہ نک
 کوندزی عید اولوریدہ کجہ س قدر و برات
 شمدہ بر حالده سن کم ایلنن دوشمنہ

[مفرد] 2176
موراوشده سنکه شگری پالوده اوستنه
خطک که طوتده لعل نباتک کنارنی

[مفرد] 217b
77a کوردوکجه خد و قد و لب یاری صنورم
بری کلدر بری غنچه بری سو روان

[مفرد] 217r
خدک یو زینی خطک طوتده نته کیم ای جان
زین اقد کستانی ارشده تازه ریجان¹

[مفرد] 217d
یقه سوز سنی قودی سنمه کوزلر مهربی
نیچه سنک کبی بونده یلراوکمز بولنور

[مفرد] 217e
عادتی منالارک محبوب سومکدر خطیب
عاقل ایسک مذهبک بیترمه عارفلردن^{اول}

218²

الحوت انصاف بوکم مهربی شیرین کلمات
سوز پیرینه اقد بندر دهنی آب و حیات
درد عشق ایله کیم دلی عنناک اولسه
بوکتابه نظر اتسون اکر استرسه نجات

¹ Этот مفрод отличается от мюфреда № 217a перестановкой первых трех слов.

² В Л ошибочно озаглавлено: *مثنوی لطیف*

یقدے هجر آتشنه جانمی جانان اهلی
 اولمه سون بنجلین هیچ بو مسلمان اهلی
 کفر زلفینه اسیر اولدوم او کافر بیچه نک
 بنی قورترمغه یوقمی که بر امان اهلی
 باغ حسنک صولرم کوزیشله شام وسحر
 دخی شفقالو یماسونمی بو بوستان اهلی
 مصحف حسنکی ازبر او قورم شیئی لله
 قاپکه کلرے ویر احسانکی قرآن اهلی
 بنی آغلر کوروب ای دوست نیه کولمیه سن
 نه بلور آغلینک حالنی خندان اهلی
 دور حسنک کچر ای یار قلور بر ایو آد
 اونودولمز آکلور خیر ایله احسان اهلی
 خوبلرک دردنه دوشدکسه یاپش دامنه
 مهروی بودرده بولور دردنه¹ درمان اهلی

[مفرد²]
 جور یله بنی شول قدر اغلندے فلک کیم
 سُرخاب کوزم یاشی ایله قانه بویندی
 [مفرد] 217a
 خطک خدک یوزینی طوتدے نته کیم ای جان
 زین ایتدے کلاستانی ایرشدے تاره ریجان

¹ CH, 71a, 8 و CA, 73a, 2 درینه ² CH, 74a, 5 معیا

کوزلوک قانم ایچر لحظه ده بر صویرنه
 قنده بولدی عجباً بوایکی خونخوار بنی
 عقل و دل یولکه کتدی دل و جان قلشردی
 فرقتک ایلدی آندن دخی بیزار بنی
 ایشدوب دردله ایکیله دی دولا ب دخی
 کویه و زار ایله هر دم دونوب اغلو بنی
 فرقتکن نیچه بر مهری سنک جان چکشه
 دوستم باشک ایچون اولدره تورنار بنی

215

یارب اول سروروان قنده دررقنده ایکی CH,70a
CA,72a
 یارب اول آفت جان قنده دررقنده ایکی
 کوزلوم روی لطیفندن اراغ اولالی جان
 دزایدوب آه و فغان قنده دررقنده ایکی
 آقنابی کتوروب کلشن حسنی کتورت
 یارب اول مویمیان قنده دررقنده ایکی²
 قشکرک³ یاسنه قربان اوله یرب غمزه سنه
 ایتدوگم جانی نشان قنده دررقنده ایکی²
 خارغمده دل کریانم ایدر ناله لوی
 عجب اول غنچه دهان قنده دررقنده ایکی
 یوزم اوزره سورنوب الته ایدم خسته دللی 766
 مهریانام و نشان قنده دررقنده ایکی

¹ Л и СУ,76а,12 تورناره ² В СН расположение этих бейтов обратное.

³ СН,70а,9 и СА,72а,4 قشکری

غمکله خانۀ دل هر جهتن اولدے خراب
 کوملر ایلسک اتسک نولا¹ عمارتنی
 ثواب حج بولم درسک ایله کل جانا
 شکسته خاطرک کورکلنک زیارتنی
 وصال دلبری مهری جهانده فتح² ایدمی
 سعادت چله می بختنک³ بشاره تنی³

218

نیجه بر بودل چکه هر بی وفانک نازنی
 نیجه بر پنهان ایدم سینمده دلبر رازنی
 ویرو. عقل و دل آلم غصه یاری صتون
 غم متاعندن طولبدر شمدے جانم خازنی
 نیجه اولمه سون بر آدم صوفنک طعنندن آه
 کند و سومزمی کوروب بر خوبلر شهبازنی
 ریسمان زلفکده بر کون دوست عنزک تیغنه
 دوشوبن⁴ جان ویره یین کور عاشقک جنبا زنی
 بر نفس مهری وارد⁵ کویکده سیران اینسکه
 تیز قچر چون سک رقیبک ایشید بآوازی

76a
 CH,706
 CA,726

214

نیجه براکله ده سن درد ایله ای یار بنی
 نیجه بر اولدوره سن جور ایله هر بار بنی

CH,706
 CA,72a

¹ CH,74a,1 نولور ^{2*} CH,74a,3 ایتدے CA,756,10 ادی ³ CH,74a,4

دیرر ⁵ CH,706,12 درشین CA,726,4 π CH,706,11 ⁴ اشارتنی

دورر CA,726,5

بوله سن وار ایتمده سنده مهري کبی مشتري
ای جفا خویارسندن واز کلام وار هی

211¹

کوزم چوکوردی سن یوزی کل بوی عومری
ویردی یولوکه بیک دلیلہ عمرے سر سری
تن ینده دل کونینده یورک دلده فرقتک
غمرک خدنکی خشملة چون چکده خنچری
چشمکی قارده غمزه که تعلیم دوستم
بر تیریلہ خوش طغدن یوز بیک عسکری
نرکس سرردی و غنچه موزدی هم
صحن چپنده سن یوزی کل عین عبهری
هیتده در کورن علی قوتده خمره در
رزمینه دشمنک یوریوب سورسه عشقوی
طفسن بریلہ یوزی عددده لقب چتر
عقلک یترسه کیمید وکن بل بوسروری
مدحکده چوق غزل دیجی خوب و بی نظیر
معدور طوت عیبلمه بومهری کمتری

212

نه جانی وار یزه مانی قشک اشارتی
نه حدده وار بله عاتل لبک عبارتتی
فراقک اودنی دلدن وصالک ایتمده قطع
مکروه لعل نباتک کسه حرارتتی

CH, 736
CA, 756

¹ این فزلیست که الف ندارد اوزاغلاвлено В СУ

کلشنی حسنکده بلبلی کیبی نالان ایلدم
 دگمدم برغنچه که بونجه که افغان ایلدم
 ماقبت خار جفاده بغرمی قان ایلدم
 ای جفاخویار سندن واز کلام واره

اویدک اغیاره بنمله بر نفس یار اولهدک
 یولکه بونجه زماندر جانی ویردم بلمدک
 دامنی وصلکله برکون قنلو یاشم سلمدک
 ای جفاخویار سندن واز کلام واره

جان ایچنده صقلدم مهرک الف کیبی سنگ
 کتدی بلمم نه در جرم سنگ بند کینک
 یوغدی دینک بلوردم شمدی کتمش آینک
 ای جفاخویار سندن واز کلام واره

یلوروب بیک عذر ایله جانم دیدیچه برسکا
 خشمه یوزک چورردک همان بندن یکا
 لطفکی اغیاره ایلردک روان جورک بکا
 ای جفاخویار سندن واز کلام واره

قومش ایدم عشقک یولینه بن جان و سه
 اولمش ایدم آستانک بند سینک چاکرے

کورونلرن کوزمه جانا جمالک کلشنی

بلبل شوریده در تا صبح اولنجه دامنی
کلشنی حسنکسر ای دلبر کرگمز جنتی
کرچه وار هرکوشه سنه نیچه بیک کل خرمنی
جانمه غمرک خدنکن کچد و کن منع ایلمه
راحت اولسون دوستم اوخ خوشیچه بولش مسکنی
قلجه جانیه یوزاوستینه سورینوب خسته دل
تخفه جان الترطپوکه کورمکه جانم سنی
دنیه وعقبی ده بو عزت ییودی مهرییه
کوسه برکزدسته آنوک حبیبی دامنی

کوردم سندن کوم ای بی وفادلارهی
اولهدک برکون بوب بیچاره بیله یارهی
ایلدک جورکله عالمده بنی بیزارهی
ای جفاخو یار سندن واز کلدیم وارهی

وارمیدر بردم بنی هجرکله بیمار اتمدک
رحم ایدوب برکون بکا لطفکله تیار اتمدک
مد عینک سوزینه اویدک بنی یار اتمدک
ای جفاخو یار سندن واز کلدیم وارهی

¹ CH,696,6 ■ CA,716,1 شوریده دلبر ² Л,75a,9 بنی

رایکان ویرسلر آلمم بو¹ جهان خوبلونی
 سکا جان ویروب آدورم بکه سنسن کره کی
 یاریله خوش دم ایدک ایردی بزه بد نظرک
 چتلیه *شاالله² رقیبا ایکی کوزک بده به کی
 هرکه یارمدن اییربنی یارب دلم
 عمری آزاوسون ودیناده دوکسون کچی
 باش قوشوب زلفکه مهری قوروسودالوله
 یل کبی³ یلدی یولکده بیله ویردی امکی

208

کیم قوجرموی میانوکی کمردن غیری
 کیم اوپر لبلروکی ساغرزدن غیری
 جانی یوق دپرده بیک ییل که هواسند¹ یله
 زلفکک برقلنی باد سحرردن غیری
 یالکوز بنی خریدار کم ای زهره جین
 کون دخی مشتریدر ساکه قمرردن غیری
 مهرکی جان قفصنده ویروم روچه غذا
 طوطیه وارمی غذا داخی شکرردن غیری
 جان لعلک مین ایچردی رقیبه نده لم
 بزه صونمادی فلک خون حکردن غیری
 لب جانانی کوروب دیش بیله دم کلک² دیک
 نسنه یوق مهری آکا اومه هجررن غیری

CH,73a
CA,746

¹ CH,71a,12 و CA,73a,5 دو ²* CH,71a,13 ان شاالله

³ CH,716,3 ویروب

سنگ عشقک هواسنده بودر تحصیلی مهرینک
جگر بریان و دل خسته آقیدر کوزلری یاشی

206

CH,72a
CA,74a

کتدی عقم بلوم ای شاه جهان سن کیده لی
بر نفس تنده قرار اتمه دی جان سن کیده لی
چونکه سن سرو روان کتدی همان¹ اولدی روان
عقبجه کوزمک یاشی روان سن کیده لی
مهروکی صقلر ایدم دلده کوزم یاشی ولی
ایلدی سزمی کون کبی عیان سن کیده لی
ذکر و تسبیحی قودم * شام و سحر المدن² 746
ادوکی یاد ایده رم * شام و سحر³ سن کیده لی
یالکوز شهر⁴ دکدر برکه⁵ زندان کورنن
مهرینک کوزنه طار اولدی جهان سن کیده لی

207

CH,71a
CA,73a

کل که سندن بودر ای دوست بو جانک دلکی
یار نه لر⁶ واردر ایچنده کوره درتلو یورکی
حمد لله که مژک تیری جکردن کچیجک
هله پیکانلری قالدی دله بیتر یلکی

¹ CH,72a,10 и CA,74a,3 روان * ² CH,72a,12 и CA,74a,5 الدن اوش
³ Там же * ⁴ دلده همان شهر ⁵ CH,72a,13
⁶ یارته لر ⁶ ل,746,4 بکا

خوبلر قتنده قنچر و بقسک رقیبدر
 عالمده جور بار ایله شیطان دوکنمده
 برکزه مبتالومه رحم ایدم دیسک
 دنیا ده سودکیم نولا یالان دوکنمده
 انعام ایلسه ساقله حسن زکا تنی
 شهلر قتنده لطف ایله احسان دوکنمده
 مهری اولالی کلشن کویکده عندلیب
 غمکین دلنده ناله و افغان دوکنمده

205

CH,676
CA,696

غمکدن خسته اولوب دل قپوکده ییصد شرطاشی
 ترخم قلکه عشاقک قتی ییصد قده در باشی¹
 غنیمت کور بوردم عمری صارل بر نازنین ایله
 جهان اغیاردن خالی اولیجق طویبه سون ناشی
 کچرکن بنده اولدی دل حبیبیم آستانکده
 کوکل دربان کوزم ستقا مژمده شمدی فراشی
 هوای لعل شیرینک ایچون جان ویردکم فزهاد
 کوریدم دوستم هر دم * ایدمده آحسنده سا باشی²
 هوای عشقه یولداش³ اول دلرسک بوله سر وحدت
 ایدنمه کندوکه محرم دل بی عشق یولداشی

¹ CH,676,13 и CA,696,9 یوز اوروب آستانته حبیبیمک هوزم باشی
вместо этого бейта یوزومه برقدم با صمزه بشدن یک کورر طااشی

^{2*} В Л и СУ так! ; CH,68a,3 ایدردی حسن ساپاشی
CA,696,12 یواش³ ل,74a,12 ایدریدی حسند شا باشی

مهری هوای عشقی الدن قومزاکر
 میدان عشوت ایچنده دیکورسه دارنی¹
 جانا ویررسه شوق رخکله جهانده جان
 پر نورقیله حشره دک آنوک مزارنی¹

203

CH,69a
 CA,706

عشک صنما چون ید قدرت دله یزدی
 باشومه بلا و غم و هجرک بله یزدی
 سن غنچه دهن کل کبی یوزومه کلنجه
 جان بلبللی بر خار جفادن اوله یزدی
 خدوکی کوروب قورقوم آه ایتکه جانا
 زیرا بر هوادن نچه کوللر صوله یزدی
 هجرکه جیبیم شو قدر اغلشم کیم
 دل زورقی قنلو یشمه غرق اوله یزدی
 بر بوسه ویر اولدم دیدم مهری² آکایاری
 چشمیله خشم ایتدیم اگرچه کله یزدی

204

غمکین دلمده زار ایله افغان دوکنده
 تمکین کوزمده دردله کریان دوکنده
 تنور غمده آتش هجران ایله چکر
 بریان اولالی دنیه ده بریان دوکنده
 دردا دریغ کچد کونم انتظار ایله
 عمرم دوکنده وعده جانان دوکنده

74a

¹ В СН и СА расположение этих бейтов обратное.

² Л,736,15 مهری оп.

زندہ اولہ عشقک شہیدے حشرہ دک الیاسرویش
 بوی زلفکدن صبا التسه نسیم عیسوی
 ضربتی شمشیرنہ طاقت کتورمزکمسندہ
 حضرت شہزادہ یہ جمع اولسہ عالم خسروی
 زہرہ چنکن چالہ چرخ ایچرہ پره چارپارہ سن
 مجلس خاص ایچرہ رقص اور رسہ شاہامولوی
 قل عمارت کو کلمک ویرانن ای کان گرم
 محنت و درد و بلا سبلہ یقلمشدر اوی
 طالع اول شاعر لک کہ اشعار نک معناسوار ⁷³⁶
 سن ارالقده ای مہری قوتوری سوزے صنوی

202

عشقک یولندہ ہرکہ صاقتدیسہ عارنی CH,68a
CA,70a
 تا حشر اولنجه استیہ بولمایہ یارنی
 عاشقی *دیدم آکہ² جانان یولندہ اول
 جان و دل ایلہ ویرمیہ تا عمری وارنی
 دل عندلبی دی نجه فریاد قلبہ سون
 ہر خار ایلہ کورد کوزی سن کلعدارنی
 لطف³ رقیبہ قیلورو عشاقہ جورنی
 کور بو زمانہ خوبلرنک اعتبارنی
 دور رخنہ صتمغہ تریاک لبرین
 دلبرالینہ آلمشر ایکی زلفی مارنی⁴

¹ л,736,2 قوزی ² CH,68a,9 и CA,70a,5 کہ دیدم آکہ

³ л,736,6 لطفک ⁴ CH,68a,12 تارینی

شویله تشخیص ایلدم جانانی بیوام ارتسی
 غالب ایدم، دردمه درمانی بیوام ارتسی
 لعل نابندن شکر سنبوسه سینہ؟ [ادلبرک
 اورمزیم بن عجب دنداننی بیوام ارتسی
 عارف اولدر نازنینلری درپینچه سیرایدیب
 هرکناره ایلیمه سیرانی بیوام ارتسی
 خوبلرک زلفی صلنجاغنده جانلرصالنور
 زین اولیچو حسنک میدانی بیوام ارتسی
 اومه سنکم سالنه اول یارایله ایدک قیب
 سالنور حاضر در اوش اورغانی بیوام ارتسی
 کرچه عید وصلنه قربان ایدم مهره انک
 لیک تسلیم اتمه یاره جانی بیوام ارتسی
 چوق مبارک دملره ارمشدک اماراستی
 اولیمه اول دم کبی آه قانی بیوام ارتسی

طوتدی آفاتی سراسرکون جالک پرتوے
 حائل اولماسه غروب اتمزدی زلفک شبروے
 قشلرک قوس قزح کبی کمان المش الہ
 جانلره پرتاب اترجانا هلاکک² پرتوے

CH, 69a
CA, 71a

¹ Л, 73a, 8 بیوام оп. ² Л, 73a, 13 هلاک

کوکلی ایرقلاره ویرمیش سن دلیله خوش بنی
 آه کیم الداریمیش سن بویله بلمزدم سنی
 جمله عالم خلقنی اغیار ایدندم سنی یار
 سن دخی اغیار ایمیش سن بویله بلمزدم سنی
 ای که دوشدک مهری هر بر بی وفانک پاینه
 سن دخی بی عار ایمیش سن بویله بلمزدم سنی

189

ریسمان زلفوکه دل تاکه جانن بغلدی
 خدمتوکه صدقله تنده میانن بغلدی
 باغ حسنکده کوروب دل بلبلینک ناله سن
 عند لیبان صحن کلشنده زبانش بغلدی
 صدء عشقک تاجرء بن بنده سن هر وغمه
 مدعییه خوش فرحدر ارمانن بغلدی
 کورد یلر لیلی صچک بندنده مجنون کوکلی
 اهل دلر لیلی و مجنون دیوانن بغلدی
 خوننی عاشق لورک چشمک مکر دوکمهک دیلر
 نشترء مژگانکه قاشک کمانن بغلدی
 المنه دن بر برک کل خد کدن اردء خطک آه ^{73a}
 خارلر اول کلعذارک چوره یانن بغلدی
 مهری شوق عشقک ایچره لبرک یاد ایدیمک
 بو شیرین کفتاری شکرلر دکانش بغلدی

وصلی اکلرکن بنی دلدارمک هر روز و شب
 شمدے کورحالم خیال روی یار اکلر بنی
 اکلنور میدے بوجانم تنده برآن یارسز
 وصلتینه ایرکوردم دیر روزگار اکلر بنی
 سینده پرسوزمه چشم اقیدر چشمه سن
 تشنه دل بولر حیاتی بو بیکار اکلر بنی
 انتظاریله ارشدے اشته عموم آخره 726
 وعده وصلی ایله داخی نکار اکلر بنی
 دیدر لازمدر عشاقه صبر و یاسفر
 امده ای مہری همان ترک یار اکلر بنی
 غرقه ویرسم بحر عشقنده دیرم دل زورتن
 ها سورر بنی کناره روزگار اکلر بنی

198

دوست نازک یار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 دل یقیچی نار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 جور ایله عاشق لک اود یقتر د رسن باشنه
 خیلی خوش سخار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 کول کبی یوزده کولر دید کلرنجه دوستم
 شمدے بلدم وار ایش سن بویله بلنزدم سنی
 کولکن آلم آل ایله دیردک خوش انکار ایله دک
 هی نه بی اقوار ایش سن بویله بلنزدم سنی

CH,72a
CA,736

¹ CV,726,1 اشده

خدمتنده عاقبت مخدوم اولیدم کاشک
 وصل جانانی میسر قلزمیش چون فلک
 بو بلاکش جانندن محروم اولیدم کاشک
 گلستانده چون ازهار اولهدم بز دوستک
 بوستاننده پیازو ثوم اولیدم کاشک
 اول صنم یزدقده عشاقن وفامکتوبنه
 بن سیهکاری دخی مرقوم اولیدم کاشک
 کعبه کوینده حبیبومک طواف ایدنلرک
 آیینی آلتنده طبرق قوم اولیدم کاشک
 کو یونجه فتر اغیار ایله دل مجبرکی
 جور یاریله یانیدم موم اولیدم کاشک
 بیک عذابیه کچنجه بر نفس جانانیه
 جانی تسلیم ایلیوب مرحوم اولیدم کاشک
 طعن ناداندن سنای زاهد یوری قل احتراز
 حشره دک بن عشق ایله منصوم اولیدم کاشک
 ایتلریله همدم اولیدم ای مهری دانشا
 درکهنده اول شهک معلوم اولیدم کاشک

187

دوستلر صنک که بر لاله عذار اکلربی
 خانه غم ایچره هر دم آه وزار اکلربی
 که خیالی یار همدم ایلم کاهی غمن
 محنت و درد و بلا ییله بوکار اکلربی

طالع سعد اولدی یا خود قدره ایردم غالباً
 کیم محکم ایچره کورددم کیجه طوغش مشتره
 نور آقر کورددم جبالندن اگرچه ظاهراً
 کندوسی بکوز مسلمانه لباسی کافرے
 کوزوی آچوب یومنجه اولدی چشمندن نهان
 شویله تشخیص ایتدم آنی یا ملکدیریا پرے
 ایردی چون آب و حیاته مهری اولمز حشره دک
 کوردی چون ظلمت شبنده اول عیان اسکدری

195

خوش روحه غذا پیدی صنم حسنی فواسی
 الا نده لم وارد رانگ داخی فناسی
 بر غنچه ترصحن چمنده آچلنجه
 آنکله بله بتمه سه بیک خار و جنفاسی
 بلبل نجه فریاد و فغان ایلمه سونکم
 بر هفته لکه همد میدر عنچه صفا سی
 غره اولمک اکن حُسنکزه ای خوب صنم لر
 کل عمری کبی تیز کچر حسن بقاسی
 بوکونی بهار ایسه و یارینی خزانده
 کندویه قلوب هر کشنک یوزے قواسی
 بودور ایده سرد فتر خوبان ایده مهری
 شمدے کورک اوش هر کوزک اولدی کداسی

CH,73a
CA,75a

72a

196

دوکهنده اول شهک معلوم اولیدم کاشکی

تیز ویربوی انلاری کرکدر بکا آنی
اولسون بکم اولسون
اول دردمله اولمه دخی خوبلره مائل
اول جورمه قائل

محبوب جهان کر اوله اتمه بکرانی
اولسون بکم اولسون
ناگاه کورریسه الکه دامن وصلم
بروقت شرفده

716

سور یوزکی و کوزک ایاغومه روانی
اولسون بکم اولسون
کرچه بو جهانده بولنور طالبه مطلب
سودوکی اوله بر خوب
یاد ایلمه عشقمده دخی سن اوزمانی
اولسون بکم اولسون
دوکتیش ایش عمرکی² ای مهری کوزلر
جوریله جهانده

شدن کرو عشقمده بنم کل اوله فانی
اولسون بکم اولسون

194

خوابدن آچدم کوزم ناگاه قلدردم سر
قرشوده کوردم طورر بر ماه روی دلبری

1* Л,716,4

он. بر خوب

2 Л,716,5 غمزگی

قدم وار ایکن قامتنی باغ جهانده

هر صحن چمنده

زینهار کوروب اکمه صقن سرورونی
اولسون بکم اولسون

بلبل کبی سن زار لغ ایت خار جفاده

کلزار جهانده

کور دکچه بوین خدک کل و غنچه دهانی
اولسون بکم اولسون

صندوقنی دایم سنگ ایده نشان ایت

بسته آکا جان ایت

آندوقچه مژم تیرینی ابروم کمانی
اولسون بکم اولسون

جان لوحه سنه ایله جالومی مصور

بولسون دلک انور

تا کورسه حسد ایده انگ نقشنه مانی
اولسون بکم اولسون

متاعنه کر عشقمک اولدکسه خریدار

جاندر بها ال وار

اصتی آیله بو بازارده هیچ اکمه زیانی
اولسون بکم اولسون

عقل و دل و جانک بکا ویرمشدک ازله

نیلر دخی سنده

باغی حسنوکه خزان ایرسون ای لاله عذار
 بولونورمهری کبی ساکه نه غم کونده هزار
 دوستی یاد اتمک ایش عاد توکر آخرکار
 یوری شاهم یوری اصمردم الله سنی

192

CH,686
 CA,70a

خَدک کورنلدن کل خندان اونود لده
 خطک ایره لی سنبل و ریجان اونودلدی
 جانا بوجهان ایچره کوزلکده جا لک
 مشهور اوللی یوسف کعبان اونودلدی
 چکده لبک حسرتله سینه سنه داغ
 طغلاره دوشوب لاله نعمان اونودلدی
 مخمور کوزک کلشن حسنکده کورلدن
 هرکوشه ده بو نوکسستان اونودلدی
 عهد ایتمشدک مهربی اولدرمکه جانا
 بکوز بکم اول عهدله پیمان اونودلدی

71a

193²

خرچ ایت دریسک عشقم ایچون عمرله جانی
 اولسون بکم اولسون
 ترک ایت دریسک عشقم ایچون ایکی جهانی
 اولسون بکم اولسون

کورلیدن CA,70a,12 کوره لودن CH,686,4¹

ستزاد مهربی В Л озаглавлено²

یوری شام یوری اصمردم اللہ سنی
 و رہ لم کویکہ هر دمده فغانلرایدل

یاشم ارماغنی هر جایه روانلرایدل
 یوزمز سوروب اشیکلده مکانلرایدل

یوری شام یوری اصمردم اللہ سنی
 قانی اول دمکه بزومله دن وکون همدم ایدک

دل مجر و حمزک یاره سیننه مرهم ایدک
 هی بنم بیکجکرم سندخی بر آدم ایدک

یوری شام یوری اصمردم اللہ سنی
 سنی هیبات که برداخی کورنجه کوزومنا

آه و زاریله کچیسر که جه مزکوندوزمن
 جانمز حلقه اریشنجه بو اولسون سوزمن

یوری شام یوری اصمردم اللہ سنی
 قاشلرک یاسنه قانی که نشان ایدنه سنه

غمزک او قلازن اتردک دل و جاز پوته سنه
 دل و آشفته او نوتمز سنی و ارنجه سیننه

یوری شام یوری اصمردم اللہ سنی
 آشنا اولمش ایکن چون بزی یاد ایدنه فلک

یاره لراوستنه داغ اوردی ینه درد لوپورک
 قلده فکر کله خیالک بره ای دوست بلبک

یوری شام یوری اصمردم اللہ سنی

مُعایین اشبو شعری کو صورت رسک ندر، در سک کواہینک کناہی
کہ بر چچ بیتوک ایله مہری سن نچون یاد ایلہرسن کاهمی کاهمی

190

CH,726
CA,746

چوقدر جهانده کرحہ کوزلر ننگ کبی
بر نازنین کورمدم الحق سنک کبی
قوم اولنجه الدن اناکوکی دوستم
بولدم سعادتسه یتر دامنک کبی
جانا قپوکده جانله سوردن کچنلوز
اویمه رقیبه سورمه بزیم دشمنک کبی
دل زلفکه اصلدی ددم دیدی نیلین
هر بر قلنده بیک اصلوبدی انک کبی
دل زلفکی وطن ایله لی دیر قمو اناس
یوقدر جهانده مہری سنک مسکنک کبی

191

چونکہ کوندردی خدا دولت ایله راهه سنی
مبتلا قلسون الہی ینہ بر شاهه سنی
قومیه لم هله وار آه سحر کاهه سنی
یوری شام یوری اصمردم لله سنی
بر زمان شهر اما سیته ده اسکندرک
حضورش آب و حیات استینه رهبرادک
خوبلر ایچره صناسن دخی بر سورادک

¹ CH,726,9 و CA,746,1

تک

² CH,726,12 اصلیدر

بیمار عشقه دوشنک اولودمی طاقتی
ای دل همیشه بویله در عشقک علامتی
قغنی درونی نی کبی نالان اتمدی
قغنی دماغی یقمدی عشقک حرارتی
بومجلسرا یچره سینه سی کیمک دف اولدی
چنگ کیمی کیمک اولمادی خم سرو قامتی
برکون اولا ایکن. دخی غم چیکه خسته دل
دلبر میشر اوله بولاسن سلامتی
هر جور و هر جفا یی سکا طالعک ایدر
اتمده ایکنده مهری فلکن شکایتی
طلبک آوازی سمعه ارقدن قبا کلور
اتسک یک ایدی سن. بو هوادن فراغتی²

جهان ایچنده بر خوبه کواهی
رخنی باغنده بلبل و شجیبیک
طوقرب برینوکه زلفنی رسیمان
یعقوب جانک قتیلسن. غم شبنده
لبی جام میندن یاد قلسون
دمادم صویرینه فانک ایچسون
سوزلفنه برداراتسون آخر

سنی حوت مبتلا قلسون الهی
فغان و ناله ایله ایله آهی
زنخدا ننده قلسون ساکه چاهی
اویرسون عالمک برهرو ماهی
سنی مجلسده بر بوننی سوراھی
کمان ابرولرک چشمی سیاھی
سنی برحسن. الینک پادشاھی

70a

¹ Л,69,13

شمه

² В СН и СА этот бейт оп.

دل بلبلی فریاد و فغان افسه دیدما
 بر غنچه دهن سرو خرامان یتشدے
 کتوردی صبا پیکمی جلا خاک دھکدن
 تا کوزلرمه کحل صفاهان یتشدے
 جان رختنی یغمالری اول دمدہ خیالک
 دل خانه سنہ کلرے چومہہان یتشدے
 شکرانہ ویرای مہری روان پولنہ جانی
 شاد اولکدہ برکون دولت ایله جان² یتشدے

187

بویله جهانہ خوب یرتدے خدا سنی
 خوب ایتدیسہ دیدے اول پر جفا سنی
 حسنک بہاری بولش ایکن رونق ای پرے
 او کورمیہ خزانه صقن بد دعا سنی
 چوقدہ جہاندہ کوچہ سنک مبتلا لک
 بن بندہ کیبی سومدے بر مبتلا سنی
 ہی کیسہ قلدے دی بو کوزلاک سکا قلہ
 جہد ایت همان کہ اولمیا سنی وفا سنی
 آز ایت جفای عاشقہ کوستر وفا یوزین
 ہراہل عشق خیر دعا دن آکا سنی³
 دیسہ بو کو نکہ حسن الینک پادشاہیم
 مہری گبی آیدر فلک ایرتہ کدا سنی

¹ CH,70a, ² بریدیر ³ CH,716,10 و CA,736,3 доб.бейт:

غرۃ اولمہ حسنہ خوبلغک آیامی تیزکچر عاشقہ راہن آلمہ کرکسہ سکا سنی

بوجهاذہ کلیوب معدوم اولیدم کاشکے
 کچدے عرم روزکارگ شدتیلہ ہرزمان
 بن بوجاندن آہ ازل محروم اولیدم کاشکے
 قلیتیلہ ذلیتیلہ اوکلوب ہر بابدہ
 صکرہ عز ونازیلہ مخدوم اولیدم کاشکے
 بلبل اولوب کاری دلہ ہردم افغان اولدن
 خوبے ویرانہ لردہ بوم اولیدم کاشکے
 متصل غم خانہ سندہ جان عذابیلہ کچر
 ارمیدم بوکونہ محروم اولیدم کاشکے
 بونجہ معلوما تیلہ مشهور اولنجه عالہ
 دورلو مجھولا تیلہ مذموم اولیدم کاشکے
 شدکی خلقک قتنده ترک لکدر اعتبار
 کشلو ترخانہ لرنده ٹوم اولیدم کاشکے
 قندہ سہ نا اہلہ ویرومش مرادینی فلک
 مہری بندہ جمل ایلہ معلوم اولیدم کاشکے

186

بوخستہ کوکل² دردنہ درمان یتشدے
 ویرانہ کوکل تختنہ³ سلطان یتشدے
 زین ایتکہ جان کلشنن المنة لله
 اول رخلری کل صچلری ریجان یتشدے

CH,696
CA,716

¹ Л,69a,6   оп. کاری   ² СЧ,696,13 и СА,716,7   دلک

³ Л и СУ,69a,12   تختنہ

نازنینلر خوبلر و محبوبلر و مرغوبلر
 روی عالمده همان قطع اولسدا مرغوبلر
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 بی وفا محبوبلره ریش خنده عاشقلر کرک
 صادق القول اولنه یار و موافقلر کرک
 کرچکی ترک ایت یوری سکا منافقلر کرک
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 مصر دلدی یوسف جاندن اهریز اتم سنی
 جور ایله پیر ایلدک آخر زلیخا و شبنمی
 یار ایدنمک یونغمش بلدیگه هر حلف اوغلی
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 یوزوکی کورمکه کرچیکم ویرورم جانی بن
 سنده‌ی خوبلرده بر عاشق پرست ایدک
 کوردلکجه به‌نی اغماض ایدوب ایرقلنمه سن
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی
 کرچه عشقک نارنه دوشلر ایتدم خیلی آه
 دود اهرم آخر ایتدم کون جمالوکی سیاه
 سن کدای خوب اولدک مهری عشقه پادشاه 69a
 بنده سندن واز کلام واز کلام واره‌ی

¹ Л, 686, 13

² Л, 69a, 3 نه on.

کیجه کوندن بئنی سرو صلا رکشنده
 مکر اولمش او دخی اول قد رمنای دلوئی
 اول مهک مهری جهان خلقی ده دیوانه سده
 سن سنی صنیه همان دنیه ده تنها دلوئی

183

بر ایو کوزلر کوزلی کوکلمی الدی
 کوز کوره بنم باشمی غوغالره صلده
 قوردوردی همان کوز لرینه قشلی یاین
 کربکلی اوقلارن آتوب بغرمی دلده
 اولدرمه کوجیه بنی باری ایکنده
 دردینه دوشلن برو باکه اولن اولده
 جانومی بنم سوکسی اودلار یقلدن
 آهم توتنی بیرلره و کولکله طولده
 کوکلم اللی اول بکا ایتد و کلرنی واه
 دوستلر اشدوب اغلده دشمن قی کلده
 ای مهری سکا یار جفا اتسه عجمی
 کوجینی چکر دنیه ده انجق سنی بولده

686

184

بزدن اولدکسه رقیبک سوزله بیزارهی
 کوجیه کوچک لک اولمز نیلیه لم وار هی
 اکسوک اولمز بوجهاندر عاشقه بریارهی
 بنده سندن واز کلام واز کلام وار هی
 بولنورهی بوجهانده تازه تازه خوبلر

مهری دل خسته دن ای دوست چورمه یوزگی
گل اونتمه صنما اسگی وفادار لغنی

181

اغیارله یار اولدی و جانان یوله کتدی
تن بونده قلوب روح روانم بله کتدی
غم خانه لرینده پینه بن آغلیو قلدیم
رحم اتمدی دل خسنه سنه اولکه کتدی
کویکده جیبیم شو قدر اغلمشم کیم
قنلو کوزمک یاشی آیله عالم سیله کتدی
آغلک کلوک اول عاشقی ای حال بلنلر
جانانی جیبی آنک ایرت ایله کتدی
ای طالعی یوق مهری همان ایله تمحل
انجه بو هوالرده امه گک سیله کتدی

182

اولدی دل بلنبلی بوکل رخ زیبا دلوسی
بیک اولا بنجلین عاشوت شیدا دلوسی
دوشده صحرایه یلر درد ایله مجنون کوکل
اوله لیدن برو اول صحلرے لیدا دلوسی
کرچه چوق او صنمک عشقنک آشته لری
اولمیه بنجلین بر دخی رسوا دلوسی

قوزلفنى قىتە سن اوقى جمالى مصحفنى
 كوترمك استرسك جان و دل ضالالتنى
 ميسراوله كورمى حيببى¹ بر كوت
 جفاسى تركييله جورنك نهبايتنى
 بنى اوش اوشيله اكلر² رقيبى بوسه ايله
 آكا عنائيتنى كور بكا نزاكتنى
 كيشييه ظلم بكم ياد شاهى ايلچاك
 گمك قپوسند و ادسه³ ايدماشكايتنى
 جفالرك غميله جوركك رساله سنى
 اوقيمين نه بلور مهرنك حكايتنى

180

اتمدى و صلى⁴ متاعينه او جان يارلغى CH, 726
CA, 74a
 دل و يروب ايلمشوز كرچه خويديارلغى
 نچون اى دوست بو افغانده كوش ايلمدك
 ببللك خوشى كلور يوخسه كله زارلغى
 ببلل آغلر كل ايچون خارميانينى قوجر 68a
 و يرمه سون كمسه لره دينه ده ناچارلغى
 يوزنه⁵ كلدو كيچون ششله صنجر كللى خار
 نيد دلم اول خو قومز قنده سه اغيارلغى

¹ CH, 736, 7 و CA, 756, 1 حيببىك ² CH, 736, 8 انكلر ³ CH, 736, 9

و CA, 756, 3 واروب ⁴ CH, 726, 2 جان ⁵ CH, 726, 5 و CA, 74a, 11 يوزيمه

نیچه آغلیه سن خاروجفاسیپله ای دل
 بق غنچه لورک حسننه کل کیبی کل ایمدے
 876 کل وقت صفادور بهارگ کونیدر¹
 ای دل دمیدر سن دخی شوقیله طول ایمدے
 شول دکلو فغان ایلمشتم کللره قرشو
 بلبلرک اویخوسی اوچوب جمله اویندے
 یوز سورمک ایچون پاینه هر سروروانک
 کوزم یشی جیحون روان باغی طولندے
 کچمشکه حیف مهری اماسته ده عمرک
 قسطنطننده ماقلسک کیتمه قل ایمدے

179

اگرچه یازهدمد² حسنگک³ کتابتنی CH,736
 CA,75a
 ولیک چوق اوقمشم⁴ جمالک آیتنی
 بکا مفسری عشقک ازده بلدوردی
 لبک عبارتنی کور حقک هدایتنی
 اگرچه مشکلدے لیک جانده حفظ ایتدم
 صچک مسائلیله یوزک خواصتنی
 جمالک آدنه خطبه اوکور کوکل⁵ هر دم
 کم ایتدی امدی جهانده بونک خطابتنی

¹ Чтение дано по В.Д.Смирнову (Образцовые произведения османской литературы, СПб, 1901, стр.221); Л и СУ,876,1
² کوزنی در CH,736,2
 и СА,75a,9
³ یازهدمد CH,736,2
⁴ خطک СА,75a,9
⁵ خطک CH,736,2
 کل ل,876,9
 اقمیشم СА,75a,9
 آقمیشم

ینه دل دوشده بو کون برکوزی آمو الکه
 که کونش کورسه یوزن کیره سحابه الکه
 کلسه اول یار نولا کلبه^۱ اخرانمزه
 یوزم اوستینه قدم بصمغه بو کولکلکه
 نولا اول روح روانم قوسه احسانلرایدوب
 خاکپایینه یوزم سورمکه برکوه لکه
 قهر اغیاريله^۱ بیچوت سکوه ارمشده
 جور یاریله بوکز کچده سوکلرک الکه
 یاری یاننده کوروب نخشمله چون بقده رقیب
 اول چیل شکلی دوندردی همان سرکه لکه
 ره عشقکه عمر کچده ملازمغیله
 یه کل اولدر یه قبول ایله بنی بنده لکه
 بوجهاندر دم اولا مهریه رحم ایلیه یار
 دخی^۲ یر قلمیه اغیار سکا دِلکِکَه

حرف الیاء

178

اشجارینه دورلو شکوفیله طوندی
 عیش ایلیلم گوشه کاشنده کل ایمدی
 سودا بلوروب بشده نولا دلدده دلورسه
 پس وقت بهار ایردی وانهار بولندی

¹ Л,67a,10

اغیار он.

² Л,67a,14 یر он.

بلبل کبی فۆربان اولیس . خار جفاده
 سن رخلوے کل صورتی کلزار کیدرسه
 عهدینه وفا قلمده اول یار ندیم آه
 قافلر یوده یین دردله هر بار کیدرسه
 قویدم بن الومیله بنم باشمه خاکی
 بغرومه بصاین طشی ناچار کیدرسه
 ترک ایله سنی ترک ایدنی سن دخی مهری
 اغیاره قویدوب سنی اوبی عار کیدرسه

176

67a
 CH, 636
 CA, 656

ینه دل دوشده بوکون بر یوزی مه پاره سنه
 لطف ایدوب رحم ایده می عاشقی بیچاره سنه
 عجباً لعل لبندن ینه امسم قله می
 یورکمه کورونن غمزه لری یاره سنه
 یاری بن همدم ایدردم بکا الا ندین²
 مدعی کومسه کر ایگموزک آره سنه
 عشقی راهنده بولور می دل وجان ترک ادجی
 بر بنم کیمی جهان ایچره دخی آره سنه
 نه قدر جور ادریسک صنما ترک اتمز
 مهری مهر وکی سنک تامکو اول واره سنه⁴

¹ Л, 87a, 1 доб.

کل

² CH, 636, 4 и CA, 656, 6 ندیم

³ CH, 636, 5 и CA, 656, 7

قلور

⁴ CH, 636, 8 آره سنه

عنزه کک جانومه بک بک زخم قلد و غنر شها
 حضرت حق قاتنه واریجوت انکار اولمیه
 همّت و جودک خیالمدن نه طک اولهاسه دور
 لطف و احسانک اوهر برین کنهکار¹ اولمیه
 دوستم جمع اتسر عالمده بی طالعنری
 بردخی مهری کبی بختی سیهکار اولمیه

174

همدم اولماسون الہی آه و افغان کمسیه
 معرم اولماسون جهانده زار و کریان کمسیه
 دور حسنکده² بوکون سایکده خوش کورعاشق
 بائی قلمز دوستم بلکم بودوران کمسیه
 تیغ قهریله دلر چون شرحه شرحه سینمی
 برونظر قلسه کوزی او جیلده جانان کمسیه
 قورقوم اغیار برکون یار کوبندن بنی
 سوزدره جتشدن او یاسون بو شیطان کمسیه
 مهرمی³ ترک ایلمش مهری دیش سن دوستم
 اتمه کل بالله ناحق⁴ بیره⁴ بهتان کمسیه

CH,886
CA,88a

175

یارب نوله حالم بنم اول یار کیدرسه
 حسرتله قلم نیچیه دک زار کیدرسه

¹ Л,886,3

² حسنگده CH,886,3 и CA,886,1 کنهار

³ CH,886,6 и CA,886,4 مهری ⁴ CH,886,7 и CA,886,5 ناحق یره بالله

قنی اول میشر و عشرت قنی اول چنگ درباب
 آه هر دمه سلام اولسون او دورانهزه
 کوردم بر دخی یاران یوزنی آه اکر
 اریشه برکون اجل دستی کریبانمزه
 کارمزاتده فلک بلبیل وش زار و فغان
 حسرت آیدکی بزی بو کل خندانمزه
 نه گناه اندک اوله چیخ ستمکاره عجب
 که بزی دورایدی اول دانشا جانانمزه
 اکثریده بولرک لطفی عزیز کوکلیمی
 شیده کم ویره صفا بو دل ویرانمزه
 صلده کفار ایلنه الله یارانلر مزه¹
 نیلده بو فلکی کور که مسلمانمزه
 مہری کر عمر وفا ایلیسه کسمه امید
 کله لر صغغ ایلہ برکون اولا یانمزه
 اونو دورلر سه بزی دوستلر اونتسون ندلم
 هله بزطوره لم ا خلاصلہ ایمانمزه

173

وار مدی عالمده بر دلبر جفاکار اولیہ
 حیلہ جور و ستمکاریلہ مکار اولمیہ
 قنده اولور سنبلرن ماه اوزره طاغند قدہ دوست 866
 زلفنک برقیلنه یوزبیک دلفکار اولیہ

¹ Л, 86a, 13

یادالرمز

دعادره کلام ساکه مهرک
که درگاهک آکا سعد اولده هرگاه

171

کعبه یوزنده نوری کورب دیده اچده
مُزدوکه ویره لم صلواتی محمدده
اتده حریم کوبنی عشاق دل مقام
باب سلام اولده اشیکی مورخده
استر کوکل که کوبینی هر دم طواف ایده
دیداره آرر مجاور اولنلرچومگده
مروه حقی صفا سن آنک اول بلور همان
عشقی یولنده صدقله قربان جان ایده
احرام اتم اکنه عشقی لباسنی
یتر جهانده جبهده اچتنده حلهده
دل تشنه سینه زمزم لعلن ادرسه
خارجفاده اولمشدم بن برتیهده
مهری سوره لی یوزن ایشککه دوستم
قلمادی میلی داخی جان مغلده

66a

172

نه جفا ایلده کور چرخ بزم جانمزه
حسرت اتده بزى هر سوکلو یارانمزه
روزکارک بز او مردق که وفاس کوره وز
وارد غنجه او بزم دیش بلده قانمزه

π,66a,2 جبه

حکمشوز یوز بیک جفا سن هر جهتن کورچه آه
 اتده بر دم وفا بو خوب و رعنا لر بزه
 دوشمشوز آه کوزک سوداسنه مجنون وش
 مسکن اولمشده فتوبوکوه و صحرالر بزه
 پاره قلسه اتلرک جانا رقیب کافری
 اولمزیدی داخی بروجهيله غوغالر بزه²
 چاره سی صبر ایلکدر مهربی قتام ازل
 بویله یزمش چونکه هروجهيله انشالر بزه

170

[عزلست که نقطه ندارد³]

کوکل وردم سکا اولمادک اگاه
 ادرسم طکمدر هر دمده صداه
 اولور دودکله دل آواره مردم
 دلارامم کله کورحالی گنه گاه
 مکدر حاله اولماسه رحیمک
 اولورم سودکم دردکله والله
 طلور دود آصمله سمالر
 ادرم آه هر دم هر سحر گاه
 کوکلله⁴ مهرکه کم ورمسه دل
 اولرسه طکمدر راهکده کمر آه

¹ Л, 656, 2

³ Л, 656, 6

جهتیندن

² В Л бейт внесан на полях

غزل بی نقطه شیرین

⁴ Л, 656, 11 کوکلکه

رقیبی یاد ادر لطفیله مردم   بزنی اکمز وفادن الله الله
 دل و جان دلم بلیم داغنه استر   او شاهم بن کداندن الله الله
 یه واصلایت دلبره یا لطف ایولدر   منی قورتار بلادن الله الله
 دهاینه کلوبدر جان مهری   داغنی اولمز جفادن الله الله

کوکل ویره لی سن نامهربانه
 ترخم قلمدک بر دمدنه جانه
 اوللدن عشقک ایله جان یولداش
 انیسیم غم اولبدر غصنه خانه
 ایاغنی اوپکه سن سرونازک
 کزومک یاشی اولبدر روانه
 رقیبه لعل نابک صون قوعاشوت
 جگر قانینی ایچسون¹ قاننه قاننه
 ایچورر چرخ الذدن عادتیدر
 کمه شربت کمه زهری زمانه
 دوستدن عشقک نارینه مهری
 وجودن محو قلدی یانه یانه

کورنه یوز کوستردی بوزلف سمنسالر بزه
 قودی بیک درد و غم² هجر یله سودالر بزه³

¹ CH,856,8 آچسون   ² CH,85a,1 الم   ³ CH,85a,2 н CA,87a,3

حرم اولسون هر قدم باصد قچه صحرالر سزه
 خانه غمده یتر بواهله والر بزه

خداک کبی کل بتمدء بر باغ جنانده¹
 لعلک کبی یوق لعل بدخشانلر ایچنده
 عشاقلرک جمع ایدجک دفتر عشقه
 اول یازلن مهری اوله دیوانلر ایچنده

186

قل نصحت دوستم چشموکه² الله عشقنه CH,64a
CA,66a
 بی کنه قان اتمه سون می می ده بالله عشقنه
 اول جفا خو یارمه یارب سن انصاف ویر
 عاشق و صادق قدملر ایتدوکی آه عشقنه
 مصر حسنک یوسف دل تشنه در بر جریه صون
 لعلک آبدن زرخدانلرکی چاه عشقنه
 قلمشم هجرک مغیلا ننده یول ویر عاشقه
 کعبه وصلوکه وارن دوستم راه عشقنه
 دلبر ا چون هر کدایه آستانکدر سند 65a
 سورمه قاپوکن بنی بو عالی درگاه عشقنه
 مهری جورکله جانا آخر اولدرسک کرک
 باری تیز اولدر جفادن قورتر⁴ الله عشقنه

187

او صنمز دلربادن	الله الله	کوکل کچمز هوادن الله الله
کچلمز مبتلادن	الله الله	دون وکون دلبرک کویینه واردم
قچرلر آشاندن	الله الله	یوردرلر خوبلر بیکانه لرله

¹ CH,656,1 ² چمانده ³ چشمنه CH,64a,11 ⁴ قورتر CH,646,1 и CA,666,2

⁴ مغیلا ننده Л,65a,3

شمع رخسارینه جانانک یوری پروانه و ش
سن ای مہری جان ویروب ہر دمبدم یان اوستنہ

163

CH,856
CA,876

غم کجہ سندنہ کچدے کونم آہ و واسلہ
بر دم مصاحب اولمہ دم اول یوتے¹ ماہلہ
جرم ندر قتکدہ سنک برکون ای فلک
کم همسر اتمدک بنی زلفی سیاہلہ
ہجرک غمنده دل نہ چکر شدے دوستم
بر بن بلورم آنجوت آنی بر الہلہ
سن بی وفا فراقلہ جان ایردی حلقومہ
جانا یولکدہ چقسہ کرک برکون آہلہ
صوفی قتکدہ خوبلری سومک گناہ ایسہ
سن فارغ اول قوبن یناین اول کناہلہ
ہی غافل اولمہ غمزہ لوندن کوزللوک
بیک شیخی یولدن ایلدہ لڑبر نکاہلہ
مہری نجاتی شعونہ دیرسن نظیرہ لیک
سن بر کدا و مفلس او بر یادشاہلہ

164

غنی دریایہ صالوب خرم اولالم کمیدہ
باقی قلمز چو جهان خوش کورہ لم بودمیدہ
نولہ چکدیسہ کوزم یشلری دریایہ بنی
غرقہ ویرمشدے کوزم زورقن اول نئیدہ

¹ CH,856,13

نوری

² CH,86a,5 و CA,88a,3

ایلدیلر

قتلوشم ایرد کچه روانلرایدوبن آه
 چاک ایتدکم ای دوست کریبانی اونتمه
 دلبر لرایله سن کله کزد کچه¹ حبیبم
 هجرده اولان دیدسی کریبانی اونتمه
 لطفکله عمارت قلیجوت مدعی کو کلن
 جورکله یقلش دل ویرانی اونتمه
 قلد و قچه حائل قولنی بوینکه اغیار
 زلفک کیبی بن کوکلی پریشانی اونتمه
 بر کره قدم بصغه جانا یوزم اوزره
 عهد اتش ایدک کل بروپیانی اونتمه
 بیک ییل که فلک دورایده عاشق سکا جانا
 کتورمیه بر مهری کبی آنی اونتمه

162

شویله دتر جان و دل هر لحظه جانان اوستنه 64a
 نیته کم پروانه دتر شمع تابان اوستنه
 دردله جان بلبللی بالله نجه جان ویرسون
 بر صحن سنبل یوزی کل برگ خندان اوستنه
 زاهدک اغماض عین ایتدوکی محبوب کوروب
 بل شوکا بکزر بو خورکا ویندی اوردغان اوستنه
 قاضی و مفتی مدرس زاهد و پیرو جوان
 قنغسی جان ویرمدی محبوب اوردغان اوستنه

¹ Л, 636, 13

چون الدوک الوکه یقی حاله بوت کیم
 درلر کوزک آشده اولسون اولورکن الگ آشده
 ای غمزه جکردن کید جک جان بله کتشی
 بالله بو مهربه کتور آنی کیشته

635

180

سودکی کوکلم ینه بر خوب لقای یگله
 چاره می وار که بنم کوزم و کوکلم یگله
 آذده دی خالی کوکل مرغنی بردانه ایله
 دام زلفینه کوکل دوشدمی کتروک یگله
 آغلم یاش مینه قان دوکلور چشمینک
 یار رحم ایلیوبن¹ سلمدی برکون یگله
 دوشلی عشقی هوا سینه آنگ لیل و نهار
 کچده کوینده کونم دردله آه اتمگله
 نی کبی تیغی جفاسیله دلدی حکرم
 امدے دل سنده فغان ایله دروندن ایگله
 بولمدت یار وفادار بهی یار دریع
 جانمز چقدی وفاسز کوزه لی سومگله
 بر نفس مهری وجود کدن ارغ اولمدے غم
 خوبلرک جوری مکرکیم بله یوغرلدے کله

181

سن قلمد ونگ دردمه درمانی اونتمه
 بر حسرت ایله ویردکم اول جانی اونتمه

¹ Л, 636,5

ایلیوب بن

مهری دل خسته اولدردی غمک سن صاغ اول
سودکم وار سکا شمدن کرو درمانکده

158

دوستم خسته دلی هجرک اودی نیجه یقه
الری عشقک انه یاقنی حالومه بقه
غار و ناموسی یولکده ییله ویرمشد کوکل
شمد غرق ایتدی کوزم یاشی سنی آقه آقه
مدعی کوچه بزم آره مزه کردی ولی
ینه بکوزکه اولعین چئلدی سزدر طوقه²
آستانکدن آنی سورمک ایله کتمده آه
کتوره برکون اولا بز قویه لم آنی حقه
یوزکی کورمسه چقسون نیدرم ایکی³ کوزم
کندوزن کونشه تاکم کجه بدر آیه بقه
بوکه طش چتلا ای مهری نه تحلل دمیدر
غیری یار ایده یارک سنی کوزدن بوکه

159

دیدم یوزکی کورمدم اولکی کورشته
برقع کوتورب آچدی یوزن دیدم کوراشته
که شانده ده در زلفک وکه فکری دلیده
القصنه بومسکینی قودک دلده و دشده
کوز کوردی کوکل بلدی یکه بن کشته عشقم
کمه بکه رحم ایتدی بیلشده کوراشده

¹ CH,63a,8 و CA,65a,10 آنی

² CH,63a,9 و CA,65a,11 درقه

³ CH,63a,11 آنی

CA,656,1 اکی

ایچه لم لعل شرابندن اوکل چهره لورک
 مدّ عینک یوره کن طولدره لم قانلرله
 یاشم ارماغی کنارن طولنوب هرمدده
 سالنوب سیر ایده لم سرو خرا مانلرله
 یاقه لم جان و کوکل مورمله تن مجهرنی
 صبحه دک عیش ایده لم شمع شبستانلرله
 اولدے صحن چمنک گوشه لری باغ بهشت
 بزم خاص ایلیه لم کل برو¹ علما نلرله
 عمر برانده کچردور کل ایامی دخی
 باقی قلمز بو زمان باری کچور آنلرله
 جهری همدم اوله کور عمر طویل استریسک
 زلفی سنبل گوزی نرکس خطی ریجانلرله

157

دوستم کچمدے برکون سوزمز یانکده
 بآکه ایتدوکلرکی بوله سن ایمانکده
 ها بوکون جورو جفا کیله بنی اولدورده سن
 یارین آلوم اولوره هله کویبانکده
 سن جکر زخمه هرمدده طور واک نهکی
 بن دیم قومیه حتی وارسه یانکده²
 یوزمه باقمه رقیبک سوزیله قوبنی
 اوله یم چکییم متنی آنوکده³

63a
 CH,66a
 CA,68a

¹ Л,626,15   ² СА,68a,8   ³ СУ,63a,3   نانکده

³ В Л и СУ в.м, бейта лакуна.

قبولده یکدر در کیمک عبا و شالی بر لحظه
 بوکون قورقتمه سن ناصح جحیمک ارته نارندن
 کرم قل باشم آغزتمه قرقیل و قالی بر لحظه
 جمالک مصحفن عرض ایت بکم کیم سعد اکبردر
 آچاسون مهری بد بختک مبارک فالی بر لحظه

155

CH,64a
CA,66a

جان ویر غممله کر دیرسک باشم اوستنه
 تسلیم جان ایدم صنما باشم اوستنه
 سهم بلا که سیننی قلسم سپر نولا
 روز ازلده یزدی چو حوت قاشم اوستنه
 میگون لبک خیالیله روز و شب مدام
 بغرم قیننی نوشت ایدرم آشم اوستنه
 جانانه جان وروب غممله اولدوغم هلاک
 داغ دلمله یازک آنی طاشم اوستنه
 قدک خیالی دیدۀ مهریده دوستم
 بر سرودر که طوتدے وطن² باشم اوستنه

156

چونکه زین اولدے جهان باغی گلستانلرله
 کل ای دل سیر ایده لم بز دخی جانانلرله
 کوتروب پرده عشاقی سر آغاز ایده لم
 بلبل مات ایده لم ناله و افغانلرله

1 Л,626,3 اچلسون

2 CH,64a,9' باشم

بوکیجه برقصر عالی ایچره بر شهباز ایله
 عشرت اندوک صبحه دک مه تابه قرشوساز ایله
 زهره چنکن چاله چرخ ایچره یره چار پاره سن
 هر فچن اول ماه رولر ایرلدی آواز ایله
 قامت چنک ایلیوب دوزدی فواده راستی
 چکدی قه نم قل قلوب عشاقی خوش شه ناز ایله
 اول سلیمان زمانک مجلس خاصند خوش
 زلفی عنبر خوب رولر خدمت ایدر ناز ایله
 کوردم اول قصر معلوق کم یا پلمش بی نظیر
 کوک یوزنده صندم اوچردی هما پرواز ایله
 حمد لله اکدی بوکن صحبت ایتدگ مهربا
 بوکیجه برقصر عالی ایچره بر شهباز ایله

تماشا ایدنی چشم اوختد و خالی بر لحظه
 خیالی دیده و دلدن دکدر خالی بر لحظه
 دهانک جانم و زلفک بنم عمر درازمدر
 اولورم آه کور منسم او میم و دالی بر لحظه
 جفا خارنده بلبل و سش کوکل فریاد ایدر هر دم
 جمالک کلشن کویستر خوش اولسونحالی بر لحظه
 ره عشقکده عشاقک نظر قل حالنه جانا
 نه حاليله کچرسن سز کوره احم الی بر لحظه
 جنان ایچنده هر دایم جیبیم حله کیشدما

اولور بو خوبلنگ لايد زوالی یاقن. الدننه
 کوردرسگ کونده بیک کوره آنک اخلاقن. الدننه
 یوزو که کولسه بر قچ کون نجاتی صاقن. الدننه
 که کرجکلر اینهادی بودنیانگ یل ایننه

152

CH,646
 CA,666

برحسن و بوملاحت و بوخلق و خويله
 قلدرک جهان دماغنی تازه بو بوی آيله
 جانا بوجانی سدره قدک منتهاسنه
 تسلیم چوقدن ایلمشوز یوزی صویله
 دل هر نه دکلو چکسه غمکدن بلا سنگ
 دوندرمز اول یوزنی اگر پوستی صویله
 زلفک غیننی دست¹ ازل یزدی باشه² 62a
 صنما که تا اولنجه بو یازوی بو زیله³
 دولت هباسی اولمشکن. اسمکای پی
 پرواز اوروب ندرکه اوچه سن شمدک تویله
 همد⁴ ایدننه کندرکه⁵ اغیاری سودکیم
 سن مه صفتلو یورمه سون زنگی رویله
 زنجیر طوتمزیدک بو دیوانه مهری
 بند⁶ آیتدک بند زلفک آنی شمدک⁷ مویله

1 Л,62a,1 دوست 2 CH,646,9 и CA,666,9 باشنه 3 Там же یویله

4 CH,646,11 и CA,666,11 همراه 5 Л,62a,3 کندومه

6 CH,646,12 и CA,666,12 بندده 7 CH,646,12 شمدک оп.

یوزک انواری شوقندن اولبدر زینتی شمعک
 که هر دم ناری نور اتیک اولور ماهیتی شمعک
 دلی کسلمک اولمشدر آنکچون عادتی شمعک
 یوزوکه بکوزم درمش عجبدر حالتی شمعک

باش اورتایه قویوب سویلر نه کم کلسه زیانینه

چوکوردی نار هجرکه بنی یقدونغمی ای جان
 اوزی کوینده داغ¹ اوردی اوزینه لاله نعمان
 کوروب اغیاری یانکده کوله رم ظاهرا هر آن
 ینارم بزم شوقده کوزم اغلر کوکل خندان

صهان اول شمه دوندم کیم کولر دائم² زیانینه

دوشنمش باغ حسنکده رخک اوزره کل اوراقل
 دماغن عنبرین بوی معطر قلدی آفاقک
 سورر یوزینه کوزینه رقیبک ساعدوساتک
 الور دلداری یانینه سوکر اردنجه عشاقک

اوگونسون دوشمن اوگونسون اگر قالورسه یانینه

لطافت کلستاننده بکم خدکدر تر کل
 اولبدر برک کل اوستنده خالک دانه فلغل
 قچن بو یوزقواسینله صچوکه او یکنور سنبل
 کلک بو عارضی رنگین کوروب الدننه ای بلبل

که نیچه اول سنک کیبی غویبک کردی قانینه

کوروب بر خوب و زینایی ای مهری صاقن الدننه

¹ л,816,3 با داغ

² л,816,5 هر

کل رخلریدی خنده شهردی بو که بنده
 شفتالوسی تورفنده مرغوب ایدی وقتنده
 ابروسی کهان ایدی سیدایتدی کی جان ایدی
 برغچه دهان ایدی مطلوب ایدی وقتنده
 جانلردی بو که قربان بقمزدی یوزه برآن
 عاشقلمی هب قربان آسوب ایدی وقتنده
 شمدی خطنی مهربی کورد کچه خدند دیر
 بو یار جفاکارم محبوب ایدی وقتنده

151

[تخمیس مرغوب]

بوکون بر حُسن شاهینک یوز اوردم آستانینه
 ارشدی عندلیبی دل جمالی کلستانینه
 صفالرویردی عشاقکینه روح روانینه
 کتورمش عنبرین خالن هیاون زلفی یانینه
 نچه شهبازدر کور کیم بک الترشیا نینه
 یوری بزوی خراباته آیکن طعن ایلمه زاهد
 سن اوزوکی قیر خلقک کناهن اغلمه زاهد
 کناهی کهسنگ سندن صورلمز سویلمه زاهد
 شراب لعل دلبردن بنی منع ایلمه زاهد
 سکا نه هرکشی هر نه ایدرسه کندو جانینه

¹ CY,61a,8

برخوش غزل دیدم ینه بن خط احمد
 جان صفحه سنده ایلام آفی مسوده
 بیلی کیبی یللیریله هواسنده یلمشم
 اولدوم اسیر آخر او زلف مجعده

چوقدر جهانده جور و جفا سیله مبتدل
 بولنمیه بنم کیبی برداخی غمزده
 کویکده کوزلرم یشی اول دکلو اقدنیه کیم
 غرق اولدی هر حرملری درّ و زبرجده
 قانون عشق قامتمی ایلمشده چنگ
 نای ایتدی جسمی دخی اکلده اکلده

غمزه سی جانمی چکه شور چشمی کولکی
 اکسیک دکل چو مستلر اراسنده عربده
 دانا اودر که خوبلره زاهد کولک ویره 61a
 نادان اودر که سومده محبوبی دنیده
 کسه جهانده مدعیه بوینن اکیه سون
 محتاج ایتمه مهرینی یارب محتده
 کویا سپرده آینه لردر ضیا ویر
 تیر خدنک غمزه سی پیکانی سینده

بویار جفا کارم محبوب ایدیه وقتنده
 بو کوزلری مکارم¹ خوش خوب ایدیه وقتنده

¹ Л, 61a, 5 مکاره

کرچه که مؤک خنچر ایله سیننی دلدی
 دل دخی سنکدر دلریسک مه آل اشته
 ترک ایلدم ای یار سنک عاری یولکده
 رسوای جهانم بوکون عشقکه بل اشته³
 کویکده کدا اوللی ای شاه جهانم
 میل ایلمزم ذره جه فردوس بهشته
 دلبر دیدی بر بوسه ویرم جان ویرسک
 مهربی دیدی بر جاننه نه منت مه آل اشته

148

بن او مردم کله بر زلفی پریشان بوکیجه
 شمع رخسارنه پروانه قلم جان بوکیجه
 ناکهان کوردی آیچرو برنجه بدرک دیدیم
 بوندمی صلده سلیمان دیو یکسان بوکیجه
 بر بولک اصله سی⁴ کلدی بر ارایه بودم
 قنده بولینه عجب بونلره اورغان بوکیجه
 کمی کلدر کمی کوردر کمی ساقط بولرک
 کملره قلده مصاحب بونوره دوران بوکیجه
 شب یلدا کیجه سی مهربیه کورنتدک فلک
 کورمزایدک کتوروب ایلدک جهان بوکیجه

CH, 67a
CA, 69a

1 CH, 63a, 2 مه оп.

2 CA, 65a, 5 عشقکه

3 В СН бейт оп.

4 CH, 67a, 12 и CA, 69a, 9 آصالور

اره مزدن شکر الله که اکسندی رقیب
 هله سروقتزه¹ ارمدی هجران بوکیجه
 کعبه حسنی چونکم بزه اتدر دے طواف
 ایلدم بیک دلله جاننی قربان بوکیجه
 ماه ذی الحجہ تک اون بشی کجه سینخوش شبایدے
 که آیلدے یاریله مہری بله سیران بوکیجه

146

برطیب اولدی بزومله یینه هدم بوکیجه
 دل بیارومزه ایلدی امسم بوکیجه
 یاره لشمشدی جگر غمزه سی پیکانلریله
 لعلی وردی² یینه اول یاره یه مرهم بوکیجه
 روز کارک آلین چکشدک خلی زمان
 حمد لله بزوی یار ایلدی بی غم بوکیجه
 مجلسنده صنک راحت اولوب صبحه دگین³
 بیک صفاییله کچلدے هله بردم بوکیجه
 فرصت ال ویرمشکن بوسه کنارایت یارے⁴
 دانتا گرمزای مہری اله بودم بوکیجه

CH,686
CA,686

147

بلسمکه پریمیسن⁵ ای جان یوخسه فرشته
 بیک جان ایله سودم سنی برکته کورشته

CH,63a
CA,65a

¹ قدر CH,686,12 ² ل و سۇ,60a,12 ³ ل,60a,7 بروقتزه

⁴ باری CH,686,12 ⁵ ملک میسن CH,63a,1 و CA,65a,3

بر دلربا و حسن الینک شاہی لطف اید ب
 اولمشدک بن کداسنہ مہمان کچن کجہ
 دلبر خیالی شوقی ایلہ یاندی صبحہ دک
 بر آئخ اوزرہ شمع شبستان کچن کجہ
 زین اتمشیدی مجلسی حسنی لطافتی
 اول خط و خال و زلف پریشان کچن کجہ
 بر غنچہ لعل شوقندہ مستانہ کرم اولوب
 چاک اتمشیدک مہری کریبان کچن کجہ

145

ایلدک یاریلہ صحرالی سیران بوکجہ
 واجب اولدر بکا سکرانہ ویرم جان بوکجہ
 دولت آتینہ سوار اولمشدق برنچہ یار
 بزوم اولیشدی باشند بشہ میدان¹ بوکجہ
 تیغ قہریلہ رقیبک ایکی چلدق² باشن
 آلمز دیدی بلی طوپلہ چوکان بوکجہ
 طاہر ایتدی رختی زلفی سحابن کوتروب
 یارلق ائتدے بزوملہ مہ تابان بوکجہ
 مست ایدم عشقی میندن دخی پر یاده صوب
 جرعة لعلی بنی ایلدی حیران بوکجہ
 مدعی یارمی منع ایتمکہ جہد ایتدے ولی
 آزدور یادی نہ دیرسن آنی شیطان بوکجہ³

80a

1 Л,60a,2   کجہ   оп.   2 Л,60a,3   چلدق   3 Л,60a,6   کجہ   оп.

حرف الهاء

143

CH, 636
CA, 656

آتش غمده کباب اولدے جگر دونه دونه
کوکله چقدی د خانمله شرر دونه دونه
جان فراقکله فیتیل اولدے کوکل خانه سنه
نن خیالکله فتر اولدے یز دونه دونه
خاکپایوکه یوزن سورمکیچون شمس و قمر
سرکویوکه کلور شام و سحر دونه دونه
قشوقه بکزمکیچون سنک ای زهره جبین¹
کندوزن طوتدے هلال اتدے قمر دونه دونه
جان جانبازنی کور لعلکه ایرشمک ایچون
ریسمان سرزلفکدن اینر دونه دونه
دوشلی شوقی خیالی لبنک مہری دله
آتشی غمده کباب² اولدے جگر دونه دونه

144

CH, 67a
CA, 686

ال ویرمش ایدے خوش³ بزه دوران کچن کجه
هم صحبتیدے دلبر و جانان کچن کجه
ظلمت شبندے قلمش ایدم خیلی دردله
کردی آلمه برمه تابان کچن کجه

¹ Л, 596, 8 زهره چین ² СУ, 596, 11 کتاب ³ Л, 596, 12 خوش оп.

زخلمے باغندہ کچدے عمر مز ایواییله
 اورمز شفتا لودن که که آکاشدن کرو
 گلستانده غنچه لعلن کوردی یارک لاله چون
 طغله دوشوب دیدے یا هو سکا شمدن کرو
 مهریه وصلی جیبینک میستر اولدی چون
 یولنه جان ویرمک آساندر آکاشدن کرو

142
 نجه زلف و نجه مو عنبر کیسودر ابو
 وارسه سنبل و ریحانه ویرن بودر بو
 بر نظرده نچه عاشقاری فرهاد ایلر
 نجه شیرین نجه دلبر نجه مه رودر بو
 چشمی صلش دلی زلفی خیمه طویله جان
 الله الله نجه عیارنه جادو دُر بو
 ساکه آل اتنه سون آلدننه ای دل غمزه سنه
 دللری صیدا دیچی کوزلری آهودر بو
 دقت ایله نظر اتمدن آکا انجلدم
 بلمه دم داخی میانسی ویا خود مودر بو³
 دیر کوردن اول صنم⁴ لاله زخی بر بر نه
 مهری بیچاره⁵ آشفته قلن بودر بو

CH,625
 CA,846

596

¹ CH,625,6 سارادر ^{2*} Л,596,1 صقن ³ CA,646,12

доб.бейт .یاش دکلر، کوزم اقتد و قی قدن کوریمیک

سروایا غینه یوزن سور مکین صودر بو

⁴ CH,626,11 и ⁵ CA,65a,1 صفتی

چون پرده سنی کشف ایله کل بلبله قرشو
 بلبل دخی جان ویرسه¹ عجیبی کله قرشو
 ترک دل و جان ایلدم ای دوست ره کرده
 کة گة کرم ایت بص قدمک اوپوله قرشو
 زلفک صنبا هر یکا جانلر قلور افشان
 دپرته صبا زلفکی کر سنبله قرشو
 عاشق لک اکلتمه کل ای روح روانم
 سینی سوه نک یوزنه باری کله قرشو
 مهر کرده سنک بر کون ایامه لقا آه
 فاش ایلیر سترکی مهری ایله قرشو

کوی جانان چون یتر مسکن بکاشدن کرو
 یوری زاهد جتوکی وار سکا شمدن کرو
 شعله یارک جمالیه مشرف² اولموشون
 ایمده ای مه وار قلورسک³ قال طکاشدن کرو
 کوردی بنی زلفنی دلبر دشینه الدی چون
 بلدم آنک میلی وار بندن یکا شمدن کرو
 لطف ایله جانان چقردی غم بلاسندن بن
 غصه چکم صارینورسم⁴ بوریا شمدن کرو⁵

1 Л,59a,1 ویرسه² CH,62a,5 و CA,64a,7 تنور³ * CH,62a,5 مهر
 او. کرو CA,64a,9⁵ صرلنورسم⁴ CH,62a,7 و CA,64a,9 قلورسک

رحم ایدم برکون دمش بیچاره مهریه جیب
 بوکلای صقله سن یارت بلان اوله دن
 حرف الواو

139

CH,616
 CA,636

بوکون بر غنچه فم کوردم دیدم کیم هی نه جاندر بو
 ددیله¹ بو رخ زیبای صورمه² اوزکه جاندر بو
 دوشدن لبرک عکسی بو جام دیده مه جانا²
 کورنلر دیر قباغومی که صافی طولوقاندر بو
 دیدم³ قدم خیالینی درونی⁴ دله محکم طوت
 دیدم کم بر الف کیمی بو جان ایچره نهاند⁵ بو
 دیدم شکرانه وصلم چون ویراؤل باش جان دیدم
 یولنده اولدو کم چوقدن یولکده درمیاند بو
 مزک تیرنی سینمدن دریغ ایتمه که اولدن
 خدنک⁵ غمزه دبرلریچون بر نشاندر بو
 کتور باد صبا لطف ایت جیبک زلفی بوسیدن⁶
 دلی مجروحمه زیرا بغایت ارمغاندر بو
 کورب اغماض عین ایتمه کمینه مهری جانا
 ره عشقکده جان ویرر سنک خیلی زماندر بو

ناکا¹ CH,616,10 و CA,636,11 ² صورمه بو رخ زیبای CH,616,9¹*

CH,616,11 دیدم³ ⁴ Л,586,12 درونی оп. ⁵ CH,616,13 و CA,64a,2

زلفدنک بوی CH,62a,1⁶* خدنکی

قنده بقسک خاردر بغرینه باصن غنچه
 عاجز اولدم دوستلر و آرماعه برکلزاره بن
 خار غیرت پاره لور بر آنده بیک کز جیکرم
 کندولوکمله می همدم اولدم آه و زاره بن
 لپلرم سرن دهانندن چقرماسون دیمش
 سروردم بوسری هیچ فاش ایتیم دیاره بن
 یوز چورر بنی کوردکچه رقیبه میل اید
 سودکمدن غیری بلسم نیلدم اول یاره بن
 زلفنه دلبر بنی عهد ایلمش بردار ایده
 راضیم بیک جانله اصلمعه اول داره بن
 خلق ایچنده مهریم عشاق ایچنده مبتدل
 یارقتنده عاجز و آواره و بیچاره بن

586

138

یوغمش چونکم نصیبم وصل جانان اولمه دن
 ال یودم شدن کوردر دیمه درمان اولمه دن
 حقه لعلدن اغیاره مفرحلو و پرور
 بن ارفدن اولمشدمر آکه خیران اولمه دن
 هجر ایله یاند کوبیند قلمدک جانندن اثر
 آشتی تنور عنده سینه بریان اولمه دن
 اولالی شیداسی بر ذره کناهم بلزم
 هر نه دیرسه دلبرک امرینه فرمان اولمه دن

کسه لر دل خسته اولوب دوشسون یاردن جدا
 کمسنگ شهرند عالم کوزمه طارا اولمه سون
 کسه لارک کل کبی یاری یوزینه کلمه سون
 کسه لر بلبل کبی فریاد ایدوب زار اولمه سون
 دیلم حق حضرتندن مهری کبی دوستم
 کیجه کوندز زاری قل یارک سکیار اولمه سون

136

نوله دلبر لطف ایدوب یاد اتمه بر بیچاره سن
 کورسه تیر غمزه سندن دلده یوز یوز یاره سن
 چشم خونریزک الندن کیسه فریاد ایده² سن
 کیم ایچر قانومی هر دم کوزلیر آواره سن
 دود آهندن اثر تابیله سن عاشق لک
 کوره سن کل صفحه کک اوستنده خطک قاره سن
 یا طپوکدن دور ایدم جانا رقیبی کلبی بن
 یا یدورم بر کون آکا لقمه لقمه پاره سن
 یولنه جان ویرمک ایتمش مهری آنجق چاره سی
 یاریچون اغیاره³ واروب نیجه بر یلواره سن

137

نیجه بر عزت ایددین یاریچون⁴ اغیاره بن
 نیجه بر یلوارین بر کول ایچون بیک خاره سن

¹ Л,58а,3   دار   ² СН,806,6 и СА,626,7   ایده یم

³ Л,58а,12   یار اغیاره بر کون   ⁴ Л,58а,13   ایچون оп.

شبهه سز نادان و ابتر جلف و بی ادراکدر
 اهل شعر ایچره سنی یک کورمین سلماندن
 سن یلانن خاتمی عاشوت کچرسن مهریه
 ثم والله سنی مهری سور اوغلانندن

134

CH,61a
CA,63a

کم کورسه دیور سر زلفینک ای غنچه دهن
 بغلمش مشکین رسنلر نانه آهو ختن
 کذکده اول سرو سهی سیر اتد وکنجه باغده
 خاکپایینه یوزک سور بندن ای سرو سمن
 سنوک ایله دلبر ا عالم قهوکلزاردر
 کورینور سن سز² کوزومه دوستم هر کل دکن
 چون دمی³ عیسی کبی عشقک درلدرمش اولی
 کلمینجه باشومه بلهادم اول نسنه ئی بن
 مهرینک بیک جانله کتده دلی بیچاره سی
 شام زلفنده حبیبک طوتده اول مشکین⁴ وطن

135

کمسر بنجلین عشقه کرفتار اولمه سون 58a
 کمسنگ بنجلین سودکی اغیار اولمه سون
 کمسنگ یاری کوزندن دور اولوب یاد اولمه سون⁵
 کمسه لر غم خانه سنده چار و ناچار اولمه سون

¹ CH,61a,5 رشلر ² Л,576,14 سن ³ Л,576,15 دمی он.

⁴ CH,61a,10 مشکین ⁵ Л,58a,2 اولمه دن

جان و دل نقدینی جانان یولنه خرج ایلام
 خوش صفا سوردم جهانده الده وارم واریکن¹
 سینمک کنجینه سندن اکسک اولمز لعل و دُر
 مفلس اولمز دل نه غم بو اشکبارم واریکن
 نیلرم بر عز و جاهی یا جهانک رفعتن
 ایتلریله اشیکنده اعتبارم واریکن
 چلمشیدم طاشه بن ناموس و عارم شیشه سن 576
 عالم ایچره غیرتم خلق ایچره عارم واریکن
 مهوری بی اختیار اتمشدک ای دلدار من
 بشده عقلم و اَلْوَمْدَه اختیارم واریکن

133

کلد چون غرا غزل لر بیزه اول جانان دن
 عیسی و مش ایردی نفس بن مرده جسمه جانک
 اولد شیرین لعلنک فرهادی دل آشفته سی
 کچیسر جان و جهان دن کچیسر آندن
 فرقتدن قامت حلقه آتشم خاتم کبی
 باشه سنک ملامت المشم مرجاندن
 رخلوک کلزارنه ارد کجه جانان باد صبح
 عالی خوش بو طوتر اول سنبیل وریچاندن
 کوره لی کویکده جانم سن کوزلور شاهنی
 قلمدی رضوانه میلم کچشم غلمان دن

¹ Л, 57a, 15

داریکن он.

² Л, 57b, 5 اول

اکسک قومدک مہرپیہ سن جوروجفادہ
بر یار وفاداری بولاینی نہ دیرسن

131

قندہ وارم صچلرک کیبی کمندم واریکن
حلقہ زلفک کی بویمنده بندم واریکن
طوبیہ میل ایتزن بن سدره حقّی دوستم
منتها قدک کی سرو بلندم واریکن
خوبلر ایچہ کر شہ دورآنسہ بندہ اولہزم
اهل حسن ایچہ سنک کیبی افندم واریکن
بلبرک ذکری یتر دل طوینک شکری
نیلرین قندہ دہانم طوی قندم واریکن
دلہ غم کوزمده نم سینمده آتش هر زیان
کیمہ دردم یانہین بن کندوکندم واریکن
وصلن استرسک ای دل دلبرغمیله خرم اول
کمی کوکوش ایتمه بنم بویله پنم واریکن
شادم اول دلبر دمشکیم کیسیہ رحم ایتنوم
مہری کیبی بر بلاکش دردمندم واریکن

132

کلشنہ میل ایتنوم کل کیبی یارم واریکن
بلبلی کوکوش ایتنوم آھیله زارم واریکن
سروہ باش ایندرمزم طوبایہ بویمن کمزوم
منتها قدک کیبی رعنا چنارم واریکن

الله اَلدَي اَلدَامِي شكار ايليه لم
 مجلسه جمع ايدەلم كوزلر آهوسورسون
 خواجه وصلت قپوسن كمسه چون آسان آچه مز
 عمر نقدن ويره لم وصلى يولنده چوروسون
 غنچه لر بزمنه اول زاغ رقيبى قومه سن
 ديه لم كلشنى بلبلره هر دم قوروسون
 سيله لم لعل مين اول بت عتاره لرك
 بو حسد دن دلى اغزند رقيبك قوروسون
 زاهد ساكه بهشت مهر پيه ديدار كرك
 آكا محبوبى يتر ساكه جنانك حورسون¹

130

عشقك ميني اله الالينى نه ديرسن
 غيرت كلمين صويه صالائينى² نه ديرسن
 دل صقله دونى شيشه عارى طشه جانا
 هنكامه³ عشقكده چالائينى نه ديرسن
 قنلو يشم اى دوست سنك⁴ راه نمكده
 دل زورقى غرق اولدك طلائينى نه ديرسن
 طومزسك⁵ الوم لطفك ايله قلدن ايقده
 جانا دميدر يوخسه اولائينى نه ديرسن
 محراب قشك طاقى درر قبله جانم
 دل قبله سنه سجده قلائينى نه ديرسن

CH,586
CA,816

57a

¹ Л,386,13 خورسون ² CH,586,4 и CA,816,5 صائينى

³ Л,586,15 и СУ,586,16 سنكامه ⁴ Л,586,16 سنك оп.

بیری اسکندر دوران برسی حیدر شاه

تیغ قهرینه بولارک دیوی برحی بدن
بولرک بری ملکدر بری فرشته عیان
که تماشا ایدر انلاری اول اراده کیدن
مهری مهون بولرک کوره مز الا که قیب
نیله یالم کیشیه هر شیء طالعدر ایدن
عید اضحی نه مبارک کوندی کوردم خوش
دولت آئینه سوار اولمش ایکی سمین بدن

128

دوشدم آیتله الدن قومدم یار اتکن
کرچه یارم قومدم بر نفس اغیار اتکن
اوللی عشق ایله شیرین لبک فرهادی
دل دیوانه وطن ایلدی طغلار اتکن
دکمدم بر کوله بو طالعی یوق باشمی کور
طوترم بونجه زمان اولدیکه کلزار اتکن
مهری یار استریسک دامن اغیاره پیش
کُل آله کومز ایمش طوتدیجی خار اتکن
اول درل اول یقه سوزای دل اگر عارفسک
خوبلرک قومه الدن هله زینهار اتکن

566

129

ساقیا صحبتی کرم ایت قدحی صون یورسون
شویله قان مست اوللم عالمی حُمرت بورسون
ایچلم طورمه محبت ایغن طولو کتور
ال برایدوب آچلم دفتر عشرت دورسون

مکرکه فی اوله همدم فغانمه هر دم
 که اولبدورر یوره کی پاره پاره بن چلین¹
 کوکل اونده بو عاشق حبیبک اسمن
 یزوی آهیلله² هر دواره بن چلین
 جهانہ کالہی مہری دؤ اردوکنده عجب
 خدا یرتدی اولابی ستاره بن چلین

126
 دوست ہجر کردر دمام بغوی قان ایلین
 لعل نابکدر صور رسم آگہ درمان ایلین
 کلشنی حسنکده جانا کیجدلو تا صبحہ دک
 درد ایله جان بلبیدر آہ وافغان ایلین
 اغلمقن منقطع اولمزدی چشم نیلیم
 قتلو یاشمدر رقیب و کلبی خندان ایلین
 کی حذر قل کوزلرندن خونیدر دلبر لک⁵
 کوندہ بیک کزہی بودر ناحق پره قان ایلین⁶
 حسرت چاہ زرخدانکدر کر وار یسه
 بو جهان کلشنلرین مہریہ زندان ایلین

CH,80a
 CA,62a

127
 دولت آئینہ سوار اولمش ایکی سمین بدن
 کوپیا خلق جهانہ بیوی جاندر⁷ بری تن

¹ CH,80a,14 и 806,1 порядок расположения этого бейта и последующего обратный. ² CH,80a,14 ایله ³ CH,806,3 یاراندہ اوله

⁴ CH,80a,7 и CA,62a,8 رقیبی کلب ⁵ CH,80a,8 и CA,62a,9 دل دلبرک

⁶ Л,56a,9 ایلین оп. ⁷ Л,56a,12 جاندر оп.

ره عشقکده نلر چکد و کم ای دوست بنم
 بله سن برکون اوله عشقه گرفتار اوله سن
 سوزومه اویمدک ای اصله سی دل دلوکم
 سر زلفینه آنک آخری بردار اوله سن
 سن که جان کاشننگ برکل نورسته سپسن
 نه روادربو که هر خار و خسه یار اوله سن
 بنی آزاده ایکن عشقه گرفتار ایتدک
 کوره بن سنده بنم کیبی گرفتار اوله سن
 سن چقرودک بنی زلفینه او یوب بشدک ایل
 کوره بن سنده بنی بو یولده که بردار اوله سن
 بد دعا اتمزم ایا که خدادن دلم
 بر سنک کیبی جفا کاره هو ا دار اوله سن
 شمدک بر حالده ایگم ایلن دشمننه
 دیر که مهری کیبی سن دخی سیه کار اوله سن

125

خدا یرتدی² آولا بد³ ستاره بن جلین
 فلک کتوردی⁴ آولا بختی قاره بن جلین
 جهانده چوقدره ایا بلاکش عاشق⁵
 کسنه اوغرمه دی آه وزاره بن جلین

CH,60a
CA,62a

56a

¹ CH,616,8 حالدیه یوز CA,836,8

² CH,60a,12 یاراتدی ³ CH,60a,12 و CA,62a,12 بی

⁴ CH,60a,12 کتوردی ⁵ CH,60a,13 و CA,626,1 عاشق

قنده بر خوبی کوردرسه بزدن آرتق جان ویرر
 عارفانه ذوق ایدوب زاهد ریا کوستومسون
 دوستلر^۱ بالله دگ اول^۲ سودکم دلداره کیم
 مهریه جور ایدوب اغیار وفا کوستومسون

123

556
 CH,806
 CA,626

بژبنده سنه دشمن ایش باری^۴ اتمسون
 برخسته صحت استرایکن جانی کتمسون
 بازار عشق اچنده بنی هیچه صید^۵ یار
 آیاقه دوشدکسه یینلاره اتمه سون
 اول بی وفایه بالله ایت ای نسیم صبح
 عشقی شهید^۶ درد یله اولد^۷ اونته سون
 هرکیشی ایتدوکن بوجهانده^۸ بولور ولی
 بن بولمدم^۷ صقن بونی دشمن اشته سون
 بی قدره بوجهانده کمسنه کوکل ویروب
 مهری سنک کبی امکی ییله کتمه سون

124

CH,81a
 CA,83a

بن اومردم که سنی یار وفادار اوله سن
 نه بلیدم که بکوم بویله جفاکار اوله سن
 هله سن قاعد^۱ جورده آکسک قومده دک
 دوستلق حقی ایسه انجق اولار اوله سن

چوت^۲ CH,80a,2 چوت^۱ SA,82a,4 دوستم^۲ CH,80a,2

صائدی^۵ CH,806,13 یاری^۴ Там же^۴ بر^۳ CH,806,12 و SA,826,12
 بولدم^۷ Там же^۷ جهاندر^۸ CH,81a,1 و SA,83a,3 صئدی^۶ SA,83a,1
 اوش^۱ доб.

نیچه بر هجر کله ایتم آهی چوقلر سودکم
 آهم اودی یقده مهر و ماهی چوقلر سودکم
 دورلو دورلو دلبرا جور و جفا کیله² بنی
 قصدک اولدرمک مدد بالله چوقلر سودکم
 هر نه یوزدن جور ایدرسک بزخویوز دوندرمز³
 سندخی حاضر کوره الله چوقلر سودکم
 دوستم لطف ایکل اغیارله سیرایلمه
 دیوک اولهاسون ملک همراهی چوقلر سودکم⁴
 هی حذر قل دوستم مهرینک آهندن صقن
 آهی آهندن کچر والله چوقلر سودکم
 حرف النون

ایرو دوشدکم حییمدن خدا کوستومه سون
 اولدوغم سرو بلندمدن جدا کوستومه سون
 لعل نابندن بنی محروم قل سون راضیم
 دک⁵ رقیبه وصلی خوانندن عطا کوستومه سون
 یوزه یوز یاره مقابل اولهسون⁸ دک آیینه
 کند و اوزین کزلسون اول بی حیا کوستومه سون

¹ CH,59a,11 چوقدن ² CH,59a,12 جفا ایله ^{3*} CH,59a,13 و CA,616,1

⁴ CH,59a,14 و 596,1 этот бейт записан дважды.

⁵ Л,55a,14 ⁶ سک ⁷ CH,596,14 ⁸ оп. CH,596,14 و CA,62a,2 ازنی

یوزومی خاک ایده یین کتدوکی یوللاره حبیب
 سنی همسرایده یین¹ بصدوغی طشلاره بشوم
 کوره دورسن بوکوزم باری اولنجه یوزینی
 کفنک بوینکه طاقوب وره یلواره بشوم
 بلزم بخت سیاهمله نجه آغلیه یین²
 سنی غم خانه لرنده یینه آواره بشوم
 مدعی نکته لريله صنیک غصه لری
 مهربی اولدوره بوکون سنی قورتاره بشوم

120

55a
 CH,59a
 CA,61a

نکار رخلرنی لاله زاره بکزتم
 بنفشه صچلرنی مشکباره بکزتم
 جمالی کلشنی³ کوردم و دیدم الحق
 شکوفه ییله مزین بهاره بکزتم
 چمنده قامتنی کوردم اول کلندامک
 کوزینی نوکس و بوین چناره بکزتم
 سفینه دلی غرق ایدجک کوزم یاشی
 حبیب دامنی بن کناره بکزتم
 دلنده شام و سحر مهینک بودرذکری
 وفاسی یوق صنی روزکاره بکزتم

¹ CH,57a,2 و CA,59a,4 ایده ییم ² Л,546,15 آغلیه یین CH,57a,4

کلشنی CA,61a,6 کلشنی³ CH,59a,5 آغلیاییم CA,59a,6 آغلیاییم

دیدک بو دخی آشفته لومدن بریدیر
 سوژنورم یولکه بونجه زمان ایکی کوزم
 باغ حسنکده کوروب مدعی دیده لوم
 اولدی قنلویاست ایله شادروان ایکی کوزم
 کوزومک صولری هر جانبه باغی طولنور
 هر چی سیر ایدیه سن سروروان ایکی کوزم
 کوزمه نور ایرش سون ینه کوکومه سرور
 کوره یم کون² یوزکی بردم امان ایکی کوزم
 خوبکن ایله وفا یولکه جانلرورینه
 بویله قلمز بو کوزلکده ههان ایکی کوزم
 بکا رحم ایتسه کرک یار دیدم اغیاره
 هر بی ایلمه بالله یلان ایکی کوزم

119

کورنجه درده اسیر اولدک ای بیچاره بشوم
 بولدم قلده سنک دردکه بر چاره بشوم
 طیرغک چونکه کوزک یاشیله یوغرلمشرازل
 بزاکا نیلیه لم ای ییزوسی قاره بشوم
 بی وفا یاره کوکل ویردم و بلمزک ایله
 کند و آلوم ایله آتدم سنی اودلاره بشوم
 وای اگر کولدره دشمنلرومی یار بکا
 قله لر طعنه طشیله سنی بیک یاره بشوم

CH,586
CA,586

¹ قیله CH,57a,1 ² کون ³ سنک ⁴ ایله ⁵ او. ⁶ ل,546,3

بوکون که موسم کلدر چمنده بلبل ایله
 خروش و ناله قلوب آه و زاری خوش کوره لم
 قومز کلک نده لم دامینی الدن خار
 کلک رضاسیچون باری خاری خوش کوره لم
 یولوکه تحفه کتوردم بکم برجانی دیدم
 ددی کتورسن الی بو شده واری خوش کوره لم
 جهانی و جانی روان ایت یولینه مهر چنید
 ایتیم دیمش سکا بو اعتباری خوش کوره لم

117

کوردم یوزوکی آهله افغاندن ال یودم
 صوردم لبوکی چشمه حیواندن ال یودم
 کوزم کوره لی سدره قدک منتها سنی
 جان کلشننده سروخرآماندن ال یودم
 غواص اولالی اول صنمک عشقی بحر نه
 بحر محیطه بقدم و عمآندن ال یودم
 لعل لبکله دشلرکک وصفن ایشدوب
 حقا بودرکه درله مرجاندن ال یودم
 اولدرمه سون ایکن دخی غمزک دی مهری
 بن خوبی کوزلوک کوره لی خاندن ال یودم

118

کون یوزک اولدی کوزمدن که نهان ایکی کوزم
 فزه کو اولدی بکا اشبو جهان ایکی کوزم

546

¹ CH,58a,4 и CA,60a,6 کوکل ² Л и СУ,54a,9 ناری

گلستان حسنگی دور ایتمه چشمین شها
 عندلیبم کل یوزک شوونده نالان استرم
 بودل شوریده نک تختنده سلطان بولمغه
 بر سنک کیبی یوزی کل برک خندان استرم
 دوستم کو یکده بن خواره هبان عزت یتر
 ایتلرکله برکیجه کو یکده مهمان استرم
 غمزک تیرینه مهری سینه سن قلده نشان
 قاشلرک یاسینه جاناجانی قربان استرم

115

عمر وفا ایدریکن جهانی خوش کوره لم
 بهار فصلی ایرنجه خزانی خوش کوره لم
 کتوردی جور و جفا سن دله خیال حبیب
 بزه همیشه بودر ارمنغانی خوش کوره لم
 نیچه سوالم آنی کم سوه اوغیریلری
 محبتی بزومیلله اولانی خوش کوره لم
 رقیبی کندویه محرم ایدندک عاشقی یاد²
 اول آنوکیله خوش اولسون بزانی خوش کوره لم
 نه کل قلورنه خو بلبل نه نوبهار و خزان
 جهانله کل ای مهری بوجانی خوش کوره لم

54a
 CH,58a
 CA,80a

116

کتور کتور می ساقی بهاری خوش کوره لم
 ایرشدک وقت شکوفه کناری خوش کوره لم

CH,58a
 CA,80a

1 CH,58a,11 سوله لم CA,80a,12 سولم 2 CH,58a,12 یار

3 CH,58a,13 و CA,806,3 خان

دلی بیتر یقه افندیجکم
 چو قدن عشق³ الینه بر بنده
 جان بیتر یقه افندیجکم
 سنی قوم حقه افندیجکم
 یوره کم یارده سنه وصلتک
 نه چکر جورک ایله خسته دلم¹
 مرهمندن یقه افندیجکم
 ویرمشمدر یقه افندیجکم
 اونه درسک بلالو مهریی

CH,576

CA,596

536

دیدی جانان ترک قل یولمده جان دیدم بچشم
 دیدک ابروی کهانم آتسه عنزم⁴ تیرینی
 دیدک سرو قدیمک کلسه خیالی دیده که
 کوزلرک یاشن روان ایله روان دیدم بچشم
 دیدک لعلم یادنه جان مجلسنده ما حاضر
 نوشت قل دل ساغوندن طولوقان دیدم بچشم
 دیدک کم کل ایتمردن یاد اولمه بنفیس
 آستانم گوشه سنده طوت مکان دیدم بچشم
 مهریه بر بوسه انعام ایت دیدم دلبر دیدک
 سنده کل شکرانه تسلیم ایله جان دیدم بچشم

CH,576

CA,596

دوششم درد که جانا درده درمان استرم
 دوستم دردک یتر دردومه درمان استرم

¹ CH,576,4 и CA,596,5 دلک ² CH,576,4 بنفیه

³ CH,576,5 и CA,596,8 عشقک ⁴ CA,596,10 غمزک

⁵ В СН этот бейт опущен.

غمزاك پيکاني سينمده عياندەر دوستم
 حالمز خود کون کبی ساکه عياندەر دوستم
 يولرکه جان ويرورم بونجه زمانه دوستم
 صادقم يولکده بن الله حقيچون بکم
 راضيم جانا کرک اغلت کرک کولده بنی
 دونهزم سندن کرک در کور کرک اولده بنی
 مهربم عشقکه داخی نيچه پیل يلدەر بنی
 صادقم يولکده بن الله حقيچون بکم

111

دستکیر اول بو بن افتاديه ای کان کرم
 که کریم ذات اولنک شانیده احسان کرم
 در کهک دار شفا اولدی چو بیمار لره
 سندن ایردی قهر درد اهلنه درمان کرم
 دل وجان خسته سنه لطفک ايله ايله علاج
 که ارور صحته لطفو کله آئی آن کرم
 عدلک آبی نوله دل تشنه لره ویرسه حیات
 که ویرر مرده یه عیسی نفسک جان کرم
 حقه منت قدمک بصبک یوزوم اوزره بودم
 حمد لله خوش ادیسرینه دوران کرم
 نور ايله شهر امانیته می معهور ایده سن
 یاپسر عدلک ايله هر دل ویران کرم
 مهربی افتاده یه رحم ایت دمه لطف ايله
 دستکیر اول آکا عدلکه کل ای کان کرم

حمد لله بزوم حسنگده جیبیم مهرینک
ساغری چشمی لبک عکسینه قاندر لجرم

110

حسنگ اوستنده کی اول ماه حقیچون بکم
جان و دلدن بنده کم بن شاه حقیچون بکم
هر سحرگاه ایتدو کم بوآه حقیچون بکم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
قبله یوزکدن اولنجه یوزمی دوندرمزم
ویرسه لر بر قبلوکه ایکی جهانی ویومزم
کرچه آیلر یللو اولدی بن یوزوکی کورمزم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
ایله دم سنی سولدن غیرلردن دل بری
دیمه دک برکون که هی بیچاره مسکین کل بری
کونده بیک کرغمزک اورسه یورکمه خنچرے
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
دوندرسم یوزیوزکدن قبله دن دونسون یوزم
سندن ایروغه نظر قلسه درم چقسون کوزم
سنی سولدن بهی کافر سکا بودر سوزم
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم
ای بنی مجنون کی عشقیله شیدا قلان
بن سنی سومکده کرچک عاشقم صنه یلان
آبوم چوق سودکیم والله بالله اتان
صادقم یولکده بن الله حقیچون بکم

53a

تَشَبَّه ایدَه لی مَهری خدوکه ورد خمرایی
چمند لاله نَک بغرین! حسد دن طولو تان بولدُم

107

همان بسدر بکا سوکولو یارم	بنفشم خطک و حسنک بهارم
جهان باغینه یوقدر اعتبارم	جمالک باغن ایدلن تماشا
خدک برک سمندر کل عذارم	رخک کلدر بکا غنچه دهانک
الوکه ویرمشومدر اختیارم	طپوکه بند اولدن جان و دلدن
ایرمه مهریی پرورد کارم	ایکی عالمده یارندن الهی

108

چون برفس اولدم سکا بن بنده که همدم
عالمده نچون پس حکرم اولمک ایچون غم
قورقتمه² بنی نار جسم ایله ای ناصح
آهم شررندن یئر اودلاره جهنم
اولدرسه کرک بینی³ خیال لبک ای دوست
بوخسته دله قلمزسک ذره قدر ام
غنزک نه عجب یورکومه یاره لر اوردی
وصلکدن ایرشدر مدد ایت یاریه⁴ ملهم⁵
ای دوست بنم حاله لطف ایت نظر ایله
جان حلقومه ایرشدی همان قلدی دبردم⁶

CH,586
CA,606

1 CH,586,2 باغَرک 2 CH,586,3 قورخمه 3 CH,586,4 سنی

4 Л,52a,15 и CH,586,5 یارمه 5 CH,586,5 и CA,606,7 مرهم

6 CH,586,6 قلدی оп.; вместо دبردم - ویردم

بولدم بر کون وفا سوکولو یارمدن بنم
 کجمنه بلمن ندم دولت کنارمدن بنم
 اکلرم تا صبح اولنجه نالم ایشتمز جیب
 گرچه عالمرطوبلدن آه وزارمدن بنم
 اومه ای دل بلبلی اول کلدن ایگر برجم کیم
 یک آنک قاتنده بخر خاری هزارمدن بنم
 شمع کیمی یند وغم هجرکه کورب اهل عشق
 جان دیرر پروانه وش الهامه نارمدن بنم
 جانی ویرجانان یولنده یاری کسر اغیاردن
 یوخسه ای مهوری فوئورعالمده وارمدن بنم

برکون شادان و خندانم که مرده جسمه جان بولدم
 کوکل ملکینه چون شاهی امیر کامران بولدم
 بر اشک سیل جیحونم تو بعر نیل اولسون کم
 کنارنده⁴ قدک کیمی سهی سرو روان بولدم
 دف و چنگ ربابیلده دمیده عیش و نوش ایدم
 وصال یارله چونکم شراب ارغوان بولدم
 نکارا تا خلاص اقدک بنی کرداب حسرتدن
 فرحدن شادمان اولدم بلا لودن امان بولدم

52a

1 CH,57a,8 و CA,59a,9 بلمن 2 CH,57a,9 تولیدم

3 CH,57a,10 تاشنده 4 CH,586,11 و CA,806,12 کنارنده

زلفکه طولشده دل مرغی دیدم دلبر دیدی
 کی حذر قل کسه قور تلنز بو بند مدن بنم
 دیدے مسکین سنمسر زلفم گرفتاری همان
 نیچه جانلر بوینی بغلور در کمند مدن بنم
 516 کر سزه جانان کور کسه جان ویرک جانان بولک
 غافل اولمک مبتلا لر اشبو پند مدن بنم
 مصحفی حسنک حقیچون بر نظر قبل حالمه
 حقی حاضر کور بکم قور قمرسک آند مدن بنم
 مہری سر قلمه شکایت دست جور یاردن
 هرکه¹ گلسه خوش کلور باکله افند مدن بنم

104

ای جهان خلقی بلوک کیم یاردن بن دوننزم
 سروقد² لاله خد دلداردن بن دوننزم
 کفر زلفنده حبیبک عشقله جان ویرمکه
 کلشم منصوروش برداردن بن دوننزم
 دلبر اهد ایلمشدم یولکه جانم ورم
 دوستم والله اول اقراردن بن دوننزم
 زاهد ا دوند وکیسه کور یاردن سن نار ایچون
 یانه بین اول ناره بن اول یاردن بن دوننزم
 جاننه قصد ایلمش خونریز چشمک مهرینک
 ویره بین بیک جانسه اول خونخوردن² بن دوننزم

¹ СН, 566, 8 и СА, 586, 11 نہ ² Л и СУ, 516, 10 خوانخوردن

کرپکی او قلون اتماغه کوکل پوته سنه
 بوکوزی آهونک ابروی کهانی نه کوزل
 هرکه کوردیسه جمال. دیدک تمسینلرایدو
 مهرینک حق بودر روح روانی نه کوزل

حرف المیم

102

ای دوست سنی یار وفادار اوله صندم
 بلمزک ایله کور که نجه اودلره یندم
 اینمز ایدم کمسیه اولدم دیسه الحوت
 یالان دِلْکِه الدنوب ای یار انندم
 دور ایتمه طپوکن بنی اغیار سوزیله
 اللهه قودم آنی و بن ساکه طیندم
 کوز یاشی کبی سنه نظر دن دوشر رسک
 دردا و دریغا و هزار آه افندم
 بیک نرلو جفاکیله بوجان حلقومه کلد
 چقمز نیدین بن خو بو عالم دن اوسندم
 بر مویکی ویرمز بو جهان ملکنه مهری
 والله و بالله انان کیم بودر اندم

103

ایشدب شیرین سوزین اول نعل قندمدن بنم
 حق بلور کم کتدم اولدم کندو کندو مدن بنم
 شادم اول جانان مکر افغانم ایشدب دمش
 کتمة مش عشقم دخی بو درد مندمدن بنم

CH,586
 CA,586

کتکه عزم ایلش سن آه شاهم کتبه کل
 قورقتم کیم ساکه تاثیر ایده آهم کتبه کل
 قلمه معروم خوان¹ وصلکدن دل سائلری
 آستانکدر بو کون پشت ویناهم کتبه کل
 کرچه کم عشقک یولنده جرمی چوقدر، عاشقک
 بن سنی سومکدن اوزکدیوق کناهم کتبه کل
 چنبرین چرخک یقر نار شرادم دوستم
 عالمی² ظلمنده قور³ دود سیاهم کتبه کل
 طاق ابروکسز⁴ سجود ایتمز بلورسن اهل عشق
 اهل اسلامه یزقدر قبله کاهم کتبه کل
 کون جالکدن⁵ منور اولمش ایکن جان و دل
 ظلمتی غمده قومه بهری ماهم کتبه کل

کوردی چشم ینه بر شاه جهانی نه کوزل 51a
 سودی جانم ینه بر خوب زمانی نه کوزل
 کرچه کلشنده اکن چوق بتور سرو سهی
 راستی بو صنمک قد روانی نه کوزل
 بتدی باغی جهانده دخی هیچ بتمه یسر
 رخلری کللریله غنچه دهانی نه کوزل

1 CA, 58a, 2 خون 2 Л и CV, 506, 14 حالی 3 Л, 506, 14 قو

4 CH, 58a, 2 ابروکده 5* CH, 56a, 3 کل جالکله CA, 58a, 6 کون جالکله

دولاب و ش نكارك كورد كچه كلستان¹
 قل اشك چشم² ايله خاك رهيني پر كل
 انعامه كلدك اى دوست بر بوسه و بر لبك³
 محروم قلمه لطف ايت شئ لله اتسه سائل
 بوينينه مهرينك كل صل زلف عنبرينك
 ديوانيه بلورسن لازم دورر سلاسل

99

عرض ايتد⁴ كلشنه ينه رخسار يار كل
 خاموش اولمه كي صقن اى مرغزار كل
 صحرا يوزيني طوت كچر ايام نوبهار
 فوت ايتمه فرصتي كه دكل برقرار كل
 صافى مييله ساقى كتر جام ساغرى
 بلبل ترتم ايله كچر كل عذار كل
 كل موسمنده كلشنه كل عيش نوش قل
 دستنده دسته دسته طوتره نكار كل³
 نركس كوزك خيالله سرمست سبزه ده
 غنچه تبسم ايتمه كه اوش انتظار كل
 دوران بهارى بركون ايرر كم خزان اولور
 اوراقتى قلور حذر ايت تارومار كل
 عمروكى خوش كچور كه كچر مهري دور كل
 درسن كه قانى⁴ بلبل يا نوبهار كل

¹ CH,556,7 و CA,576,10 كلستانده ² Там же چشمك

³ CA,58a,11 كل оп. ⁴ CH,56a,13 و CA,586,3 فاني

قمر سرو اوزره چقمشدر کورینز طرک آلتند
 جالک کلستانندن¹ اکلمش دالدر زلفک
 اگرچه چشم خونریزک ایچ² ناحوت بره قانی³
 ولی قتلینه عشا فک ایکن فی الحالدر زلفک
 دیرز⁴ برقلده عشا قی مکر حسنک قیامتدر
 که عقل و دین و دل⁵ آلور بکم⁶ دجالدر زلفک
 هوای زلفک مبری داخی کچمز هواسندن
 که ائی⁷ یل کیبی یلدر⁸ نچه مه⁸ سالدر زلفک
 حرف اللام

98

تحصیل اودر که عاشوت مشوقه اوله واصل
 حاصل بودر جهانده تحصیلدن نه حاصل
 جوی کناره هر دم سیر ایله اول روانه
 ایامی نوبهارک تیز کچر اولمه غافل
 دولت آنک که بودم روی نکاره قوشو
 نوش ایده ساغرمل مه تاب اوله مشاعل
 افسانه ایله زاهد کنجی ریاده قلمه
 غمناک جان و دلدن مل دفع ایدر بلا بل
 افغانلر ایتد وکنجه شام و سحرده⁸ هر دم
 صحر چمنده کوشایت بالله مضر بلا بل

CH,556
CA,576

¹ CH,526,13 и CA,55a,7 کلستاننده ² CH,53a,1 آچار ³ D,50a,7 قانم

⁴ Л,50a,8 ویرر ⁵ CH,53a,2 ودل оп. ⁶ Там же доб. مکر

⁷ CH,53a,4 и CA,55a,11 کانی ⁸ Там же مه оп. ⁹ Л,50a,15 سحر

حی ایدر بردمده بیک عظیم رمیم اولمشاری
 حوت پیلورکیم بویله انفاس مسیحا کورمدک
 دل غریبن کرچه بند ایتدے هوای زلف دوست
 آه کیم جان قورترر بز بوندن اصلا کورمدک
 کرچه ای مهوری جهانده غنچه لب محبوبیلر
 چوقدر امان بز² بونک مانند قطعا کورمدک

96

نولا بکم کرمکدن بزومله یار اولسک
 کوزلر اچره نه وارسن بر اختیار اولسک
 وفا قلم دمشیدک جفالرک³ چکنه
 نظیرک اولمزید⁴ عهد برقرار اولسک
 50a غمکله سندخی بلسک نلرچکر عاشق
 بوجوری ائتزیدک⁵ طالب دیدار اولسک
 بهار فصلی وکل دوری غنچه عالمیدر

دمیدر امدے ای دل سندخی هزار اولسک
 جهانده عز و سعادت یترد مهوری ساکه
 ایاغی طیرغنده دلبرک غبار اولسک

97

ینه دل مرغنه دانه دوکرنه حالدر زلفک
 مکر جان برینه حلقه صلر محتالدر لوفک

CH,526
 CA,55a

¹ CH,546,2 کیم ² Л,496,15 и CH,546,3 بر ³ Л,496,17 جفالر

⁴ СУ,496,17 اولمزیدی ⁵ СУ,50a,1 ائتزیدی

دل نه چکمشده زلیغارش بلای هجر ایله
 النہ کیرنجه سن یوسف ثانی کندومک
 قامت چنگ اولدی تن بر قیله دوندی راستی
 ایلینجه آه سن موی میانی کندومک
 دوست محزون اولالی لیلی صچک سودا²
 کورنه چقدک عالمه نام ونشانی کندومک
 کوردو کینه میل ایدر دل ابسم اولمز نیدم آه
 کندو کندمدن کلور باکه زیانی کندومک
 جان ویره هجر کده مهری مهر وکی ترک ایتیمه
 چوریوب کر خاک اولور سه استغوانی کندومک

95

مطلع حسنک کبی بر بوج اعلی کورمدک
 ماه رخسارک کبی بر شمس فر³ کورمدک
 چوق جهان کلشنلرن سیر ایتدک اما راستی
 منتها⁴ قدک کبی بر سرو رعنا کورمدک
 کورسه لر بو⁵ نقطه حسنک کورما کاتبین
 دپییه البرکیم الله الله بویله انشا کورمدک
 سنبل وکل پوشر چوقدر جهان ملکندک لیک
 بوکللاک کبی بر زلف سمنسا کورمدک

CH,54a
CA,586

¹ CH,546,9 и CA,57a,1 لیل ² Там же سوداسیله

³ * Л,496,8 سرو رعنا ⁴ CH,54a,10 شها ⁵ CH,54a,11 и CA,586,3 بر

گردان مهری خدکله سن سیمای ای مهر
بشدن چقدی سوداسی کل سرریله نرینگ

93

غمزک خدنکن یا قشک تا چکده پیکانینه دک
ایتدی کچوردی سینه دن عاشقورک جائینه دک
ببینینه چشمی عاشقک زنار زلفن بغلدی
نشدی کورک اول کافری قصد ایلمر ایمانینه دک
چاروب اولور کورکلم بازاره کتدیچه حبیب
صولر کوزومک یشلری راهینی دکانینه دک
بودر عجب کیم اول کمان ابروسی تیرن اته دک
یا سینه قربان اولهنه جانم کدر یانینه دک
کتدیچه هر دم اول صنم سینم نشان اتنغه
یوزم سورارم ایزنه تا اوقی میدانینه دک
طاروسی¹ ترلاسی صنوب طولندی کویوکی مریب
برکسه اوردم اول طوکرتا کتدی اورمانینه دک
چون عندلیبیس بوکون کل یوزلو یارک مهریا
وارمدی نالان اشکه دلبه کلستانینه دک

94

کل کل ای دلبه که سن سن تنده جانی کندومک
سنوکیله شاد اولور روحی روانی کندومک
میدو کم درد ایچدکم غمدر انیسم غصته یار
سنسوزن نیچه کچر کور بوزمانی کندومک

CH,546
CA,586

496

¹ Л и СУ,49а,14 طاروسی

یاره‌لارورد قچه غمزک سینۀ مجروحمه
 دوکسه سیلاب اشکم باری اوستنده نمک
 دوستم چور و جفادن اولدورم درسک بنی
 دکمه بر درد یله اولمز عاشقم بر جان بیگ
 خوبلر زلفی هواسینه یلر خوقدر ولی¹
 یوقدره، الا² بنم کیبی³ ییله ویرمش امک
 قلمه دک بر کون جبیک زلفنه هوسرینی
 نیلیالم بر جهاندر ساکه ده قلمز فلک
 جان و دلدن اولدے بر مهرویه مهری مبتلا
 جانیدر بر کسه نک کیم آدنی اولمز دمک

49a

92

CH, 536
CA, 56a

صلادن بوینمه حلقه کمند زلف مشکینک
 سیه بخت اولتی اولدے کار و باری جان مسکینک⁴
 کوزم یاشینی قان ایتدک بنی بی عقل و جان ایتدک
 ولی بر خسته دن ای دوست هرکز کسهدک کینک
 رقیبا بنی منع ایتمه نکارک خاک پایندن
 اگر منع ایدر یسک بل نه دینک وارنه آیینک⁵
 اولنجه چونکه ال چکمز کوکل دلدار مهرنک
 شفا ویرمز بکا هرکز سنک ای شیخ تلقینک

1* CH, 53a, 9 چوقدن بری 2 CH, 53a, 9 و CA, 556, 3 اما

3 CA, 556, 3 کیبی 4 Л, 49a, 3 مشکینک 5 CH, 536, 10 ایمانک

عجبی لعل نابکدن سنک یاقوت رنگ السه
 دهانک نقطه سندن دُر بولیدر چون مدورک
 اگرچه بودرد هر دم خطانک مسکی عالمده
 صچک بویندن ارشدنر آکا داخی معطرک
 خدا خلق ایتد عالمده ولی کل بوزلو دلبرلو
 سنک ذاتکده جمع ایتمش کوزلک تازه لک ترک
 رقیبک لاف اوروب درمش آخی اولد و دردن برکن
 اریسه کلسون اول نامرد آکا کوسترین ارک
 نولا میدان عشقکده سنک جان اوینسه مہری
 کد تیغ اولد آکا غمزک ایدر زلفکده چنبرک

88

دامندن جبیمک ال چک	دَپَلَهٗ ای رقیب کل بنی تک ¹	CH,55a CA,57a
مکر الله ال ² سنی تیز چک	تپوسندن فچن کیدسن آه	
بومدر عا دتک ایو کوک چک	بنی اولدر رقیبه رحم ایت یار	
بی وفا درلرایک هب کر چک	کمه حالم دیرمه حقمکده	
دوستم یاره سینه کلنک آنک	مہری غمزک ایتد قانده غرق	

89

دل ویردومیسه ساکه ای جان بویلی کرک
 هر دمده چشمک ایلپه قان بویلی کرک
 ترک ایتدک اتهمز درکن مبتلاگی آه
 خوبلر اچنده عهد و امان بویلی کرک

486
CH,54a
CA,58a

الله² CH,55a,2 و CA,57a,8 دک¹ CH,55a,1 دوک CA,57a,5

همدمی غصه و غم ایلدی دوران بزه
 رحم ایدوب لطفنی کوسترمک بر آن بزه
 پر ایدر کاسه^۱ هر دم ایچررقان بزه
 آه الندن فلکک داد الندن فلکک
 هرکمی کورسه آنک کل کبی یوزینه کولو
 صکره دن خار جفا تیغله بغوینی دلو
 نه اوزی کوپیز اسر کونده خویاشینی سلو
 آه الندن فلکک داد الندن فلکک
 کورمه دک برکولی کاشنده که صولهایه فلک^۱
 صنمه برکیمسه که ایتدوکنی بولهایه فلک^۱
 بو جهان باقی دکل ساکه ده قلمایه فلک^۱
 آد الندن فلکک داد الندن فلکک

48a

نچه سعیمیزی یولکده هبا ایلیه سن
 نچه بر اهله جفا جهله وفا ایلیه سن
 هر یی اولدورجک کیمه جفا ایلیه سن
 آه الندن فلکک داد الندن فلکک
 کوزمز یاشینی دوندردی بزم قانلو
 برففس دردومزار کورمک درمانلو
 حسرت ایتدک بزی اوشر سوکلوجانانلو
 آه الندن فلکک داد الندن فلکک

87

جیبیم نقش رویکدن کوکل بولدک مصورک
 جمالک آفتابدن جهان طولدی منورک

اوتی سنبل خاکی منبر آبی کوثر خلقی خوب
 جنته بکزتم آنی بن هیاندم کوریجک
 روز و شب الحان او فورا بلبدر خوش شوقله 476
 کل کبی کولر کوکل گوشه صداسی ایرجک
 آستانینی ادب ایتدک زیارت ایتمه
 یوزومز سور دک قدم بصدوغی پیوه کیرجک
 بر عزیزک بو مقامیدر که مهری صدقله
 جان و دلدن بر محبتی سن سن آنک کیرجک
 مُزدنه اق شمس دینک ویر صلوات قیلدعا
 قوتور عصیاندن اول سنی همت ایدجک

86

چکشم حد دن اشا جور و خفاس فلک
 کوردمم ذره قدر مهر و وفاس فلک
 سوردمم نیلین ذوق و صفاس فلک
 آه النذن فلک داد النذن فلک
 محنت و درد و بلا ییله کوزم یشلر ایدر
 حسرت و هجر و جفا ییله دلم بشلر ایدر
 نده یین باکه فلک او ممدوغم ایشلر ایدر
 آه النذن فلک داد النذن فلک
 ارتورر ناله ایله شام و سحر زارمزی
 اغلدر بیزی نه خوش کلدر راغیارمزی
 آه و افغان ایله هر دم کچورر کارمزی
 آه النذن فلک داد النذن فلک

بویله ظالم اولسون هیچ پادشاهی کسنگ
 گاه زلفی حائل اولور رخلرینه که خطی
 قلمه سون مهری سحاب ایچنده مام کسنگ

84

اولدی هنکام بهار ایردی دمی کلزارک
 آمدی دل بلبلی ارتور دمدر کلزارک
 وارہلم صحن کلستانده تباشایدلم
 سرور فنارینی صالندوغنی دلدارک
 دگه [؟] یوزشباشدا اوله بررخی کل غنچه لبه
 چککشوز جور و جفاسینی هزاران خارک
 سینمز دت قلبون قامتز چنک ایڈلم
 دکله سون یار مقاماتی ندراد وارک
 مدعی اولسه جهان خلقی فتوبیزه نه غم
 کر بزمله اوله بر دزه وفاسی یارک
 دامن وصلی جبیبک هله کرسون آلومه
 طونتمشم تیغ بلاسینه بوین اغیارک
 کرچه نقصان غزلسن لب یاری الحق
 طوطی مات ایدرای مهری شیر کفتارک

85

بو مقامک اسنی کرچه دمشکر کونچیک
 دللره ویرر حیات آب وروانی کونچیک
 کلستان ائتش بو آرای سراسر نوبهار
 خانه برخانه مزین ایلش رنگین چچک

زهی فرخنده طالع بونده هرگاه
 مقیم اولور بو جایه سال و با ماه
 که کچمش عمرمز حیفاً هزار آه
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 دعالر ایله مهوی شهریاره
 کانک لطفندن ایردک بو دیاره
 که کوردک کزلو کنجی آشکاره
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 کرم کانیده اول شهر امیری
 که طپراقدن کوتوردی هر فقیری
 خدا اولسون الهی دستگیری
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 حرف الکاف

83

اولمه سون اغیار ایله یاری الهی کمسنگ
 ارطمه سون کوندن کونه درد یله آمی کمسنگ
 کیجه لر نی کیبی نالان ایلم کوندن ز فغان
 اولمسون بنجیلین حالی الهی کمسنگ
 آستاندن بنی منع ایتمه ناصح دلبرک
 کعبیه یوز سورجک قلمز کنهای کمسنگ
 زاهد ا عیب ایلمه دل ویردو کم دلبره
 اولمست بونلاره اولورنی نگاه کیسنگ
 حسن الینه شاه اولالیدن یقردل شهرنی

CH,536
CA,556

47a

نه دل ايله قلم¹ تقدير آنی
 دنیلمز حشره دک آنک بیانی
 بولنمز سرسور کزسک جهانی
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 یاپلمش آنده بر شاهانه حتمام
 یکی حتمام دیلر مش آکا نام
 هم اولمش آی وکونش سقفنه جام
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 صوی جلابه بکوز حوضی در² در
 ملامال³ اولمش ایچی آب وکلدر
 دیار روم ایچنده شمد بر در
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 ایوچکدوک بودور آنک جفا سن
 کوره لم باری بر کره و فاسن
 سوره لم * ایمد⁴ ذوقیله صفا سن
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 زهی وقت و زهی ذوق و زهی دم
 فزحلمر کلدی کندی غصه و غم
 دیدین⁵ جان ایله بنداخی هر دم
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق

¹ CH,516,10 قیلایم ² CH,52a,1 وارد در ³ CH,52a,1 و CA,54a,7

⁴ CH,52a,4 و CA,54a,10 ذوقله امدی ⁵ CH,52a,6 و

CA,54a,12 دیایم

فزندن هربری قورصدی آیه
 ملک صلمش مکر اوستینه سایه
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 کله نرکس طوروب سوزمش کوزینی
 آچلمش غنچه لر دوزمش یوزونی
 بودر فردوس با غینک کزینی¹
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 چچکلر وجهه کلمش ایلمش جوش
 کمی سرخوش اولمش کیسی خاموش
 بولرخوش عشو ایاغرن ایلمش نوش
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 امیر عاشقان کل بو² تر نفل
 بتر آنده بنفشه نرکس و کل
 کله قرشو ایدر افغان بلبل
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 * اگر عقلک وریشه³ طوغرودوت راه
 وَریدُوزَ اَلْمَهْ لُو بِنْفِجِیَه کَه⁴ کاه
 آغجلر سایه صلمش صنکه خرگاه
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق

¹ CH,516,8 и CA,536,8   ² CH,516,8 и CA,536,11   یوسف

³ CH,516,8

اگر عاقل ایسه ک آکا   CA,54a,1

کر عاقلسک آکا

⁴ CH и CA там же   بِنْفِجِیَه هر

که برخوردارشید مه طلعت جبینده
 خدن کیم کورسه در کیم یاسینده
 طراف کوی صن خلد برینده
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 لبی یادینه اولمش کرم لاله
 طورر یک یا طوترالده پیاله
 قورردی اوستنه خیمه^۱ واله
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 پر اولمشدی کلیله صحن کلشن
 قباغی طولد وروب دوتمسه سوسن
 چهن سلطانی کلدر وجه احسن
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 دوزتمش طوطی قهری چکنه چنک
 نواده سازه^۲ طوتمش قوشلر آهنگ
 الینه باده آلمش لاله کل رنگ
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 ترنملر قورردی آنده بلبتل
 صفا سندن دیکه خندان اولوب کل
 صراحی مل دمیدر نه تعقل
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 قهواشجار جمع اولمش بوجایه

46a

1 Л,46a,2 کل оп. 2 СН,51a,9 и СА,536,1 ساز

کناری صافی جوی ارغوانلو
 آفر هر یاکه ده آب و روانلو
 دماغه بو بغشلو جانه جانلو
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 هواسی معتدلر صوبی کوثر
 درختی نارونله سرو و عرعر
 اوتی ریجان و سنبلخاکی عنبر
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 بتر دریاسی ایچره نیلوفرلو
 رخی زردی ویرر عشقن خبرلو
 گلستانلو تفریح گاه بیلر
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 یاپلمش² بر سریری عالی ایوان
 بیشل یپرقلر اولمش آکاسیوان
 اچنده در آنک اول شاه³ دوران
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق
 چو شاهک بیتنی معمور کوردم
 اچنده برق اورر اول نورد کوردم
 آکا صف بغلمشلو حوری کوردم
 نه خوش بیلاق ایمش بوشهرلادق

¹ CH,506,6 یانده CA,526,9 یاکده ² Л,456,10 یایلمش

³ Л,456,11 شاه он.

[باسم سلیمان¹]

س سن روح روان ای جان دل مردمه جان انجق
 کل رخلرگ شوقی کون کیبی عیان انجق
 ل لاله خدکی بلبل کلشنده کوروب ایدر
 عالمده کلی ترچوق بوغنچه دهان انجق
 ی یینادکله حسنوکی هرکیم کوره دیر شاها
 کندوسیدرر غلمان ییلاقی خبان² انجق
 م میلم سکا درخانم قربان یولکا جانم
 کرحکی سوزومک بوغیرسی یلان انجق
 ا ایتکله اشیکوکه چون هرکیجه همدمدن
 عزت ایسه مهرینه بیتر بره مان انجق
 ن نه وقت فرخ دوران عالم بودمه خیران
 بیک جانه دگر برآن نه خوشجه زمان انجق

قولقدک³ اولمش ایدق کرحه عاشق
 بجد لله که خوش کوستردی خالق
 نه سوز سویلندسه حقنده صادق
 نه خوش بیلاق ایش بو شهر لادق
 یشل دیبای کیمشدر چینلر
 یقرلر سیم قندیل یاسمنلر
 هر اطرافنی کل و سرو و سمنلر
 نه خوش بیلاق ایش بو شهر لادق

CH,506
CA,526

456

¹ СУ,45а باسم سلطان سلیمان ² В Л и СУ так! ³ СН,506,2 и

اطلسینه ویرمه سن مهری امیرک فارغ اول
درویشک پیتر پلاسی عارفه دیباج لوت

80

45a
دامن دلبردن ایده لی¹ بشومه تاج لوت
حمد لله کمسیه کوسترمدم محتاج لوت
رخلری نطغنده شهوات اولمدن جان اوپیزم
عالم ایچره وارپسه انجوت اولالجلالاج لوت
تاجری عشقی اوللدن شهر دلدن هر زمان
غیرلرسیم ایله زر بن جان ویرورم باج لوت
بن کمان ابرولرک کوره لی قربان اولمشم
غمزه سی تیرینه سینم ایتمشم اوماج لوت
تا ابد ظلمت شبندن قلمش ایدم دوستک²
ماه تابی حسنگ کر ایتمه سه اخراج لوت
زهر هجریه هلاک اولمشدی چوقدنجان ودل
لطف ایدوب شیرین لی کرایتمه سه کلاچ لوت
برغدا ویرمشدورر روچینه عشقی مهرینک
کورمن اول تا حشره دک روی جهانده آج لوت
بی کنه عاشقلری اولدرمک استر ظلمله
چشمی خونریزک که هیدن ایتمه سون حجّاج لوت

دوستم² Л,45a,5
¹ СУ,45a,1 اولالی

هرماه روی عاشقک آهی دخیانله
 هیچ کورمد گلگه صکوره یوزینک قواسی یوق
 آشه خلیل و سرت بنی اود لاره ای رقیب
 عاشق بو بولده ینمغه صنمه رضاسی یوق
 مهری کرکسه یولنه جان و بر کرک جهان
 اوینر کوتر رقیب ایله سندن صفاسی یوق¹
 ای دل همیشه جور و جفایه تحتل ایت
 صنمه جهانده هر کشینک بر بلاسی یوق¹

79

خرقة عرفان دن ایت زاهد بشوکه تاج لوق
 کرد لرسک کور میه سن تا ابد محتاج لوق
 جرعه عشقی مجازی نوش ایله صدت ایله
 تا حقیقتدن یکا یول بولاسن معراج لوق
 نفسکی تن خانه سنده چک قناعت کنجینه
 کیم سنی اسرار غیبیه ار کوره بو آج لوق
 جهد ایدوب دیداره ابر حکمه برتیه حجت
 ایده کور کعبه طوافن انتیدن حجج لوق
 نیچه بر ناحوت یره قانلر دو کوس ظلم ایله
 وارسیه عقلک کل ایله نفسکه حجج لوق
 نی کی اکلده درونکدن قبولبل ناله سن
 قمر کیبی دوست دوست دی ایله دراج لوق

¹ В СН и СА порядок расположения этих бейтов обратный.

کر سن قله سن دوست سری زلفکی چوکان
 بن دلخی قلم باشمی میدانه تکلف
 کلدکچه خیالک دله مهمان طوتر الده
 خون جگرمله طولو پیمانہ تکلف
 کویکده رقیبوی اَصِندُق بوغزندن
 ایت دکمه کز اولمز یزوق ارغانه² تکلف
 مهری سکه بیک جان دلریسک وپرای دوست
 بر بوسه ویره سنده آکارندانه تکلف
 حرف القاف

78

446
 CH, 526
 CA, 546

جرم نه در که دلبره بزدن صفاسی یوق
 بن بنده سینه ذره جه میل و وفاسی یوق
 هر بوخبیث ایله صلنور نیجه اولمیم
 کوردکچه بینی یوزچورر مرحباسی یوق
 عشقک اسیری دزدله درمأنده کم بکم
 اَلْسک بزنده کولمز آله خطاسی یوق
 بو نوبهاره⁴ برکون اولور کیم خزان ایرر
 غره اولمه حسنه سودکم آخرقباسی یوق⁵

¹ CH, 50a, 4 بیمار ² CH, 50a, 5 и CA, 52a, 8 اورغانه ³ Л, 446, 1 и оп.

⁴ CH, 526, 8 и CA, 546, 12 نوبهار ⁵ CH, 526, 5 и CA, 546, 11 перед этим

бейтом доб. هر بینوایه وصل نواسن عطا ایدر

بن بینوایه ذره جه وصل نواسی* یوق * в CA здесь عطاسی

یقیمسه غم ظلمتند ه قلمش ایدم تا ابد
 دخلری ناری خیالی خانه دلده چراغ
 دوشده مهوی بو پرینک زلفنک چنکالنه
 کی هنردر بو بلادن قودترسه¹ جازے صاغ
 حرف الفاء

76

شمدیدن² کیر و جهان خوبلرنگ وارینه یوت
 قوری دعوالر ایله ایتدوکی اقرانه یوت
 ایوچکدک بولرک جور و حفا سن³ به یوری
 نیچه بریلوره لم یارنه اغیارنه یوت
 هی بورش خنده لورک برشی و بیک دل ایله
 عاشقن الدیجی قولی یلان یارنه یوت
 سوئی سومزو و بونلر⁴ ها سور سومینی
 قوبو محبوبلرک دنیه ده بی عارنه یوت
 اعتماد ائدکی چون عهدنه هر جا ییلرک
 مهربنک داخی جهانده چورک⁵ افکارنه یوت⁶

CH,50a
 CA,52a

77

غمزک غرضی جان ایسه جانا نه تکلف
 باشده سنک جان دخی جانا نه تکلف

CH,50a
 CA, 52a

¹ Л,44a,6 قودترسه CH,496,13 قودتورسه ² Л,44a,7 شمدیدن

^{3*} CH,50a,10 یوری وار ⁴ Л,44a,10 بلر ⁵ CH,50a,10 بونلر

⁶ CH,50a,13 و CA,526,4 چورک ⁶ CH,50a,13 انکارینه

ایرلمز یاره جهد ایله ای مهری کشیده اولما ییجوت ذره طالع
حرف الغین

74

بربت کل چهره ایله عارف اول عزم ایله باغ
فوستی فوت ایتمه سیران ایتکه تیز کچر بوچاغ
بغرکک قانی ایله پر ایله چشمک ساغرن
دل کبابندن حبیبه ما حاضر ایله یراغ
غنچه لعلی یادنه نویش ایلسون کلکون^۱
لاله خدی شوقنه سرمست اولوب صونسن آباغ
وقت نوروز ایردی بو ائشاده غایت جهل^۲ اولا
بر نفس اولموت حبیبک خاکپا یندن اراغ
یا سوندر عید وصلکله یه اولدر مهری
قل ترحم وقتدر کم سوکوکه ایردی بچاغ

CH,496
CA,516

75

دوستم دل مرغنه قودمش قرا زلفنک آغ
کوز قزردوب^۳ دوشدم آآه کیم مشکل دوزاغ
نینه کیم جهد ایلم میل ایتیم مهرولره
چقر^۴ بولدن بنی بر زلفی قرا یوزی آغ
اولقدر یقدم شها عشقک فیتلن سینه ده
قوردی جسمده^۵ قانم اردی یورکده یاغ

44a
CH,496
CA,516

¹ Л,496,14 ایلم ² CH,496,4 и CA,516,8 سهل

³ CH,496,8 قزاروب ⁴ Л,44a,2 چیقروب ⁵ CH,496,10 قورید^۵ چشمک

کلدیسه خطی کل یوزنه مهری غم دکل
ترغنچه ایکن ایلشوز اختیارخط
حرف الظاء

72

جان بلبلی اندکجه سن غنچه دهاندن حظ CH,486
CA,51a

ایتهدی جهان ایچره بر باغ جانندن حظ
ای اهل صفا جهد ایت عشقیله کچور عمری 436

بولمق دلریسک کر جانیه جهانندن حظ
تیری مژدکی جانا آتسون قو کمان ابروک

ایلو بودل و جانم اول تیرو کماندن حظ
کلزار جبالوکی بوزدیمی صنورخطک

انتزیمی صفا اهلی هر¹ وقت خزانک حظ
چشمی درمش مهریک جانن قلورم یغما

ایتسون ایده رزغایت هی نزیانک حظ

حرف العین

73

دله جورن حبیب اتشد¹ قاطع CH,49a
CA,51a

ایچر صویرینه قانومی غزک

بنی پیرتیرله اولدرمش غزک

دوشلرک عشقک سوداسنه آه

طپوکن او موزیم دوست آخر

دریغایینه بکزر ایتدی راجع

عجب بودرکه اولمزدانی قانع

اراده چشمک اولماسید مانع

نه لراولدی بنم² باشومه واقع

قتوکه³ اولییدی کلی صنایع

¹ CH,49a,2 و CA,51a,7 هی ² Л,436,9 доб. بو

³ CH,49a,10 قپوکه

پادشاهم سیر اید، کن باغ حسنک گوشه سن
 بودل درویشکه سیب وز نخدان ایله عرض
 خاک پایینه نثار اتمک لکیچون د لبرک
 قانلو یا شکدن ای مهربی درمجان ایله عرض

حرف الطاء

71

عرض ایتدی کلشنه کورک اول کلغزار خط
 نقش ایتدی کل ورقلرنه یازدی یار خط
 صندم سحابه کردی و یا خود طولده کون
 اولمش کونش یوزنده مکر آشکار خط
 یازمش جمالی لوحه ریجان خطی رقاع
 دور فترده کورنجه بولمش قرار خط
 ایسترکه لعلی چشمسپله تازه تر اول
 آب کناره کلدوکی بو سبزه زار خط
 بلدی خدنده یزدی خطن قل قلمله یار
 مرغوب اولور کناره یازلسه غبار خط
 شمدن کرو و وفا خطنی قل قلمله یاز
 جان لوحه سنده صقلیالم یادکار خط
 کلدی عذاری اوستنه لشکرچکوب بوگون
 عاشقترینی یعنی که آیده تارومار خط
 صنبه جمالی آینه سندن کوزم ادم
 برتر ز کتورمکیله سن ای نابکار خط

CH,486
 CA,506

¹ آیرم CH,486,8

الهی کلش. حسن. کوزم یا شیله سن صقله
 طولبد، کرچه آهمن زمین و آسمان آتش
 چقرجان رختنی شهر بدندن مہری دلخستہ
 فداقل یازبولنده کہ آیدر ناکہ زیان آتش

حرف الصاد

69

دوست بحق سورہٴ اخلاص	بنی اولدر، بلاد ایلہ خلاص
یتر آتسون مرک تیرینی قشک	اوق نشاینہ اردی یایکی یاص ²
دلی دیوانہ موزی زلفکده	دوستم برقلیلہ بغلہ یہ اص ³
بحر شعرا یجرہ مہری بردردور ³	کہ آئی کورممش اولاغوام ⁴
معنی دکانی آیچندہ صراف اول	سندہ بولسون قہوسی کورخاص
ویرمہ نادان الینہ کیم نہ بلور	الینک قیمیتی اهل رصاص

CH,476
CA,50a

حرف المضاد

70

تشنہ در دل لبرکدن چشمہٴ جان ایلہ عرض
 خضروش ظلمتدہ قلدیم آب حیوان ایلہ عرض
 رخلروکک پرتون ستر آتسون کافر خطک
 ہی بیکم کورستر جمالک نورن ایمان ایلہ عرض
 منتها قدک کبی برنارون⁵ کورسون هفوز
 بوستانہ کل بوکون سروخرامان ایلہ عرض

49a
CH,48a
CA,50a

¹ CH,476,10 جان ^{2*} CH,476,13 اورک یایکی آص ³ CH,48a,4 و

CA,50a,10 بردردوز ⁴ В СН и СА это конечный бейт.

^{5*} Л и СУ,43a,3 лакуна.

یلا رایله کورمزم یارم یوزن بن مدعی
 سایه سی کیبی¹ قنتنک اکسک اولمز بر نفس
 لعل شیرینوکه بن جان² ویرورم ایرمزالم
 آه کیم قرشومه³ دائم لاثکلف بر مکس
 نیچه فریاد ایدین⁴ عشقک بلاسندن کرکل

426

بولمدک عالمده چون فریاد که فریاد بیس
 عارفه بر حرف بستدر⁵ هیچ تطویل ایلمه
 طالعک یوقدر کوزلردن ای مهری سوز کس⁶
 کو یک ایچره کیجه لر تا صبح اولنجه دوستم
 ایتلر وکله همدم اولدو غم بکا عالمده بس
 عاشقک قدرن بلور یولنده جان ویرسکر⁷ وان
 بی وفا هر جایلر سود اسنه یلمک عبس

حرف الشیخ

88

رخک انواری شو قندک طولیدر⁸ بوجمان آتش
 وجودم ملکنی یقسه عجبی هر زمان آتش
 یقوب عشقک اودین سیننده دائم صقلم جانا
 آنکچون خانه دلده بیز مردم نهان آتش
 فراقکله وصالکله دل مهجور ای دلبر
 اولور هر نار بر کلشن اولور هر گلستان آتش

CH,476
CA,496

¹ CH,47a,10 و CA,496,4 کیبی оп. ² Л,42, 17 جان оп.

³ CH,47a,11 قارشومه; CA,496,5 قرشومه ⁴ CH,47a,12 ایدین

CA,496,6 ایدین ⁵ СУ,426,2 و CA,496,9 پسدر ⁶ В Л и СУ этот
 бейт завершает газель. ⁷ CH,486,1 و CA,496,8 روا

⁸ CH,476,5 طولیدر

خوبلرک مهرینی مهری اولوروز ترک ایتیزز
کم نه دیریه دیسون بز اولاماز زیارسز

86

یولنه جان ویرمهک جانانه کلمشردنوز CH,456
CA,48a
طالب درد اولمشوز درمانه کلمشردنوز
باشی طوپ اتمکیچون زلفکک چوکانه
عشقکک میدانه مردانه کلمشردنوز
مهرکی کولده¹ محکم طومشم حوت سوریلم
صدقله منصوروش اورغانه کلمشردنوز
کلستان حسنک هر گوشه سنده دوستم
بلبل² کویا اولوب افغانه کلمشردنوز
کلمشم حسنک نکاتدن که شی لله ایدم
صنمه بودرویشی جانانانه کلمشردنوز
ای طبیب دل بنی بند ایله درمان دقتیده
زلفکک زنجیره دیوانه کلمشردنوز
شوع رخسارینه جانانک ای مهری دانها
یانه لم³ پروانه وش چون یانه کلمشردنوز

حرف السین

87

نینه کم یارک یولنده جان ویروب ایتدم هوس CH,47a
CA,496
وصلتینه بولمدم عالمده برکون دست رس

1 CH,456,9 کولده¹ 2 Л и СУ,42a,10 بلبل² 3 Л,42a,14 یانه³

رخی دورنده ویرر زلفی بزه عمر دراز
 فرخندن^۱ براولبدر کیجه مزکوندوزوز
 یاپشوب دامن اغیاره مدارا ایدرز
 نیتته گیم یلورورز برچوپه کچمز سوزومز
 عشقی راهنده آنوک خاکله یکسان اولاتم
 جان ملکن یقلیم کوکلره چقسون توزومز
 آسمانیلر آتر کوکلره آهم دون وگون
 برق آهمله عجب یانمز ایسه یلد زومز
 رخی شمعینه آنوک مهری چوپروانه لوز
 یانه لم یاقله لم بر پوله المز یوزومز

65

نیلیم بیچاره کوکلم بردم اولمز یارسز
 ابسم اولمز نیتته کیم جهد ایلرم بو عارسز
 بن دلده نامنی درد ایتدم اماتا لبرم
 بردم اکثر آدم اولمز بر نفس اغیار سن
 وصلنی اقرار ایدوب صلده بنی سودالره
 دوندی انکار ایلدی بودینی یوق اقرار سن
 ای طبیب جان مدد بیارکم اولدوم مدد
 دیکه خودر عاشق اولدیمک بکاتیمارسز
 کورمدم بر خوبکم یاننده اولمایه رقیب
 بوجهان باغنده هیچ کل اولمز نیش خار سن

42a

¹ فرخنده CH,45a,13 и CA,476,7

وار خانقہی بکله ریایله سنای شیخ
 ثابت قدموز ساکن میخانہ لوز بز
 غافل¹ قومنز خوبلرک² الدن اولنجه
 زنجیر سر زلفتی دیوانه لوز بز
 رسوالغوم³ خلوت جهان بلدنه غم چون
 کوش ایلمنز⁴ ناصحی رندانه لوز بز
 میداننه عشقک بوکون اخلاصله کردک
 باش اویندیجی برنچه مردانه لوز بز
 ای دوست رقیبیله طوب صحبت ایدرسن
 عشاقلوز چون ینه بیکانه لوز بز
 قلموت دلریسک دل ویرانه⁴ معمور
 کل کولمزی یپ قتی ویرانه لوز بز
 ترک دل و جان اتمیجک دوست یولنده
 ای هری نچه طالب جانانه لوز بز

64

کوردی برماه لقابی ینه سودی کوزمز
 گوز اوچدن کوزه کوزاودلره آتد اوزمز
 لبی وصفدن آنک صورمغه بن جان ویروم
 عرض حال ایتمکه لیکر . اکا دویمز یوزمز

CH,45a
 CA,476

رسوالغوم³ CH,466,9 خوبلری² ل,416,2 عاقل¹ CH,466,8

ایلمشوز⁴ CH,466,9 و CA,49a,3

سن وارکن ای دوست بکایار کرکمز
 جورک حکیم غیری وفادار کرکمز
 جورکده وفادار بکا دردکده دوا در
 بیهار دله بر دخی تیمار کرکمز
 جانا بو جهان ایچره وفادار صنبلر
 هر گوشه ده کرحه نچه سی وار کرکمز
 کریکده سنک دائما عریان اولیر تک
 جنتده بکا حله و دستار کرکمز
 پند ایتبه بکایار ایچون یارنی ناصح
 یارم بکا پندک سکا هی وار کرکمز
 چشمک بنی اولدردی و سن یوق انجه دیر سن
 غمزک خوشه ایدر انکار کرکمز
 مست می عشوت اول یوری عالمده ای مهوی
 پس رند و خرابات اولنه عار کرکمز

عشوت آتشینده² یانجی پروانده لوزربز
 بر آتشه پر یقییجوت یانلرزبز
 نوش ایلمشوز روز ازل جامنی عشقک
 تا حشره دگ اول شوقله مستانه لوزربز

CH,486
 CA,486

¹ Л,41а,13 یوق ² СН,486,5 доб. یانننه

پریقیده پروانه صفت شمع رخوکه¹
 عشقک بنی استاد جهان اتمک اولمز
 کولشنده کوردسن کلی هر خار ایله مهوی
 تا صبحه دگیر آه و فغان اتمک اولمز

61

CH,46a
 CA,486

سنسز صنایه جسمومه² بو جانی³ کر کمز
 جانم سن ایشر سن بکا جان آنی کر کمز
 کلزار خدکسز بکا ای جان و جهانم
 41a
 فردوس جنانی کل خنداننی کر کمز
 *دیشک وارکن لؤلؤ و مرجانی⁴ ندرلر
 لعلک وارکن چشمه حیوانی کر کمز
 دردک یتر ای دوست بنم دردمه امسم
 دل خسته که جانا دخی درمانی کر کمز
 خد و کله قدوک و رخک⁵ وارکن ای دست
 سرو و سمن و لاله و ریچانی کر کمز
 جانانکی ترک ایت دیدی جانک کرکیسه
 مهوی دیدی جانانی کرک جانی کر کمز
 اولدر مکسه ای دوست رقیبی یتر الحق⁶
 اول کلب لعینک بر اوخ تانی کر کمز

¹ CH,46a,5 و CA,48a,12 رخوکه ² CH,46a,9 چشمه CA,486,3 جسمومه

³ Л,406,17 جان ⁴* Л и СУ,41a,2 لؤلؤ و مرجانی

⁵ CH,46a,13 و CA,486,7 رو رخک ⁶ CH,486,2 و CA,486,9 ایحق

قده بیلمیر. عاشقلم چون حشره دکین
 دوکلم باشمزی طشره آقسون بشمز
 خاری الدن قویه لم جان ویرلم کل یولنه
 قچن ایسه کیدجکدر قویه کتون بشمز
 قوری لافیله جهانی بزه کولدر میه لم
 سزویله اشلیه لم هراشی بتسون ایشمز
 لقبه لقبه قویسونلر آتیز هر مدده
 راضیوز تک هر او یوزایت یبه سونلر ایشمز
 دوشده کوردم که وقیبی بله رد ایلد یار
 اگله تقبیرمزی خیره دونوبدر ایشمز
 دلبرک یولنه مهری دوروشب جهدا یلدلم
 قالسون اول یولده بزوم در فغزله دیشمز

80

حسرت حکرم¹ در دله قان اتمک اولمز
 محنت بلومی دور کبان اتمک اولمز
 کوز یاشنی قدک کورب ای سرو روانم²
 یوز صویله سن³ سروه⁴ روان اتمک اولمز
 فتان کوزک قصدک دل جان ایشرای دست
 تیرمزه که سینه نشان اتمک اولمز

CH, 46a
CA, 48a

1 CH, 46a, 2 و CA, 48a, 9 حکرم 2* CH, 46a, 3 قاش کبانم

3 CH, 46a, 3 و CA, 48a, 10 سرویله سن 4 Там же سرو

سائلرنه ویریمه بیچ حسنی زکاتن
 یادلاره قله لطفله احسان نه قولیسوز
 بو یورمش ایکن. آصمغه اول یاررقیبی
 آصلمه دن ایت اوزله ارغان¹ نه قولیسوز
 اولدوریسر آخرغم هجران سنی مهری
 یارا تمز ایسه دردکه درمان نه قولیسوز

58

CH,47a
 CA,49a

چون دردله آه ایلمکه باشلوز بز
 هر قنده سه عشوت اهلنه یولداشلوز² بز
 هر غنچه لبک یادنه افغانموز آرتتر³
 بلبلر ایله کویه که قوداشلوز بز
 شمع رنکه تاکیجه لوصحه دک آیدوست
 پرویقه ده پروانیه یولداشلوز بز
 اکلمه انیار ندیم یار ایشکندن
 اول کلب لعینی شو قدر طاشلوز بز
 خوبلرده وفا بولیمدق مهری جهانده
 بر بختی سیه طالعی یوق باشلوز بز

406

59

حجی نابی بزم اللهه قلوبدر ایشمز
 که بو هر جایله اوغردی قوتسوز بشمز

¹ Л,40а,11 ازغان ² CH,47а,2 и CA,49а,9 حالداشلوز

³ Л,40а,15 آتر

دیدے مہری اول کله بنجیلیر بلبلمی اولر
 دیدیکم بن کوروردم² کوند سنک کی هزار
 حرف الزء

58

40a بزدن قچور و حسننی دلبر نه قولیسوز
 بلبلدن اراغ اولدی کل تر³ نه قولیسوز
 قهرن چکه حد دن اشق عاشق صادق
 لطف کوره هر جا هل و ابتر نه قولیسوز
 بیک یرده دلم دلمش ایکن غمزه ستره
 چشمیده اوره سینمه خنجر نه قولیسوز
 یوق یرده دهانی خبرن ایتدی دیوفاش
 دوشوردی بزنی دللو اللر نه قولیسوز
 شیرین لب اعیاره صونتر مہریه صونمز
 طوطی بقه قرغه ییه شکر نه قولیسوز

57

بندن چورر یوزنی جانان نه قولیسوز
 میل ایتدو کی قولنه سلطان نه قولیسوز
 عاشق لری بر بوسه سنه جان و یرده هم
 اغیارله اول صارله عریان نه قولیسوز
 درد اول درینا کشک سوکلو یاری
 یانندن اراغ اولدغی برآن نه قولیسوز

¹ CH,386,8

بن کبی

² Л,396,17 کوردم

³ Л,40a,1

تر оп.

⁴ Л,40a,5 صونتر оп.

فرقتدن^۱ اِکله سم دتر زمین و آسمان
 حسرتدن^۲ آفلسم اشبو جهانی صورت
 مهریه^۳ رحم ایت بوکون یوخسه بلورس دوستم
 ایرقه دن تیز حسنک آینه سیفی صورت

55

ینه ایام بهار ایردی بزندی هر دیار CH,386
 قلدی آفاقی شکوفیله مزین کردگار CA,406
 نیچه نفتش ایتدی کور اول نقاش صنعتکینه
 هر دخت خامد کوستردی بر روی نکار
 دولت آنلار کله^۴ بو اشناده اولاکلار اده
 برالنده جام ساغر برالنده زلف یار
 که یکاغندن کل آله که لبندن مل آنک
 که میانینی در اغوش ایده که بوسه کنار
 کل کبی کلده ینه عالم بهار یله بوکون
 صورتن کشف ایلدی کلزاره بکزر شهر یار
 قد دلجوسینی کوردی رفقه کورده سولر
 آکه کرم اولوب چمنده آیه سن قرص^۴ چنار
 هر کل اندامک هواسینه می خام ایچ یور^۵
 عارفیسک فرصتی فوت ایتمه بودم زینهار

¹ CH,386a,8

فرقتدن

² Там же حسرتدن

³ CH,386,3

آنلرک

⁴ CH,386,6

قرص

⁵ CH,386,7 и CA,406,11

جام

کوزلری یاشن روانلرایلیوب نالان ایدر
مهری حسنک کلستانده بوکون دلا بدر^۱

53

نه حسنم^۲ آفتاب ونه خود^۳ ماه کنجیدر
نه قشلم کمان ونه زلفم نشانجیدر
بهتافلر ایلیش بزه رعنا دیوخطیب
شاعرلرک بر نجه سی غایت یالنجیدر
لاغیاه بوسه استسه بزدن عجب دکل
ساقالی^۴ کلسه هرکشی ایلر کلنجیدر

CH,426
CA,45a

386

شدن کرومقامی بزم بوسه مزه مان
یلرله یورک اغرسی اسهال رنجیدر
هر آستانه یوز سوربوس^۵ بوسه جر ایدر
بو باب ایچنده مهریده سند دلنجیدر

54

هر سحر وقتنده دلبر چون صباه رو طوتر
زلفی بویله جهان اطرافنی خوش بو طوتر
بو کوزلر شاهنی حسن اچره کوردن ناکهان
سرتسر دل ملکنی دیدمکه آخر بو طوتر
چشم پرافسون ایله دلر قومهز بندایتمدک
سحرله بکوز جهانی بو ایکی جادو طوتر

CH,39a
CA,41a

^۱ CH,42a,7 و CA,446,2 دولا بدر ^۲ CH,426,10 چشم ^۳ CH,426,10 و
CA,45a,4 خود ^۴ CH,426,12 ساقالی ^۵ CH,43a,1 سوربوس
سوربوس

سرو قدک نازله سیر ایتد وکنجه¹ باغده
 هر یکا آغزی صوبی آقر آکابستان² امرنور
 باغ حسنکده صبا دپرتدکنجه زلفکی
 غنچه لر خندان اولوب زلفوکه ریجان امرنور³
 دوششم چاه زرخدانکه کرجه راحتم
 جد لله حاله صراهل زندان امرنور
 حقه یاقوت ایچره بالله اول دزدانه⁴
 تم اولا جان ویرمییه اول بهره هرکان امرنور⁷
 دردینی دردینه درمان ایدلیدن⁶ دلبرک
 مهرینک هر وجهله دردینه درمان امرنور⁷

52

مصحفنده حسنکک جانا خطک اعرابدر
 صورتک عشاقه جامع قشکرک محرابدر
 آستانوکه نجه یوز سور مسون لیل ونهار
 اهل عشقک سجده کاهی قبله سی اول بابدر
 دل شب زلفکده کمراه اولیسه اولنر عجیب
 ای شه خوبان عالم صورتک مه تابدر
 یالکوز بر بنمیم سن دلربایه مبتلا
 جان و دلدن بوجهان خلقی سکا احبابدر

CH,42a
CA,44a

¹ Л,39a,3 ایتد وکنجه ² CH,40a,4 که ³ Л,39a,4 امرنور оп.

⁴ CH,40a,7 دردانه یه ⁵ CA,426,2 دردانه ⁶ Л,39a,8 بهره оп.

⁷ CH,40a,8 ایدلیدن ⁸ CA,426,3 ایدلیدن ⁷ Л,39a,6,7 امرنور

اولنجه مهري جهانده بوسري ايتمه تباہ
 يقاكي چاگ ايدوب ايت كوردكوكه درده آه
 مزارك اوزره بتن حشراولنجه ديه كياه
 فغان كوزلرالنندن كه بې وفالردر

50

که هجر یار و گاه بنی غمبار اولدورد CH,42a
CA,446
 که وصل دلبر ایله کچن دملراولدورد
 دشمن کولر بو حالمه بن اغلام مدام¹
 می بوکه جاننی قتلنور ادملراولدورد
 خسته دله خیالیله ای² امسم ایلیین
 مشکل بودر که شمدی بنی املراولدورد
 آغلك کلوک که برکون ایاد وستلررقیب
 اجل ایرشمدن بنی در هملراولدورد
 خار جفاده مهري اولورسه نه غم رقیب
 ایت قیبرج سنی آنی کل فملراولدورد

51

لبلروکی کوردکجه دوستم جان امرنور³
 یالکوز بر بنیمیم کافر مسلمان امرنور³
 کوزه لی زلفک شبنده یوزکک⁴ انوارنی
 چرخ سرگردان اولوبدر ماه تابان امرنور

38a
CH,40a
CA,42a

¹ Л,386,13

مداد

² CH,42a,11. и CA,446,5 خیالیله

³ Л,39a,1

اورنور

⁴ CH,40a,3 и CA,42a,10 حسنک

بن فتری کبی دوست درم صبح اولیچہ آہ
 اول خوش رقبیلہ صرلوب جانہ جان پتور
 عشقک مینی فوش ایدلی مہری دوستم
 کندی بشینہ کلمدی عقل بی جان پتور

49

386
 کوزلرلیہ کوکل کرچہ آشنالر در
 ولیک ہر دم اولردن کلر. حفالردر
 دمزلر عاشقی کورد گجہ مبتلالردر
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالردر
 اگرچہ عاد تیدر خوبلرک چو عاشقہ ناز
 ایکنده حدد آشور میوب اسلر هله آنز
 کچوردیلر کونمز ہر دم آہلہ قش و یاز
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالردر
 جفالرن کورہ عاشق و فالرن اغیار
 سورر جہانده منافق صفالرن ہر بار
 سَوۂ نی¹ کندولری سومکہ ایدر لر عار
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالردر
 وفالو کرچہ کوزل چوق دنوردی ورا ندہ
 بز آنی کور ممشوزدر جہانده بر آندہ
 بلیدیم بولرک نامی وار نشان قندہ²
 فغان کوزلر الندن کہ بی وفالردر

¹ Л,386,6 سوہ لی

² Л,386,8 قتندہ

کم وار کوزلر ایچره جهانده سکه یتر CH,38a
CA,40a
 یاخود بلاکش عاشت شیدا بکایتر
 دل حجره سنده هر گجه عشقک مطولن
 کوزمکه جان دلیل و تنم بوریا یتر
 زجریه حددن آشدی کوزم یاشی باشدن
 جوریه یتدی جانمه ای دلربا یتر
 قهرک جهانده بن کوروم لطفکی رقیب
 اولدر میکسه عاشقی هی بی وفا یتر
 یوز سورمکیله ایزلونه اولدوم آشنا
 کویکده ایتلرکله بو بن مبتلا یتر
 سن ای نجاتی استر سک بوریا دوشک
 یار ایشکنده مهریه بر قور جا یتر
 بردانه ایله زلفی کوکل مرغین ایتد صید
 باکه جهانده عمرم اولنجه غذا یتر

48²

کوردم رخینی زلفی شبنده نهان یتر CH,386
CA,41a
 صنم سحاب ایچنده مه آسمان یتر
 حسنک مثالی بردخی کلمشیدر عجب
 هر گوشه سنده برک کل ارغوان یتر
 قلسه وطن عجبی بو دل آستانکی
 پس عندلیب قنده کوره کلستان یتر

1* Л и СУ,38а,6 лакуна 2 В Л и СУ эта газель и предыдущая не разделены.

سایه دلداریه کرم اولسون عاشقتره
 دلبرک لعلی نباتن دشلش آمدن وار
 بوجهان باغنده مهری نیجه نالان اولسون
 برسنگ کپی خصوصاً غنچه لب کل فنده وار

48

کوزیله¹ عنزه سی صنمک ال برایتد لر
 صندوق سینم² آکه نشان ایدوب ایتد لر
 احسند که بوخدنکله بیک یاره قلد لر
 جان پوته سینئ³ طوغرسی طوغرو کوزتد لر
 عشقک⁴ یولنده اوخ کبی طوغروکلن شها
 ناموسی شیشه لارنی چوقدن اوشتد لر
 عمرم طویلکنه⁵ ینه ثابت دلیلدز⁶
 چون رخلرنده زلفی صنملراوزتد لر
 اولدرمه سی محققت ایدگون رقیبی یار⁷
 کم مانع اولدیکم بوگون ایمن اوزتد لر
 جان شمه سینه یندوغنی دوستلرگوروب
 دل مجهریله کوینبوب بیله توتد لر
 جان المغ ایله می قویالو سنی خوبلر
 ای مهری قتلن دانی⁸ دخی ساکه نتد لر

CH,37a
CA,39a

38a

1 CH,37a,2 و CA,39a,7 قاشیله 2 Там же سیم 3 CH,37a,3 و

CA,39a,8 پوسته سنی 4 Л,376,18 عشقنک 5 CH,37a,5 و CA,39a,10

آخی 6 طویلنه 7 ولیدی, Л,376,17 8 CH,37a,9 و CA,39b,2 دون 8

عالی غرق ایلریبیک کیمسه سلمزیا شکی
 صکره کر قان آغلربییک کونده بیک کوزاززار
 376 کلستانده ایکن اول غنچه تک فریاد قل
 یوخسه یاردن کل کیدیر قالورسون ای مسکین هزار
 خارالندن دامنن قورترمنیچون دلبرک
 سن دخی هر کلستانه یوزاوروب یلوارنه وار
 مردیسک غیرت دمیدیر سوررقینی هرمدک
 دامنینه ترککلک یاپشسون سعی ایله خار
 برزمان مهری فلکده سیرایدرد شمدک کور
 بوسبدن اولدی اوش آقیرالتندا غبار

45

کرچه دل مجروحدر هجرکله کوزده نمده وار
 حد لله کیم وصالکدن اکا مرهم ده وار
 دل غریبن نار هجران کر یقوسه غم ییمه
 ساکه ای قنلو ییشم اهم کبی همد مدده وار
 تیغ فیرکدن جکولویاره لندی کرچه آه
 آتش عشقک ییز سیننده کویا دمده وار
 آتمه سوننی تیر غمزکدن کمان ابرولرک
 یالکوز جانم دکل آکا هدف سیننده وار
 همد اولدکسه حبیبه غزه اوله مدعی
 بوجهاندر شادلق صوکنده لابد غمده وار

CH,43a
CA,45a

صده CA,45a,11 مرهمده 1 Л,376,7

آشکاره بوسه جز ایتدم لبندن دیدک یار
 عارف اول عارف قتنده لطف واحسان کز لودر²
 عشق بر سر الہی در نہ بلسون مبتدی
 حمد لله مہری جاہلدن بو عرفان کز لودر

43

صرا فیدہ بندن بتر آوارہ اولبدر
 بکوز خدی دلبر لرینگ قارہ اولبدر
 قویوز لری آغ اولسون اول خیز لری کم
 عشاقی قور احسان لری اغیارہ اولبدر
 مست می عشق اولمش و کوزینہ کتورمش
 او کار طورر ارقسی دیوارہ اولبدر
 بوغنیچہ کم آچلمہ دین آنک تپہ خارے
 شمدن کرو بونلارک اشی وارہ اولبدر
 هر بادہ ده جانان لبی یادینہ ای مہری
 صرافیدہ بندن بتر آوارہ اولبدر

44

عاشقیسک عشق یولندہ صقلیمہ ناموس و عار
 جہد ایدوب بو یولده جان و پریوخسہ الدنکتدی یاد³
 فارغ اولوب کر کوکاسز استریسک یاریگی
 غافل اولمہ کی حذر قل غیرتک اولور نکار

¹ ل, 37a, 6 جوم ² Там же کز لودر оп. ³ Л и СУ, 37a, 15 عار

جان ویره مز یولیده دمه مہری دوستم
صادق لک جهانده بو داخی بوی کچر

42

CH,446
CA,486

شویله کم دل خانه سنده مهر جانان کزلودر
نیتہ کم جانده الفت تن ایچر دهم جان کزلودر
دامنن اوپ دولت استرسک یوزک سورپائینه
دردنه ویر جانگ ای دل که آنده درمان کزلودر
قاشی بسم الله ایله اوقی جالی مصحفن
کفر زلفنده کور آنک نچه ایهان کزلودر
لبلرنده دشوری نظمن کورن در کویا 37a
حقه یا قوت ایچنده در و مرجان کزلودر
مدعی کولدر ب² اغلتنه سون دیکبھی یار
غرقه ویرر عالی باشمده طوفان کزلودر
غم دکل طوتسه خطی یارک عذری چوره سن
ظلمتک ایچنده لابد آب حیوان کزلودر³
غمزه سی اوقلارنه سینم نشان اولالی آه
یار بیلور یور کده نچه پیکان کزلودر
غصه سن دلده کوروب صورت خیالی بر دیدیم
خیلی مدتدر دروننده بو مهمان کزلودر³

¹ CH,446,5 که оп. ² Л,37a,2 کوکدر ب

³ В СН и СА порядок этих бейтов обратный.

بن وفا اومد کچه¹ اول بی رحم دلبر آه کیم
 جوری حدّ دن آشورر نازبله اوراندن چقر
 غمزه سی دوزدی بولوب دلده خیالی خزنه سن
 دیدک انجقدر² که درلر کنج ویراندن چقر
 زلفکه باش قوشدک غمزک یقدی دللر شهرنی
 شمدی فتنه عالمه سن چشی قئاندن چقر
 مدعی سوزبله الدن چقر دم یاری آه
 هرکه شیطانہ اویر البتہ ایباندن چقر
 ای بلاکش مہری سن بکوزر بلایی سلی سن
 ساکه دایم بی وفالر غالباً آندن چقر

41

شول دلربا که حسن الینک کشوری کچر
 بر شہدر اولتکه جان³ و کوکل لشکری⁴ کچر
 اول دلربایه⁵ دل نجه اولمایه مشتری
 جملہ جهان کوز للرینک سروری کچر
 ویرسه ضیا جهانی جهانہ عجب مد
 اول دلبرگه حسن جهان انوری کچر
 جلا د چشی جانہ قصد اتمدین هنوز
 درد لو پوره که⁶ غمزه سنک خنچوری کچر

CH,44a
CA,46a

1 الحقدر 2 CH,376,12 و CA,40a,4 اومد کچه 3 CH,376,11 و CA,40a,3

4 ل,386,9 کشری 5 ل,386,10 دلربا که 3 ل و SU,386,9 جا

6 CH,44a,5 یوزینه

دردلو یورک ای مهری جفایه ایدیک صبر
جوری زمانه خوبلری حددن آشوردلر

دیک دلبه حسنمک حیرانی اول دیدم بسر³⁹
دیدمی هر دم عشقمک کویانی اول دیدم بسر
دیک حسنم کلستانینک هزاران دردله
روز و شب بلبل کبی نالانی اول دیدم بسر
دیک کعبه کویمک اتسک طوافن صدقله
عید وصلومک هبان قربانی اول دیدم بسر
دیک یوز سور آستاننده طوب لیل ونهار
سندده خدمتکارمک دربانی اول دیدم بسر
دیک ای مهری سکا جانان کورکسه جان ویر
امدی کل عشقم یولند فانی اول دیدم بسر

زلفک¹ و فاشک قدک کوردم که جان آندن چقر⁴⁰
بونلره جان ویرمین البته جانانن چقر
تیرغمزک طوتبه سون ژنکارغدن دوستم
یوره کومی یارکل پیکانکی فاندن چقر
بیکنه محبوسدر چاه زنخدا نکه دل
زلفکه ارض² قورتر اول مسکینی زنداندن چقر

CH,376
CA,396

366

¹ CH,376,8 زلف ² CH,376,10 و CA,40a,2 آرضی

دی ویردم یلکوز صمه سکا جان بله در
 دل نه در جان دخی جانا سکا قربان بله در
 کچک ای قاشی کمان غمزک اوقتی جافدن اوقته
 دخی چشمک نچه بر سینمه مژگان بله در
 36a نیدلم کوزدن اراغ اولدکیسه دوست یتر
 چون خیالک دل ویرانمه مهمان بله در
 کوروب اول یاری بکاسویلمسون دیورقیب
 متصل سایه کی کور نجه شیطان بله در
 مبری بلبل کی افغانکی دلدن فومه کیم
 لاله خدنده آنک چون کل خندان بله در

دوشمنلر اوستنه صنک ال اوشوردلر
 ینلو¹ خبرله اوش بنی کوزدن دوشوردلر
 هجر آتشیله دل خو ازلدن کباب اییدی
 سیننده یقدیله چکرمدده پشوردلر
 اولدیردم اییک² مدعی بر چلمییله³ تیز
 نیلرسن ایتلر عوعوی عقلم ششوردلر
 اولدیرمی غزا دیو عشاق جمع⁴ اولوب
 کافر قیبه هر بریسی⁵ برطاش اوردلر

1 СУ,36a,5 и СА,426,5 یتلو 2 CH,40a,13 и СА,426,7 اولدیرمک

3 Там же 4 Л,36a,8 جمع оп. 5 СУ,36a,8 [?] بری

نچہ شرح ایلپیہین غنچہ دہانی خیرین
 ناکہان ناز نہاندن ینہ بر راز آچلور
 فورقوم لعل لبینک خیرین سویلمیکہ
 ناکہان کنج نہاندن ینہ بر راز آچلور
 ہر قچنگم ایدہ رم عشقی ہواسندہ صدا
 آمیک پردہ لردن نچہ شہناز آچلور
 آردم حسن کتابن کہ وفا رسی بولام
 ہا جفا بابیلہ مسئلہ ناز آچلور
 مصحف حسنی کوردک چون اوتی سورہ نور
 مہری عاشقترہ عالمدہ بوفال آ از آچلور

38

دل سری زلفوکہ بردار اولغہ جانن سورر
 اولمیکہ پیر استراشدہ² کلدے اورغانن سورر
 بوینہ طقسک نولا جانا کمند زلفکی
 عید وصل ایرسہ³ قچن ہرکیشی قربانن سورر
 تارومار اتش رخنہ یار زلف عنبرین
 صاندہ سن طاووسدہ کلشنہ جولانن سورر
 عاشقہ معشوق چون جور ایدہ کلشدہ رازل
 ترک عادت ایلمز ہرکیشی ارکانن سورر
 مہری دل خستہ نک حالن صوررسہ یارہدک⁴
 بر نفس قلمشدہ اما آہ اول جانن سورر

CH,406
CA,426

¹ CY,356,4 ناز ² CH,406,5 ایشٹہ ³ CH,406,6 اولسہ

⁴ CH,406,9 و CA,43a,3 یارہدیک

چکمزید بر نفس خارک جفا سن نیلسون
 * لیکمی بلبل کلستان ایچره کلک طوتساغیدر¹
 بنم حسنوکه وجودم شمع در پروانه دل
 بویانن جانم فتیلی در یوراکم یاغیدر²
 دهرالذک بر صفا جاهنی نویش اقدرمدک
 صوندوغک هر دم فلک مهریه بیک طاسراغیدر

34

خطک بنفشه خدک خوش یاسمینه بکزر
 کلزار حسنک ای دوست جنت اچینه بکزر³
 حقن دی ای فلک سن کوردکی دور ایدلک⁴
 خلق جهانده بر خوب بو نازنینه بکزر
 یوزک کوروب حسدن بدر اولسون قهریچ
 اوینکنکیله قاچن سن مه جینه⁵ بکزر
 حلقه اولک فرقتدن⁶ قدم بنم ای بی رحم
 بغرک سنک عجبدر سنک نکینه بکزر
 عشقک یولنده جانا جان ویردکم کورنلر
 در اصل عشوت اچنده مهری کزینه⁷ بکزر

CH,436
 CA, 46a

356

35

دلبرک باغ جمالی که قش و یاز آچلور
 صن جنان کلشنیدر کللوری طورماز آچلور

1* Л,35а,9 лакуна; СА,42а,5 کل یوزک کلشنده جانا بلبلک طوتساغیدر

2 В СН этот и предыдущий бейты оп. 3 СН,436,9 اخسه (так!)

4 СН,436,10 и СА,46а,4 اولرن 5 СН,436,11 и СА,46а,5 حبیه

6 СН,436,12 فرقتدن 7 СН,436,13 и СА,46а,8 کوزینه

راستی بپیرایله^۱ عشاقی نوالر کوستر
 دلری حیران ایدر عشقک صداسی اوزکه در
 خلوتکده زاهد اعیب ایتیه اهل عشقه سن
 کنج غمده عاشقکده بی ریاسی اوزکه در
 35a ایشک آلتون آتیک استرسک یوزک زرایکل
 طالب اکیر عشق اول کیمیاسی اوزکه در
 بوی زلف دلبرک غیرن کتورمه ای صبا
 بودل سوزاننه قبله هوا سی اوزکه در
 بر طیبیه بن دیدیم بیبار عشقه چاره نه
 دیدی دلبر وصلیدر آنک دوسی اوزکه در
 بر پرینک حلقه زلفینه ناکاه اولدی صید
 شمدی مهری مسکینک دام بلاسی اوزکه در

33

خرم ایدن عالی چانا جمالک باغیدر CH,396
 دوستم عشاقه رحم ایتکل که حسنک چاغیدر CA,42a
 بلبل ایگلر خاردن بن اغلرم اغیاردن
 مستدام اولسون بزمله خیلی درد اورتاغیدر
 ریسمان زلفکله نچون بغلوردر بوینم دیدم^۲
 کوستر و ب چشمین دیدی بوکافرک طوتساغیدر
 حسرتندن اغلرم سن یوسفک یعقوب وش
 کوزلرم یاشی دوکنمز سنکه نیل ارماغیدر

^۱ CH, 436,1 и CA,456,8 ایلمر ^۲ Л,35a,8 بنم

دل دُزدی باغِ حسننه ال صوفیه سون دیو
 زلف سیاه ماری¹ گلستانده یاتدیله
 کل رخلرینه بکزدم² آنک دیمش مکر
 سوسنلر اوستنه یور یوب دل اوزتدیله
 نازکلیله میوه سن الدوم دهانک
 کور باغبان³ یعنی که اوغری کوزتدیله
 اولدرمه کوردی دیو⁴ مدعی یار
 چشمیله غمزه سی بکا بردن کوز اتدیله⁵
 دیدم رقیبی داره عجب اصدلرمی اولا
 بر خیر اغزی دیدی که چوقدن اوزتدیله
 دپرند وکنجه قوت ویرر جانه لبلرک
 شیرین سوزک کلامنه شکری قتدیله
 بی مهربی مهربی سومه دیدم پندطوتدک
 هر جوری که آتدیله سکا آنلر خوش ایتدیله

32

چکیمین بلمز ندر یارک جفا سی اوزکه در
 دشمنین بلمز ندر هجرک بلا سی اوزکه در
 اولهین عاشق نه بلسون اهل عشقک حانی
 شرح اولنمز بو بیانک ماجرا سی اوزکه در

CH,43a
CA,456

¹ CH,37a,12 یاری

² CH,37a,13 و CA,396,5 بکزدم

³ CH,376,1 و CA,396,8 باغبانی ⁴ CH,376,2 دیو он.

⁵ CH,376,2 کوز آتدیله Л и СУ,346,9 کور ایتدیله

دل بلبلی فریادن اورتورسه عجب میدر
 شیدا قلن آئی سن غنچه دهن اولمشده
 جورکله بنی جانا اولدرمه تحمل ایت
 عشقک غمیله خود باکه اولن اولمشده
 یولکلده سنک جانا بیلم نه کناه ایتدم
 حورک بکا اغیاره لطفک ندن اولمشده
 حقاقد و خدوگک کم اولسه هواسنده
 تابوت آکا سرو اولوب کلدن کفن اولمشده
 کل رخلرکک چوقدر عشاقی ولی ایا
 چشمینه رقیبوگک مهری دکن اولمشده

30

جان ویوروم سکا بهی کافر	بر نظر قل بکا بهی کافر
سن کلیدک چمنده بر بلبلی	اول زمانی آکا بهی کافر
بنی حوریه سن اولدرمک	کیم کور بدر روا بهی کافر
چکشم بن حفاکی بیک کره	سنده ایت بروفا بهی کافر
بزی بر نوسه یله یاد اتسک	اولمزایدی خطا بهی کافر
دلکه درد مندک در اولدن	دردنه قل دوا بهی کافر
جان و دلدن سکا بو عالهده	مهر یدر مبتلا بهی کافر

345

31

چشمومه دل اویب رخ دلداره کتدیله
 کوز کوره کوز² بنی نجه او دلاره اتدیله

CH,37a
CA,396

¹ Л,346,1 بری ² CH,37a,11 کور он.

دلبرالر ایلمشده زلفی چوکانلر
درکهکردن دلبرا دورا ایتیه مهری بنده کی
کرچه چوقدر آستانکده سنگ دربانلر

28

بیچاره کوکل بلزم آواره نندنر
درمان نه دهری بلسم آکا چاره نندنر
هر دم فلک جورپیله یار جفا سی
بلسم² که بو بن بخت سیهکاره نندنر
چشمی بکا وصلینی حرام ایلدی یارک
بن قانی حلال ایتدم اوخونخواره³ نندنر
چون دلمزیش غمزه لری نخیری بغرم
سن بوز ویره سن ای بوزی کل خاره نندنر⁴
بن آیفکی اوپیکه جانلر قلم ایشار
رایکان ویره سن بوسه سن اغیاره نندنر
مهری چکه جوروکی ولطفیک گوره اغیار
دولت آکا ذلت بو جفا کاره نندنر

CH,45a
CA,47a

34a

29

جان بوینده زلفک⁵ غیر رسن اولشدر
عشوت اهلنه درکاهک حب الوطن اولشدر⁶
هجوکله کوزم یاشی بیغورکبی یاغلدک
بشدن بشه بو عالم چایر چمن اولشدر⁶

1 Л, 336, 14 2 CH, 45a, 3 и CA, 476, 10 3 Л и СУ, 34a, 1 خوانخواره

4* CH, 45a, 5 и CA, 47a, 12 بس بویررکده کورنن یاره نندنر
جان بلبللی نالان ایدل کلزار خندکده (خندند) CH, 45a, 8 и CA, 476, 1 доб.бейт

5 СУ, 34a, 6 6 Л, 34a, 6 и 7 вторые
سن بوز ویره سن ای بوز کل خاره نندنر
полустышия этих бейтов стоят в обратном порядке.

یا یترجور و جفاگیله بنی شام و سحر
دوستم خانه عنده ایگلت زار و نزار

28
بزه میل ایلردی که که اوچشی قره لر
منع ایدر لر اولری بر ایکی یوز قره لر
دوشلی عشقی هوا سییله دریای غمه
کورمدی زورق دل حد و کنار قره لر
چکسه زلفینی صنم رخلوی اوستنه نولا
یره شور کعبه نک اور قوسی که اولاقره لر
ایتدیله عاشوق شوریده لک عشقی پای
فور قرم وصلو که داخی کله لر آل قره لر
جاننی ویر یار ایشکنده کل ای دل صادت شک
عاشوق اولدر که آنک طوپرغه قانن قره لر
عشوق بابن دخی بر وجهله تحریر اید مز
مهری کیم بونجه زمان دفتر و دیوان قره لر

27

بر صنم اکنینه المش سیم و زرقفتا نلر
یاره شریولنده قربان اولسه یوز بیک جانلر
بو لباسک وصفن ایشته ملکر دن روان
چاک ایدیدی حله سینی حوری و غلمانلر
کوکب ستیاره وش سیر ایلد و کچه کوند و بون
طولشیدک هر طرف دن ماه ایله میدا نلر
باشنی طوب ایلمشدم بن اگرچه چالغنه

غین   غایتده صفادر که^۱ اوله یانکده جیب
اول سکا ناز ایده سن آنی ایده سن بوسه کنار
فا   فراقک کجه سنده شوقده آه ایتدم
که اولدک دل آینه سی دردمله ژنک عتبار
قاف   قذیل رخکدن یقرای دوست دلیل
که کونش عالمه انوارنی ایبر اظهار
کاف   کوکلم اوی ویراننی معور ایتدی
حد لله عهله عشقک اولالیدن معمار
لام   لعل لبیک یادنه بر مهر و نیک
خوب اولور نوسش ایده مل چون ایشه وقت بهار
میم   مهروی دوشلیدن هوس^۳ عشقکه یاز
اولدک رستوای جهان کتدی قومغیرت عار
نون   نم وارد غی^۴ عشقکده بودر تحصیلم
دلک غم دیده ده نم سینه ده آتش^۵ هر بار
واو   وارایتد وگله صکروه پشیمان اوله سن
کل یوزک دائره سینی طوجوق بر کون خار
هی   هبا ایلنه سعیننی^۶ بربن مسکینک
چوق زماندر که یولوکه دل وجان ایتدی نثار
لام الف   لائق اولامی که عجب قاپوکده
ایتلرکله بله بنداخنی اولام خدمتکار

^۱ CH,416,2 که оп.   ^۲ CH,416,3 и CA,436,10 دودومله

^۳ Л,33a,13 هوش   ^۴ CH,416,8 и CA,44a,3 دخی

^۵ CH,416,8 سنی   ^۶ CH,416,10 سنده آتش دیده ده نم

را روا کوردی فلک بز نیده لم کلشنده
 بلبله آه و فغان هدم اوله غنچیه خار
 زال زلفنکده بنی عشقله منصور کبی
 جان فدا در یولکه ایلیه جانم بردار^۱
 سین سندن چور رسم یوزی ایتیه مجال^{33a}
 کس قلم کیبی بشومی دلومی یارای یار
 شین شها ظلمک الی شهردلی بقده دریغ
 چیقسر^۲ جان بد نندن اید سر ترک دیار
 صاد صندم که سحاب ایچره نهان اولد^۳ تر
 یار حسننده مکر اتمش زلفنی تار
 ضاد ضعف غم هجر کله قوا ولسون پریدر^۳
 دل آشفته^۴ بی جانا آکا پند اتمدی کار^۵
 طا طواف حریمک ایلمشم بونجه زمان
 اعتقادم بودرای دوست بنی یقییه نار
 ظا ظلم ایلمه عاشقلرو که لطف ایله
 ایلمشدر بولارک عشقک اودی جانته کار
 عین عینک دل و جانلرمی قودی عالمده
 که^۶ اتمدی غمزه لرک تیریله^۷ آخی شکار

^۱ В СН и СА этот байт оп. . ^۲ СН,41a,9 چیقسه ^۳ СУ,33a,4 پردور

Л,33a,4 и СА,436,5 پردر ^۴ СН,41a,11 и СА 436,5 آشفته که

^۵ Л,33a,4 یار ^۶ СН,416,1 که оп. ^۷ СН,416,1 تیری بیله

مهری نچه سی شرح ایده سن وصفی بیان
تقریر ایده مز دل نه خو تحریر قلندر

25

CH,406
CA,43a

الف ای قامتی موزون¹ و ای خوب نگار
بتمدی قد که بگزر دخی برسو و چنار
ب بکون کلشن حسنکده قوافغان ایده لم
یره شر صحن چمنده که آیده فریاد هزار
ت تهاشا ایدرز و صلوکی لطفکله بکون
دنی درویشه عطا ایلسک ای شاه نه وار
ث ثناخوان اوله لی بلبلیجان کلشنده
حسنوکه قوشو اولور شام و سحر خوش گفتار
جیم جمالوکی کوروب غیره نظر ایلیرسیم
دوستم تیر مژکله ایکی کوزومی چقار
حایاتم کدرای دوست یوزک کومبیجک
سن سوزن دی آمد² نجه ایلیه جان تنده قوار
خا خیالک یزه لی نقشنی دل لوحه سنه
کوزه در قبله بنا کبی کوزم لیل و نهار
دال داد اتمزسک دادمزی خونی کوزک
ذال ذاهد کوزلی سومکه توبه ایتشایمش
دوند³ جرمینی بلوب ایتدی ینه استغفار

¹ CH,406,12 и CA,43a,5 معنا ² CH,41a,4 دیدک CA,43a,10 دیدک

³ В СН и СА этот байт оп.

اول وجود نازنینکدن ارغ اولسون اَلَمْ
 دشمنوکه خانه غم ایچره محنت یاره شر
 تب بچون طوتر سنی طوشن رقیب کافیه
 ساکه صحت لرعد وکه رنج و ذلت یاره شر
 تیغ قهریله عد و کاک باشنی قطع ایتمهکه
 ذاتوکه جرات و هم بازوکه قوت یاره شر
 نای کیمی اکلین هر دم حسود اولسون مدام
 چنگ و قانونیلله هر دم ساکه عشرت یاره شر
 حق باغشلا سون الهی سنی اول والیده که
 کم آنوک بودانه سی سن ساکه رفعت یاره شر
 حمد لله کم ملاقات اولدی مهربی داعیه
 درکوردلر ذاتکه ارکان دولت یاره شر

24

326 اول کان وفی خوش بزه کوستردی کوملر
 بصدی کومندن یوزم اوستنه قدملر
 عیسی نفسی ایلدی بز مرده زنده
 غمکین دلمز بولدی فرج کندی الملر
 لطفیله قلدی دل ویرانهی معمور
 کوکلن خوش ایدد هر دم آنک خوب صنلر
 ایتدی بزی اول ذات شریف ایله مشرف
 کورمه یسرز حشود دکین غصّه و غمیلر

1 مردم 3,326,3

[غزل غرا¹]CH,44a
CA,486

اشک چشمک اولور جوش اندوکی اوماغلو
 دود آهمدند² ابر اولدغی هر دم³ داغلو
 روز شب یشلر دوکر دولاب سرگردان اولوب
 کویه و زاریله طورمز نیچون اغلو
 نالم ایشتد کچه دتتر برک آرام ایلمز
 یاشمی کوردکچه هر آب روانلر چاغلو
 کوزلرومه سنسز ای روحی روانم بر نفسی
 کلشن ایله⁴ نیلیم کلخن کورینور باغلو
 کلدوکلجه کولدهرسن کلکبی دل بلبلی
 کتدوکلجه لاله ویش بغرمده قورسون داغلو
 فرقتک زخمیله مهری چوقدن اولوردک هلاک
 مستدام اول یینه وصلک اکه مرهم باغلو

23

اول مبارک ذاتکه هر دمده صحت یاره شر
 اول مطهر چشمکه⁵ هر آنده راحت یاره شر
 دار رفعتده صفا و زوقله لیل و نههار
 صحن صحتده کوزل خانمله صحبت یاره شر

¹ СУ,СН и СА заглавия нет. ² СН,44а,9 и СА,486,3

³ Там же и в Л,32а,3 دم оп. ⁴ СН,44а,12 کلشنیسه

⁵ СУ,32а,10 جسمکه

بستر نسرینده آرام ایلسون خوش دوستلو
 جسموموزه¹ پوره لور² اورسون بزم دندا نلر
 یسیون ایچسون خوش بولریلاقلرده دمبدم
 یوده لم بزغم³ اونده کاسه کاسه قانلر
 قلدیسه جسمک⁴ بوشهرک آسی سنده چاره
 پس مکانیده، غریب اولنلرک کلخانلر
 یوقدرر مہری بوکون دعوییه معنی کوستر
 وازکل ہرجایلر در شمدیکی یارانلر

ای دل بہار فضلی* وچون⁵ دور لاله در
 لا دیمرز کہ عاشقہ سودا حوالہ در
 بزم چمنده صحن کلستانده دورایدن
 ساقی النده ساغر صافی پیالہ در
 دلبرجال اوزرہ عمرقلر کہ دزلودر
 کل یپراغندہ صانہ سن آنی کہ ژالہ در
 معشوق النده جوروجفا وعتاب و ناز
 عاشوق دلندہ شام و سحر آہ و نالہ در
 بوروز⁶ اچندہ گوشہ کلشنده مہریا
 دولت آنوکلہ ہمدی بر چشتی آلہ در

CH,74a
CA,76a

32a

¹ چشموزہ CH,426,4

² بورہ لور CH,426,4 و CA,446,11

³ یطلوم CH,426,5 و CA,446,12

⁴ چشمک CH,426,6

⁵* چوہم CH,74a,8 و CA,76a,2

⁶ دور CH,74a,12 و CA,76a,6

شدهی بر طوطی کلامه مبتلا در مہری کہیم
سویلسہ شیرین سوزی قند مکرردن لذیذ

حرف الراء

19

316
CH,39a
CA,416

آشتی عشقه او عاشق لکہ جانن بقدی لیر
بولد لروصلت ابد چونکم جهانن بقدی لیر
ینہ سوننی عاشوت بیچارہ لرو پروانہ و ش
ماہ رولر چونکہ حسنی شمع دانن¹ بقدی لیر
مجرلہ صنہ سنی بقدی وجودم خوب لیر
ای نچہ دل ملک تینک خانہ نانن بقدی لیر
لعلنہ او یکند و کچون لالہ رخسار نیہ شع
لالیہ² داغ اور دلر شمعک زبانن بقدی لیر
دیلاہ جان و پردی مہری ترجمان دلبر لیر
آدی لیر کوکلن عجب بو ترجمانن بقدی لیر

20

CH,426
CA,446

آشنالر صا غلغلہ ایلسون سیرانلر
دورد غنچہ³ بوجہان کلد کچہ بودورانلر
دور دوشدک چونکہ ای دل بلبلے کلزاردن
کتدی کوللر بز قلام نالہ و افغانلر

¹ Л и СУ,316,2 ذاتن

² Л и СУ,316,4 لالہ تک

³ CH,426,2 طورد و غنچہ

CA,446,9 طورد و غنچہ

سایبانم محرم عالمده وارمدرند
 بن کدا حالینه همدرد اولمده الآ که بو
 عز و جا هم همدم¹ هم شهریارمدرند
 تن آنیس اولمدر آندک آیر و اولز بنفس
 سودکم یارم وفادارم نکارمدرند
 قیش کوننده گاه که اسد و کچه باد ز مهریر
 خانه خلوت کهمده کرم نارمدرند
 ای فلک مهوی سیه پوش اندو کیسه غم میدر
 قالبه جمع اولمدن روح اختیارمدرند

حرف المذال

18

یوق صنوردن عالم اچره جانیه سودن لذین CH,366
 هی نه لر وارمش جهانده داخی بونلردن لذین CA,39a
 لذتن اشبو جهانگ شمدی بلدک حاصلی
 یوغمش روی زمینده وصل دلبردن لذین²
 بلرک سوکد کچه جانا آغزومه شکر یغز³
 شویله شیرین لقمه دریا لوده تردن لذید
 عاشقه باش آغز دوب عرض ایتمه ناصر جنتی⁵
 بلرک صورق نکارک آب کوثر دن لذین

¹ Л,31a,7 همد ² Л,31a,13 لذین оп. ³ CH,366,11 и CA,39a,3 یقر

⁴ Л,31a,14 доб. کیم ⁵ Л,31a,15 جنی

زلف مشکینک نولا بونیومه صلدریسه کند
 دوستم لازم دار در دیوانیه البتّه بند
 علم جا ذولقده براو ستاد در چشمک سنگ
 کورسه هاروتیله ماروتی کچرک آتله بند
 رخلرک دل شاهنی مات ایلدی بر لعلبه
 کوزلرک جان فرزنه حاجت دکل سورمک سمند
 کله سن اورتایه قویوب او یگرنمش لعلکه
 انوکچون چار سولوا یچره بردار اولدی قند
 کرحه چوق سیر ایلدم باغی جهان صحرا رین
 راستی قدرک کبی هیچ کورمدم سرو بلند
 قوبری مه رولرک مهریله وار سن فارغ اول
 ناصحا اتمز اثر رسوای عشق اولانه پند
 خوبلرک تیغ جفا سندن یوزم دوند مزم
 طوغرا سالو سینی کوریزه ریزه بند بند
 در پینچه یوللرینه دوشدکم دلبرلرک¹
 دیو کورن خیلی پلاکشد بو مهری درمند
 یللا ایلله بن یوزن کورم دریفا آه کیم
 سایه سنده خوش کچر دلد ارمک هر بر لوند

CH,386
CA,386

17
کنج غم ویرانه سنده شمدی یارمده فند

¹ دلبزرک 1, 31a, 3

بلاکش بلبلم بلدی فغانندن صفا بولدی
 یوزومه کل کبی کلدی بوکون برغنیچه لب کل رخ
 دله کرچه جفا قلدی برینه بیک وفا قلدی
 بزه وصلر عطا قلدی بوکون برغنیچه لب کل رخ
 آکوب شیرین زبانیله الندن مهرینک وارن
 اها کلدم دیدی یلدی بوکون برغنیچه لب کل رخ

حرف الدال

15

ایله یار بنی درد ایله آواره مدد CH,38a
CA,386
 اولورم¹ اتمزیسه حسرتله چاره مدد
 اولدوردم² دریشب زلفکه چشمک بنی یار
 ویرمه جلاد الله اص بنی اول داره مدد
 چشم مستک یینه ناحوت پیره قان ایلمه سون
 صوچنی³ بلدوره قتلن سنه برپاره مدد
 شربت لعلک ایشی خسته دله⁴ دوست شفا
 دمدر ایله دوا بودل بیمار مدد
 بونفس قلدیکه مهری ویره جان فرقت⁵ ایله
 چقمه سون حسرتله هی⁶ مدد اول یاره⁷ مدد

¹ Л,306,7 اولور ² CH,38a,10 и CA,386,2 اولدوردم

³ CH,38a,11 صاچنی CA,386,3 صچنی ⁴ Л,306,10 دله оп.

⁵ Л,306,11 حسرت ⁶ CH,38a,13 هی оп ⁷ Л,306,11 یاره.

کلشنی حسنی کنارن طوتدی مهروی خط یار
بلبلک تازه کلستاننده زاغ اولمق نه کوچ

حرف الحاء

13

دوستم عرض ایت جمالک جانمز بولسون¹ فرج
کفر زلفوکی کورب ایما نمز بولسون¹ فرج
چون دله دلبر خیالی کلدی مهمان اولمغه
پیش کش جان ویره لم مهمانمز بولسون فرج
جام لعلندن نکارک ساقیا بر باده صون
مجلسوموز کرم اولوب دورانمز بولسون فرج
طلمتی برجعه ییله خانه دلدن کوتر
اول صفادن کلبه احزانمز بولسون فرج
خوبلرک وصفن ای مهروی شویله تقریر ایله سن
کیم اوقوردسه دفتر دیوانمز بولسون فرج

CH,356
CA,38a

حرف الحاء

14

بوکوکلم زورقن آلدی بوکون برغنیله لب کل رخ
یشم دریا سنه صلدی بوکون برغنیله لب کل رخ
بلندی قدی نازیله صلندی سر فرازیله
کلستان صحنه کلدی بوکون برغنیله لب کل رخ

306
CH,36a
CA,38a

¹ CA,38a,8 и далее بولسون ² CH,36a,3 صالینوب CA,38a,9 صالینوب

مشکم حل اولمزیدی گوشه درس خانه ده
 اینده سم حسنگ کتابندن اشها هر بار بحث
 ای مدرس چونکه سن تحصیل جانان اتمدک
 قیل وقال ایچره قلوب سن ایلیه ناچار بحث
 مصحفی حسنوکی زلفکدن سوال ایشتمش
 ایلیک جانمدر قرآندن کفار بحث
 علم عشقی برای مہری شویله تحصیل ایلدوک
 شمدی هر عاشق بزومله ایشکه قورقار بحث

حرف الجیم

12

بژدم اول دلبر جمالندن اراغ اولمق نه کوچ
 برفسر جانانہ سز عالمده صاغ اولمق نه کوچ
 کستانده غنچه تک یا نندہ خاز اولمق نه خوش
 لاله کیبی بلبک بغرنده داغ⁴ اولمق نه کوچ
 بن⁵ کد اسینی قومز لر یوز سورم درکاهنه
 یاد شاهک آستانده یساغ اولمق نه کوچ
 چشمی خشم ایتدکجه جانہ غمزسی خنجر چکر
 مست آندہ دوستلر قیل بچاق اولمق نه کوچ

CH,356
CA,376

1 Л,30a,1 کتابندہ

2 CH,356,2 և CA,376,8 هر

3 CH,356,3 خوار

4 CH,356,3 և CA,376,9 طلاغ

5 Л և СУ,30a,8 بن

عاشق و کی بی کنه اولدومه دوستم
اولدر رقیب کافری باری نوزالرایت
لطف ایله قل علاج بوکون ای طیب جان
دل خسته در فراق کله کل دوزالرایت
شیرین لیلله آنغز و که سوکش ای مهری یار
مُهری چوغ اولسون آل کوترامدک دعالرایت

10

دشمن قیو کشتی یه رقیب اولدی عاقبت CH,34a
CA,36a
کور طالعمکه با که حبیب اولدی عاقبت
دل دردینه دوزال اوهرکن ورن بکا
شربت یرینه زهری طیب اولدک عاقبت
لطف و وفاسی مُدعیه اولدی دانما
جور و جناسی با که نصیب اولدک عاقبت
صلدی بنی قیولره بی اعتبار ایدوب
یا ننده مدعی یری دیب اولدی عاقبت
چوقدر جهانده درد و نکار ایله مبتدل
مهری سنگ ایشکده غریب اولدک عاقبت
حرف الشاء

11

عشق با بندن بنله ایلدک اول یاربخت CH,35a
CA,376
جانله ویردم جوانب ایتدی تکراربخت

¹ CH,35a,6 آل

هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 دور اید رجام شرابی ساقی مه پاره لر
 نوش اید، عشقی میدن عاشق بیچاره لر
 اول مہی قلمش احاطه کوز اچوب ستیاره لر
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 جان آلور چشمی دی یغما قلور حکمی روان
 لیک قلسک بر نظر حسنی بغش لر جانہ جان
 در کورن آنک کویبانیلہ کردانش همان
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 شهر آماستیہ ده بر خوب و رعنا کلعدار
 هر طرفدن¹ جان و دلده صد هزار عشاق وار
 چوره سنده دایره چکمشدر آنک کوهسار
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست
 طالعک سعد اولدی مہری بندے بختک آخرے
 باشکہ طوفندے غمی ظالمتده دولت خاوری
 اول ملک منظر قمر چہریلہ چرخک چنبری
 هاله در کیم دور اید بدر ماه تابانی درست

296

⁹
 جانا یتر بوجانہ جور و جفالر ایت
 زجر بیہ جانہ انجور اولاکل و فالر ایت
 مختلریلہ قرشوکہ اولد کچہ عاشقک
 سن اوینہ کل رقیبلہ خوش خوش صفالر ایت

CH, 36a
CA, 37a

¹ طرفده CH, 346, 10 ■ CA, 37a, 3

اول جهان کلزارنگ رعنا غزل خوانی درست
 خوش تمام ایتمش بر بیتی ایچره دیوانی درست
 خط ریحان کیم طولنشد، کلستانی درست
 هاله در کیم دوراید و بدرماه تابانی درست
 جانله قلام تماشای روی جانانی درست
 صایغ قدرت که نقش ایتمش کلستانی درست
 صفحه خدنده نیرمش خط ریحانی درست
 هاله در کیم دوراید بدرماه تابانی درست
 قامتی جان کلشنده سر و سر غنمش
 حسنک شمس جهان باغینه انور غنمش
 رخلرنده کاکلک مسکینی غنر غنمش
 هاله در کیم دوراید بدرماه تابانی درست
 قشیری قوس فلکدر صورتی بدر قمر
 کون جمالی در جهان روینه ویرن نور و فر
 قیله مشدر دلبرک کویا میانینی کمر
 هاله در کیم دوراید بدرماه تابانی درست
 جمع اولوب بر بزمه کلمش لرنجه جانانه لر
 حلقه فورمش مرغ جانه زلفی دوکش دانه لر
 شمع رخسارینه اول مهرولوک پروانه لر

¹ CH,346,1 و CA,366,8 کاکل

خاک ایدم غیرت^۱ اودی بو دی مسکینی یاقوب
 بلاه یانکده^۲ رقیب اولالی همراه^۳ سکا
 نچه سنکین دل ایش سنکه اثر اتمک^۴ هیج
 عاشقی شوریده نک^۴ آهی سحرگاه سکا
 نوجوان ایتدک زلیخا کبی مهری سنی عشق
 قلده لی لطف ایله یوسف نظیر شاه سکا

حرف الباء

7

نیلدم نندوم کناهم بلنزم بو بو غیرت
 کورد وکنجه یوز چو زوز یوزمه باقترجیب
 کاه که برکوز اوچیله مرچبا ایلدی یار
 بینه بکزر که ارایه فیتنه برقد رقیب
 جان ضعیف اولدی فراق کد مدد قل دوستم
 خسته دل دردینه لطف ایت کل علاج ایت طییب
 زلفک چکالنه اودمه رقیبی خشم ایدوب
 هی بو برکلی لعیندر طوق بو نک بوینونه ایب
 طالعک یوقتم کوز لردن ای مهری چاره نه
 قسمتی روز ازله ساکه براولش نصیب

CH,336
CA,36a

29a

1 Л,286,10 عبرت

2 CH,32a,8 և CA,346,3 یا تکچه

3 CH,32a,8 هراه

4 CH,32a,9 և CA,346,4 شوریده لر

کلمشم یوز سوربو طوغری¹ قلوب راه سکا
 دلرم عرض قلم حالی ای شاه سکا
 آنچه عدل استی شهنشاه جهان سنکه کلور² 286
 آستانوکه کونش خدمته هرگاه سکا
 جان و دلن او قور³ ای رخله کل مدح سکا⁴
 روز شب بلبل جان صبح و سحرگاه سکا
 یقده یندردی شها تشنه دلی غیرت اوده
 ظلمتی غمده قومه خضراولا همراه سکا
 نوجوان ایده زلیخا کبی ای مهری سنی
 قله کر لطف ایله یوسف نظریں شاه سکا

نجه فریاده واره⁵ ناله لرم آه سکا
 نجه بر عرض ایده یم حالی هرگاه سکا
 ایشدوب بلبل شیدا مکر آهی سیرم
 چغروب⁶ درد ایله دیو آه هی⁷ واه سکا
 حسنی سرمایده سی الدن کیدجک بوکون اولا
 بلدوره ایتدوکوکی سوزکم الله سکا
 کون یوزی برج شرف اوزره طلوع ایتدوگون⁸
 کیچه لر صبحه دگیرن طاکه قالورماه⁹ سکا

¹ CH,316,10 و CA,34a,5 سوربو ² СУ,28a,17 طوغری ³ CH,316,11 و
 CH,34a,8 جهاشن ⁴ CH,316,12 و CA,34a,7 آقر ⁵ Там же ⁶ و شتا ⁷ CH,
 32a,4 ویره CA,34a,11 ⁸ Там же ⁹ چهاروب CH,32a,5 و CA,34a,12 ¹⁰ ویره

قیلور ¹⁰ CH,32a,7 یوزک ⁹ CH,32a,7 و CA,346,2 ⁸ بنی

صفحهٔ حسنند بشلامش وفا رسمن یازر
 لاجورد ایله ید قدرت خط ریجان آکا
 عشق میدانده طوب اولسه کنش اولمز عجب
 کیم قهر هر دم هلا لندن صونر چوکان آکا
 دل دلومش عید وصلکچون کمان ابرولرک
 چوقدن ایتدم دوستم بن جاننی قربان آکا
 خطک انشاسن خدوک اوستند کیم یزده عجب
 کیم کراماً کاتبین اولمشدور رحیران آکا
 یوللر اوزره مهرینک هر دم کورر خاک اولدوغن
 بر نظر قلمز ندر جرمی عجب سلطان آکا

4

دوستم چون یوزه کلمک ایلمش سن خو سکا
 یوری ای هر جای وار شمدن کیرو یا هو سکا
 کل آفته کوزلرومک قنلو یاشن سو دکیم
 اوجه غولکه صو قویر خیر ایتمز آخر بو سکا
 چشمه جان ویردک ای دل پندمی کوش اتمدک
 کور نجه سحر ایتدے آخر بو ایکی جادو سکا
 اولددرسک لعلک آبی حسرتیله کر بنی
 تشنه جان ویرحق تاقر ماسون¹ بر ایچم صو سکا
 ظلمتی غمده قود یسه سنی یارک غم پیسه
 بولونور مهری جهاندر یینه بر مهرو سکا

CH,326
CA,35a

¹ В Д и СУ так! ; CH,326,10 и CA,35a,4 [?]

چو دوشدی شوق رخ آفتاب چهره سنگ
 جهانده ویردی ضیا انوریسه آنجی^{اولا}
 صحندن اولدی معطر دماغ روی جهان
 عبیر مشکله بو عنبریسه آنجی^{اولا}
 هزار یرده دگر سینه سینی¹ عشاقک
 خدنک غمزه لری خنچریسه² آنجی^{اولا}
 دلنده شام و سحر مهینک بودر دکوی
 تبارک الله اگر دلبریسه آنجی^{اولا}

3

خوش کورر بدن رقیبی رحم ایدوب جانان آکا
 نیجه قتلنسون بو یورک نیجه³ دُونیسون³ جان آکا
 عاشقک حقنده چوق سوز سویلر ایننمه رقیب
 عادت اولمشدر جهانده دوستم بهتان آکا
 28a دل مریضینه لبکدن ایلمزسک کر علاج
 حکمت ایله چاره بولمز اولسه بیک لقمان آکا
 آنسه غمیزک تیرنی جان پوته سینه قشلوک
 کوسترر دل داخی جانا جوهری پیکان آکا
 عقل وکل و دانش و علم واولوالالباب باب
 کورمسه حسنگ کتا بندن دِرور نادان آکا
 هر سحر باد صبا باغی جهانده دلبرک
 زلفنه وارد قجه⁴ شانه مسک ایدر افسان آکا

1* CH,326,3 و CA,346,10 2 CH,326,3 خنچر لرایسه

3 CH,33a,8 دیسون 4 CH,33a,13 اورد قچه

[غزلیات مہری حقیرہ]

حرف الالف

1

بوی زلفک کیبی عنبر بار و مسکین اولیا CH,33a
CA,35a
خدا و قدک کیبی رعنا سرو نسیرین اولیا
بستر نسیرین کو کمر بر دم آرام ایتہک
آستانک کیبی دل مسکینہ بالین اولیا
وارمدہ بر یوغمکدن اغلر قچہ دوستم
کوزلرومک قتلو یاشی ایله رنگین اولیا
گرچه غمزک قصد جان ایتہکره تیراندازر
لیکی چشمک کیبی قان ایچی بیدین اولیا
اولمک بر دم دوشلرک مہری عشقک نارفہ
سینہ یانوب دل کیوب دیدہ تمکین اولیا

2

[غزل رعنا¹]

تبارک الله اکر دلبر یسه انجرت اولا CH,32a
CA,346
کوزلر ایچره بکون سرور یسه انجرت اولا²

سروایسه CH,32a,13 مرویسه Л,276,10 غزل СУ,276,9^{1*}

فردوس باغنگ کلی خندانسن چوسن
 بلبلرک شها به نچون غمده زار اولا
 کرسن سمند دولته اولسک سوارای شاه
 رستم اوکلجه بیک دل ایله غاشیه دار اولا
 حسنک کونی منور اولا حشردک شها
 نیتنه که آسمان وزمین برقرار اولا
 باد خزان ایرشیمیه عمرک بهارنه
 روی جهان نتکه خزان و بهار اولا
 عمرک بناسی محکم اوله حشردک سنگ
 بختک عصاسی دولت ایله پایدار اولا
 بودر دعاسی شام و سحر مهرینک شها
 عمرک کونی جهانده هزاران هزار اولا
 276 دل عندیلبی درد ایله قلسون قوناله لر
 چون قوشوسنده سنجلیسن کلعدار اولا

بو خلق و بوسخاوت و بولطف و بو کرم
 کیم سنده. وار جهاننده دخی کمده واراولا
 کوسترجهانه کلشن حسنک که خسروا
 کل کیمی کوله صورت عالم بهار اولا
 ای سرفراز نازله سیرایت که کلستان²
 عکسی رخکله صحن چین لاله زاراولا
 سنبهل صچوکه کل یوزوکه لاله خدوکه
 کر بکوزم دریسه قتی شرمسار اولا
 کل رخلروکه کندوزنی عرض قلمسون
 حسنک قتنده آکا دخی نه اُعتباراولا
 کل بکوزم خدوکه دیولاف اورردک کور
 کلدیکه دست بوس ایده نه وجهی واراولا
 جانا جهان دماغنی خوشی مشک بوقلور
 زلفک عذارک او زره قچن تاروماراولا
 یارت عزو دولت ایله خان احمدک
 برکونی بوجهانده هزاران هزار اولا
 حلم و وقار و لطف و شفاعت ددکلری
 بودهر دون ایچینده مکر سنده واراولا
 جان لوحه سنده یزدم خطک خیالنی
 تاخشر اولنجه صقلیه اول یادکار اولا

¹ Л,27a,1

بو оп.

² СУ,27a,3

بوستان

کوردی میدان سعادتده کونش طوب اولدے
 چونکه خان احمدک اول زلفنی چوکا ن شکل
 دشمنک باشنی تکرک کبی هر یاکه دوکر
 تیغ قهرک که فچن برق اورده عریا ن شکل¹
 هرکه یاوز صنوریسه سکا ای نشاه کرم
 *کوزی کریان اوله و سینه سی بریا ن شکل²
 دلرم لطف شهنشاه ایله معذور اوله
 مهرینک اولمد و غن لطفیه اقرا ن شکل
 شاه عالیدن³ اربشورسه عنایت نظری
 عجب اولمز کر اولم شعرا یله سلما ن شکل
 حد لله که خوشوز لطفی نسیمیله بوکون
 آه اگر چیخ⁴ فلک جور ایده دورا ن شکل
 آفرین دییه و تحسین ایده جبریل امین
 هر قچنکم اوقوسم مدحکی حسا ن شکل

28

[وله فی مدحه طاب ثراه⁵]

شاها دلرسه هرکشی کیم⁶ بختی هار اولا
 باش قوسون آیاغوکه که آکا بخت یار اولا

1

¹ В л этот бейт он. *² л, 286, 10 اورده
³ میان شکل
⁴ CH, 276, 13 جور
⁵ л, 286
⁶ л, 286, 17 ابتدا کردن دیران با سلوب حروف الهجا
 он. کیم

لب می‌کونی خیال ایله کوزم خانه سنک
 قپغی صافی طولبد زینه پرقان شکل
 دور ایله دور فلک چنبری چرخک نقله
 کورمیه سنجلین برمه تابان شکل
 266 بکا اقبال و سعادتده یتر منصب وجاه
 وصلکک شمه سنه که اوله احسان شکل
 یوزکه قرشو مقابل اولینر شمس³ و قمر⁴
 کوردی بورتردی⁵ یوزن ایله نقصان شکل
 دهنک سترنی بیلمد و کیچون غنچه آچلوب
 قلده⁶ حیرتده ی تور حالی پریشان شکل
 روضه کویکی کوردکه دم خلد نعیم⁷
 بره شور حور ایله غلمان اوله دربان شکل
 عرش اعمالیه ایریشور ائم ای شاه جهان
 هر قچنکم واروریم کویوکه مهمان شکل
 دور دارا بوزلوب دور سکندر می آکلور
 شهریار اولالی سن خسرو خاقان⁸ شکل
 عید وصلوکه ایردسم اگر ای ماه لقا
 قلین جانی فدا یولوکه قربان شکل

1 CH,27a,11 طولیدر 2* Л,286,1 شمسیکه کوله 3 CH,27a,13

3 CH,276,1 و CA,296,4 شمس که اوله 4 CA,296,3 شمسنه که اوله

5 CH,276,1 و CA,296,4 و Л,286,2 4 بدر

8 CH,276,5 و CA,296,8 نم 7 Л,286,4 6 CH,276,2 قیلده

عالمک خلقی یولکده نجه جان ویرمیه کیم
 صانغک صنعی طیکدر یوزک ایمان شکل
 کوره لی چاه زرخدانکه دوشدی دل و جان
 ایلدی باشمه عالمیری زندان شکل
 چشم شهلاکی نه رمزایله اشارت لرایدر
 دل و جان وصدنه کورنر کسفتان شکل
 مهر و مه بکزیه می یوزکه او یکنمک ایله
 کراوله لیلری پر لعل بدخشان شکل
 شوق دندانک ایله لعل دُزافشانک ایچون
 حاشه الله که دم لُؤ لُؤ و مرجان شکل
 چوره سن آب حیاتک که طوتر مور خطک
 گویا خاتمید، مهر سلیمان شکل
 مرده جان و دله ویردی حیاتی ابد
 لیلرک اولدوغیچون چشمه حیوان شکل
 زلفی طاووسنی کور کلش حسن ایچره نیجه
 جلوه لر عرض قیلور هر یکا جولان شکل
 قد دلجوی نهالینی کور و بر است دیدم
 بونه خوش میوه ایله نخل خرامان شکل
 اولمه خاموش یرشمز سکه ای غنچه دهن
 قل تبسم که اوله مرکوشه گلستان شکل

¹ CA,29a,6

شکل on.

² CH,27a,8 تارنی

^{3*} CH,27a,9

میوه لی

عیدک مبارک اولسون ایاحسرو زمان
 اقبال و دولتک کوننه ارمسون¹ الم
 اولد قچه پیر² کواکبله آسمان شها
 سن عالم ایچره دولت ایله اولسن علم

27

[وله فی مدحه طاب شاه³]

CH,286
CA,286

عارضک عرض ایدلیدن خط ریجان شکل
 بنی دیوانه قلوب ایلدی حیران شکل
 قاشرک زهره جبینکده که طغرا چکدی 28a
 نه قلم یزدی خطک اوستنه عنوان شکل
 لاله خدکده⁴ ایروب زلف سیا هوکه صبا
 کورنه زینتلا ایدر سنبل وریجان شکل
 دل دیر غمزک او قینه یرا اولانک ایچون
 درد ایله کند و اوزن ایلد⁵ پیکان شکل
 لاله نک درد ایله داغ اولدی حسد⁶ نجگری
 عارضک عرض ایده لی سن کل خدان شکل
 دو جهان کلشنی بل کوزمه زندان کورنور
 بک یار اولمیچو سن بت رضوان شکل

¹ CH,286,8 کورسترمسون ² Л и СУ,256,15 پیر ³ В Л этих слов нет;

CH,286 и CA,286 озаглавлено احمد ⁴ CH, 286,10 и

CA,286,11 ⁵ CH,286,11 اورنگی CA,286,12 اوزنی ⁶ CH,286,12

حسدن CA,286,1 حسدن

کل رخلروکی کوردی مکر کلشن ایچره کیم
 صحن چنده طوتدی همان عندلیب دم
 حسنگ برافتی آلتدی صبا کلستانه چون
 کوردی تبسم ایلدی هرغنیه آچدی قم
 زلفک جهان دماغنه خوش بوی جان ویز
 دپرتد وکنجه¹ باد صبا آنی صبح دم
 بکوزر جالی باغنی کشف ایتد شهریار
 کل کبی کلدی صورت نوز روز محترم
 یعنی جهانانہ خان² اولان اول خان احمدک
 عدلینی ذکر ایدر ملک اوج³ فلکده هم
 کر بحر لطفکک ایره بزقطره سی روان
 بوله وجود معتکف گوشه⁴ عدم
 بولور حیاتی تازہ و توسبزه زار اولور
 ای سرو ناز هریره بفسک نه دم قدم
 تصویرینی جمالکک ای آفتاب حسن
 روز از لده یزدی کوکل لوحنه قلم
 شاهای هوای زلفکک ثابت قدم طوروب
 مهرک دمنده مهری⁵ ویرد صبح کبی دم
 سن سن چراغ روشنی صبح سعادتک
 ای منبع سخاوت وای معدن کرم

¹ Л,256,5   دترتد وکنجه   ² СН,28а,12 и СА,306,4   جان

³ СН,28а,13 и СА,306,5   اوج   ⁴ Л,256,9   بر   оп.   ⁵ Л,256,12   مهری   оп.

یوزکه فرشو جدک ایلینز سام و سوار
 رستم و زال اولینز ارکک ایلله² ساکه قریم
 بولدے لطفک اثرندان بوجھان باغی بهشت
 کوردی فترک صفتن کم دم اوردر نادر حجیم³
 مہری افتادہ یہ رحمتکله شہا ایلہ نظر
 ایللہ ساکه نظر حشرہ دک اول حی و علیم
 صقلہ سون امن و اما نندہ سنی دائم احد
 جان ایچندہ نتکم اولہ الف حرفی قدیم

26⁴

وقت بہار ایروب قومدی دلہ ذرہ غم
 بودمدہ غم کمسنیہ لائون اولورمی ہم
 نرکس کوزونی سوزدی⁵ کوروب چشم نازک
 کل رخلرینی اوخشہ دی نسریں ولالہ ہم
 اولدے چمن عروسنہ باد صبا قرین
 کوردی یوزن شکوفہ صچراوستنہ دم
 دلدار لعلی یاد نہ کلکون می اچکھ
 خوش در بودمدہ آل الوکد ساقی جام جم
 کل فرشوسینہ جام صبوحی سن ایلہ نوت
 صغیہ دربیہ غنچہ کبی کل آچل بودم

CH,28a
CA,30a

256

¹ Л,25a,10 جدال ² Там же ایچندہ ³ Л строка не дописана;
 СУ,25a,11 ناجیم ⁴ CH,28a и CA,30a озаглавлено احمد

⁵ Л,25a,16 سوزدی повтoreно дважды.

فوت اولوب کتمش ایکن لطفنه حَقک نظرلیت
 کور نیجه بولدک حیات او شده یینه عظمیم
 کلشنک هر طرفی سرو و سهی اولدی یینه
 ویردی خوش ذوق و صفا جان جهانہ تہیم
 اولدرہٗ تخت سعادتده بوکون خان احمد 25a
 صفتی شمس متوردر آنک ذاتی حلیم
 راحتی عدلک ایله بولدی قهر خلق جهان
 رونقی نامک ایله بولدی شہا صفت اقلیم²
 بوی زلفکدن اکر ویرمه کلشنده صبا³
 کل کلستانده جهان خلقنه ویرمزدک شہیم⁴
 خسروا کل زحکک شوقله کلشنده طرروب
 طوزوش هر شجر اوستندہ هزار اولدی کلیم
 خرم ایتد و کجه جهان روینی کلد کچه بہار
 اوله سن دولت ایله تخت سعادتده مقیم
 سبزہ زار اوستنه هر دم کتورر باد صبا
 خاک پایوکہ⁵ نثار آنک ایچون زر ایله سیم
 باغ عمروکہ خزان ایرمیدہ حقدن دیلیم
 عید اضحی کی مبارک قلہ رحمان و رحیم
 بر جهانگیر زمان سنکه ایره ویرمز امان
 ہمتک تیغی⁷ ایدر دیوی نریبان دو نیم

¹ Л,25a,1 اولدر ² Л,25a,2 с этого бейта начинается касыда,

предваряемая словами ³ СН,29a,7 وله فی مدحه طاب نژاہ

⁴ Там же ⁵ Л,25a,7 ⁶ СН,29a,10 и ⁷ СН,29a,12 и СА,316,6

شہیم ⁸ لہ فی مدحہ ⁹ لہ فی مدحہ ¹⁰ لہ فی مدحہ ¹¹ لہ فی مدحہ ¹² لہ فی مدحہ

دوستلرک فوق العلی ده هر دم اولسون شادمان
 دشانک تحت اکثر آده دام اولسون پایمال
 عمر وکی قسون جهانده دولت ایله مستدام
 عید وکی اتسون مبارک اول کریم ولایزال
 دولتک دورنده بولسون هر کدا عزت مدام
 نعمتک خوانندن آلسونلر جهان خلقی نوال

[وله فی مدحه طاب ثراه²⁵]

صبح دم کلشنه ایردی یینه اوستاد نسیم
 ویردی خوش بوی لطافت تیزه³ وارنه کیم³
 سبزه نک طفلنه کوسترمک⁴ ایچون نشوکلوب
 دمبدم صحن کلستانده ایدر درس تعلیم
 بکوزدوب باغی جهانی یینه فردوسه بو کون
 ایلدی لاله ایله کلشنی جنات نعیم
 جان دماغینی معطر قلور اوش هر دمده
 کل نسرین و ریاحین ایله کلشنده نسیم
 اثر لطفی ایله ایلدی هر باغی بهشت
 چون نظر ایتدی کلستانه بودم رب کریم
 نیچه نقش اتدی کلستانده که هر برورقه
 ید قدر تله بو کون کورینه نقاش قدیم

CH,286
CA,31a

¹ CH,306,1 و CA,326,9 بولسون ² В Л этих слов нет; CH,28a,8 и CA,

31a,1 قصیده سلطان احمد ^{3*} Л и СУ,246,10 строка не дописана.

⁴ Л и СУ,246,11 کومک

قاشنه بکزه وکی بوکن بو بدر آیک هلال
 ایرته بزکون حسبنه او یگونه² یعنی نه احتمال
 بر شهنشاہ زماندر کم جهان³ خسرو لوی
 هر جهتدن لا دیمز امرینه ایلامتثال
 عقل کل شاگرد طفل مکتبی رأینده در
 کمسه اتمز اول شهک کیفیتندن قیل و قال
 رخلرنده زلفنی دپرتد وکنچه باد صبح
 جان و دل احراقنه تا ایرشور ریج شمال
 برجهانکی ز زماندر اول بوکون عالمده کم
 رستم و زال اولسه وزمینہ⁴ کلوب اتمز جدال
 صبح دم پیک صبا ایروب دلی شوریده مه
 دیدی ای نمکین کوکل خندان اول دیدم نه حال
 دیدی وصلی عیدیدر شاهک کرکدر مرثرکان
 بن دیدم جان لایق ایسه ابتدا بند مه آل
 مصحفی حسنده فاله نیت ایتدم اول شهک
 اول الفلج کلدی آخرنده میم و دال
 غم مییه شدت کرو بختی سیاهک محو اولوب
 طالعک سعد اولدی ای مہری مبارکدر بوفال
 رفعتک برحی شرفده⁵ قایم اولسون تا ابد
 طلعتک مہرینه شاها ایرسون هرکز زوال

246

1 CH,30a,2 ارتیر 2 Там же ایگونه 3 CH,30a,3 زمان

4 Л,24a,17 زمینہ 5 Л,24b,5 شرفده

عید وکی استون مبارک اول کریم ولا یزال
کلد وکنجه نوبهار اولد قچه بوکلر ار کل

24

[ولر فی مدحه طاب مثواه¹]

حضرت خاقان اعظم پادشاه بی مثال
ایلرے خلوق جهانده آئی اعلم ذوالجلال
ظاهر اولدن² جهانده کون جمائی³ انواری
نوره غرق اولدی بو عالم ایتدے ظلمت ایتحال
خلوق و لطف ایله مرتب بی نظیرو بی بدل
علم و حلم ایله مکمل احسن و صاحب جمال
برشهی دوران طالدیر، بکون عالیده کیم
دولتی دورنده مرکز کیمسه چکنر انفعال
یعنی اول سلطان احمد کیم کرم کانی بو کون
سلطنت تختند برشاه جهاندر، مستعال
نور و یرمزدی جهان روینه قندیل سما
کون جالی انورندن اولمه کرا اتصال
بکزه یم دیو کمان ابرولریله حسننه
کاه بدیر ایلر قهر کند و اوزین کاهی هلال
طلعتی مهری کبی کوسترمده شمس منیر
کرحه دور ایلر فلک لیل و نهارد ماه وسال

CH,296
CA,316

¹ В Л этих слов нет; CH,296 и CA,316 قصیده سلطان احمد

² CH,296,7 ³ Там же ⁴ CH,296,9 بر اوله لی

کل یوزک باغی جهانہ عرض اولدن خسروا
 ظاہر اولدی سنکہ نوزی احمد مختار کل
 کرچہ ایامندہ نوروزک چمن سلطانیدر
 لیک فخرایدرکہ اولہ نوزمکہ خدمتکار کل
 حل اولنمز کوردی عشقک مشکلاتدن سبت
 صفحہ حسنکہ² ابجد بشلدی تکرار کل
 غنچہ خاموش اولدی غیرتدن دہانک کوردی
 رخلرک کوردی خجالتدن کلر ناچار کل
 کلشنی حسنک شہا پسدر کر کمز جنتی
 کرچہ کیم هر گوشہ سندہ نیچہ یوزیک ار کل
 لبر وکہ بکوزم دید وکیچون باد صبا
 غنچہ نک چاک آیدہ لی اغزین قتی قورقار کل
 زینتی حسنک گلستانندہ اوگرمش مکر
 بغلمش باغ جهانندہ کورنہ خوش اطوار کل
 دولتی باغندہ صبری حمد لله بر شہک
 سروقدی سایہ سندہ سن نہ غم هر بار کل
 نیچہ کیم اولہ شکوفیلہ مزین نوبہار
 نیچہ کیم باغی جهانندہ آچلہ هر بار کل
 نوبہاری حسنکک تر تازہ⁴ اولسون تا ابد ^{24a}
 نیچہ کیم اولہ چمن اقلیمنہ سروار کل

¹ CH,31a,10 کہ оп. ² CH,31a,11 и CA,336,7 حسنکدن

³ CH,31a,12 [؟] هامش ⁴ CH,316,5 حسنک تروتازہ

شاخ سرو اوزره چقوب بلبل او قور شعر لطیف
 حسنگ ایباتن مکرکیم ایلدی اشعار کل
 طورمه نالان اول رخی شو قد مسکین عندلیب
 عاد قیدر چونکم ایتیمک بلبتینی زار کل
 رخلرنکله خدک و چشمک کورلدن خسروا
 نرکس و لاله سمندن ایلا استفسار کل

236 مجلس صحن چنده دامندن دمبدم
 مقدمینه سن شهک یاقوت ایثار کل²
 شاه سلطان احمدک دورانی در بزمنده کور
 لاله ساقی غنچه باده اولدک خدمتکار کل
 بوی³ لطفکدن بولوب ویررجهان باغینه بو
 رنگ رویکدن آلوب مرغوب اولور هوبار کل
 خوب او قور عشقک مقاماتن نواده راستی
 عندلیبه خوشچه تعلیم ایلش ادوار کل
 یا کلوب چون رخلر و که بکوزم دیش مکر
 سوزنگ بلدی خطا سین ایتدک استغفار کل⁴
 چشمکی کورمز مکر نرکس که اولبدیر بی بصر⁵
 حسنگه قیلوب نظر اولدک اوار الابصار کل
 یزمنه خدک براتن کور غبار خط ایله
 عارض سوسنده چکیش حله پرکار کل

¹ Л, 23а, 17 доб. СН, 306, 13 и СА, 33а, 8 خدک² СА, 33а, 9 کل оп.

³ Л, 236, 4 بو⁴ СА, 336, 2 کل оп. ⁵ Л, 236, 7 نظیر ⁶ СН, 31а, 7 и СА, 336, 3 سنکا

ایام دولتکده جهان بکری کلوب
 طورسون طپوکده خذ مت ایچون فرکه وارد
 مدح ایلمک شها سنی مهری محالدر
 مداح ساکه بنجلین صد هزار در

23
 [وله فی مدحه طاب شراه²]

چپکه کوستردی جهانہ رخلرندن یار کل
 ایلدے روی زمین اطرافنی انوار کل
 طاغدوب سنبلرن باغ جهانک خوش صبا
 وپردی ازهاره³ روایح ایلدے اظهار کل
 قدرندن کورکه صانع نیجه کوستردی عیان
 خاکدن برک سمن لاله شجردن خار کل
 دوشده⁴ چونکم زمردن بساطینی چمن
 گوشنه طاقندے شبنمدن در شهوار کل
 نوبهارک لذتن بولسوت دیلرسن باغہ کل
 هر طرف سرو و سمن هر گوشه سی کلزار کل⁵
 نعره اورد قچه سحر مرغی مکر تاثیر ایدر
 غنچه کولر سرو صالو باشنی اوینار کل⁶

CH,306
 CA,326

¹ Л,23a,6 هر оп. ² CH,306,3 и CA,326,10 قصیدک سلطان احمد

в Л заглавия нет. ³ CH,306,5 ⁴ اطرافنه ⁵ СУ,23a,12 دُوستردی

⁵* CH,306,8 и CA,33a,3 قل تماشا ترکس و سترین چمن رخسار کل в CH и CA

доб.бейт کلزار کل هر گوشه سی کلزار کل هر طرف سرو و سمن هر گوشه سی کلزار کل

⁶ CH,306,10 ایثار

فرش زبرجد اوستند قورولد خیمه لو
 کویا کیمی زر کمی سیدان حصار در
 انواع زینتیه جهان اولسه طکمی زین
 عرض ایلین جالنی چون شهریار در
 سلطان احمد اولکه فریدون دهر در
 ملک جهاننده دولت ایله تاجدار در
 اولسه عجیبی خلقه کونش کبی عیان
 اول پادشاه که سایه پروردگار در
 مثلینی کورمدک دونه لی بردخی فلک
 بونجه که ماه و سال و لیل و نهار در
 باغی اومده رخلری کل لعلی غنچه در
 صحن چمنده قامتی سرو و چنار در
 دل مرغی بند زلفنه طولشسه وجه وار
 زیرا کمند دامنه جانلر شکار در
 هر جان شها که اولمه قربانی حسنگ 23a
 تحقیق بلکه آخرانگ پیری نادر
 ای آفتاب عکس و حکله کنش ایلین
 و خرائمه سون جهانده اکامستبار در
 س. مشتری جنابه شها کلمه سون زوال
 نیته که آفتاب سواده سوار در
 مادامکه بو سپهر فلک ایلمز قرار
 مادامکه بو زمین و زمان برقرار در
 اول سر همیشه تخت سعادتده محترم
 کلسون طیوکه شولکه صغیر و کبار در

اول مه لقایِ کوردی نجه خنده اولمسون
 پلرله کچده کورمک ایچون انتظار عید
 یارب قل آنی تخت سعادته برقرار
 باقی دکسه نیلیهلم بی قرار عید
 226 هر دم دوام دولتنه مهری قل دعا

تاحشر اولنجه ایلیه اول تاجدار عید
 اولسون الهی سایه دولتده مستدام
 اقسون مدام اوسایه پروردکار عید

22

[قصیده بچه فی حق سلطان احمد طاب ثراه¹]

چون روز عید موسم فصل بهار در
 عشرت دی فرح کون خوش روزگار در
 صبحک نسیمی ایبه لی هر جایه قل نظر
 رنگین چیچکرایله فتولاله زار در
 قدرت ایله کورینه ریجانی خطری
 یزدی پیش ورقلره که اول کرد کار در
 خضر مثال اولسه جهان طگی سبزه پرش
 آب حیات ایرکون ابر بهار در
 انفاس باد ایرشده مکرکستانه کیم
 صحن بنفشه شام سحر مشکبار در
 حال زبانله دَرلوب حقی ذکر ایدر
 کلشنلر ایچره مرغ هزاران هزار در

¹ وله فی مدحه انارالله برهانه CV,226,3

هرکستانده لاله ونسرين وياسين
 هربرچمنده سرو ايله ايلرچنار عید
 سرجمله دوندى جنته صحرايوزک تام
 ماءمعين اقيدوب ايدر کوهسار عید
 کل طلعتنده کوردی مکرلعل غنچه سن
 هربرنهال سبزه ده ايلر هزار عید
 حسنی منور اتسه جهانی عجب میدر
 برج شرفده ایلر اول شهریار عید
 اول کامیاب شاه سلیمان صدق ايله
 کیم اولاکه آتمیه دل و جانی نثار عید
 کوردی جمالی کعبه سنک نورنی عیان
 مقصوده ایرد ایدی صغیر و کبار عید
 کشف ایلیده لی حسنی ضیا سینی عالمه
 طولدری سرور و عشرت ايله هر دیار عید
 زلفیه رخلری یتر اول خسروک هبات
 القصه خلقت عالیه لیل و نهار عید
 هر جانکه وصلی عید نه قربان اولور آنک
 بولور سعادتتی و اولور بختیار عید
 اولسون همیشه عید ايله نوز هر کونی
 کورسون جهانده دولت ايله صد هزار عید

¹ ل,22a,13 ییز

² ل,22a,14 بولور

دهرالذن خانه غمده بیورین ایچمکه
 اشک چشمم آب اولمشدر یوره کیم هم کباب¹
 قلسک ای یوسف نظر لطفکله بن بیچاره
 اعتقادم بودرر بولم زلیخاوش شباب
 سلطنت تختنده شاها دولت ایله هر نفس
 مستدام اول حشره دک کورمه دو عالمده عذاب
 عزت ایله اول سما اولدقچه دائم پایدار
 دولت ایله طور جهان طور دقچه ای عالی جناب
 فضلك ایله قل عنایت لطفک ایله ایت قبول
 بن غریب افتاده نگ یارب دعاس مستجاب

22a

21

[وله فی مدحر طاب ثراه]

خوش دم دکلمی موسم فضل بهار عید
 خرم دکلمی اولدے جهان سبز زار عید
 صر جا² مزین اولدے شکوفیله قل نظر
 صحن چمند طولدے سن لاله زار عید
 صبحک نسیمی ایره لی صحن بنفشیه
 اولدے جهان دماغی قمو مشکبار عید

¹ CH,24a,8 и CA,26a,4 доб.б. خرواین خسروا

جام Л,22a,4² هر جهندن لشکری غم ایلمشدر در عراب

بولدے اقبال سعادت اولدی هر دم بختیار
 هر که قلده خدمت جانیله دلدن ارتکاب
 آفتاب عالم آرا صفت کسور بی نظیر
 پادشاه عصر اعلم کامران رفعت مآب¹
 کم در اول خاقان² اعظم یعنی سلطان باویند
 حشره دک بولسون جهان روینده عمری بی حساب
 ای شه دوران جهان روینده دولت ایستین³
 آستانده بولورسن پادشاهک فتح باب
 بولدے لطفک شمه سندن بوجهانک باغی بار⁴
 اولدے لعلک چشمه سندن آب حیوان و جلاب
 زنده آولور تا حشره دک بولور حیاتی تشنه دل
 خضرویش هر مردیه ویرسک شها لطفکله آب
 سلطنت تختنده هر دم ساکه ای کان کرم
 عدل خلعت تاج دولت عادت اولمشد صوب
 اکئلدر هر دم شها بیچاره مهریپی فلک
 دامن رحموک ایله سیل یاشنی ای کامیاب
 نوله ای کیما نظر لطفکله اولسک دستگیر
 پایمال اولوب اما سیئه ده اولمشد رتراپ

¹ СН,236,12 и СА,256,6 یاب

³ СН,24а,1 и СА,256,9 عزت

⁵ СН,24а,3 تا оп.

² Л,216,8 سلطان

⁴ СН,24а,2 داغ

⁶ Там же بیلور

* آنمه سه کلزاره حسنک¹ کلشنندن² بو نسیم
 ویرمزایدی خلقه قطعاً بوی ریجان کل کلاب
 شیره بش بندکچه دولت آتته اول مشتری
 چرخ چکر هر دم عنانینی فلک طوتر رکاب³
 ویره لی عدلک الیلکه عالمه لطفک معاش
 شدتندن روزکارک کمسه چکر اضطراب
 اول همانک کوره لی سیرغ عالی همتن
 دولتی خوانده کلدی اولدی عالم بر ذباب
 هستی دریاسی ایچره بر کسی در بو جهان
 لطفنک بحرنده آنک اولدی عمان بر حباب
 اول شهک شول رسمه در عدلی جهان⁴ نیندیم
 کیم نظام عالم اولور آکه هر دم انتساب
 اول جهانگیر زمانک کورسه تیغی لمعه سن 216
 فورقوستدن کندوزینی بلیمه افراسیاب
 ملکت راینده ابجد طفیلدر بل شهه سن
 کورمه حسنی کتابندن اولو الابصار⁵ باب⁷
 اول مطول لطفنک اولمز معانیسی بیان
 آره سک جمله کما بی فصل و فضل و باب باب

¹* CH,236,2 و SA,25a,8 کلشننده² CH,236,2 التمه کلزاره حسنی

³* CH,236 و SA,25a-256 بایغی 11-16 ب یانم پورادکه: 15, 12, 13,

14, 11,16. ⁴* CH,23a,5 و SA,25a,11 عدلی الیلکه عالمه لطفی

⁵* Иначе: برکمیدر ⁶* Л,216,2 (؟) اولو ابصار ⁷* CH,236,9

اولو اباباب SA,256,3 اولو اباباب باب

[وله فی مدحه طاب نژاه¹]

CH,23a
CA,246

مطلعندن عالمه عرض امیده لی خورشید تاب
 قلمدی قطعا جهان روینده ظلمتدن سیاب
 نور ویرمزدی بو آفاق ایچره هرگز ماه آنک
 کون جمالی انورندن اتمسه کراکتساب
 دِتْرُودَنْ² خورشیدی تیغی خوفدر هر صبحدم
 بی سبب صنمک که بو افلاکه دایم انقلاب
 مطلعندن شمس³ لرزان چقدغی هر دم بودر
 کون جمالینه مقابل اولمغه ایلر حجاب
 یالکُرُ برمه دکلدِر قاپوسی افتاده سی
 بیک صفاییله⁴ کلور باش اوزره هر صبح آفتاب
 درکننده پاسبان اولالی کیوان اول مهک
 کلمدک⁵ دورنده بر ستاره نک چشینه خواب⁵
 مزرع⁶ خواننده خرمن اولسه طلسمیدر جهان
 اولدی چون لطفی هوا سیله فلکرو آسیاب
 ابر لطفی تازه تر قلسه نولا جان⁷ کلشنن
 مهر و مه در کولکی چرخ آگه اولمشدر دولاب⁸

¹ Л, 21a, 3

CH, 23a, 6 и CA, 246, 11

² CH, 23a, 9 и CA, 25a, 2 ³ Л, 21, 7 ⁴ ⁵ ⁶ ⁷ ⁸

مزرع⁶ CH, 23a, 13a CA, 25a, 6 ⁷ ⁸ ⁹ ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰ ¹⁰¹ ¹⁰² ¹⁰³ ¹⁰⁴ ¹⁰⁵ ¹⁰⁶ ¹⁰⁷ ¹⁰⁸ ¹⁰⁹ ¹¹⁰ ¹¹¹ ¹¹² ¹¹³ ¹¹⁴ ¹¹⁵ ¹¹⁶ ¹¹⁷ ¹¹⁸ ¹¹⁹ ¹²⁰ ¹²¹ ¹²² ¹²³ ¹²⁴ ¹²⁵ ¹²⁶ ¹²⁷ ¹²⁸ ¹²⁹ ¹³⁰ ¹³¹ ¹³² ¹³³ ¹³⁴ ¹³⁵ ¹³⁶ ¹³⁷ ¹³⁸ ¹³⁹ ¹⁴⁰ ¹⁴¹ ¹⁴² ¹⁴³ ¹⁴⁴ ¹⁴⁵ ¹⁴⁶ ¹⁴⁷ ¹⁴⁸ ¹⁴⁹ ¹⁵⁰ ¹⁵¹ ¹⁵² ¹⁵³ ¹⁵⁴ ¹⁵⁵ ¹⁵⁶ ¹⁵⁷ ¹⁵⁸ ¹⁵⁹ ¹⁶⁰ ¹⁶¹ ¹⁶² ¹⁶³ ¹⁶⁴ ¹⁶⁵ ¹⁶⁶ ¹⁶⁷ ¹⁶⁸ ¹⁶⁹ ¹⁷⁰ ¹⁷¹ ¹⁷² ¹⁷³ ¹⁷⁴ ¹⁷⁵ ¹⁷⁶ ¹⁷⁷ ¹⁷⁸ ¹⁷⁹ ¹⁸⁰ ¹⁸¹ ¹⁸² ¹⁸³ ¹⁸⁴ ¹⁸⁵ ¹⁸⁶ ¹⁸⁷ ¹⁸⁸ ¹⁸⁹ ¹⁹⁰ ¹⁹¹ ¹⁹² ¹⁹³ ¹⁹⁴ ¹⁹⁵ ¹⁹⁶ ¹⁹⁷ ¹⁹⁸ ¹⁹⁹ ²⁰⁰ ²⁰¹ ²⁰² ²⁰³ ²⁰⁴ ²⁰⁵ ²⁰⁶ ²⁰⁷ ²⁰⁸ ²⁰⁹ ²¹⁰ ²¹¹ ²¹² ²¹³ ²¹⁴ ²¹⁵ ²¹⁶ ²¹⁷ ²¹⁸ ²¹⁹ ²²⁰ ²²¹ ²²² ²²³ ²²⁴ ²²⁵ ²²⁶ ²²⁷ ²²⁸ ²²⁹ ²³⁰ ²³¹ ²³² ²³³ ²³⁴ ²³⁵ ²³⁶ ²³⁷ ²³⁸ ²³⁹ ²⁴⁰ ²⁴¹ ²⁴² ²⁴³ ²⁴⁴ ²⁴⁵ ²⁴⁶ ²⁴⁷ ²⁴⁸ ²⁴⁹ ²⁵⁰ ²⁵¹ ²⁵² ²⁵³ ²⁵⁴ ²⁵⁵ ²⁵⁶ ²⁵⁷ ²⁵⁸ ²⁵⁹ ²⁶⁰ ²⁶¹ ²⁶² ²⁶³ ²⁶⁴ ²⁶⁵ ²⁶⁶ ²⁶⁷ ²⁶⁸ ²⁶⁹ ²⁷⁰ ²⁷¹ ²⁷² ²⁷³ ²⁷⁴ ²⁷⁵ ²⁷⁶ ²⁷⁷ ²⁷⁸ ²⁷⁹ ²⁸⁰ ²⁸¹ ²⁸² ²⁸³ ²⁸⁴ ²⁸⁵ ²⁸⁶ ²⁸⁷ ²⁸⁸ ²⁸⁹ ²⁹⁰ ²⁹¹ ²⁹² ²⁹³ ²⁹⁴ ²⁹⁵ ²⁹⁶ ²⁹⁷ ²⁹⁸ ²⁹⁹ ³⁰⁰ ³⁰¹ ³⁰² ³⁰³ ³⁰⁴ ³⁰⁵ ³⁰⁶ ³⁰⁷ ³⁰⁸ ³⁰⁹ ³¹⁰ ³¹¹ ³¹² ³¹³ ³¹⁴ ³¹⁵ ³¹⁶ ³¹⁷ ³¹⁸ ³¹⁹ ³²⁰ ³²¹ ³²² ³²³ ³²⁴ ³²⁵ ³²⁶ ³²⁷ ³²⁸ ³²⁹ ³³⁰ ³³¹ ³³² ³³³ ³³⁴ ³³⁵ ³³⁶ ³³⁷ ³³⁸ ³³⁹ ³⁴⁰ ³⁴¹ ³⁴² ³⁴³ ³⁴⁴ ³⁴⁵ ³⁴⁶ ³⁴⁷ ³⁴⁸ ³⁴⁹ ³⁵⁰ ³⁵¹ ³⁵² ³⁵³ ³⁵⁴ ³⁵⁵ ³⁵⁶ ³⁵⁷ ³⁵⁸ ³⁵⁹ ³⁶⁰ ³⁶¹ ³⁶² ³⁶³ ³⁶⁴ ³⁶⁵ ³⁶⁶ ³⁶⁷ ³⁶⁸ ³⁶⁹ ³⁷⁰ ³⁷¹ ³⁷² ³⁷³ ³⁷⁴ ³⁷⁵ ³⁷⁶ ³⁷⁷ ³⁷⁸ ³⁷⁹ ³⁸⁰ ³⁸¹ ³⁸² ³⁸³ ³⁸⁴ ³⁸⁵ ³⁸⁶ ³⁸⁷ ³⁸⁸ ³⁸⁹ ³⁹⁰ ³⁹¹ ³⁹² ³⁹³ ³⁹⁴ ³⁹⁵ ³⁹⁶ ³⁹⁷ ³⁹⁸ ³⁹⁹ ⁴⁰⁰ ⁴⁰¹ ⁴⁰² ⁴⁰³ ⁴⁰⁴ ⁴⁰⁵ ⁴⁰⁶ ⁴⁰⁷ ⁴⁰⁸ ⁴⁰⁹ ⁴¹⁰ ⁴¹¹ ⁴¹² ⁴¹³ ⁴¹⁴ ⁴¹⁵ ⁴¹⁶ ⁴¹⁷ ⁴¹⁸ ⁴¹⁹ ⁴²⁰ ⁴²¹ ⁴²² ⁴²³ ⁴²⁴ ⁴²⁵ ⁴²⁶ ⁴²⁷ ⁴²⁸ ⁴²⁹ ⁴³⁰ ⁴³¹ ⁴³² ⁴³³ ⁴³⁴ ⁴³⁵ ⁴³⁶ ⁴³⁷ ⁴³⁸ ⁴³⁹ ⁴⁴⁰ ⁴⁴¹ ⁴⁴² ⁴⁴³ ⁴⁴⁴ ⁴⁴⁵ ⁴⁴⁶ ⁴⁴⁷ ⁴⁴⁸ ⁴⁴⁹ ⁴⁵⁰ ⁴⁵¹ ⁴⁵² ⁴⁵³ ⁴⁵⁴ ⁴⁵⁵ ⁴⁵⁶ ⁴⁵⁷ ⁴⁵⁸ ⁴⁵⁹ ⁴⁶⁰ ⁴⁶¹ ⁴⁶² ⁴⁶³ ⁴⁶⁴ ⁴⁶⁵ ⁴⁶⁶ ⁴⁶⁷ ⁴⁶⁸ ⁴⁶⁹ ⁴⁷⁰ ⁴⁷¹ ⁴⁷² ⁴⁷³ ⁴⁷⁴ ⁴⁷⁵ ⁴⁷⁶ ⁴⁷⁷ ⁴⁷⁸ ⁴⁷⁹ ⁴⁸⁰ ⁴⁸¹ ⁴⁸² ⁴⁸³ ⁴⁸⁴ ⁴⁸⁵ ⁴⁸⁶ ⁴⁸⁷ ⁴⁸⁸ ⁴⁸⁹ ⁴⁹⁰ ⁴⁹¹ ⁴⁹² ⁴⁹³ ⁴⁹⁴ ⁴⁹⁵ ⁴⁹⁶ ⁴⁹⁷ ⁴⁹⁸ ⁴⁹⁹ ⁵⁰⁰ ⁵⁰¹ ⁵⁰² ⁵⁰³ ⁵⁰⁴ ⁵⁰⁵ ⁵⁰⁶ ⁵⁰⁷ ⁵⁰⁸ ⁵⁰⁹ ⁵¹⁰ ⁵¹¹ ⁵¹² ⁵¹³ ⁵¹⁴ ⁵¹⁵ ⁵¹⁶ ⁵¹⁷ ⁵¹⁸ ⁵¹⁹ ⁵²⁰ ⁵²¹ ⁵²² ⁵²³ ⁵²⁴ ⁵²⁵ ⁵²⁶ ⁵²⁷ ⁵²⁸ ⁵²⁹ ⁵³⁰ ⁵³¹ ⁵³² ⁵³³ ⁵³⁴ ⁵³⁵ ⁵³⁶ ⁵³⁷ ⁵³⁸ ⁵³⁹ ⁵⁴⁰ ⁵⁴¹ ⁵⁴² ⁵⁴³ ⁵⁴⁴ ⁵⁴⁵ ⁵⁴⁶ ⁵⁴⁷ ⁵⁴⁸ ⁵⁴⁹ ⁵⁵⁰ ⁵⁵¹ ⁵⁵² ⁵⁵³ ⁵⁵⁴ ⁵⁵⁵ ⁵⁵⁶ ⁵⁵⁷ ⁵⁵⁸ ⁵⁵⁹ ⁵⁶⁰ ⁵⁶¹ ⁵⁶² ⁵⁶³ ⁵⁶⁴ ⁵⁶⁵ ⁵⁶⁶ ⁵⁶⁷ ⁵⁶⁸ ⁵⁶⁹ ⁵⁷⁰ ⁵⁷¹ ⁵⁷² ⁵⁷³ ⁵⁷⁴ ⁵⁷⁵ ⁵⁷⁶ ⁵⁷⁷ ⁵⁷⁸ ⁵⁷⁹ ⁵⁸⁰ ⁵⁸¹ ⁵⁸² ⁵⁸³ ⁵⁸⁴ ⁵⁸⁵ ⁵⁸⁶ ⁵⁸⁷ ⁵⁸⁸ ⁵⁸⁹ ⁵⁹⁰ ⁵⁹¹ ⁵⁹² ⁵⁹³ ⁵⁹⁴ ⁵⁹⁵ ⁵⁹⁶ ⁵⁹⁷ ⁵⁹⁸ ⁵⁹⁹ ⁶⁰⁰ ⁶⁰¹ ⁶⁰² ⁶⁰³ ⁶⁰⁴ ⁶⁰⁵ ⁶⁰⁶ ⁶⁰⁷ ⁶⁰⁸ ⁶⁰⁹ ⁶¹⁰ ⁶¹¹ ⁶¹² ⁶¹³ ⁶¹⁴ ⁶¹⁵ ⁶¹⁶ ⁶¹⁷ ⁶¹⁸ ⁶¹⁹ ⁶²⁰ ⁶²¹ ⁶²² ⁶²³ ⁶²⁴ ⁶²⁵ ⁶²⁶ ⁶²⁷ ⁶²⁸ ⁶²⁹ ⁶³⁰ ⁶³¹ ⁶³² ⁶³³ ⁶³⁴ ⁶³⁵ ⁶³⁶ ⁶³⁷ ⁶³⁸ ⁶³⁹ ⁶⁴⁰ ⁶⁴¹ ⁶⁴² ⁶⁴³ ⁶⁴⁴ ⁶⁴⁵ ⁶⁴⁶ ⁶⁴⁷ ⁶⁴⁸ ⁶⁴⁹ ⁶⁵⁰ ⁶⁵¹ ⁶⁵² ⁶⁵³ ⁶⁵⁴ ⁶⁵⁵ ⁶⁵⁶ ⁶⁵⁷ ⁶⁵⁸ ⁶⁵⁹ ⁶⁶⁰ ⁶⁶¹ ⁶⁶² ⁶⁶³ ⁶⁶⁴ ⁶⁶⁵ ⁶⁶⁶ ⁶⁶⁷ ⁶⁶⁸ ⁶⁶⁹ ⁶⁷⁰ ⁶⁷¹ ⁶⁷² ⁶⁷³ ⁶⁷⁴ ⁶⁷⁵ ⁶⁷⁶ ⁶⁷⁷ ⁶⁷⁸ ⁶⁷⁹ ⁶⁸⁰ ⁶⁸¹ ⁶⁸² ⁶⁸³ ⁶⁸⁴ ⁶⁸⁵ ⁶⁸⁶ ⁶⁸⁷ ⁶⁸⁸ ⁶⁸⁹ ⁶⁹⁰ ⁶⁹¹ ⁶⁹² ⁶⁹³ ⁶⁹⁴ ⁶⁹⁵ ⁶⁹⁶ ⁶⁹⁷ ⁶⁹⁸ ⁶⁹⁹ ⁷⁰⁰ ⁷⁰¹ ⁷⁰² ⁷⁰³ ⁷⁰⁴ ⁷⁰⁵ ⁷⁰⁶ ⁷⁰⁷ ⁷⁰⁸ ⁷⁰⁹ ⁷¹⁰ ⁷¹¹ ⁷¹² ⁷¹³ ⁷¹⁴ ⁷¹⁵ ⁷¹⁶ ⁷¹⁷ ⁷¹⁸ ⁷¹⁹ ⁷²⁰ ⁷²¹ ⁷²² ⁷²³ ⁷²⁴ ⁷²⁵ ⁷²⁶ ⁷²⁷ ⁷²⁸ ⁷²⁹ ⁷³⁰ ⁷³¹ ⁷³² ⁷³³ ⁷³⁴ ⁷³⁵ ⁷³⁶ ⁷³⁷ ⁷³⁸ ⁷³⁹ ⁷⁴⁰ ⁷⁴¹ ⁷⁴² ⁷⁴³ ⁷⁴⁴ ⁷⁴⁵ ⁷⁴⁶ ⁷⁴⁷ ⁷⁴⁸ ⁷⁴⁹ ⁷⁵⁰ ⁷⁵¹ ⁷⁵² ⁷⁵³ ⁷⁵⁴ ⁷⁵⁵ ⁷⁵⁶ ⁷⁵⁷ ⁷⁵⁸ ⁷⁵⁹ ⁷⁶⁰ ⁷⁶¹ ⁷⁶² ⁷⁶³ ⁷⁶⁴ ⁷⁶⁵ ⁷⁶⁶ ⁷⁶⁷ ⁷⁶⁸ ⁷⁶⁹ ⁷⁷⁰ ⁷⁷¹ ⁷⁷² ⁷⁷³ ⁷⁷⁴ ⁷⁷⁵ ⁷⁷⁶ ⁷⁷⁷ ⁷⁷⁸ ⁷⁷⁹ ⁷⁸⁰ ⁷⁸¹ ⁷⁸² ⁷⁸³ ⁷⁸⁴ ⁷⁸⁵ ⁷⁸⁶ ⁷⁸⁷ ⁷⁸⁸ ⁷⁸⁹ ⁷⁹⁰ ⁷⁹¹ ⁷⁹² ⁷⁹³ ⁷⁹⁴ ⁷⁹⁵ ⁷⁹⁶ ⁷⁹⁷ ⁷⁹⁸ ⁷⁹⁹ ⁸⁰⁰ ⁸⁰¹ ⁸⁰² ⁸⁰³ ⁸⁰⁴ ⁸⁰⁵ ⁸⁰⁶ ⁸⁰⁷ ⁸⁰⁸ ⁸⁰⁹ ⁸¹⁰ ⁸¹¹ ⁸¹² ⁸¹³ ⁸¹⁴ ⁸¹⁵ ⁸¹⁶ ⁸¹⁷ ⁸¹⁸ ⁸¹⁹ ⁸²⁰ ⁸²¹ ⁸²² ⁸²³ ⁸²⁴ ⁸²⁵ ⁸²⁶ ⁸²⁷ ⁸²⁸ ⁸²⁹ ⁸³⁰ ⁸³¹ ⁸³² ⁸³³ ⁸³⁴ ⁸³⁵ ⁸³⁶ ⁸³⁷ ⁸³⁸ ⁸³⁹ ⁸⁴⁰ ⁸⁴¹ ⁸⁴² ⁸⁴³ ⁸⁴⁴ ⁸⁴⁵ ⁸⁴⁶ ⁸⁴⁷ ⁸⁴⁸ ⁸⁴⁹ ⁸⁵⁰ ⁸⁵¹ ⁸⁵² ⁸⁵³ ⁸⁵⁴ ⁸⁵⁵ ⁸⁵⁶ ⁸⁵⁷ ⁸⁵⁸ ⁸⁵⁹ ⁸⁶⁰ ⁸⁶¹ ⁸⁶² ⁸⁶³ ⁸⁶⁴ ⁸⁶⁵ ⁸⁶⁶ ⁸⁶⁷ ⁸⁶⁸ ⁸⁶⁹ ⁸⁷⁰ ⁸⁷¹ ⁸⁷² ⁸⁷³ ⁸⁷⁴ ⁸⁷⁵ ⁸⁷⁶ ⁸⁷⁷ ⁸⁷⁸ ⁸⁷⁹ ⁸⁸⁰ ⁸⁸¹ ⁸⁸² ⁸⁸³ ⁸⁸⁴ ⁸⁸⁵ ⁸⁸⁶ ⁸⁸⁷ ⁸⁸⁸ ⁸⁸⁹ ⁸⁹⁰ ⁸⁹¹ ⁸⁹² ⁸⁹³ ⁸⁹⁴ ⁸⁹⁵ ⁸⁹⁶ ⁸⁹⁷ ⁸⁹⁸ ⁸⁹⁹ ⁹⁰⁰ ⁹⁰¹ ⁹⁰² ⁹⁰³ ⁹⁰⁴ ⁹⁰⁵ ⁹⁰⁶ ⁹⁰⁷ ⁹⁰⁸ ⁹⁰⁹ ⁹¹⁰ ⁹¹¹ ⁹¹² ⁹¹³ ⁹¹⁴ ⁹¹⁵ ⁹¹⁶ ⁹¹⁷ ⁹¹⁸ ⁹¹⁹ ⁹²⁰ ⁹²¹ ⁹²² ⁹²³ ⁹²⁴ ⁹²⁵ ⁹²⁶ ⁹²⁷ ⁹²⁸ ⁹²⁹ ⁹³⁰ ⁹³¹ ⁹³² ⁹³³ ⁹³⁴ ⁹³⁵ ⁹³⁶ ⁹³⁷ ⁹³⁸ ⁹³⁹ ⁹⁴⁰ ⁹⁴¹ ⁹⁴² ⁹⁴³ ⁹⁴⁴ ⁹⁴⁵ ⁹⁴⁶ ⁹⁴⁷ ⁹⁴⁸ ⁹⁴⁹ ⁹⁵⁰ ⁹⁵¹ ⁹⁵² ⁹⁵³ ⁹⁵⁴ ⁹⁵⁵ ⁹⁵⁶ ⁹⁵⁷ ⁹⁵⁸ ⁹⁵⁹ ⁹⁶⁰ ⁹⁶¹ ⁹⁶² ⁹⁶³ ⁹⁶⁴ ⁹⁶⁵ ⁹⁶⁶ ⁹⁶⁷ ⁹⁶⁸ ⁹⁶⁹ ⁹⁷⁰ ⁹⁷¹ ⁹⁷² ⁹⁷³ ⁹⁷⁴ ⁹⁷⁵ ⁹⁷⁶ ⁹⁷⁷ ⁹⁷⁸ ⁹⁷⁹ ⁹⁸⁰ ⁹⁸¹ ⁹⁸² ⁹⁸³ ⁹⁸⁴ ⁹⁸⁵ ⁹⁸⁶ ⁹⁸⁷ ⁹⁸⁸ ⁹⁸⁹ ⁹⁹⁰ ⁹⁹¹ ⁹⁹² ⁹⁹³ ⁹⁹⁴ ⁹⁹⁵ ⁹⁹⁶ ⁹⁹⁷ ⁹⁹⁸ ⁹⁹⁹ ¹⁰⁰⁰

⁷ C.Y. 21a, 11 ⁸ повтoreно дважды. ⁹ CH, 236, 1 и CA, 25a, 7 ¹⁰ ¹¹ ¹² ¹³ ¹⁴ ¹⁵ ¹⁶ ¹⁷ ¹⁸ ¹⁹ ²⁰ ²¹ ²² ²³ ²⁴ ²⁵ ²⁶ ²⁷ ²⁸ ²⁹ ³⁰ ³¹ ³² ³³ ³⁴ ³⁵ ³⁶ ³⁷ ³⁸ ³⁹ ⁴⁰ ⁴¹ ⁴² ⁴³ ⁴⁴ ⁴⁵ ⁴⁶ ⁴⁷ ⁴⁸ ⁴⁹ ⁵⁰ ⁵¹ ⁵² ⁵³ ⁵⁴ ⁵⁵ ⁵⁶ ⁵⁷ ⁵⁸ ⁵⁹ ⁶⁰ ⁶¹ ⁶² ⁶³ ⁶⁴ ⁶⁵ ⁶⁶ ⁶⁷ ⁶⁸ ⁶⁹ ⁷⁰ ⁷¹ ⁷² ⁷³ ⁷⁴ ⁷⁵ ⁷⁶ ⁷⁷ ⁷⁸ ⁷⁹ ⁸⁰ ⁸¹ ⁸² ⁸³ ⁸⁴ ⁸⁵ ⁸⁶ ⁸⁷ ⁸⁸ ⁸⁹ ⁹⁰ ⁹¹ ⁹² ⁹³ ⁹⁴ ⁹⁵ ⁹⁶ ⁹⁷ ⁹⁸ ⁹⁹ ¹⁰⁰

دوستلرک هر دم جهان روینده اولسون شادمان
 دائئا دشمنلرک چکسون الم سن بی غم اول
 بُرچ اقبال و شرفده بو سما طور دقجه سن
 ای سعادت آفتابی دولت ایله هر دم اول
 کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
 کیجه سی قدر اولسون آنک دائئا کوندوزی عید

* * *

کلد و کجه صوم و عید ای شاه دوران هر زمان
 اول سریر سلطنت تختنده هر دم شادمان
 سن سعادت تختکا هنده مقیم اول حشره دک
 دولتک دورندد خوش کچسون قنویر و جوان
 عید حسنکده کوروب قاشک هلاک خیرا
 خرّم اولسون دائئا سایکده بو خلوت جهان
 طوردوغنجه بوزمین و آسمان اولد قجه عید
 ایلسون اول حوت سنی خلوت جهانده کاران
 کلمه سون جانا جالک آفتابینه کسوف
 ایرمسون عمرک درختی برکنه بادخران
 قل دعاهری همان قو سوزی تطویل ایلمه ^{21a}
 اول شهک مد حنده عاجر در بلور هر لبان
 کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
 کیجه سی قدر اولسون آنک دائئا کوندوزی عید

¹ л, 21a, 2 он.

سلطنت تختی آزره چیتوب پینه شاه محترم
تاج دولت اوردنوب کیدی سفاطف کرم
روشن ایدی کون جالی پرتوندن عالی
عرض ایدوب شنه رخلوینی خوش جهانده صبح دم
چون طلوع ایدی شرف برچنده پینه آفتاب
هرکشی مدح ایتمه بیک جان و دلدا آچکتم
دولتی دورنده برخلق جهان اولدی فرح
نعمتی خونبلاه طولدی قامو عالیده نعم
جان و دل دن روزعیدنده کلوب بل بخلدی 206
اول هسایونک ملکلر خدمتینه دم بدم
برشه نشاه جهاندری نظیروبی بدل
بر نظر فلسک قومز جانده ملامت دلده غم
کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
سلطنت تختنده اولسون حشره دک عمره مزید

ای شه دوران همیشه خلقه میر اعظم اول
حشره دک هر دم جهان روینده شاه عالم اول
بولد و غنجه نام شهرت آل عثمان خسرو
قاموسندن ای شه نشاه زمان سن اعلم اول
ایرمسون حوق اوستمزدن اول هسافر سایی
دولت و رفعتله بر خلقی جهانده محرم اول
طورد و غنجه بوزمین و آسمان ای شهریار
ذوق عشرت سور جهان روینده شاد و خرم اول

یولنه اولسون فدایر جان نه در بیک جان آکا
 عید وصلیده بو کون کل آستانده شهک
 وقتیده مهروی قل اییدی جانکی قربان آکا
 عید و اضحیسن مبارک قلسون اول حی قديم
 دولتی رفعتده طورسون² عوجا ویدان آکا

18
[وله فی مدحه انا ر الله برهانه]

عید وصلی عرض ای دیوب چونکم کو توردی شه تقاب
 نوره غرق اییدی جهانی ظاهر اولدی آفتاب
 برشته دوران عادلدر جهان روینده کم
 عادتی لطف و مروّت درفتو فعلی صواب
 سایه سنده خوش کچو خلق جهان میرو کدا
 دولتی دورنده هرگز کسه چکنز اضطراب
 ای سعادت ایستین کل جان و دلدن بنده اول
 آستانینه یوز اور بولوت دیلرسک فتح یاب
 عدلی میز انینه کلدی گفته اولدی مهر و ماه
 لطفی دریا سنده اولدی بجر عثمان بر حباب
 دولت اسبنده کوروب چکدی عنایشنی زمین
 کلدی میدان سعادتده فلک اوپدی رکاب
 کم در اول سلطان احمد ابن سلطان بایزید
 کیجه سی قدر اولسون آنک دائما کوندزی عید

1 CH,25a,5 کریم 2 CH,25a,5 و CA,27a,3 دیوسن 3 Л,20a,12 در он.

ایلدم یولوکه ایتار اتمک ایچون خُسروا
 کوزلریک قنلو یاشن درّله مرجان آکا
 خالص و زر قلمق ایچون قلبنی عاشقارک
 کنج حسنک جوهرن صقلر دلی ویرن آکا
 کلشن حسنکده بلبل مرغ خوش الحان اوغور
 هر سحر کل دفترنده نامه عنوان آکا
 بزم حسنک ایچره لاله ساقی اولسه طلمیدر
 طولولر ایچر کاستانده کلی خندان آکا
 آلمغه آسان ایدر جنّت جهانی میوه سن
 رخلرنده اولمسه ثعبان صچک بلغبان آکا²
 کم در اول سلطان احمد کم جهان خسرو لوی
 آستاننده اولبدر بنده فرمان آکا
 مصحفی حسینه هر نادان قلورسه بر نظر
 کشف اولور اول دمده از بر شهبه سزقوان آکا
 رخلری شوقینه بلبل نیچه نالان اولمسون
 یاره شور کل قرشوسینه ناله وافغان آکا
 کلشن حسنده زلفن دپُر دُوب باد صبا
 کوسترد طاوس وش هر دم بدم جولان آکا
 کوی یاری بر نفس ترک ایلمز حجاج عشق ^{20a}
 اهل عشقه کعبه در بیترخی جانان آکا
 چشمک قصد اکر جان ایسه ای شاه جهان

¹ CH,246,8 ایچره CA,266,5 ایچره

² CH,246,9 « CA,266,6 آکا on.

بو بختی سید مہرید شاہا نظر ایت کیم
 اکسیر ایدہ خاک ایلدے دوران آنی زیر ا
 مدح ایت مکہ حسنوکی کولستان چمنده
 بر بلبل خوش طبع دُرُز بودخی کویا
 بستان خدک لبلرکک غنچه نرندن

186

دل بلبلنی رد ایدہ معروم ایدہ حاشا
 میدوکی مبارک قلہ عمر وکی زیادہ
 اقبال سعادتده مقامک اولا اعلا

18

[قصیدہ مرغوب و نامعیوب فی حقہ¹]

تشنہ در دل چون لبکدن چشمہ حیوان آکا
 مُردہ در جسم³ غمکدن نوله ویرسک جان آکا
 کلد وکنجه جان تندن قرشو چقسہ طکمیدر
 ملکتی دلک خیالک اولدے چون سلطان آکا
 روزنکدن ذرہ ووش اوستوکده دوشر مشتری
 کوردی بکزکون⁴ جمالک اولدے سرکردان آکا
 یاقشوگک⁵ تیرله دل خانہ سن زیر ایلدی
 سینده غمزک نیانی اولالی مهمان آکا

CH, 246
 CA, 26a

¹ CV, 186, 3 مشواہ مدح طاب مشواہ CH, 24a, 13; CA, 26a, 8 سلطان احمد

² CH, 246, 1 صرک صرن CA, 26a, 10 چشم 3 Л, 186, 4

⁴ CH, 246, 3 و CA, 26a, 12 بکزکن ⁵ CH, 246, 4 باقشینک

CA, 266, 1 بافتشک

ای طلعتی خورشید ایا حسن ایله غم¹
 عید آبی کبی قشکرک اولدی چو هویدا
 سن قاشی کمان غمزده سی اوق چشمی حرامی
 برتیر ایله قلده دل و جان ملکنی یغما
 هی راضیوز اول غمزده لره قانفر ایچسون¹
 راحتلر اولا روحنه عافییه و صحا²
 دل مرغنی بر بند ایله خوش دامه دوشرد³
 جان بریننه زلفک صله لی حلقه سودا
 خورشید جهانتاب در³ کرجد دکلدر
 آیینه حسنک کبی ای ماه مجلا
 چقسون هله بیک محنت ایله جانی جهانده
 هر کیم که سنک یولکه جان ویرمیه جانا
 خد وکی کوروب قور قورم آه ایتکه ناکاه
 آهمله یانده⁴ دائره⁴ چرخ مَعلا
 اولد قچه بهار ایله مزین قمر عالم
 طورد قچه زمین ایله زمان قبه مینا
 ترتازه د سبز اوله شها باغ جمالک
 عمروکی مزید ایلسون اول حی و توانا
 بوماه صیام ایله بو عید آبی حقیچون
 بیک عذر ایله طاپوکه⁵ ایدر آنی تمنا

1 CH,26a,8 آچسون CA,28a,8 اچسون 2* Там же آیه و سنا

3 CH,26a,10 ویرر 4 CH,26a,12 یشار 5 СУ,19a,15 ۽ CA,286,3 طاپوکن

سبز اوزده قودی سیم و زر اسباب مهتا
 رزموکه مقابل طوره مزسام و نزمیان
 رستم اولمز ارلک ایچنده سکه همتا
 اوزتسه دن دولتک شمعنه دشمن
 جان ویرمه پروانه صفت کلده نه پزوا
 بالا قذکی کوردی مکر طرف چمنده
 حیرتده طورر سرو و صنوبر دخی یکیا²
 سن سرو روان پاینه یوز سورمک ایچنده
 بستانده روان هریکا ما اولدوغی اجرا
 بتمده خطک کبی کولستانده بنفشه
 چشمک کبی یا نرکس ایا کوزلی شهلا
 خطوکه بنفشه اوئیکنه³ چشمک نرکس
 اولدی بولرک بیری سیه رو بری اصما
 بتمده دخی بتمه یسر⁴ باغ جهانده⁵
 بر سنجلین رخلوی کل لبلری حمرا⁶
 کل رخلوکی کوردی چوهنگام چمنده
 دل بلبلدی بو شعری همان ایلدی انشا

¹ СН,256,10 اولدمز ² Л,186,16 یکیا ³ СН,26а,2 и СА,

28а,2 بنفش اوئیکونلی ⁴ СН,26а,3 بتمز ⁵ СН,26а,3 и СА,

28а,3 هرکیم قله سن رخلوی زیبای تماشا ⁶ Л и СУ,19а,3 جهانده

СН,26а,4 и СА,28а,4 доб.бейт برداشی نظر ایلییه روی جانده

هرکیم قله سن رخلوی زیبای تماشا

هرکوشده برسوسهی آب و رواندر
 کیم روح روانه ویرر اول جام مصفا
 چون وقت بهار اولدی وهنگام چیندر
 بومده کلستاندن آراغ اولمایاصلا
 کل موسیدر چونکه بوکون صحن چینده
 نی کیمی فغان ایکل ای بلبل شیدا
 عیشایت دمیدر بزم چنده کله قرشو
 فوت ایتمه صقن فرصتی بومدمه لالا
 کل رخلری یادینه بوکون جانی روانایت
 تیز آچله شاید بولمزسن آنی فردا
 بکزرکه کلستانه ینه سایه سالوبدر
 بر رخلری کل غنچه دهن قامتی بالا
 خوش کوربو دمیکیم ویرر اول روحه شوخ
 بردزه دماغکده قومز علقی سودا
 کیدر بوشهنشاه جهان احمدخاندر
 دال اولدی آنک دولتی اسپینه مستها
 کلزارجهالیه مکربولدی لطافت
 که اولدی چمن اطرافنی ینه خوب و مطرا
 مثلک کبی ای شاه زمان رویجهانه
 بودور فلک بردخی کوسترمدی قطعاً
 خاک رهکه قلمغه ایشار شکوفه

¹ Л и СУ, 186,6

تیر

^{2*} СН, 256,6 и СА, 276,5 کیم دور

و ای بآله که خیرم دَرّه یوق
 طاپونه لایق عمل یوق جرم چوق
 ه همان ای حی رب العالمین
 فضلکه صیغتمشدر بن همین
 لا لام الف لا دیمزم نقصانیه
 عفوکی ایله شفیع عصیانیه
 ی یارتدک بنی ای رب الانام
 رحمتوکی اوْمَرَم یوم القیام

17

[قصیده در مدح سلطان احمد طاب ثراه¹]

ایردی ینه صبحک² نفسندن دم عیسا
 قلدرے قمو خوش عظم رمیم اولمشی اییا
 صچدے ینه لعل اوستنه شبنم دُر شهوار
 کلشنده بو کون لطف ایله بو باد میجا
 هر لوحه برک اوزره نیچه دزلو قلم لر
 یزدی یُرئی قیل قدرت نقاشی تباشا
 لطفی اثرندن بو کون اول رب کریمک
 اولدے بو جهان باغی قمو جنتی ما وَا
 پاک ایلدے فرآش صبا روی جهانی
 کتوردی بهار ابر کوزندن آگه چون ما

CH,25a
CA,27a

¹ CH,25a,6 و CA,27a,4

قصیده سلطان احمد

² CH,25a,7

صاچک

CA,27a,5

³ Л,18a,16

دیری

ط طواف اتمک دلرسک مکّه پی
 ظ ظلم عادت ایدنمه³ کندوکه
 ع عینکن روان ایت یاش و قان
 غ غفلتن اوپر کوکل کوزن
 ف فنا عالمدن ایلرسن⁴ سفر
 ق قتل ایت نفسکی خوش فارغ اول
 ک کَر دَغْرَجَه ایلرسک کنه
 ل لیکن توبه⁵ ترک ایتمه کل
 م مهروی عاصیم بر روسیاه
 ن نه دل ایله قلم مدحک بیان
 سن شهک مدحنده عاجز هر لسان

¹ Л,176,18; CH,226,5 и CA,24a,9

² CH,226,5 نوبی خور

³ CH,226,6

ایتمه CA,24a,10

⁴ CH,226,9 ایلرسک

⁵ CH,226,12

توبه پی

ح حیات اولدور ویرن اولمشلره
 دستگیر اولدور قمو قلمشلره
 خ خیر شر نه کم اشار سین سن¹ اش
 آنوک امرن سو² اولنمز بیک دورش
 د دولت بولمق استرسک ای قول
 امرله اول پاد شاهک هر دم اول
 ذ ذلیل و خور اولور امرین صین
 عاقبت محروم اولور نفسه اوین
 ر راهن کوزله گمراه اولمه غل
 قل حذر ابلیسه همراه اولمه غل
 ز زینهار اول ضلالتدن بری
 بولمق استرسک بهشت ایچره بری
 س سنی دؤکوب سؤکنه قل دعا
 تا شفیع اوله رسول کبریا
 ش شفیع اولمق دلرسک کور رسول
 علم و توحید ایله دائم یولداش اول
 ص صندؤکمی جهانی برقرار
 بو³ فنادر آخر اولور تار و مار
 ض ضند اول نفسک ایله هر نفس
 کچه سون عمروک جهان ایچره عبث⁴

¹ CH,22a,9 и CA,236,12 سن оп.

² CH,22a,9 اونسوز

³ CH,226,3 и CA,24a,7 بر

⁴ CH,226,4 и CA,24a,8 عبس

کج جهانک وارلغندن فارغ اول
تاکه نارک نور ایده سنک و دؤز

باد

آدمی یلدن یارتدی چون خدا
یپله طانییه که اولورسن هبا
غفلت اویخوسندن اویان¹ اولمکن
مهری عالم لا بقادر لا بقا

[درتوحید باری¹⁶]²

اول اول احددر بی زوال
برلکینه یوقدر آنوک قیل وقال

بقا اولد³ جهانده بی کمان
حوت بیوردی کل من علیها فان

تعالی الله یارتدی عالمی
آنده موجود ایتدی جمله آدمی

ثریانن ثرایدک⁴ نه وار
آنک امری ایله اولدی آشکار

ج جهانی یوغیکن وار ایلدی
برلکینه مؤمن اقرار ایلدی

176
CH,22a
CA,236

ب

ت

ث

ج

¹ Л,17a,16 اویان он. ² CH,22a,2 и CA,236,5 درتوحید باری عز وجل

³ CH,22a,4 باقی اولدر ⁴ CH,22a,6 и CA,236,9 سرایدک

نظم ایدن بیچاره یه قل رحمتی
وقت آخوده ویر آکا نصرتی
قل آنک شیطاندن ایمانن امین
جمله اسلام اهل ایله یا معین

15

چار عناصر

خاک

چونکه موجود اولدی آدم خاکدن
مهروی مهرو اومه ایکن افلاکدن

پس بودهری پیره زن مرد اردر
عاقل ایسک کک یوزی ناپاکدن

آب

چونکه اول آدم اصلی اولدی آب
حوق کلامندن دیدی بیزه کتاب

هرکه کلمشدر جهانیه بی ثبات
اولیسر یالیتنی کنت تراب

نار

اصلک ای بیچاره آدم اولدی اود
اود اولیجوت لابد اولور آندک دود

چونکه ناقص عقل اولور دیرلر نسا
هر سوزین مغرور طوتمقدر روا
لیکی^۱ مهری داعینک ظلّی بودر
بو سوزی در اولکه کامل اوصلودر
بر مؤنث یکدرر کیم اهل اوله
بیک مذکوردن که اول نااهل اوله
بر مؤنث یلکه ذهنی پاک اوله
بیک مذکوردنکه بی ادراک اوله
ایمده ای اهل سعادت مسلمین
بودرر سزدن تمنامز همین
اوقد قچه بو کتابی سز عزیز
مهرینک جانینه رحمت دیده سز
هر کیم^۲ اوقورسه آیلر^۲م آندن رجا
کیم دریغ ایتمایه مهریدن دعا
خیر ایله یاد ایده سز سزدن دلر
زیره^۳ قولی قول دعاسی یزلیغز
^{17a} خیر ایله هر کیم که یاد ایلر آنی
دو جهانده چکمه سون محنت جفی
اوقیانی یارب ایت یانگده خاص
دکلیه نی قل کناهندن خلاص

¹ CH,216,4 و CA,23a,6 لیک

^{2*} CA,23a,11 اوقر ایلدم

³ CH,216,10 و CA,23a,12 زیره

ایلوکله یاد اوله سنن جهد ایله هر دعاده
کیم ساکه هر مرادی احسان ایدن دعادر

14
[خاتمه رساله]

186

حمد لله عون ایدوب رب الانام
بو تضرع نامه قلم تمام
حمد لله واریکن عقلم بلوم
بو الہیاتی نظم ایتدے دلوم
حمد لله کیم اجل ویردی امان
بو تضرع نامه قلم بیان
تا او قوینلاره نفع اولمغیچون
د کلینلر جرمی رفع اولماغ ایچون
سویلدم کلد و کچه الدن هرکه وار
قلمدم تطویل قلم اختصار
رحمت اول صاحب کمالک جاننه
که¹ اوقیوب طعن اتمیه نقصاننه
سترایده اکسلو کین هر نه که وار²
اتمیه جهتاله عیبین آشکار
ایشدوب طعن اتمیه هر بی خبر
مهرینک قلبینه کلمیه کدر

CH,21a
CA,226

¹ CH,21a,13 که on. ² CH,216,1 اسککنی هر زمان
CA,23a,3 اسککنی هر نه وار

ایریمک ایچون اول خدادن فتح باب
 اولمغیچون بو دعاسی مستجاب
 بو دعا ایچون کترسه هرکه ال
 روزی قلسون¹ حوق آکا علم و عمل
 نار دوزخدن اولر بولسون نجات
 کیم دعادن صکره ویره صلوات
 [شعر در این محل^{13a}]

غمکین دللری بل شادان ایدن دعادر CH,21a
 کریان کوزلری بل خندان ایدن دعادر CA,226
 ای نچه پادشهر بنده اولر بد دعان
 ای نچه بنده لری سلطان ایدن دعادر
 هر دم سنک عیوبک رسوایلق دمنده
 فضل ایله خدانک پنهان ایدن دعادر
 فوت اولیچون جهاندن² قراکوسین ایچنده
 تا حشره دک مکانک نوران ایدن دعادر
 خور بقبه هر فقیره جهد ایله آل دعاسن
 زیرا که مشکل ایشی اسان ایدن دعا د³
 ای مهری یوزک اوروب آل مسکینک دعاسن
 دردوکه دو جهانده درمان ایدن دعا د⁴

¹ Л,16a,8   قلسون оп.

² CH,21a,4 и CA,226,4   جهانده

³ В СН бейт оп.

⁴ CA,226,6   دعادر

یولومزده خوج ایدنلرچون امک
 آنلروکله که بیدک نان و نمک
 کورمک ایچون اولور بر دم آلم
 حکیمک ایچون ایکی عالمده غم
 قامو کچمشلر موزک ای غنی
 جنّت ایچره اولوق ایچون مسکن
 آدمز ایلکله یاد اولوق ایچون
 هم بلانی روحی شاد اولوق ایچون
 دین دره کی جمله عالمنلرکه وار 16a
 ویرمک ایچون عمر باقی صد هزار
 کچمشینه اتک ایچون رحمتی
 قلمق ایچون روزی هر دم جنتی
 داخی آنلرکیم بزه اوکرتدک حرف
 حقمزده ایله تعلیم صرف
 علم ایله قوپرمغیچون آنلری
 حکیمک ایچون عذابی جانلری
 هم رضای حق ایچون که اولدخدای
 هم قبول اولوق لیچون بردعا³
 بو ضعیفه مهری⁴ دلخسته یه
 عاجز و بیچاره و دم بسته یه

¹ CH,206,2 و CA,216,12 اولر ² CH, 206,5 دینده ایکی CA,22a,3

مهریه ⁴ CH,206,9 و CA,22a,8 ³ В СН бейт ол. دین در آکی

اول حبیب حضرت تنک حقی ایچون
 امّتی طوتد رخی دینک حقیچون
 مرشد و کاملرک اسراری چون
 امّتینک جمله سینک واریچون
 قلمغیچون رحمت اولنلرینه
 ورمکیچون عمر قالن لارینه
 یولداش اتیمک لیکچون قرآن ایله
 صکره کوندرمکیچون ایمان ایله
 بکلمک ایچون شر شیطاندن
 صقلمق ایچون قوری بهتاندن
 چیقجق یازوقلو تندن جاننیز
 هَمْرَه اتمک لیکچون ایماننیز
 قدرتیله کیر و زنده اولیچون
 مُرده تنلر جمله سی جان بولجوت
 اول حبیب ایله قوپرمق لیغچون
 امّتیله بیله اولمق لیغچون
 قلمق ایچون حبیبندن ارغ
 اتمک ایچون یوزموز یاننده آغ
 بزقمو اکسکلودن مقصودمز
 راضی اولمق لیغچون معبودمز

1 СУ,156,8 قورۇ Л,156,8 2 СН,20а,10 и СА,216,7 ینه

3 Там же جمله سن

بولمق ایچون تا ابد عمرو کثیر
 اولمق ایچون هر فقیهه دستگیر
 آکا الهام قلمق ایچون ذوالجلال
 آکا معلوم اولمق ایچون جمله حال
 قلمق ایچون مهریه کیما نظر
 آتک ایچون بو قراطو پراغی زهر
 سایه سنده خوش کچر خلق جهان
 حاشه کیم محروم اولام بن ناتوان
 هم او طوبی شاخ و دولت سایه سی
 که اولدور هر مدل کنجنگ سرمایه سی
 یعنی کیم سلطان احمد خانمک
 سلطنت تختنده اول سلطانمک
 اولدور غنجه اشبو عالم برقرار
 قلمغیچون عمرک آنگ صد هزار
 بز فقیهه اول ولی نعبتدر
 سایه سنده جاننوز راحتدر
 دولتی دورنده کورمادک عذاب ¹⁵⁶
 قلمغیچون عمرن آنگ بی حساب
 اول قهوی خلق ایدن پروردکار
 پییری کوکی یاره دن بر کردکار
 که اولدر هر ناتوانه دستگیر
 بنده سیدر کور صغیر و کر کبیر

¹ CH, 196, 12 و CA, 21a, 8

عمرن

² CH, 20a, 3 که on.

اولمغیچون¹ رضا سندن جدا
 قلمباغیچون ذنوبه مبتلا
 اول جیبی حقّی کیم ایتدے آنی
 قوللری ایچون شفاعت معدنی
 ائنگ اقباعنگ ارواحچون
 هم صحابی چار یاری روحچون
 انبالر اولیالر حقّی چون 15a
 حقّی یولنده بی ریالر حقّی چون
 اول سعادت منبعی پشت وپناه
 تخت روم ایچنده اولدور پادشاه
 هفت کشور یعنی سلطان بایزید
 قلموت² ایچون حشره دک عمرن مزید
 طوغمغیچون دائم اول انورجهال
 قلمغیچون ظلمتی غم ارتحال
 اولمغیچون دائما فعلی صواب
 کورمک ایچون دو عالمده عذاب
 اولمغیچون عالمه دائم علم
 کورمک ایچون جهان یوزنده³ غم
 اولمغیچون دائما شاه جهان
 ویرمک ایچون آگه عمره جاودان
 ویرمک ایچون هر مرادینی خدا
 قلمق ایچون جمله مقصودن روا

¹ CH,19a,8 ایتساک ایچون CA,206,1 ایتساکچون ² Л,15a,3 قلمش

³ CH,196,2 и CA,206,1 روینده

قامو ملک مالکی اللہ در ذیہی دل کہ ذکر الّا اللہ در

12a

[شعرا این محل]

ای دلم کل حتی ذکر ایت هر نفس لال اولدن
ایومدن موت و اجل هم قبریہ ادخال اولدن
قامتک پشت خم ایت هر دمه آه و زار ایله
نی کبی اِکَلَتْ درونک دائما لال اولدن
قبرکه کلمزدن اوکدین³ نخشمه منکر نکیر
سن جوابه حاضر اول کندوکه اول حال اولدن
لشکری عصیانکی قتل ایله کل توفیقله
نفسک ابلیسی سنک عالمده دجال اولدن
قودتری کور مهری سن دست زبانی یقک
نار دوزخ بویتکه محشوده خلخال اولدن

CH,186f
CA,20f

13

[دعاء الحقیرة⁴]

ایده ای دوستر کلوک ایویاوز
ال دعایه کتوره لم جمله مود
جمله خلقت خالقی اول بی نظیر
قامو دوشمش لاره اولان دستگیر
قامونک هر ایشده مقصود ویرین
قامونک هر ایشده مقصود ویرین
قوللرینه هر نفس احسان ایدن
ظاهر و باطن ایشن پنهمان ایدن
اولد غنجه اشبو جانده تن قفس
ویروب آد قچه جهانده جان نفس

CH,19a
CA,20a

¹ CH,186,8 و CA,20a,2

موتہ

² CH,186,9 و CA,20a,3

نال

³ CH,186,10 و CA,20a,4

اول

⁴ CV,146,9

دعاء مهری حقیرة

کل بر مٹکارک متاعینہ خریدار اولمہ کیم
 بو متاعک آخر اصتیسسی¹ زیانی ہیچ اییش
 چون یقندر چشمکک² آغو قراسندن اجل
 امیددی قو بو رخت و بختی³ کامرانی ہیچ اییش
 عیشکی نیش ایلر اییش نوشکی قان عاقبت
 پس بونک بر ایکی کونلک زندکانی ہیچ اییش
 شویله تشخیص ایلدم مہری جهانک لذت
 علم ایله صوم و صلوة⁴ اییش قلانی ہیچ اییش

12
 [در احوال فنای روزگار⁵]

<p>7 عاقل ایسک کولہ⁶ بقمہ یزنہ دفتر و موزد و درسر بزم دخی کلشمش کیسی اولاوز دنیہ یه اونود و لمشلا ایله بر اولاوز⁸ اول کید نلر صکرہ¹¹ بونده کلدی¹²</p>	<p>بریلنجیدر اننہ سوزنہ رختسوزی ویرسر بزم دخی⁸ دم اولابیزمده قید و موزیہ باصلوب ایقلره ییر اولاوز⁹ بوجہانده کسه باقی قلمدی¹⁰</p>	<p>CH,18a CA,196</p> <p style="text-align: right;">146</p>
---	---	---

¹ CH,18a,8 و CA,196,1 آسی و ² L,14a,10 و CA,196,2 چشمک

^{3*} CH,18a,9 و CA,196,2 و صلوات ^{4*} CH,18a,11 رختی بخت و ^{5*} CH,18a,12 و CA,196,5 صلوات

⁶ CH,186,3 و CA,196,7 نصیحت ⁷ В СН и СА первым бейтом записан конечный бейт № 11;

порядок 3 последующих бейтов в СН: бейты 2, 3 и 1 критического текста.

⁸ CH,186,1 ⁹ CH,186,4 و CA,196,10 ¹⁰ CH,186,5 اولاوز

صانکه ¹¹ L,146,1 کید یلر ¹² CH,186,5 جهانہ ¹¹ CA,196,11 و

CA,196,11 صتکه

کیسی قلدی بوجبانه¹ یادشاه
 تکه اتمدی تختن آنوک آخرتباہ
 14a دولت ایله کمسه طوتمزعالی
 دفع موته چاره بولمز آدمی
 طوته مز کمسه جهانی مهر ایله
 نیچه عنقالر اوچوردی² قهر ایله
 سلطنت تختنده ایکن. ناکمان
 دوشورر³ بشلارے آیاغه جهان
 چونکه هیچ ایش بود نیایی بقا
 کامل ایسک اومه سن بوندن وفا

11a

[شعر این محل]

چونکه بلرک ای کوکل دنیای فانی هیچ ایش
 اول سنی ترک اتمدن ترک ایت⁴ سن آنی هیچ ایش⁵
 واریش چون عالمک بر شادسند⁶ بیگ عنی
 اییدی آلدننه یالنجی شادمانی هیچ ایش
 حق رضاسنده آنی صرف اتمزیسک حاصلی
 خار⁷ محنتده بو عمرک جاودانی هیچ ایش

CH,18a
CA,19a

¹ CH,176,12 و CA,19a,4 جهانده
² CH,18a,1 اوچاردی
³ CH,18a,2 و CA,19a,7 دوشورر
⁴ Л,14a,6 ایت оп.
⁵ CH,18a,5 و CA,19a,10 هیچ ایش оп.
⁶ CH,18a,6 و CA,19a,11
⁷ CH,18a,7 دار CA,19a,12 داری

بولسه کر سلطان اولان موته مدد
 باقی قالیدی سلیمان تا ابد
 حکمت ایله بولسه لقمان کوظفر
 حیوت ایله جانی قلمزدی سفر
 باقی قالسه عمر ایله عالمده روح
 باقی قالوردی جهان ملکنده² نوح
 چون دوکتدی هر برسی دانه سن
 کلیمدی بونلر جهانده صانه سن
 بو جهانده چون کلن لابد کیدر
 کرامیر و کر کدای خاک ایدر
 کیشی اولسه کرید اقلیمه شاه
 اولسردر عاقبت خاکی سیاه
 اول دینلر کیم بنم ابر و فلان
 قالمدی³ عالمده بونلردن نشان
 سورسه عالمده کیشی بیک پل صفا
 طاغیذ⁴ آخر آنوک خاکن هوا
 کیمه ویرمده جهانده تخت بغت
 که آتده آخر آکا بر تخته تخت
 کیی آتده جهانده تاج و دار⁴
 که آتده آخر آکا دنیایی طار
 کیی قلده سام سوار و پهلوان
 صکره مسکنلیکله ویرمدی جان

¹ CH, 176, 2 و CA, 186, 8 کرلقمان ² CH, 176, 3 و CA, 186, 7 روینده

³ CH, 176, 7

قیلمده

⁴ CH, 176, 10 تاجدار

CA, 19a, 2

تاج دار

کلرک اوش فانی جہانہ نلدرک
 اصمیز وبردک زیانہ نلدرک
 بزبزه ایش ایلدرک یوزقارہ سن
 استیمہ دک هیچ کناہک چارہ سن
 اُلجاکوز اولوموز اَکمدق
 نوله جقدر اش صوکونی صندق
 طوتمدق برکون خدانک امری
 اکمدق بردم جبیبی شرعی
 ناحق ایشلر ایشلدرک پایانی یوت
 چوق خطالر سویلدرک اورانی یوق
 برفنا عالمدرہ کلور کچر
 بر مسافر خانہ درقونن کوحر
 سن کرکسه بوجہاند بیک یشہ 136
 ایکی قابولو بر اودرای پشه
 کلر² آخر غافل ایکن بی خبر
 بیرنه کیورور و بیرسندن چقر
 نیچہ لر بنم³ دریکن بوجہان
 سلطنت فکرنده بیکن و میرکجان
 نیچہ لر طوتمدوم دریکن عالی
 دکمدی شادیلغینه بر غمی
 اولنور هر درد چون⁴ کرچه طلب
 لیک یوق عمر بقایہ برسبب

¹ CH,17a,8 ■ CA,18a,11 کلن

² CY,136,2 کلن

³ CY,136,3 بانم

⁴ CH,17a,13 ایچون

مفسس و خور و حقیر و مبتذل
 طا پوکه کلدوک صغندق بزکدا
 جمله عصیان اهلنه سن قل مدد
 اول حبیبک حرمتی چون ای خدا
 بوینموزی بغلشد ما نفس شوم
 ایلمش در بیزی درده مبتلا
 جمله اسلام اهل ایله مهری به
 سن رحیم سن دوزخی کورمه دوا

11

[موعظه در احوال فای روزگار]

CH,166
CA,18a

ایمده ای غافلر آجک کوزد کوز
 غفلته دیرمک ایکنده اوز کوز
 موت یقندر سیزه صنا کوز اراغ
 قبر و کوزه وارمدن ایلمک یراغ
 عاقبت چونکم ایرده نفسه موت
 قل یراغی اولمدن ناکاه فوت
 یول ارینه چونکه واجبدر یراغ
 دیدلر برکون کرک بیک یل یراغ¹
 معصیتدن دورشک اولک بوی
 چون بلورسز وار جهانک آخری

¹ CA,18a,4

بیک یل یراق برکون کرک

قبه صحرا ده اولان طاشیچون
 مسجد اقصایه قونان باشیچون
 اول نبی الله خلیل رحمان ایچون
 سفره خواننده بینر ناب ایچون
 حضرتوکی بر بیلر قوللرحقی
 روز و شب حمدک قلر دیلرحقی
 مبری عاصییم قمو فعلم کناه
 جمله فعلم ساکه معلوم یا الله
 سن بیلور سن قامو حالم بن کم
 اهل جرمک قلموسندن بن کم
 سن سن او سلطان قمو بز قوللرون
 سن غنیسن بز قمو یخسوللرون
 بز خطا قلدق قمو لطف اشله سن
 عاصیلروک جرمی باغشله سن

10φ
[شعرا این محل]

در کهوکه طوتمشوز یوزای خدا CH,166
CA,176
 ایله میشوز چوق فساد و چوق خطا
 روسیاهز پرکناز کلّی عیب
 پینه سندن او مرز عفو و عطا
 ظلمتینده قومه عصیانگ بز 13a
 ای قمویه دستکیرو رهنا

¹ Л и СУ,126,9; CA,17a,10 خرنده

حقچون آنوگله خصم وبی امان
ایچروب زهری هلاک ایتدے روان¹
کتدی تندن چونکه آنوک اولدم جانی²
جنّۃ³ الواده اولدی مسکنی⁴

حضرت حسین رضی الله عنه^{10y}

حقچون آنوگله چکدی چوق جفا
اولدی آخر اول شهید کربلا
امدی آنده ویرلن جانلر حق
کربلا ده دوکلن قانلر حق
غازیلر حق شهیدلر جانچون
حسنک زهری حسینک قانچون
یولکه جان ترک ایدنلر حقچون
طوغری یولکه کیدنلر حقچون
هم حقیقت اهلنک تقواسیچون
هم طریقت اهلنک عقباسیچون
هم منور کعبه اعظم حق
هم مصفی مرده زمزم حق
هم مبارک بیت معورک حق
هم مبرا روضه ونورک حق
هم حرم ایچره اولان دملر حق
روضیه یوز سورن آدملر حق

¹ CH,156,10 و CA,166,10 ایتدے ² جانی CH,156,11 و CA,166,11

³ Там же جنّت ⁴ Ъ Л и СУ обратный порядок полустиший

حضرت عمر رضی اللہ عنہ

حقچون آنزکله عدل اییدی ایشی CH,156
CA,166
 دین پرلنده اول قومش ایڈیک¹ بیٹی
 قنغی یرده کیم آنی کورسه همین
 طورمزیدی آنده ابلیس لعین

^{10p}
حضرت عثمان رضی اللہ عنہ

حقچون آنزکله آکا ابتدا CH,156
CA,166
 عادت اولمشیک حلیله حیآ
 سینہ سی قرآن ایله پرفورجی معرفتله دایئیا معبور اییدی²

^{10c}
حضرت علی کرم اللہ وجهه ورضی اللہ عنہ³

حقچون آنزکله آکا اول پاک دین CH,156
CA,166
 لحمک لعی دیدی عین⁴ الیقین
 منبع کان⁵ و سخادر اول ولی
 اولدرر جمله ولیر اولی

^{10r}
حضرت حسن رضی اللہ عنہ

---

¹* CH,156,1 و CA,166,1 قومشیدی اول ² CH,156,5 پرفور
³ CH,156,8 و CA,166,8 حضرت شیریزان رضی اللہ عنہ وکرم اللہ وجهه
⁴ CH,156,7 و CA,166,7 علم ⁵* CH,156,8 و CA,166,8 کان

حضرت عیسیٰ علیہ السلام

حقچون آنوکه آکا ویردک رضا CH,15a
CA,16a
هم نبیدر هم مُجَرَّد پاکدر
ایلدرک آکا سهاوستنده جا
مسکنی شدی آنوک افلاکدر

حضرت سید الانبیاء محمد مصطفیٰ صلی الله

تعالیٰ علیه وسلم

حقچون آنوکه اودرتاج¹ رسول CH,15a
CA,16a
هم حبیب ایدندوک انی هم نبی
ایمده آنوک نوردن براتی⁴ حقچون
ایمده آکا کوندردک قرآن حتی
ایمده آنوک معراجی حتی ای خدا
ایمده آنوک اولادی حتی ای خدا
کیم کلام الله آکا اولدی نزل²
اولدی قاتلده قمودن³ افضلی
درکهوکه اشتیاقی حقچون
ایمده آکا بلدر دوکک ایمان حتی
ایمده آنوک ازواجی حتی ای خدا
ایمده آنوک اتباعی حتی ای خدا

حضرت صدیق رضی الله عنه

حقچون آنوکه اول صادق تدر

12a
CH,15a
CA,16a

هرایشی درکاهکه لایقدر
زهد و تقوا سیدر آنک بی ریا
اولدر اول چار یار مصطفیٰ

¹ CH,15a,4 و CA,16a,4 رسول

² Там же نزول

³ CH,15a,5 و CA,16a,5 قمودنک

⁴ CH,15a,6 یرانی

شکرایدردی هر نفس هر حالنه
بمزایدی دنیه نک¹ احوالنه

10x

حضرت داود علیه السلام

حقچون آنک قچن که² الحان ایدم
اش و جنک قاموسن حیران ایدم
ایشیدنلر اول بلند آوازنی
بیتورر عقلینی بولماز اوزونی

CH,146
CA,156

116

10x

حضرت سلیمان علیه السلام

حقچون آنزکه آکاعین الیقین
رام اولمشدی جیبی اش و جن
امرنه فرمان ایده هر صبح و شام
بنده سی ایدی قوسی خاص و عام

CH,146
CA,156

10n

حضرت موسی علیه السلام

حقچون آنزکه آکا قلدک عطا
ایلدک آنک عصا سن اژدها
طوری قلدوک دائیا آکا مقام
ایلدک آنک ایله بیک بر کلام

CH,146
CA,156

¹ CH,145,3 و CA,156,2   ² CH,146,5 و CA,156,4 که   011.

حضرت ابراهيم عليه السلام

11a

حقچون آنوکه اتدیلر روان¹ اولدے آتش آکه اولدم کاستان CH,136
 نار فرود ایتدک آکا ضرر اولدے اول ملعون کورب زیور بزر CA,15a

حضرت اسماعیل عليه السلام^{10d}

حقچون آنوکه امر وکی روان² طوتوب ایتدے یولوکه قربان جان² CH,14a
 * فاعل مختار سن چونکم ای حق² * کسدے آنک بوغازینی بچون² CA,15a

10e

حضرت یعقوب عليه السلام

حقچون آنوکه نیچه نیچدیل³ آقدوردی کوزلرند قنلوسیل CH,14a
 کنج محنتده غم ایدے صدی بیک بلاییله کچوردے بر دمی CA,15a

10ж

حضرت یوسف عليه السلام

حقچون آنوکه مرغوب ایلدک قامودن حسن ایجه محبوب ایلدک CH,14a
 * کاه بنده کاه آزاد ایلدک³ کاه حاکم مصر ویتغداد ایلدک CA,15a

10з

حضرت ایوب عليه السلام

حقچون آنوکه آکا هر صبح و شأ اولمش ایدے درد ایله او یخوچام CH,146
 CA,156

¹ CH,136,13 и CA,15a,1 آتدیله
 вымараны тушью.

² Л,11a,5 и 6 полустышия

³ Л,11a,12 полустышия вымарано тушью.

انبیائک نیازی حقی یا الله اولیانک رازی حقی یا الله

^{10a}
حضرت آدم علیه السلام

حقچون آنوکلہ اول ایکن عدم
آئی موجود ایلدوک اول قدم

CH,136
CA,146

اول مبارک جسمینه² ویردک چودوح
حد ایله آچدی کوزن بولدے فتوح
بغلیوب صف صف ملکلر کلدیلر
امروک ایله آله سجده قلدیلر

106

حضرت نوح علیه السلام

حقچون آنوکلہ آکا ویردک نجات
هم آکا کوسترمدک بیک یلمہات
سن عنایت قلدک اردکده طوفان
غرقده ویردوک جمله اعداس روا

CH,136
CA,146

^{10b}
حضرت ادریس علیه السلام

حقچون آنوکلہ ترک ایتدکده جان
آئی کوردی قامودن اول جان
حوری وغلمانہ اولدے حلہ کار
بولدی اهل جنّت ایچره اعتبار

CH,14a
CA,146

¹ Л и СУ,106,7

نازی

² CH,136,7 и CA,146,4

ایتمدم هرگز جهانده ساکه لائتق بر عمل
 یوقدر بر ذره خیرم چوق عصیانم مدد
 درکھوکه کلام اوش بیمار خرم یا حکیم
 رحمتگن قل دوا دردیه درمانم مدد
 رحمتک محتاجیم کلام طپوکه¹ یا غنی
 رحمتگن مهرئی رد ایتمه رحمانم مدد
 106. قورتر ای کان کرم دست زبانیگن یقیم
 یوم محشرده قومه الهه کریبانم مدد

¹⁰
 [مناجات در طلب مغفرت]

ای خدایا طوتشتم طاپوکه یوز CH,13a
CA,14a
 کیچه کونندز دیکشم قاپوکه کوز²
 عاجز و بیچاره و محزون و خور
 دوشتم اوش طاپوکه ایتمه بنی دور
 دوندے قاپکده محروم بر احد
 بنی داخی ایلله یارب رد
 پاک ذاتک حوت ایچون یا الهه
 عدل و دادک³ حوت ایچون⁴ یا الهه⁵

¹ CH,13a,9

طپوکه کلام

² Л,106,3 یوز

³ CH,136,2 и CA,14a,11 هم صفا تک

⁴ Там же حقیچون

⁵ CH,136,3 и CA,14a,12 доб. б. یا الهه بیک بر آدک حقیچون

عدل و دادک حقیچون یا الهه

واریجوت میزانه بر بن روسپاه
 آغز ایتمه^۱ کفّه می سن یا اله
 کچریکن هم صراطی بی خبر
 دوشورب ایتمه بنی زیروزبر
 ناردوزخدن بنی سن قل امین
 سن رحیم سن ساکه صیغندم همین
 مهرئی عفوایله ای ربّ الانام
 ایتمه فاحشر جرمنی یوم القیام
 مجرم واکسکریم بن مبتذل
 ساکه لایق یوق الومد بر عمل
 درکهکنده قاره در اشبو یوزم
 قامو امر وکه مطیعم یوق سوزم
 کرک ایت مقبول وکرک ایله رد
 نه سوزی وار دیه مولاسینه عبد

^{9a}
 [شعر این محل]

اتمزیک بن کناه کار وکه سلطانم مدد
 یانسر نار جحیمه تا ابد جانم مدد

CH, 136
 CA, 146

¹ CH, 126, 11 = CA, 136, 6 آقر اتمه

دائما خير ايشى باكا ايله¹ خو
 ديهيم هر دم بدم آلاهو
 ذكروكى هر دم ديدر قرآن ايله
 صوك نفسه يولداش ايت ايمان ايله
 ديلمى قطع ائمه استغفاردن
 كوكلمى دوندر قمو صرداردن
 كر سزال قبره چكسم اضطراب
 ديلومى شاشورمه آسان ايت جواب
 بنى خصومه ملامت ايلمه
 عيبى ستر ايت ندامت³ ايلمه
 10a. آچليجق هر طرفن يازقلو باش
 ائمه سترم حشرا وليجق خلقه فاش
 حضرتو كه وا ريجق خصيم دليم
 قاموسن خشنود ايله يا كريم
 دفترى صون آلومه ستر ايله
 سن بلورسن حالى يينه سن بله
 كسيه فاش ايلمه اسرارى
 پوخسه سنك ايله يقرلر دارمى
 بو خجالت باكه بيتر هر زمان
 كيم قمو كزولرم ساكه عيان

¹ CH,126,1 и CA,13a,8 ايله باكه

² CH,126,4 مكر

³ Л и СУ,96,17 ندامت он.

شادئی دنیا بکا ویردی غرور
 آخرتک آخرایتک بنی دور
 پند واعظ ایتدی بکه اسر
 کلمه دی قلبومه بر ذره حذر
 ایدئ ای خلاق عالم لطفی حوق
 خلوت ایچند بنجلاین عاصی یوق
 بونجه جرم ایله سکا دوندوم مدد
 عاصیم بن سن رحیم سن اتمه رد
 کرچه ایله عاصیلر بیک بیک کناه
 یینه سن سن بونلره¹ پشت و پناه
 قامونک سبحان سن سلطان سن²
 کیمه یلور سن بولور سن خان سن
 غرقه ویردی بنی دریای معاص
 لطفک ایله دستگیر اولدی ویر خلاص
 روسیاه و پرکناه و بی مجال
 درکھوکه آخر اولور اتصال
 قومه بنی بنلکیده یاغنی
 قل عنایت دانما کوستر سنی
 بودلدن ذم ایله تلبیسی کسن
 توبه و توفیقه ایرکوره نفس
 اولسون دل لوح جرم ایله نغاس
 کلمه سون آینه قلبومه پاس

¹ CH,12a,7 و CA,13a,1 آنلره

² CH,12a,8 و CA,13a,2 سبحانی سن

ایشلمه بن جهانده چوق ذنوب
 سن پناه ایتدک ای سئار العیوب¹
 ایشلمه بن بکا لائئ هرکه وار
 یوز قوالغی جهانده صدهرار
 بن بکا لایقینه ویردوم رضا
 سن سکا لایقن ایشله ای خدا²
 اختیارمله دکلد ر بو قضا
 نفس شوم ایشلمه اقضا³
 شدی اوش بیچاره ودرماندهیم
 بیلمزم کم نه قلم یا نیلیم
 فکر ایدیجک ایتدکم عصیانلرک
 آقدورم یاشیرینه قانلرک
 باطنوی بو فکر قوزدکیبی پیر
 قورترم بنی قبول ایتیمه پیر
 قویچوق یردن خلائئ سرسبر
 بینی بلم قنغنسندن ایدیسر
 حشر اولیجوق ای دریغای بکا
 مسکنم ایلرسه کر تحت اثری
 حقی دائم⁴ ذکر ایدوب شکر ایتیم
 اشبو عمرم آخرین فکر ایتدم

96

¹* В Л и СУ полустигшие оп. ²* Л и СУ, 9a, 11 ایلر اقضا

³* СН, 116, 9 и СА, 126, 2 نفس شوم آفی ایلر اقضا ⁴ Л, 96, 1 دائم оп.

قامونک فعلی دکل سندن نهان
 شرّ اکر خیرات و احسان سیئات
 ساکه. صیغندق ملامت ایلمه
 صونوله شول دمکه آیموزه برات
 جمله ایمان اهلی ایله یا آله
 رحمت ایله جهری ایتدو کده وفات

8

[مناجات در اظهار عجز نفس]

9a

CH,11a
 CA,12a

ایمد ای دانای بینای آله
 قاموسینک حالنه سن سن گواه
 باقی سن سن جمله سی معدومدر
 جمله نوک حالی سکا معلومدر
 برسیه رویم ایثم جرم و کناه
 بنجلاین یوقدر بختی سیاه
 قوللروکک کرچه و اودر جرمی چوق
 بنجلاین جرمی چوق عالمده یوق
 اتمدم درکاهکه لائق عمل
 دانما اتمدم فساد و هم خلل
 بر ایو اهمالی عادت اتمدم
 فرضکه بر دم اطاعت اینمدم
 هر نفسده اشلدوم جرم و خطا
 هر فسادک کندومه کوردم روا

¹ CA,12a,1 الیمز

بر آوج طپراغ ایکن بونلرای حق
 کوز قولاق ویردک دخی هم ال آیت
 قوللر وک کرچه کیم نقصانی حوق
 رحمتوکل حدء و پایانی یوق
 لطف ایدوب قلمه نظر عصیانته¹
 قلمه بر عاصیلر وک نقصاننه
 رحمتک چوقدر، رحیم سن ای خدا
 اعاصی قوللر وک ایدرسندن حبا
 قوللر وک عاصیلر دیر، کرچه کیم²
 سن کریم سن آنلره ایله کرم
 قومنه³ بونلر کیم ایدره دایم کناه
 بیک بر آدک حرمتی چون یا الله

[شعر این محل⁴]

زنده دل لر جرم ایله بولور مهات
 لطفک ایله ویرمسک⁵ یارب حیات
 اولسک هر دوششه سن دستگیر
 ناردن جرم اهلی بولمز دی نجات
 یزمسک دل صفحه سینده سن سبق
 حل اولنما زید هر کز مشکلات

CH,11a
CA,116

¹ Л и СУ,86,7 عصیاننه ² CH,11a,3 کیم ³ CH,11a,4 قمو
 CA,116,7 قومنه ⁴ CH,11a,5 и CA,116,8 توحید باره عزاسمه
⁵ CH,11a,8 и CA,116,9 ویرمسک

کیمینی عاشوت زار¹ ایلدوک
 کیمینی معشوق جفا کار ایلدوک
 کیمینی فرقتده نالان ایلدوک
 کیمینی وصلتده شادان ایلدوک
 کیمینه عاج² ایلدوک هر دم سریر
 کیمی بولمز کنج محنتده حصیر
 کیمسی تحصیل ایدر بی جهد کنج
 کیمسی کنج استیورک³ بولدک رفیع
 کیمسی شاکردر هر یارده⁴
 کیمسی مؤمن کمی انکارده
 یا الهی انس و جن وحش و طیور
 هر نه کیم عالمده قلدوک سن ظهور
 قاموسی بندکدورر آیو یاوژ⁸⁶
 صیغنوب فضلوکه طوقر ساکه یوژ
 صنعتی دورر خطا دربانلروک
 عادتی اولور عطا سلطانلروک
 هر نه دکلو قوللرک اتسه خطا
 واره جوت بییری طپکدر ای خدا
 بر آوچ طپراقدرر چونکم بولار
 بونلروک مولا سیله نه بچتی وار

¹ Л,8a,12

حال

² Л,8a,14

تاج

³ CH,106,6

استه یه رک

⁴ CH,106,7

یارده

کسه بلورسن بلورسن هرکه وار¹
 هر نهانی سن قلدورسن آشکار
 یونغان انسان یرتدک بی عدد
 قدر توکه یوقدره پایان و حد
 ایلرک هر بهرینی بر ایشه طوش
 آنگ ایله ایلدوک کولکینی خوش
 کینی قلدک رسول کبریا
 کینی قلدک ولک اولیا
 کینه ویردک ولایت بی شمار
 کینه قلدک هدایت بی قرار
 کینی قلدک معظم پادشاه
 کینی بنده آتدک آکا یا الله
 کینی عالم یرتدوک ای خدا
 کینی زاهد یرتدوک بی بریا
 کینه ارزانی قلدوک دولتی
 کینه قلدوک مقدره محنتی
 کیمسینک ایلدوک حکیم² روان
 کینی محکوم قلدوک هر زمان
 کیمنک وردین مناجات ایلدوک
 کیمنک یرین خرابات ایلدوک
 کیه ویردک خوب جمال دخت خال
 کیمسینی ایلدوک آشفته حال

حکیم² CH,10a,13 نه¹ CH,10a,5

بر فنا عالمده خد و خاله قلمه اعتبار
 اول بقا ملکنده باقی خوبک دیدارین اوک¹
 چرنکه خلق ایتدی خدا چار عناصردن سنی
 هیچ وجودک شهرن اگمه سن. آنک مغبارین اوک¹
 بر اوج طرقدن اتمده دست و پا و ویردی جان
 مدح ایدرسک قدر تک هر دمده کار و بارین اوک¹
 اوک حثک کورکلوجیبین² کم دیدی لولاک آکا
 انبیالر سروریدر احمدی مختارین اوک
 کرشغیع اولمق دلرسک آخرتده مصطفی
 آلتی اصحابنی هر دمده چار یارین اوک
 کافرک انکارنه کوش اتمده که آهل ناردر
 مؤمنک قالوا بلی ده صدقله اقرا رین اوک
 چونکه طویمز جیفه³ مرداره نفسک کورکمی
 طوت ذلک امدی پتر بو دینه نک مردارین اوک¹
 ویر خبر عصیاندن اوزکه سن. نه تحصیل ایلدوک
 امدی ای مهری بزه خلقک نیتر آثارین اوک³

[مناجات و مناسب احوال آی میان]⁸

ای خدای خالق و پروردگار
 عالم و دانا و بینا بر قرار

CH, 10a
CA, 106

¹ CA, 10a, 7, 8, 9 و 106, 1 اوک он. ² CH, 96, 11 کورکلوسن CA, 10a, 10

³ CH, 10a, 2 بتر اسارک ⁴ CH, 10a, 4 و CA, 106, 4 بتر اسارن CA, 106, 2

ای خدایا

کہ بساط ایتدک زمین اوزرہ چمن
 کہ بتوردک سنبل و سرو و سمن
 کہ مرغانی ایدرسن خوب لسان
 حمد ایدرلز برلکوکہ هر زمان
 جملہ سی امرکہ اولدی هرکہ وار
 جملہ سی صنعکدر ای پروردکار
 76 جملہ نک خلاقی سن سن یا اللہ
 ملک ستکدر قول سنک ای پادشاہ
 مہری دپرندوکجہ² آغزکده لسان
 اوک³ حقک قدرتلرینی هر زمان

سنی یوقدن اولدیرر وار ایلین
 بر آوچ طپراقدن اظهار ایلین
 سن بو کون بقمه فنا کلزارنه
 تیز کچر موسومی⁴ قلمز یارنه

[شعر این محل^{7a}]

کو اوکڑسک بلبک کلشنده آہ زارین اوک¹
 کل برو⁵ اشبو جهانک بی بقا کلزارین⁶ اوک
 عاقلیسک سن بو دنیا دوستلرندن چک الوک
 دنیہ کیبی بی وفادر تباری بریارین⁷ اوک

¹ CH,9a,12 اوردرلر ² CH,96,2 دپرندوکجہ CA,10a,1

³ Л,76,2 اوک ⁴ Л,76,4 موسوسنی ⁵ CH,96,6 и CA,10a,5 یتر

⁶ Л,76,6 и CH,96,6 کلزارک ^{7*} CH,96,7 и CA,10a,8 یاری یتریارن

عرض ایدرسن که منور آفتاب
 که ایلرسن حجاب آکا سحاب
 هر طرفه آقدرسن آب لر
 خلق ایدرسن آبدن جلاب لر
 که زمستان کمورسن گاه بهار
 که خزان ایلرسن و گاه لاله زار
 که کل ایله زین ایدرسن هر دیار
 که ایدرسن غنچیه همسایه خار
 که کلی همدم ایدرسن بلبله
 که ویررسن جمله اوراقن یله
 که ایدرسن فرکسه زرین کلاه
 که اوررسن¹ لالیه داغ سیاه
 که ویررسن² خنده کلشنده کوله
 ایتدوررسن گاه افغان بلبله
 بلدوررسن گاه بنفشیه وجود
 خدمتک پایینه تا بوله سجود
 قدرتک زرندن ایتدوک ارغوان
 حمد کیچون سوسنه ویردک زبان
 که ایدرسن بو زمیننی سبزه پوش
 که ریاحینه³ ویررسن بوی خوش

¹ СН, 9a, 6 اورورسن

² В Л وپورسن

дважды
повторено

³ Л, 7a, 14 ریچانه

ایلدک هر بر دیاری لاله زار
 کوه و صحرا^۱ رده ایتدک چشه سار
 هر طرفه آب^۲ انهار ایلدوک
 هر حجر اوستنده اشجار ایلدوک
 قامو الوان ایلدک هرکه کرک
 یرده انسان ایلدوک کوکده ملک
 کیمنی هر دم کتوروسن عیان
 کیمنی هر دم کچورهر سن روان
 رنج فقرک دردنه سن سن علاج
 هیچ قومز سن برینی بر لحظه آج
 سن یرتدک انش وجی او چمق طمو
 بر لکوکه جمله شاهد در قمو
 یاره درس خاکدن سم ایله زر
 بیتور رسن بر قوری نیدن شکر
 چوق عجا یبلر دوزوب افلاکده
 غنچه لر اظهار ایدرسن خاکده
 کوستر رسن که سباده آفتاب
 برق ایدرسن که زمین^۳ه ماهتاب
 آفدر سن قطره دن^۴ دریالری
 کوستر رسن ذره لردن خاوری

7a

زمینده^۳ ل,7a,3^۳ آبی^۲ ل و س,86,13^۲ صحرا^۱ ل و س,86,12^۱

قطره^۴ ل,7a,4^۴

برس. اما یوده کوکده طولس.
 سندن ارتوق اولو یوق سن اولسین
 دیدۀ قلبنده اولان نور و فی
 سندن اوزکه داخیه قلمز نظر
 کوشنه افسانه تاثیر ایلمز
 دل داخی انکاری¹ تعبیر ایلمز
 قاموسیته سنسن ای حق رهنا
 طوغری وارماین اولور سندن جدا
 کرچه کیم ظاهرده سن کوزدن نهان
 لیک باطنده عیانش هر زمان
 هر نه فلسک قدر تک و ارای قدیر
 جمله اشیا حالنه سنسن خبیر
 یوغکن دیار و هم چرخ و زمین
 واریدک سن ای خداونداهمین²
 چونکه سن مقصود ایدندگ او دؤ
 بولدی امرکله عدم کللی وجود
 چون بو عالی چتری قوردک اشکار
 خوش مزین اولدک هر صحر و دیار
 هر طوقز طاقی یرتدک یدی فروش
 کینی فروش ایلدک کیمنی عرش

¹ CH,8a,9 و CA,86,5 افکار ² CH,8a,13 کریم CA,86,9 خدا و اکرم

³ CH,86,3 و CA,86,12 هم

[کما قال عز وجل لا تقنطوا من رحمة الله

[ان الله يغفر الذنوب جميعا]

عیبکی سترایده ستار العیوب CH,76
جرمکی عفو ایدہ غفار الذنوب CA,8a

[مناجات بحضورت خدا عزوجل⁷]²

ای خداوند اکریم و بی زوال CH,8a
ای رحیم قادر و وی بر کمال CA,8a
سن سن اول بی مثل عادل پادشاه
جمله محکومکده درو بار کا ه
چرخ و افلاک و زمین و آسمان
اون سکر بیک عالم و اشبو جهان
قامو مخلوقات و بو ارجیق طمو
هر نه کیم وارد بر عالمده قمو
بحر لطفک قطره سیدر بی کمان
قاموسینک پادشاهی سن عیان
سن سن ای خلاق رب العالمین 86
جمله بر بیلور سنی علم الیقین

¹ باری CH,76,13 و CA,8a,8

² اول قاضی العاجاة و مخیب الذمراه CV,8a,12
و میتر المراداة مهری حقیره نک مناجات در

[شعر این محل]

جرم و عصیان اولدے ای دل چونکه هر دم خوشکا CH,76
CA,76
 نفس اماریه اویدوک کلیدی قورخو سکا
 علم توحیدک دلکدن آکسک اتمه بر نفس
 چون بلورسن آخزای غافل کرکدر بو سکا
 کلدک اوش فانی جهانہ ارتحال اشک کرک
 صوک نفسده وای اگر رحم اتیزیه هر سکا
 حقدن اوطنه دک اولدک هر کناهه مرتکب
 اولجکک صمبه دک ای رو سیاهم توسکا²
 کچدے عمرک بو جهان دارنده مهري جرم ایله
 اسلمدک³ نپته کیم ویردم نصیحت شوسکا

* * *

بولموت استرسک جهانہ دسترس CH,76
CA, 8a
 توبه¹ دلدن کدرمه هر نفس
 رحمتندان مهري قطع ایته زجا
 ارحم⁴ للعالمیندر اول خدا

¹ CH,76,6 هر оп. ² CA,8a,2 سکا оп. ³ CH,76,7 اسلمدک

⁴ CH,76,9 و CA,8a,5 ارحماً

جان و دلدن صد هزاران آلكه¹ اتباعكه
 ايلرم هر دم سلام و مدخله ذكر و ثنا
 طاپكى چون مسند ائده² رحمة رحمان سنگ
 شفقتوكى روسيه مهرى ايدنه سندن رجا

[فى الموعظه⁶]

امده³ اى بيچاره عاصى كل برو
 نيلدك نه آلتدك جهانده⁴ ال برو⁴
 نيلدك نتدك نه تحصيل ايلدوك
 حقه لائت⁵ نيجه تدبير ايلدوك
 وارمدر قلبكده حقك قورقسى
 كتده فوت اولديمى⁵ نفسك ابليسى
 علم ايله هر دم بدم عامل ميسن

CH,7a
CA,76

يوخسه نادان ابتر و جاھل ميسن
 نفس امارديه مى اويدك مدام
 كلمديمى قلبكه يوم القيام
 اوزكى هر دمده ويردك غفلته
 نيجه ويره سن⁶ جوابي حضرته
 روز و شب ايتدك كناه اوصنيه دك
 اول خدادن بر نفس اوتنبه دك

9a

جهاندين³ مطمع³ В GH и CA 2* طاپكه² CH,7a,5 и CA,7a,12

فوت اولدے⁵ CH,7a,10 الرو CA,76,3 ايلرو CH,7a,8

ويرورسن CA,76,8 ويرورسن CH, 7a,13

کرچه آخر ظاهر اولدی ذات پاک عالمه
 قامودن معنیده سن کلدک جهانہ ابتدا
 اولمشیدک سن حریم ستمحرم ای رسول
 یوعکس انسان موجود اولدی عرض و سہا
 ایرلی خلقک نسیبی عالمه هر دم بدم 56
 خرم اولمشدر یلر شام و سحر باد صبا
 عزت ایچره کیمی قلدی سکا همت اول کریم
 نیمی بکوزدی نبیلرده دو عالمده سکا
 روز محشرده شفیع اولمغه جرم اهلنه
 ایلدی سنی شفاعت معدنی کان عطا
 اولقدر عزم ایلدی¹ فوق العالیه هر نفس
 عرش اعلا ییله بی² اولدی سکا تحت الثرا
 چون قدم بصدک فلک فرقینه ای محبوب حق
 لیلہ آلسراده حق هر حاجتک قلدی روا
 شرعکک شمعدن⁴ اولمشدر منور بو جهان
 شفقتک خوانندن⁵ ابروشدر قہور و روحه غدا
 دو جهانده روشن اولدی چشی آنگ تا ابد
 خاک پایک جوہون هر کیسکه قلدی توتیا
 اهل جرمک دردنه سنسر دو عالمده طیب
 جرمیله درماندی قلدم او مرم سندن دوا

¹ ل, 56, 4 ایلدی ² Там же ³ CH, 7a, 1 и CA, 7a, 8 مطلوب

⁴ ل, 56, 6 شمعدنه ⁵ CH, 7a, 2 и CA, 7a, 9 خوانندن

چونکه سن ختم رسل سن¹ پر کرم
قومه بنی بن کناه ایله قلم

جریمی بلدم شفاعت قل بکا

یا رسول الله صغندم اوش سکا

عرض اولیجرت حضرت تکه جمله حال

ایلمه محشر کوننده پایمال

اشبو² عاصی مهریه اول دستگیر

طاعتی یوق جرم وعصیانی کثیر

کرچه کیم اتشدنه، بیک بیک کناه

قل قاپوکده³ کل عیبینی پناه

آنی اوتندرمه حقدن قل مدد

جرمیله قاپوکده دوشده انده رده

[قصیده در نعت رسول علیه السلام]⁵

ای کزین انبیا و منبع لطف وفا CH,86
CA,86

وی رسول کبریا محبوب مطلوب خدا

عدل بنیادنی محکم ایتده امرک نیته کم

ظلمی معدوم ایتده شرعک شمس کوستوردی⁵ ضیاً

چون وجودک نوردر ای صورتی بدر فتر

دوشمنسه سایک عجبمیدر زمینده جا⁴ بجا

¹ CH,86a,11 و CA,86,4 رسولین

² CH,86,1 و CA,86,7 اوشبو

³ CH,86,2 و CA,86,8 قتکره

⁴ CH,86,4 نعت رسول عم

⁵ CH,86,8 کتوردی در نعت رسول عم CA,86,10

هر نبیہ کر چه ایندے بر کتاب
 قامویہ فزقاندن¹ اردی فتح باب
 کلدک ایتدک دینله دنیا ی نور
 بلدے حق سن انس و جن و مشروطیور
 کلدے دینک مهری انور ایلدی
 طاعندوب کفری منور ایلدی
 کمکه ایتدے سنی جاندان اختیاً
 اولسیر اکی جهانده بختیار
 کمکه سنکیون جهانده اچدے ستم
 آکه تریاک اولور اول ستم پسند غم
 حکیمه لر سنی سونلر جفا^{5a}
 کورمیه لر ساکه اوینلر بلد
 تا ابد بولدے سعادت اول کشتی
 نعت پاک مدحدر هر دم اشی
 کیمه کیم اولسک جهانده دستگیر
 ایکی عالمده بولور عزتله ییر
 جرم ایله بیادم ای کان کرم
 شفق تکدن او مرم دردومه ام
 صدقله هر کیسه ساک طوقد² یوز
 شفق تکدن آخر اولماز نا امید³

¹ СН, 8a, 1 и СА, 8a, 8 قراندن

² Л, 5a, 5 طوبیدی

³ Во всех списках نا امید

هر اولوالبابه امرک پیشوا
 هر اولوالابصاره شرمک رهنا
 کیم سکا قلدی جفا قلدک وفا
 کیم سکا قلدی جزا قلدک مه ا
 سکا لاشق اولدوغیچون هر عطا
 عادت اولمشده ایا کان وفا
 شوکتوکی کورجک آی آفتاب
 سایه بانیک سکا هر دم سحاب
 یزدی اول اسکی لوحه قلم
 اولمسک اولوردی بو عالم عدم
 اولمسک سن اولمزیک کائنات
 خار دن کل هم دخی نین نبات
 چون وجوده کلدک و بولک ظهور
 دینله قلدک جهان روینی نور
 ایرسه سندن عنایت هر قرله
 طولمشیک اشبو عالم کفر ایله
 عاصی اولسه جمله عالم بی عدد
 سندن ایرسه غم دکل ذرمد
 امتک مجرملرینک یار سول
 سن شفیع سن نچون اولور ملول
 ساکه ویرلدی نبوت ابتدا
 ذاتکیله بینه اولدی انتها

روح پاک خلق آید، مشد حبیب
 عالمی موجود ایتنا دینِ اِله
 بوالبشر در کز چه آدم یا رسول
 سن ابوالامرواح ای پاک دین
 آب لطف و کاک ارشدی قطره‌ی
 باد خُلق شمه سندن بوجهان
 معجزک³ برج شرفده آفتاب
 سِد ره روضک در هر صبح شام
 بیت معمور کن ای بدر دجا
 اینیا لرسوری سنسن همین
 حق سنی قلدی کزینی انبیاء

جرم بیارینه سن سن چون طبیب
 عالم ارواحه قلده سنی شاه
 سنوکیله بولدی موجودات اُصول
 اولمدین بو عالمی اشیا یقین
 ظاهر اولدی آب خضرک² چشمه‌ی
 اولدک هر اطرافنی صحرا کاستان
 دعوتک اوج سباده ماهتاب
 هر خواص ارواحنه دارالسلام
 هر ذنوب امراضنه دارالشفا
 ای کریم و رحمة للعالمین
 اولدک حق دینک قمودرده شفاء

[هوالذی ارسل رسوله بالهدی و دین الحق
 لیظهره علی الدین کله]

دید لر حقه که چون خیر الرسول CH,5a
 CA,56
 صدق ایله اهل عقول ایتد قبول
 اولمسک اولمزدی هر کز کار بار
 کلمسک کلمزدی بولیل و نهاده
 46 هادی شرعک اگر اولماسه سد
 کفر ایله قلمشدی عالم تا ابد

¹ Л и СУ,4а,4 خلق оп.

² Л и СУ,4а,8; СА,5а,8 خضرک

³ CH,5а,8 معجزه ک

قامودلرده همان هو او لا تسبیح پس
 نغره یا هو ایله هر دمده الآ الله دی
 پرتو توحید شعیله¹ دلوکی انورایت
 کندوکه هر دمده الآهوی طورمه منظرایت²
 جان و دلدن امدی بوذکری دلکده ایزرایت

نغره یا هو ایله هر دمده الآ الله دی
 قلبکی اغوایه و بیرمه نفسکک و سواسله
 قومده دل آینه سینی کیم قله اول پاسله
 بوکلای دلدی یادایت هر نفس اخلاصله

نغره یا هو ایله هر دمده الآ الله دی
 مهری کواعی³ دکلسک حقی تائی اچ کوزک
 دایم الآ هو یله غفلتدن اویر کندوزک
 هر سحر نیک عنر ایله درگاهه طوبه و فچه یوزک
 نغره یا هو ایله هر دمده الآ الله دی

[نعت رسول علیه السلام⁴]

شاه اقلیم رسالت مصطفی	ای کریم و مظهر و نور خدا	CH,46 CA,46
وی شریعت تعنته صاحب کلاه	ای رسالت کشورینه پادشاه	4a
قامودن اوک حق سنی ایتد قبول	ای حبیب الله وی تاج رسل	
سن قومو مؤمنلرک جانانی سن	سن قومو رسللرک سلطانن سن	

1* CH,46,2 و CA,46,5   2 Там же.   رهبر   شهسپله توحیدک

3 CH,46,8 و CA,46,9   اعبا   4 CH,46,8   طانی

5 CY,36,18   فی نعت رسول الله صلی الله علیه وسلم

چون ایدر هر شینه¹ بر آیت دلیل
کم کباشز بر در اول ربّ جلیل

[ففی کلّ شیئی آیه تدلّ علیّ الله واحد]

قامو عالم طولیدر الله ایله 36
CH,4a
CA,4a
سندده پاک ایت قلبک الا الله ایله
کر دلر سک بوله سن مقصودکی²
مهروی یاد ایت هر نفس معبودکی³

[فنی توحید الباری عزّاسه]³

جمله اشیا ناک فتو توحیدی الا الله دی CH,4a
CA,4a
جمله مخلوقک فتو مقصودی⁵ الا الله دی⁴
جمله موجودک فتو مسجودی الا الله دی⁴
نعره یا هو ایله هر دمده الا الله دی
طالب حوت اولمغه دائم سکا ارشاد ایدر
قید حقدن غیر پسندن نفسکی آزاد ایدر
جرم یقمش قلبکی توحید ایله آباد ایدر
نعره یا هو ایله هر دمده الا الله دی
هر اراده حقی یاد ایت یاد قلمه بر نفس
غیری سوز حاجت دکلدیر عارفیسک سوز کس

¹ CH,4a,4 و CA,4a,8 شیئی ² CH,4a,7 مقصودینی ³ Там же معبودینی

⁴ CH,4a,9,10 و CA,4a,11,12 در الله ⁵ ل,36,4 نعره یا هو ایله هر دم صد

قاموسی بندکدر سن پادشاه

کیم سنک حکمکده در بو بارگاه
قدر تک سترینه ادراک ابره¹ مز
حکمتک فکر² ایدن عقلن دیره مز³
هرنه کیم بو عالم اشیا ده وار
دیو که سندن غیر یوق پروردگار
بو محقق ثابت اولدی حقدر
تکری بر در آدن ارتوق⁴ یوقدر
کر شریکی⁵ اولسه تا یوم القیام
بولیمزدی⁶ اشبو عالم هیچ نظام
[لوکان فیها الهة الا الله لفسدتا]

ایده نیچه پادشه در کور آنی CH,36
CA,4a
جمله کوزلر کوز آچوب کوزلر آنی
جمله عبدک شاهی در اول پادشاه
جمله نک مقصودی در او بو اله
جمله سی علمنده ناداندر آنک
جمله سی امرنده حیراندر آنک
برلکینه کلّیسی⁷ اقرار ایدر
کافر اولور هرکه آکا انکار ایدر

¹ CH,36,8 دویمز CA,36,9 ابرمز CA,36,9 ابرمز ² ل,3a,7 ذرین ³ CH,36,8 و CA,36,9

⁴ ل,3a,9; CH,36,10 و CA,36,11 ارتوق ⁵ شریک CA,36,12 ⁶ بولیمز ایدی CH,36,11
کلّیسی ⁷ ل و ص, 3a,15 بولیمز

هر نه دكلو كم جهانده وار ائاس
 قامو سندن رحمت ايلر التاس
 قدر تو كه خلق عالم لا دييز
 در كهو كه كه درر اعلى دييز
 قامويه سنسن ويرن جنبشلىرى
 قاموسى سندن اومر بنفشلىرى
 عقل كل جهد ايدوب اولابى مجال
 اتقيه كيفيتكدن قيل و قال
 كنه بلمز كيم نه در ماهيتك
 سن علم سن سن بلور سن حكمتك
 بر شجوده بتور رسن كل دكن
 خلق ايدر سن خاكدن وجه حسن
 حكمتوكيله كلور بو سال وماه
 قدر تو كيله طورر بو بارگاه
 حكمتوكله اولد چرخ وآسمان
 قدر تكله اولد كيوان پاسبان
 در كهك درد اهلنك درماني در
 باقى سنسن جمله عالم فاني در

[كما قال الله تعالى كل من عليها فان ويبقى وجهه]

رتك ذوالجلال والاکرام]

پادشه سن بي شريك و بي وزير

امرک ايله سیر ایدر شمس و منیر

CH,36
CA,36

برلکوکہ شکمز یوق ای رحیم
 ایکی دینین¹ دل سکا اولسون رمیم
 جبهه عالم خلقی آچوب کوزلرین
 طاپوکہ طوتوب طوردر یوزلرین
 سندن اوئرلر قهرسی رحمتی
 ناتوانلر سندن استر نصرت
 رحمتک دریاسنه یوقدر کنار
 ای کریم و ای رحیم و کردکار
 دلده اسک خلق عالم ذکر اید
 مؤمن اولان برلکوکہ شکر ایدها
 حکمتکله آقیدر آب حَجَر
 قدر تک ویرد² قوری نیدن شکر
 امریکله بر فلک اتمز شرار
 حکمتوکیله کلور لیل و نهار
 ابتداکه یوقدر³ هیچ انباء
 سن سن اول سن سن آخرای خدا
 اون سکر بیک عالمک سبحان سن
 یاره دلمشک قهر سلطان سن⁴
 جمله مخلوقک بلور سن حالنی
 هر نه وجهیله کچراحوالنی
 سن یوقدک بی تکلف عالمی
 سن یوقدک بی تردد آدمی

¹ CH,26,10 ایکی دین CA,26,10 آتی دین ² Л,26,6 ویردی

³ CH,3a,4 ابتدا یوقدر آکا ⁴ CH,3a,5 سن سلطاننی

مهري مجرملري دوزخدا¹ قوبر
 شفقت لا اله الا الله
 کيچه کونند زديکنده ذکر ايله
 عادت لا اله الا الله
 ايله در² بي کبان بهشته سي
 مدحت لا اله الا الله

2

[تضرع نامه مهري حقيره]

CH,26
CA,26

اي کريم و قادر و حي و ابد
 وي قدیم و صانع و فرد و صمد³
 بي وزير و بي نظير و بي مثال
 بي ملال و بي زوال و ذوالجلال
 رازق و رزاق و حي و لا يموت
 جمله اشيايه و يرن⁴ هر دمده قوت
 قاضي الحاجات سنسن اي کريم
 سنکه رب العالمين سن اي رحيم
 جمله خلقک خالق معبودي سن
 جمله عبدک جانله مقصودي سن
 سن احدسن بردخي بوقدر الله
 برلکوکه جمله اشيادر کواه
 خاکدن خلقت ايلدک آدم عيان
 سن يرنديک انس و جتي بي کبان
 هم ازل سن هم ابدسن هم صمد
 اي صفاتي قل هو الله احد

¹ CH,2a,11 ■ CA,2a,10 طبوده   ² CA,2a,12 الدر

³ CH,26,2 ■ CA,26,2 احد   ⁴ Л ■ CV,2a,12 ويرد

لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	قدرت	یزدی جان لوحه سنده بسم الله
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	همت	کوستر طوغری ¹ یول بجد الله
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	شهرت	دو جهانہ طولیدرر لاشک
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	صحبت	اهل عشو ² دلرن مشرف ایدر
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	شربت	ارکورر ² خسته دلره صحت
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	قربت	إلدر، سنی حقه بر دمه
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	نوبت	اورولور ³ تا اولنجه یوم قیام
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	نصرت	طغیدور لشکرینی ابلیسک
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	طلعت	ظلمتینی دِلک منور ایدر
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	حسرت	یدقدرتله سنک خاره ویرر
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	قوت ⁴	ویردی مفتاح غیبی جان ودله
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	طاعت	قلبکی غلّ و غشدن ایلر پاک
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ ⁵	حکمت	کوسترر اهل عشقه اسراری 2a
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	هیبت	هردم اندامه لرزه لر دوشورر
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	نعمت	طویرر خلقی خون ⁶ رحمتله
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	لذت	جان دماغن طولومکورر ایدر
لا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ	کسوت	اهل توحیده تاج دولتدر

¹ Л,16,2; CH,16,3 и CA,16,2 طوغرر ² CH,16,8 اهرکورر

³ Л,16,7 اورلر CH,16,8 اورلر CA,16,7 اورلر

⁴ Л и СУ,16,12 حسرت ⁵ Л,16,13 и 2a,1 бейт вписан дважды

⁶ Л и СУ,2a,3 и CA,2a,7 ! / خون

دیوان مہری

باش رداکٲور
و . اصلانوف

خطاط
غ . دارآبادی

ОПЕЧАТКИ И ИСПРАВЛЕНИЯ

Стр.	Строка	Напечатано	Следует читать
6	1 сн.	۱۳۳۰	۱۳۳۰
22	4 св.	حصيو	حصير
30	17 св.	بختى	بختى
57	6 сн.	сухбатлар	сухбатлар
66	8 сн.	خوفدر	خوفدر
75	17 сн.	CA, 25a, 10	CA, 27a, 8
77		пример, отмеченный сноской 234 (строки 8—10), следует читать после примера; отмеченного сноской 231 (строки 1—2 св.).	
80	2 св.	الم	الم
82	11 св.	ويردميسه	ويردميسه
86	8 св.	طويه	طويه
89	7 св.	-layin	-layin
99	8 сн.	لا	لا
102	14 св.	<i>edebiyati</i>	<i>edebiyati</i>
103	17 сн.	1332	1328
104	4 сн.	<i>urque</i>	<i>turque</i>

آسیا خلقلری انستیتوسی

مهری خاتون

دیوان

تنقیدی متنی ترتیب ایدن

وکیرش مقاله سینی یازان

یہلہ نا ماستا قووا

موسقوا ۱۹۶۷

سوویت سوسیالیست جمهوریتلری بیرلکی بیلیم آقاده میسی

دوغو خلقلری ادبی عابدلری

متنلر
کوچک سری

۹

«ناوقه» باصم اوی
دوغو ادبیاتنک باشی رداکسیونو

مہری خاتون

دیوان